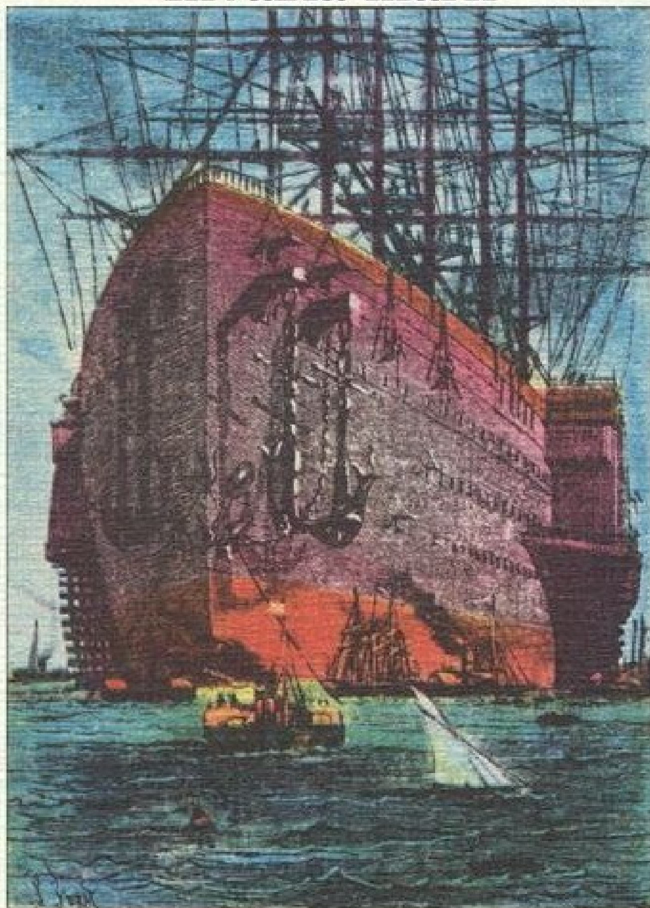
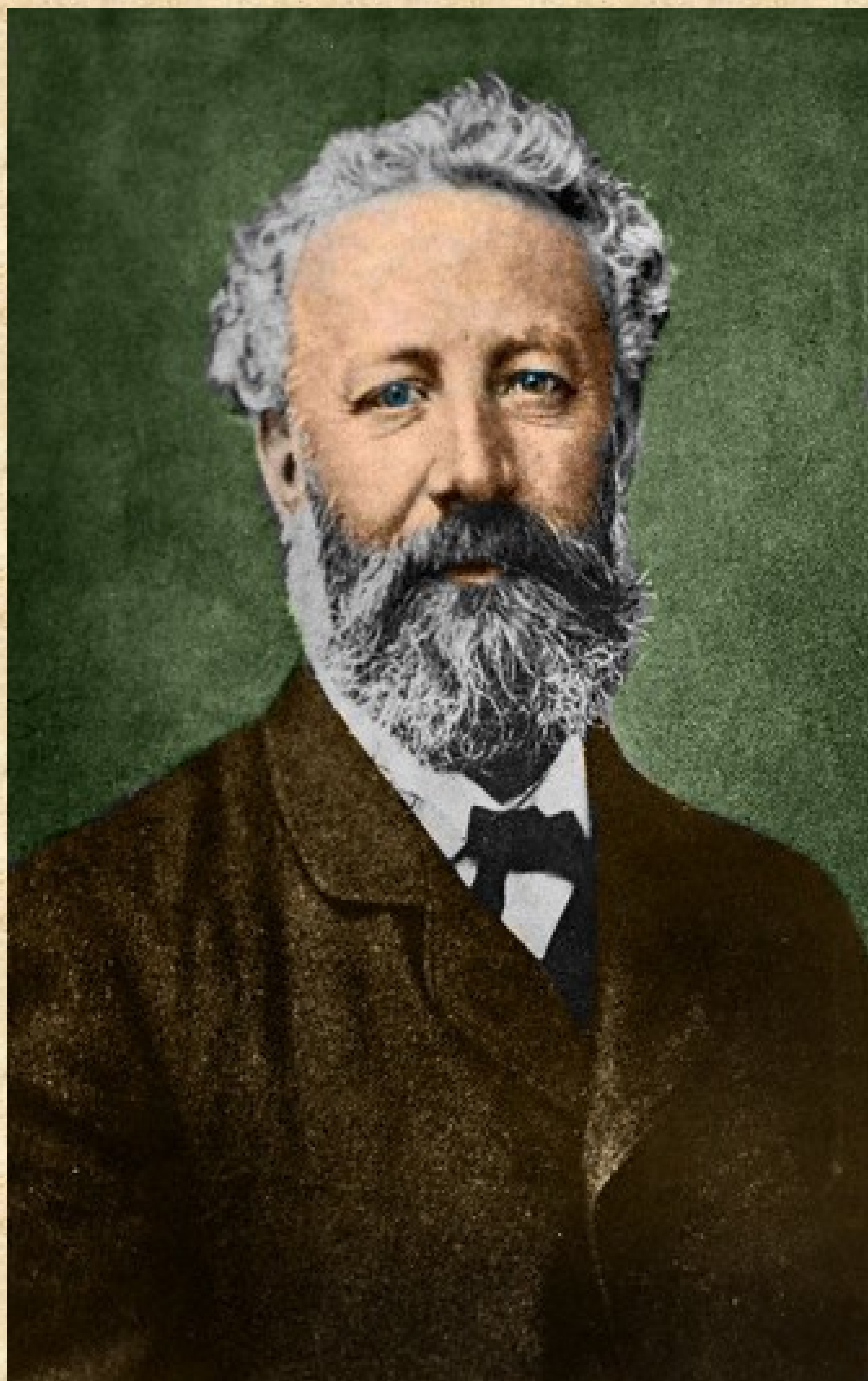
Jules Verne

Un oraş plutitor
Spărgătorii blocadei
Invazia mării

EDITURA ION CREANGĂ

Proiectul RI - Jules Verne 2010

Jules Verne

35

Un oraş plutitor
Spărgătorii blocadei
Invazia mării

ÎN ROMÂNEŞTE DE DOINA OPRIŢĂ

Prezentarea grafică: VAL MUNTEANU
Ilustraţii de Henri Faivre şi J. Férat
Reproducere după ediţia originală

Une ville flottante
Les farceurs de blocus
L'invasion de la mer
Editions Hetzel

EDITURA ION CREANGĂ — BUCUREŞTI, l985

UN ORAŞ PLUTITOR

I

În l8 martie l867 soseam la Liverpool. *Great Eastern* trebuia sa plece peste câteva zile spre New York, iar eu tocmai urma să mă instalez la bord. Călătorie de plăcere, nimic mai mult. Mă tenta o traversare a Atlanticului pe acest vapor gigantic. Aveam de gând să vizitez America de Nord, dar asta pe planul doi. Înainte de toate, *Great Eastern*. Ţara celebrată de Cooper — după aceea. În fond, această navă cu aburi e o capodoperă de construcţie navală. Mai mult decât un vas: un oraş plutitor, o bucăţică de comitat, desprinsă din pământul englez, şi care, după traversarea oceanului, se va alipi de continentul american. Îmi închipuiam acea masă enormă purtată de valuri, lupta ei cu vânturile pe care le sfidează, cutezanţa dinaintea mării neputincioase, nepăsarea faţă de talazuri, stabilitatea ei în mijlocul unui element care scutură ca pe nişte şalupe nave de felul lui *Warrior* şi *Solferino*. Dar imaginaţia mea se oprea aici. Aveam să trăiesc toate acestea în timpul traversării, şi încă multe altele care nu mai ţin de domeniul maritim. Dacă *Great Eastern* nu este doar o maşină nautică, dacă e un microcosmos şi poartă o lume întreagă cu sine, un observator nu se va mira că întâlneşte aici, ca pe o scenă de teatru mai mare, toate instinctele, toate trăsăturile ridicole, toate pasiunile omeneşti.

Din gară, m-am dus la hotelul Adelphi. Plecarea lui *Great Eastern* era anunţată pentru 20 martie. Cum doream să urmăresc ultimele pregătiri, i-am cerut căpitanului Anderson, comandantul navei, permisiunea să mă instalez la bord imediat. A consimţit cu multă amabilitate.

A doua zi am coborât spre bazinele care formează o dublă lizieră de docuri pe malurile râului Mersey. Podurile mobile îmi permiseră să ajung la cheiul New Prince, un fel de plută

mişcătoare, legănată de maree. E un loc de îmbarcare pentru numeroasele barcaze care fac legătura cu Birkenhead, anexă a oraşului Liverpool, situată pe malul stâng al lui Mersey.

Acest Mersey, ca şi Tamisa, nu e decât un râu neînsemnat, nedemn de numele de fluviu, deşi se varsă în mare. O largă depresiune a terenului, plină cu apă, adevărată groapă a cărei adâncime îi permite să primească nave de cel mai mare tonaj. Bunăoară *Great Eastern*, căruia îi sunt interzise cele mai multe porturi din lume. Datorită unui asemenea plasament natural, gârlele numite Tamisa şi Mersey au văzut născându-se, aproape de gurile lor, două imense oraşe comerciale, Londra şi Liverpool; tot astfel, şi din motive aproape identice, a apărut Glasgow pe râul Clyde.

La cala[1] cheiului New Prince stătea gata de plecare un tender, vaporaş afectat serviciului navei *Great Eastern*. M-am urcat pe puntea deja plină de muncitorii şi hamalii care se îndreptau spre aceasta din urmă. Când în turnul Victoria bătu ora şapte dimineaţa, tenderul îşi desfăcu legăturile şi urmă în mare viteză fluxul care urca în susul lui Mersey.

Abia ne desprinsesem când am zărit pe cală un tânăr înalt, cu acea fizionomie aristocratică prin care se distinge ofiţerul englez. Mi s-a părut că recunosc în el pe unul dintre prietenii mei, căpitan în armata Indiei, pe care nu-l mai văzusem de mai mulţi ani. Dar trebuie că mă înşelam, deoarece căpitanul Mac Elwin nu putea să fi plecat din Bombay. Aş fi ştiut. De altfel, Mac Elwin era un băiat agreabil, fără griji, un camarad vesel, iar acesta, chiar dacă avea trăsăturile prietenului meu, părea trist şi copleşit parcă de o durere ascunsă. Oricum ar fi fost, n-am avut timp să-l observ cu mai multă atenţie, căci tenderul se îndepărta rapid, iar impresia trezită de această asemănare se şterse curând din mintea mea.

Great Eastern era ancorat cam la trei mile în amonte, în dreptul primelor case din Liverpool. De pe cheiul New Prince nu putea fi văzut. Abia la prima cotitură a râului i-am zărit masa impunătoare. Ai fi zis că-i un fel de insulă pe jumătate ascunsă în ceaţă. Îl vedeam din faţă, poziţie prin care întâmpina fluxul; însă curând tenderul făcu un ocol şi vaporul se arătă în toată lungimea sa. Îmi păru aşa cum şi era: enorm! Trei sau patru „carboniere", acostate în flancurile lui, îşi vărsau prin sabordurile[2] sale deschise deasupra liniei de plutire

---

[1] Aici: plan înclinat de pe care se îmbarcă pasagerii în nave. (N.trad.)

[2] *Sabord*: deschizătură în pereţii laterali ai unei nave, care foloseşte la aerisirire, la încărcarea şi la descărcarea mărfurilor. (N. trad.)

încărcătura de huilă. Pe lângă *Great Eastern*, aceste nave cu trei catarge păreau nişte bărci. Coşurile lor nu atingeau nici măcar prima linie de hublouri montate în cocă; vergile lor cele mai înalte nu-i depăşeau parapeţii. Gigantul ar fi putut ridica pomenitele nave pe punte, în chip de şalupe cu aburi.

În vremea aceasta tenderul se apropia; trecu pe sub etrava dreaptă a lui *Great Eastern*, ale cărui lanţuri se smuceau violent sub apăsarea fluxului; apoi, alunecând pe lângă babord, se opri la piciorul uriaşei scări ce şerpuia pe flancurile vaporului. În această poziţie, puntea tenderului ajungea numai până la linia de plutire a aceluia, linia până la care trebuia să se scufunde cu încărcătură maximă, şi care încă mai era la doi metri deasupra apei.

Între timp, muncitorii debarcau în grabă şi urcau cu greu numeroasele etaje de trepte ce se terminau la parapetul navei. Eu, cu capul pe spate, cu corpul înclinat înapoi, ca un turist care priveşte o clădire înaltă, contemplam roţile lui *Great Eastern*.

Văzute dintr-o parte, roţile acestea păreau subţiri, nerezistente, deşi purtau zbaturi de patru metri lungime; însă din faţă, aveau un aspect monumental. Armătura lor elegantă, butucul solid, punct de sprijin al întregului sistem, proptele încrucişate, menite să menţină ecartamentul jantei triple, această aureolă de spiţe roşii, mecanism pe jumătate pierdut în umbra marilor tamburi care acopereau aparatul, întreg ansamblul te uluia şi evoca ideea vreunei puteri cumplite şi misterioase.

Iar paletele de lemn, atât de puternic fixate în buloane, cu câtă energie trebuiau să lovească apele pe care fluxul le spărgea de ele în momentul acela! Ce clocot cumplit, când maşina asta puternică le aplica lovitură după lovitură! Ce tunete prăvălite în caverna tamburilor, atunci când *Great Eastern* mergea cu toată viteza, împins de roţile sale cu un diametru de cincizeci şi trei de picioare şi o sută şaizeci şi şase de picioare circumferinţă, cântărind nouăzeci de tone şi producând unsprezece turaţii pe minut!

Tenderul îşi debarcase pasagerii. Am pus piciorul pe treptele de fier, canelate, şi după câteva clipe treceam prin parapetul navei.

II

Puntea nu era încă decât un imens şantier încredinţat unei armate de lucrători. Nu mă puteam crede la bordul unui vapor. Câteva mii de oameni, muncitori, marinari din echipaj,

mecanici, ofiţeri, hamali, curioşi, se încrucişau, se înghionteau fără jenă, unii pe punte, alţii pe la maşini, care alergând pe rufuri[1], care răspândiţi prin arboradă, toţi într-o harababură ce nu se poate descrie. Aici macarale demontabile ridicau nişte piese de fontă enorme; dincolo, bârne grele erau înălţate cu ajutorul troliurilor acţionate de aburi; deasupra camerei maşinilor se balansa un cilindru din fier, veritabil trunchi de metal; în partea din faţă, vergile urcau gemând în lungul catargelor de gabie; în spate se ridica o schelărie care, fără îndoială, ascundea vreo clădire în construcţie. Se clădea, se ajusta, se făcea dulgherie, se întindeau frânghii, se dărăcea în mijlocul unei dezordini incomparabile.

Bagajele mele fuseseră transbordate. Am întrebat de căpitanul Anderson. Comandantul nu sosise încă; dar unul dintre stewarzi se ocupă de instalarea mea şi aranja ca pachetele să fie transportate într-o cabină din spate.

— Prietene, îi spun, plecarea lui Great Eastern s-a anunţat pentru 20 martie, însă e imposibil ca toate aceste pregătiri să fie terminate în douăzeci şi patru de ore. Ştii cumva dumneata când am putea ieşi din Liverpool?

În această privinţă stewardul nu era mai informat decât mine. Mă lăsă singur. M-am hotărât atunci să vizitez toate ungherele acestui imens furnicar şi mi-am început plimbarea cum ar face-o un turist în vreun oraş necunoscut. Un noroi negru — acel noroi britanic care năclăieşte străzile oraşelor englezeşti — acoperea puntea vaporului. Şiroaie urât mirositoare şerpuiau ici-colo. Te-ai fi putut crede într-unul din cele mai mizerabile ganguri din Upper Thames street, în vecinătatea podului Londrei. Mergeam chiar pe lângă rufurile care se întindeau pe partea din spate a navei. Între ele şi bastingaj, de fiecare latură, se conturau două străzi largi sau mai degrabă două bulevarde pe care se îngrămădea o mulţime compactă. Am ajuns astfel în plin centrul vasului, între tamburii uniţi printr-un dublu sistem de pasarele.

Aici se deschidea abisul destinat pieselor îmbinate în maşina roţilor. Am descoperit atunci acest admirabil aparat de locomoţie. Vreo cincizeci de muncitori erau repartizaţi pe planşeele metalice ale batiului din fontă, unii agăţaţi de lungile pistoane înclinate în unghiuri diferite, alţii suspendaţi de biele; aceştia ajustând excentricul, ceilalţi fixând cu ajutorul unor cleşti enormi cuzineţii fuselor. Trunchiul metalic care cobora încet prin tambuchi era un nou arbore cotit, menit să transmită

---

[1] Ruf: construcţie ţinând de suprastructură, plasată pe mijlocul navei. (N. trad.)

la roţi mişcarea bielelor. Din hăul acela ieşea un zgomot continuu, alcătuit din sunete înalte şi discordante.

După ce am aruncat o privire rapidă asupra lucrărilor de ajustare, mi-am reluat plimbarea, ajungând în partea din faţă. Aici tapiţerii terminau decorul unei încăperi destul de mari, denumită „smoking room", camera pentru fumat, veritabilul fumoar al acestui oraş plutitor, cafenea magnifică, luminată prin paisprezece ferestre, cu plafonul în alb şi auriu, lambrisată cu panouri din lemn de lămâi. Apoi, după ce am traversat un fel de piaţetă triunghiulară alcătuind partea cea mai avansată a punţii, am ajuns la etrava care cădea perpendicular pe suprafaţa apei.

Din acest punct extrem, întorcându-mă, am zărit printr-o spărtură a ceţii partea din spate a lui *Great Eastern* la o distanţă de peste doi hectometri. Colosul merită cu prisosinţă să foloseşti asemenea multipli spre a-i evalua dimensiunile.

M-am înapoiat prin bulevardul de la tribord, printre ruf şi parapet, păzindu-mă de loviturile scripeţilor ce se balansau în aer şi de şfichiul odgoanelor pe care briza le purta încoace şi încolo, aici evitând izbitura unei macarale, iar mai departe zgura fierbinte, expulzată de o forjă ca un buchet de artificii. Abia zăream vârful catargelor, înalte de două sute de picioare, care se pierdeau în ceaţa amestecată cu fumul negru al tenderelor de serviciu şi al „carbonierelor". După ce am trecut de marele tambuchi al maşinii cu roţi, am remarcat un „mic hoter înălţat în stânga mea, apoi lunga faţadă laterală a unui palat având deasupra o terasă căreia i se lustruiau balustradele. În sfârşit, am ajuns în partea din spate a vaporului, în locul unde se ridica schelăria de care am mai pomenit. Acolo, între ultimul ruf şi marele panou cu zăbrele deasupra căruia se profilau cele patru roţi ale cârmei, mecanicii terminau de instalat un motor cu aburi. Această maşinărie se compunea din doi cilindri orizontali şi avea un sistem de pinioane, de leviere, de declicuri care mi s-a părut foarte complicat. Nu i-am înţeles de la început destinaţia, însă am avut impresia că şi aici, ca pretutindeni, pregătirile erau departe de a fi terminate.

Iar acum, de ce aceste întârzieri, de ce atâtea noi amenajări la bordul lui *Great Eastern,* vas relativ nou? E cazul să explicăm lucrul în câteva cuvinte.

După vreo douăzeci de traversări între Anglia şi America, dintre care una s-a soldat cu nişte accidente foarte grave, exploatarea lui *Great Eastern* fusese pentru moment abandonată. Acest imens vapor amenajat în scopul transportului de călători nu mai părea bun de nimic şi se vedea aruncat la rebuturi de către rasa neîncrezătoare a pasagerilor

de peste ocean. Când primele încercări de a aşeza la locul său cablul telegrafic eşuară — insucces datorat în parte neputinţei navelor care îl transportau — inginerii s-au gândit la *Great Eastern*. Numai el putea înmagazina la bord cei trei mii patru sute de kilometri de fir metalic, cântărind patru mii cinci sute de tone. Numai el putea, graţie deplinei sale nepăsări faţă de capriciile mării, să deruleze şi să scufunde cablul acela imens. Dar, pentru fixarea cablului în părţile laterale ale navei, trebuiră făcute amenajări speciale. S-a renunţat la două din cele şase cazane şi la unul din cele trei coşuri, ţinând de motorul cu elice. În locul lor fură instalaţi nişte cilindri uriaşi care păstrau cablul înfăşurat sub o mare cantitate de apă, menită să-l ferească de degradările produse în aer. Astfel, firul trecea din aceste lacuri plutitoare în mare fără să intre în contact cu pătura atmosferică.

Operaţiunea aşezării cablului fu îndeplinită cu succes şi, odată obţinut rezultatul, *Great Eastern* recăzu în abandonul său costisitor. Veni apoi Expoziţia Universală din l867. O companie franceză cu responsabilităţi limitate, numită *Societatea Navlositorilor*[1] *lui Great Eastern*, se fondă cu un capital de două milioane de franci, în intenţia de a folosi uriaşa navă pentru transportul vizitatorilor transoceanici. De aici necesitatea de a readapta vaporul la noua sa misiune, nevoia de a acoperi recipienţii şi a reface cazanele, de a lărgi saloanele unde urmau să trăiască mai multe mii de călători şi de a construi aceste rufuri conţinând săli de mese suplimentare; în sfârşit, era necesară aranjarea a trei mii de paturi în coca gigantică, pe flancuri.

Great Eastern fu închiriat la preţul de douăzeci şi cinci de mii de franci pe lună. Două contracte se încheiară cu firma G. Forrester & Co. din Liverpool: primul, în valoare de cinci sute treizeci şi opt de mii şapte sute cincizeci de franci, pentru instalarea noilor cazane ale elicei; al doilea, la preţul de şase sute şaizeci şi două de mii cinci sute de franci, pentru reparaţiile necesare şi echiparea navei.

Înainte de a întreprinde aceste ultime lucrări, *The Board of Trade*[2] ceru ca nava să fie ridicată din apă spre a i se putea cerceta în mod riguros coca. Odată făcută această anevoioasă operaţie, o mare spărtură din bordajul exterior fu reparată cu grijă, la iuţeală. Se trecu apoi la instalarea noilor cazane. Trebui schimbat şi arborele motor al roţilor, care se strimbase

---

[1] Navlositor: persoană sau întreprindere care închiriază de la un armator un vas spre a-l folosi pentru transport. (N. trad.)

[2] Ministerul Comerţului, în Anglia. (în l. engleză în original) (N. trad)

în decursul ultimei călătorii; arborele acesta, îndoit la mijloc pentru a se fixa aici biela pompelor, fu înlocuit cu un altul prevăzut cu două excentrice, ceea ce asigura soliditatea piesei importante care suportă întregul efort. În sfârşit, şi pentru prima dată, cârma urma să fie pusă în mişcare de vapori.

Era manevra delicată în scopul căreia mecanicii ajustau maşinăria din spate. Timonierul, plasat pe pasarela din centru, între aparatele semnalizatoare ale roţilor şi elicei, avea sub ochi un cadran prevăzut cu un indicator mobil care îi arăta în orice clipă poziţia în care se găsea bara cârmei. Ca s-o modifice, era destul să mişte uşor o mică roată cu diametrul de abia un picior, montată vertical la îndemâna sa. Imediat se deschideau nişte valve; aburul din cazane năvălea prin conducte lungi în cei doi cilindri ai modestei maşini; pistoanele se mişcau cu repeziciune, transmisiile acţionau, iar cârma răspundea instantaneu schimbătoarelor sale de direcţie, antrenate irezistibil. Dacă sistemul reuşea, un singur om conducea, cu numai un deget, masa colosală a lui *Great Eastern*.

Timp de cinci zile, lucrările continuara cu o intensitate mistuitoare. Aceste întârzieri dăunau considerabil societăţii de închiriere; dar antreprenorii nu puteau face mai mult. Plecarea fu fixată irevocabil pe data de 26 martie. În 25, puntea vaporului era încă plină de tot utilajul suplimentar.

În sfârşit, în această ultimă zi punţile de legătură, pasarelele, rufurile se goliră încetul cu încetul; schelele fură demontate; macaralele dispărură; se încheie ajustarea maşinilor; se bătură ultimele cuie şi se strânseră ultimele piuliţe; piesele şlefuite fură acoperite de un strat alb de vopsea care trebuia să le protejeze de oxidare în timpul călătoriei; rezervoarele de ulei se umplură; ultima placă stătea, în fine, pe canelura sa de metal. În ziua aceea, inginerul-şef făcu proba cazanelor. O enormă cantitate de aburi năvăli în sala maşinilor.

Aplecat peste tambuchi, învăluit în aceste emanaţii calde, nu mai vedeam nimic; auzeam în schimb lungile pistoane gemând prin cutiile lor cu câlţi şi marii cilindri oscilând cu zgomot în buloanele lor solide. Un clocot viu se năştea sub tamburi, pe când zbaturile loveau lent apele ceţoase ale râului Mersey. În spate, elicea bătea undele cu pala sa cvadruplă. Cele două motoare, pe de-a-ntregul independente unul de celălalt, erau gata să funcţioneze.

Spre orele cinci după-amiază, o şalupă cu aburi acostă: era destinată lui *Great Eastern*. Locomobila ei fu detaşată mai întâi şi ridicată pe punte cu ajutorul cabestanelor. Cât despre şalupa propriu-zisă, ea n-a pulut fi îmbarcată. Coca sa de oţel era atât de grea încât suporturile scripeţilor se îndoiră sub greutate,

lucru care de bună seamă nu s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost susţinute cu ajutorul balansinelor[1]. A trebuit deci să se abandoneze şalupa; dar lui *Great Eastern* îi mai rămânea un şir de şaisprezece ambarcaţiuni prinse de stâlpii de fixare.

În seara aceea, totul fu aproape terminat. Bulevardele curăţate nu mai aveau nici urmă de noroi; trecuse pe acolo armata măturătorilor, întreaga încărcătură era la bord. Alimente, mărfuri, cărbune ocupau cambuzele, cala şi buncărele. Totuşi, vaporul nu coborâse încă la linia de plutire, iar pescajul său nu atingea cei nouă metri regulamentari. Era un inconvenient pentru roţi, care, insuficient scufundate, urmau să producă în mod precis oarecari scuturături. Oricum, în aceste condiţii se putea pleca. M-am culcat deci cu speranţa de a ieşi în larg a doua zi. Nu mă înşelam. La 26 martie, în zori, am văzut fluturând pe catargul focului pavilionul american, pe catargul cel mare pavilionul francez, iar la picul[2] artimonului pavilionul Angliei.

III

Într-adevăr, Great Eastern se pregătea de plecare. Din cele cinci coşuri începeau să iasă valuri de fum negru. Un abur cald ieşea prin trapele care permiteau accesul la maşini. Câţiva mateloţi curăţau cele patru tunuri mari care trebuiau să salute oraşul Liverpool la trecerea noastră. Gabierii alergau pe vergi, eliberând odgoanele. Se fixau hobanele[3] pe suporturile lor masive, prinse în interiorul bastingajelor. Către ora unsprezece, tapiţerii sfârşeau de înfipt ultimele cuie, iar vopsitorii de întins ultimul strat de vopsea. Apoi se îmbarcară cu toţii pe tenderul care îi aştepta. Îndată ce presiunea deveni suficientă, aburul fu trimis în cilindrii mecanismului care producea mişcările cârmei şi mecanicii recunoscură că ingeniosul aparat funcţiona perfect.

Timpul era destul de bun. Mari spaţii luminoase se deschideau printre norii ce se deplasau cu repeziciune. Pe mare, vântul trebuie să fi fost puternic, sufla o briză serioasă, lucru de care *Great Eastern* nu se prea sinchisea.

Toţi ofiţerii erau la bord, răspândiţi prin diverse puncte ale navei, pregătind manevrele de plecare. Statul-major se compunea dintr-un căpitan, un secund, doi ofiţeri secunzi, cinci

---

[1] *Balansină*: frânghie care susţine o vergă, etc. (N. trad.)

[2] *Pic*: vergă aşezată oblic pe catargul de la pupa, pe care se leagă partea superioară a unei pânze. (N. trad.)

[3] Hobană: coardă pentru susţinerea catargelor. (N. trad.)

locotenenţi, între care un francez, domnul H..., şi un voluntar, de asemenea francez.

Căpitanul Anderson e un marinar cu foarte bună reputaţie în flota comercială engleză. Lui i se datorează aşezarea cablului transatlantic. E adevărat că, dacă el a reuşit acolo unde eşuaseră înaintaşii săi, explicaţia o dau condiţiile mult mai favorabile în care a operat, având-ul la dispoziţie pe *Great Eastern*. Orice-ar fi fost, acest succes i-a adus titlul de „sir", acordat de regină. Am descoperit în el un comandant deosebit de amabil. Era un bărbat de cincizeci de ani, blond-roşcat, acel blond care-şi menţine nuanţa în ciuda timpului şi a vârstei, înalt, cu faţa mare şi surâzătoare, cu fizionomia calmă, cu aerul foarte englezesc, mergând cu un pas liniştit şi uniform, cu vocea blândă, clipind uşor din ochi, niciodată cu mâinile în buzunare, mereu ireproşabil înmănuşat, îmbrăcat cu eleganţă, cu semnul acela particular, un mic colţ al batistei albe ieşind din buzunarul redingotei bleumarin, prevăzută cu trei galoane aurii.

Secundul navei contrasta în mod evident cu căpitanul Anderson. Nu e greu să-l descrii; om mic şi vioi, cu pielea foarte bronzată, privirea puţin injectată, barbă neagră, până sub urechi, picioare arcuite care sfidau toate surprizele ruliului. Marinar activ, sprinten, la curent cu orice amănunt, dădea ordine cu o voce tăioasă, iar ordinele acestea erau repetate de şeful de echipaj cu acel răget de leu răguşit, specific marinei engleze. Secundul se numea W... Cred că era ofiţer al flotei, detaşat, cu autorizaţie specială, la bordul lui *Great Eastern*. În sfârşit, avea alura unui „lup de mare" şi trebuie să fi fost din şcoala acelui amiral francez — neînfricat în orice împrejurare — care, în luptă, striga invariabil oamenilor săi: „Haideţi, copii, staţi ţepeni, ştiţi că am obiceiul să mă arunc în aer!"

În afara acestui stat-major, maşinile erau sub comanda unui inginer-şef, ajutat de opt sau zece ofiţeri mecanici. Sub ordinele lui manevra un batalion de două sute cincizeci de oameni, marinari de serviciu la buncăr, fochişti şi gresori, care nu părăseau niciodată străfundurile navei.

De altfel, cu zece cazane având câte zece furnale fiecare, adică o sută de focuri de supravegheat, batalionul acesta avea ocupaţie zi şi noapte.

Cât despre echipajul propriu-zis al vaporului, maiştri, caporali, gabieri, timonieri şi muşi, el cuprindea în jur de o sută de oameni. În plus, două sute de stewarzi erau puşi în serviciul pasagerilor.

Toată lumea se afla, prin urmare, la post. Pilotul care trebuia să-l „scoată" pe *Great Eastern* din şenalurile râului Mersey era la bord din ajun. Am zărit şi un pilot francez, din insula Molene,

de lângă Ouessant, care trebuia să facă împreună cu noi traversarea de la Liverpool la New York, iar la întoarcere să conducă vaporul în rada din Brest.

— Încep să cred că vom pleca astăzi, i-am spus locotenentului H...

— Nu-i mai aşteptăm decât pe călători, mi-a răspuns compatriotul.

— Sunt mulţi?

— O mie două sute, sau trei.

Era populaţia unui târg serios.

La unsprezece şi jumătate fu semnalat tenderul, încărcat de pasageri înghesuiţi prin cabine, agăţaţi de pasarele, întinşi pe tamburi, cocoţaţi pe munţii de pachete care copleşeau puntea. Erau, cum am aflat mai târziu, californieni, canadieni, yankei, peruvieni, sud-americani, englezi, germani şi doi sau trei francezi. Între toţi se distingeau celebrul Cyrus Field, din New York; onorabilul John Rose, din Canada; onorabilul Mac Alpine, din New York; domnul şi doamna Alfred Cohen, din San Francisco; domnul şi doamna Whitney, din Montreal; căpitanul Mac Ph... şi soţia lui. Printre francezi se afla fondatorul *Societăţii Navlositorilor lui Great Eastern*, domnul Jules D..., reprezentant al acelei *Telegraph Construction and Maintenance Company*[1] care investise în afacere douăzeci de mii de livre.

Tenderul se opri la capătul scării din tribord. Începu atunci interminabila ascensiune a bagajelor şi pasagerilor, însă fără grabă, fără ţipete, aşa cum procedează nişte oameni care se întorc în linişte acasă. Nişte francezi, în schimb, ar fi crezut că trebuie să urce acolo ca la asalt, comportându-se ca nişte veritabili zuavi[2].

De cum a pus piciorul pe puntea vaporului, fiecare pasager n-avea altă grijă mai urgentă decât aceea de a coborî în sălile de mese ca să-şi marcheze locul reţinut. Cartea de vizită sau numele scris pe un petic de hârtie erau suficiente spre a-i asigura luarea locului în posesiune. De altfel, chiar atunci se servea o masă de prânz şi, în câteva clipe, toate mesele fură ocupate de convivi care, când sunt anglo-saxoni, ştiu perfect de bine să combată prin lovituri de furculiţă plictiseala unei traversări.

Am rămas pe punte ca să urmăresc toate amănuntele îmbarcării. La douăsprezece şi jumătate, bagajele erau

---

[1] Compania de construcţie si întreţinere a liniilor telegrafice. (în l. engleză în original) (N. trad.)

[2] *Zuav*: militar francez dintr-un corp de infanterie colonială. (N. trad.)

transbordate. Am văzut acolo, într-un talmeş-balmeş, mii de pachete de toate formele, de toate mărimile, lăzi de dimensiunea unui vagon, putând conţine mobilier, mici truse de voiaj de o eleganţă desăvârşită, saci cu colţuri curioase, şi valizele acelea americane sau englezeşti, atât de uşor de recunoscut după curelele lor bogate, după mulţimea cataramelor, după strălucirea aramei, după husele din pânză groasă pe care se detaşau două sau trei iniţiale mari, zugrăvite peste decupaje din metal inoxidabil. Curând toată această harababură dispăru în magazii, vreau să zic în spaţiile interpunţii, iar ultimii hamali, comisionari şi ghizi coborâră din nou în tender, care porni după ce îmbâcsise pavoazele lui Great Eastern cu funinginea lui.

M-am întors spre partea din faţă a navei şi m-am pomenit deodată în apropierea acelui tânăr întrezărit pe cheiul de la New Prince. Când mă văzu, se opri şi îmi întinse o mână pe care i-am strâns-o imediat, cu afecţiune.

— Dumneata, Fabian! am strigat. Dumneata, aici?

— Chiar eu, iubite prietene.

— Deci nu m-am înşelat, chiar dumneata erai cel pe care l-am zărit, acum câteva zile, pe cala de plecare?

— Probabil, îmi răspunse Fabian, dar eu nu te-am remarcat.

— Şi mergi în America?

— Bineînţeles! Un concediu de câteva luni ar putea fi petrecut mai bine decât alergând prin lume?

Fericită întâmplare, cea care te-a făcut să-l alegi pe *Great Eastern* pentru această plimbare de turist.

Nu-i deloc o întâmplare, dragul meu prieten. Am citit într-un ziar că te vei îmbarca pe *Great Eastern* şi, cum nu ne-am întâlnit de câţiva ani, l-am căutat, ca să facem traversarea împreună.

— Vii din India?

— *Cu Godavery*, care m-a debarcat alaltăieri la Liverpool.

— Şi călătoreşti, Fabian?... l-am întrebat, observându-i faţa palidă şi tristă.

— Ca să mă distrez, dacă pot, răspunse, apăsându-mi mâna cu emoţie, căpitanul Fabian Mac Elwin.

IV

Fabian mă părăsise ca să se ocupe de propria sa instalare în cabina 73 din seria aparţinând salonului mare, al cărei număr îi era trecut pe bilet. În momentul acela, valuri groase de fum se învârtejau deasupra coşurilor largi ale vaporului. Freamătul carcasei cazanelor se auzea până în profunzimile navei. Aburul

ţâşnea asurzitor prin ţevile de eşapament şi recădea ca o ploaie fină pe punte. Câteva mişcări zgomotoase anunţau că maşinile îşi făceau proba. Vasul avea presiune. Se putea porni.

Trebui mai întâi să se ridice ancora. Fluxul era încă în creştere, iar *Great Eastern*, ferindu-se de efectul său, îl primea în faţă. Era, prin urmare, pe deplin pregătit să coboare pe râu. Căpitanul Anderson era constrâns să aleagă acest moment pentru plecare, pentru că lungimea lui *Great Eastern* nu-i permitea să navigheze pe Mersey. Nefiind deloc antrenat de reflux, ci, dimpotrivă, înfruntând apele repezi ale fluxului, el îşi stăpânea nava mai bine şi o manevra mai uşor printre numeroasele vase care împânzeau râul. Cea mai mică atingere a acestui colos ar fi fost dezastruoasă.

Să ridici ancora în asemenea condiţii pretindea eforturi considerabile, într-adevăr. Împins de curent, vaporul întindea lanţurile pe care era afurcat[1]. Mai mult, masa lui era presată de un vânt violent dinspre sud-vest, care îşi îmbina acţiunea cu cea a fluxului. Era deci nevoie să se folosească motoare puternice pentru a smulge ancorele grele din adâncul nămolului. Un „anchor boat", un fel de vas destinat acestei operaţii, venise să trudească la lanţuri; dar cabestanele lui erau prea slabe şi, în consecinţă, se făcu apel la aparatele mecanice cu care era dotat *Great Eastern*.

O maşină de şaptezeci de cai putere, plasată în faţă, era pregătită pentru tragerea ancorelor. Ajungea să trimiţi aburul de la cazane în cilindrii ei ca să obţii imediat o forţă apreciabilă, care putea fi aplicată direct cabestanului ce înfăşura lanţurile. Aşa se şi făcu. Însă, cu toată puterea ei, maşina se dovedi neputincioasă. Trebuia ajutată. Căpitanul Anderson dădu dispoziţie să se pună barele, şi vreo cincizeci de oameni din echipaj veniră să învârtă cabestanul.

Vaporul începu să se apropie de ancore. Dar treaba mergea încet; verigile zăngăneau chinuit în orificiile etravei şi, după părerea mea, lanţurile s-ar fi putut slăbi prin câteva învârtituri de roţi, încât să poată fi trase mai uşor.

Eram în momentul acela pe duneta din faţă, împreună cu alţi pasageri. Urmăream toate detaliile operaţiunii şi progresele manevrelor de plecare. Lângă mine, fără îndoială îngrijorat din cauza tergiversărilor, un călător ridica des din umeri şi nu scutea puternica maşină de batjocura lui neîncetată. Era un omuleţ slab, nervos, cu mişcări febrile, ai cărui ochi abia se vedeau de sub pliurile pleoapelor. Un fizionomist şi-ar fi dat seama de la început că lucrurile vieţii trebuiau să apară în

---

[1] *A afurca*: a fixa o navă de fundul apei cu ajutorul a două ancore. (N. trad.)

latura lor plăcută acestui filozof din şcoala lui Democrit, căruia muşchii zigomatici, necesari acţiunii de a râde, nu i se odihneau niciodată. La urma urmelor — mi-am dat seama de asta mai târziu — un plăcut tovarăş de călătorie.

— Domnule, îmi zise, până acum am crezut că maşinile au fost făcute ca să-i ajute pe oameni, şi nu oamenii ca să ajute maşinile!

Tocmai eram pe punctul de a răspunde acestei observaţii juste, când izbucniră nişte strigăte. Împreună cu interlocutorul meu, m-am repezit înainte. Fără nici o excepţie, toţi oamenii rânduiţi la bare fuseseră răsturnaţi; unii se ridicau; alţii zăceau pe punte. Rupându-se un pinion al maşinii, cabestanul se învârtise în sens invers, irezistibil, sub tracţiunea cumplită a lanţurilor. Luaţi prin surprindere, oamenii fuseseră loviţi cu o violenţă extremă în cap sau în piept. Eliberate din sacheţii frânţi, barele, învârtindu-se nebuneşte, omorâseră patru mateloţi şi răniseră doisprezece. Printre aceştia din urmă se afla şi şeful de echipaj, un scoţian din Dundee.

Lumea se repezi spre aceşti nefericiţi. Răniţii fură conduşi la infirmeria situată în partea din spate a navei. Cât despre cei patru morţi, trebuiau debarcaţi imediat. De altfel, anglo-saxonii au atâta indiferenţă pentru viaţa oamenilor încât evenimentul n-a produs decât o impresie mediocră la bord. Nenorociţii aceia, morţi sau răniţi, nu erau decât zimţii unei roţi dinţate, putând fi înlocuiţi cu cheltuială puţină. Fu chemat printr-un semnal tenderul, aflat deja departe. După câteva minute, el acosta lângă navă.

M-am îndreptat spre parapet. Scara nu fusese încă ridicată. Învelite cu pături, cele patru cadavre fură coborâte şi aşezate pe puntea tenderului. Unul din medicii de bord se îmbarcă să le însoţească la Liverpool, cu recomandarea de a se întoarce apoi la *Great Eastern* în cea mai mare grabă. Tenderul se îndepărtă imediat, iar mateloţii merseră în partea din faţă, să spele petele de sânge de pe punte.

Trebuie să mai spun că un pasager, uşor zgâriat de o aşchie sărită din barcă, profită de împrejurare ca să plece cu tenderul. Era deja sătul de *Great Eastern*.

În timpul acesta, priveam după vaporaşul care se îndepărta în cea mai mare viteză. Când m-am întors, tovarăşul meu cu figură ironică murmură în spatele meu cuvintele:

— O călătorie care începe perfect!

— Perfect de rău, domnule, i-am răspuns. Cu cine am onoarea să stau de vorbă?

— Cu doctorul Dean Pitferge.

V

Operaţia fusese reluată. Cu ajutorul „anchor boat"-ului, lanţurile fură slăbite şi ancorele se desprinseră în sfârşit de fundul îndărătnic al albiei. Clopotele din Birkenhead băteau ora unu şi un sfert. Plecarea nu mai putea fi amânată dacă se intenţiona să se folosească mareea pentru scoaterea în larg a vaporului. Căpitanul şi pilotul urcară pe pasarelă. Un locotenent se postă lângă aparatul care trimitea comenzi la elice, altul lângă aparatul care comanda zbaturile. Timonierul era între ei, aproape de mica roată având menirea să pună în mişcare cârma. Din prudenţă, pentru cazul că maşina cu aburi n-ar fi funcţionat, alţi patru timonieri vegheau în spate, gata să manevreze roţile mari care se profilau pe panoul zăbrelit. Făcând faţă curentului, *Great Eastern* plutea liber şi, pentru a coborî pe râu, era de ajuns ca fluxul să se retragă.

Ordinul de plecare fu dat. Zbaturile loviră lent primele straturi de apă, elicea „bolborosea" în partea din spate, iar uriaşul vas începu să se mişte.

Cea mai mare parte a pasagerilor, urcaţi pe duneta din faţă, priveau dublul peisaj presărat cu coşuri de fabrici pe care îl expuneau, la dreapta, oraşul Liverpool, la stânga Birkenhead. Încărcat de nave, unele ancorate, altele urcând sau coborând, Mersey nu oferea vaporului nostru decât nişte treceri sinuoase. Dar sub mâna pilotului şi sensibil la cele mai mici intenţii ale cârmei sale, el aluneca prin strâmtori, evoluând ca o balenieră sub vâsla unui cârmaci viguros. O clipă am crezut că vom ciocni un vas cu trei catarge care cobora în derivă de-a curmezişul curentului şi a cărui vergă tocmai se freca de coca lui *Great Eastern*; însă şocul fu evitat; iar când, de la înălţimea rufurilor, mă uitam la nava aceea care nu cântărea mai puţin de şapte sau opt sute de tone, mi se păru că e unul din vaporaşele pe care copiii le lansează în bazinele din Green Park ori pe Serpentine' River.

Curând după aceea *Great Eastern* se găsea în dreptul calelor de îmbarcare din Liverpool. Cele patru tunuri însărcinate cu salutul oraşului tăcură, din respect pentru morţii pe care tenderul îi debarca în acel moment. Dar formidabile urale înlocuiră acele bubuituri care sunt ultima expresie a politeţei naţionale. Îndată mâinile începură să aplaude, braţele să se mişte, batistele să se agite cu entuziasmul risipit de englezi în mod generos la plecarea oricărei nave, fie ea şi o simplă şalupă ieşită să se plimbe în golf. Şi cum se răspundea acestor saluturi! Mii de curioşi se cocoţaseră pe zidurile din Liverpool şi Birkenhead. Încărcate cu spectatori, bărcile forfoteau pe

Mersey. Marinarii navei de război *Lord Clyde*, oprită în faţa docurilor, se căţăraseră pe vergile cele mai înalte şi salutau gigantul prin aclamaţii. De la înălţimea dunetelor vaselor ancorate pe râu, orchestrele trimiteau spre noi nişte melodii teribile pe care uralele nu le puteau acoperi. Pavilioanele urcau şi coborau întruna în onoarea lui *Great Eastern*. Însă curând strigătele începură să se stingă în depărtare. Vaporul nostru trecu pe lângă *Tripoli*, un pachebot al liniei Cunard afectat transportului de emigranţi, şi care, cu toate cele două mii de tone ale sale, părea abia o barcă oarecare. Apoi, pe ambele maluri, casele se răriră din ce în ce mai mult. Fumul nu mai întuneca peisajul. Câmpurile câştigau avans asupra zidurilor de cărămidă. Alte câteva şiruri lungi şi uniforme de case muncitoreşti. În sfârşit, apărură vile izolate, iar pe malul stâng al lui Mersey, de pe platforma farului şi de pe parapetul bastionului, câteva urale întârziate ne salutară pentru ultima oară.

La ora trei, *Great Eastern* trecuse de şenalurile râului Mersey şi intra în canalul Saint George. Dinspre sud-vest sufla un vânt puternic. Pavilioanele noastre, bine întinse, nu făceau nici o cută. Talazurile umflau deja suprafaţa mării, însă vaporul nu le simţea.

Spre orele patru, căpitanul Anderson ordonă oprirea. Tenderul făcea mari eforturi să ne ajungă. Ni-l readucea pe cel de-al doilea medic de bord. Când vasul acostă, fu lăsată o scară de frânghie pe care urcă acest personaj, nu fără greutate. Mai sprinten decât el, pilotul nostru coborî în barca venită să-l ia, şi în care fiecare vâslaş purta o centură de salvare, din plută. Câteva clipe mai târziu, ajunse la o mică şi încântătoare goeletă, rămasă să-l aştepte cu pânzele sub vânt.

Ruta fu imediat reluată. Împins de zbaturi şi de elice, *Great Eastern* îşi crescu viteza. Cu tot vântul dimpotrivă, nu avea nici ruliu, nici tangaj. Curând întunericul acoperi marea, iar coasta Ţării Galilor, marcată de punctul numit Holly Head, se pierdu în sfârşit în noapte.

VI

A doua zi, 27 martie, *Great Eastern* avea în prelungirea tribordului coasta accidentată a Irlandei. Îmi alesesem locuinţa în partea din faţă, în primul rând de cabine. Era o cămăruţă bine luminată prin două hublouri mari. Un al doilea rând de cabine o separa de primul salon al provei, astfel că nici zgomotul conversaţiilor şi nici zdrăngănitul pianelor, care nu

lipseau de la bord, nu puteau ajunge până acolo. Era ca o cabană izolată în extremitatea unui cartier periferic. O canapea, un pat, o masă de toaletă o mobilau îndeajuns.

La şapte dimineaţa, după ce am traversat primele două săli, am ajuns pe punte. Câţiva pasageri se şi plimbau încoace şi încolo pe lângă rufuri. Un ruliu aproape insesizabil legăna uşor vaporul. Vântul sufla foarte puternic şi doar protecţia coastei împiedica marea să se agite. Totuşi, prezicerile mele privind stabilitatea lui *Great Eastern* erau bune.

Ajuns pe duneta acelui smoking room, am zărit — profilat elegant — ţărmul întins care, din cauza verdelui său etern, a meritat să fie denumit „Coasta de smarald". Câteva case solitare, şerpuirea unui drum îngust, o trâmbă de fum alb marcând trecerea unui tren printre două dealuri, un semafor singuratic care făcea semne caraghioase navelor din larg, doar ele însufleţeau ici-colo locul.

Între coastă şi noi, marea era de un verde murdar, ca o placă pătată neuniform cu sulfat de cupru. Vântul dădea semne că s-ar înteţi; stropii împrăştiaţi păreau o pulbere fină; numeroase vase, bricuri sau goelete, zoreau să se apropie de ţărm; vapoare treceau împroşcându-şi fumul negru; deşi nu atinsese încă o mare viteză, *Great Eastern* le depăşea cu uşurinţă.

Curând făcurăm cunoştinţă cu Queen's Town, mic port de escală în faţa căruia manevra o flotilă de pescari. Orice navă venind din America sau din mările Sudului — vas cu aburi sau cu pânze, transatlantic sau navă comercială — îşi lasă acolo, în trecere, sacii cu scrisori. Un expres, mereu sub presiune, îi duce la Dublin în câteva ore. Acolo, un pachebot întotdeauna gata de plecare, vapor pur-sânge, năpădit de maşini, adevărat fus cu roţi care străpunge valurile, vas de cursă folosit în alt chip decât Gladiatorul sau Fiica aerului, ia aceste scrisori şi, traversând strâmtoarea cu o viteză de optsprezece mile pe oră, le depune la Liverpool. Astfel transportate, depeşele câştigă o zi faţă de cele mai rapide transatlantice.

Spre orele nouă, *Great Eastern* urcă un sfert de grad spre vest-nord-vest. Tocmai coboram pe punte când l-am întâlnit pe căpitanul Mac Elwin. Era însoţit de unul din prietenii săi, un bărbat înalt de şase picioare[1], cu barba blondă, şi ale cărui mustăţi lungi, pierdute printre favoriţi, lăsau bărbia descoperită, după moda zilei. Acest tânăr impunător era tipul ofiţerului englez: îşi ţinea capul sus, dar fără rigiditate, avea privirea cutezătoare, umerii degajaţi, uşurinţă şi libertate în mers, într-un cuvânt, toate semnele acelui curaj atât de rar ce

---

[1] *Picior*: unitate de măsură engleză pentru lungimi, egală cu 0,30 m. (N. trad.)

poate fi numit „curaj fără mânie". Nu mă înşelam în legătură cu profesia lui.

— Prietenul meu Archibald Corsican, îmi zise Fabian, căpitan ca şi mine în Regimentul 22 al armatei din India.

Făcându-se astfel prezentările, căpitanul Corsican şi cu mine ne salutarăm.

— Abia dacă ne-am văzut ieri, dragul meu Fabian, i-am spus căpitanului Mac Elwin, căruia îi strângeam mâna. Eram în febra plecării. Ştiu numai că nu din întâmplare te întâlnesc la bordul lui Great Eastern. Mărturisesc că dacă am vreun amestec în decizia dumitale...

— Fără îndoială, scumpul meu camarad, îmi răspunse Fabian. Cu căpitanul Corsican am sosit la Liverpool în intenţia de a ne îmbarca pe vasul China, al liniei Cunard, când am aflat că Great Eastern tocmai încerca o nouă traversare între Anglia şi America: iată o ocazie! Am aflat că eşti la bord: adevărată plăcere. Nu ne-am văzut de trei ani, după frumoasa noastră călătorie în ţările scandinave. N-am stat pe gânduri, şi iată de ce tenderul ne-a condus ieri până la dumneata.

— Dragul meu Fabian, i-am răspuns, cred că nici căpitanul Corsican şi nici dumneata nu veţi regreta această hotărâre. O traversare a Atlanticului pe acest vapor uriaş nu poate fi decât foarte interesantă, chiar şi pentru voi, oricât de puţin aţi avea de-a face cu marinăria. Aşa ceva trebuie văzut. Dar să vorbim despre dumneata. Ultima scrisoare pe care mi-ai trimis-o — şi n-au trecut şase săptămâni de atunci — era timbrată la Bombay. Aveam motive să te cred încă la regiment.

— Acolo şi eram, acum trei săptămâni, răspunse Fabian. Amândoi duceam viaţa aceea pe jumătate cazonă, pe jumătate rurală a ofiţerilor indieni, în timpul căreia participi la vânători mai mult decât la razii. Pe căpitanul Archibald chiar ţi-l prezint ca pe un mare nimicitor de tigri. E teroarea junglei. Totuşi, deşi suntem burlaci lipsiţi de familie, ne-a cuprins dorinţa de a da acestor biete carnasiere ale peninsulei un pic de răgaz şi de a veni să respirăm câteva molecule de aer european. Am obţinut un concediu de un an şi, imediat, prin Marea Roşie, prin Suez, prin Franţa, am ajuns cu rapiditatea unui expres în bătrâna noastră Anglie.

— Bătrâna noastră Anglie! răspunse surâzând căpitanul Corsican. Deja nu mai suntem în ea, Fabian. Nava care ne transportă e englezească, dar închiriată de o companie franceză, şi ne îndreptăm spre America. Trei pavilioane diferite ne flutură deasupra capului, confirmând că noi călcăm acum un sol franco-anglo-american.

— Ce contează! răspunse Fabian, a cărui frunte se cută o clipă sub o impresie dureroasă. Ce contează, din moment ce

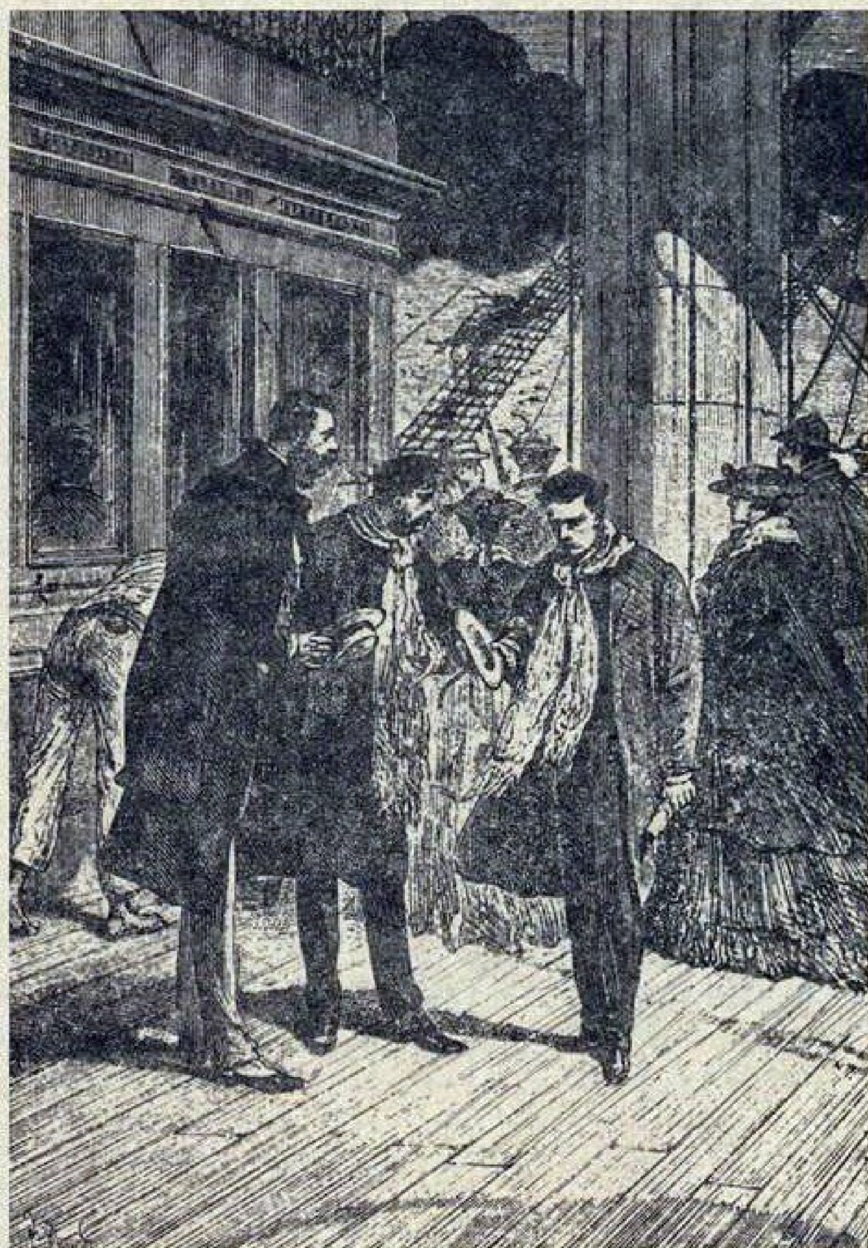
suntem în concediu! Avem nevoie de mişcare. Asta-i viaţa. E aşa de bine să uiţi trecutul şi să ucizi prezentul prin reînnoirea lucrurilor din jurul tău! Peste câteva zile vom fi la New York, unde îmi voi îmbrăţişa sora şi nepoţii pe care nu i-am văzut de ani întregi. Apoi o să vizităm Marile Lacuri. Vom coborî pe Mississippi până la New Orleans. Vom trage o fugă pe Amazon. Din America o să sărim în Africa, unde leii şi elefanţii şi-au dat randevu la Capetown, ca să sărbătorească sosirea căpitanului Corsican, iar de acolo vom reveni spre a impune cipailor voinţa metropolei!

Fabian avea o volubilitate nervoasă, iar pieptul i se umfla de suspine. Era evident că avea un necaz pe care îl ignoram deocamdată, şi pe care nici măcar scrisorile lui nu mi-au permis să-l ghicesc. Archibald Corsican părea la curent cu situaţia. Se arăta foarte prietenos cu Fabian, mai tânăr decât el cu câţiva ani. Părea a fi fratele mai mare al lui Mac Elwin — acest căpitan englez bine legat, al cărui devotament, dacă era cazul, putea fi dus până la eroism.

În acel moment conversaţia noastră fu întreruptă. Pe vas răsună, o trompetă. Un steward dolofan anunţa, cu un sfert de oră mai devreme, prânzul fixat la douăsprezece şi jumătate. De patru ori pe zi, spre marea satisfacţie a pasagerilor, acest cornet răguşit trâmbiţa astfel: la opt şi jumătate pentru dejun, la douăsprezece şi jumătate pentru prânz, la ora patru pentru dineu, la şapte şi jumătate pentru ceai. În câteva clipe lungile bulevarde se goliră şi, curând, toţi pasagerii stăteau aşezaţi la mese în saloanele încăpătoare, unde am reuşit să mă aşez lângă Fabian şi căpitanul Corsican.

Patru rânduri de mese mobilau aceste săli. Deasupra, sticlele şi paharele, aşezate pe planşetele ce le protejau de ruliu, îşi menţineau perfect imobilitatea şi perpendicularitatea. Vaporul nu resimţea în nici un fel ondulaţia talazurilor. Comesenii, bărbaţi, femei sau copii, puteau mânca fără grijă. Circulau platouri pregătite cu rafinament. O mulţime de stewarzi se grăbeau să servească. La cererea oricui, menţionată pe o mică listă ad hoc, aduceau vinuri, lichioruri sau bere, care făceau obiectul unei plăţi separate. Între toţi, californienii se remarcau prin preferinţa lor pentru şampanie. Era acolo — lângă soţul ei, un vameş bătrân — o spălătoreasă îmbogăţită de pe urma spălătoriilor din San Francisco şi care bea Cliquot de trei dolari sticla. Două-trei domnişoare, plăpânde şi palide, devorau bucăţi de carne de vită în sânge. Nişte doamne deşirate, cu dantură de fildeş, îşi goleau în păhărele conţinutul unui ou moale. Alţii degustau cu o

Căpitanul Corsican și cu mine ne salutarăm

evidentă satisfacţie tartele cu revent sau ţelina pregătită pentru desert. Fiecare se comporta degajat şi era bine-dispus. Te-ai fi putut crede într-un restaurant de bulevard, în plin Paris, şi nu în plin ocean.

După prânz, rufurile se umplură din nou de lume. Oamenii se salutau în trecere ori se abordau asemeni celor ce se plimbă prin Hyde Park. Copiii se jucau, alergau, îşi lansau baloanele, îşi împingeau cercurile, aşa cum ar fi făcut-o pe aleile cu nisip din Tuileries. Plimbându-se, majoritatea bărbaţilor fumau. Aşezate pe scaune pliante, doamnele lucrau, citeau sau stăteau de vorbă. Guvernantele şi bonele supravegheau sugarii. Câţiva americani graşi, burduhănoşi, se legănau în balansoare. Ofiţerii de bord umblau încoace şi încolo, unii făcându-şi cartul pe pasarele şi supraveghind busola, alţii răspunzând întrebărilor deseori ridicole ale pasagerilor. Când briza se mai liniştea, se auzeau sunetele unei orgi plasate în ruful cel mare din spate şi acordurile prin care două sau trei piane Pleyel îşi făceau o deplorabilă concurenţă în saloanele de jos.

Către ora trei, izbucniră urale zgomotoase. Pasagerii invadară dunetele. *Great Eastern* aluneca, la o distanţă de două cabluri, pe lângă un pachebot pe care îl întrecuse încetul cu încetul. Era *Propontis*, aflat în drum spre New York, şi care saluta din mers uriaşul mărilor, iar uriaşul mărilor îi răspundea la salut.

La patru şi jumătate, încă se mai vedea pământul la trei mile distanţă, la tribord. Abia se distingea printre negurile unei vijelii ce se stârnise subit. Curând apăru o lumină. Era farul din Fastenet, aşezat pe o stâncă izolată, şi nu întârzie să se lase noaptea, în cursul căreia trebuia să dublăm capul Clear, ultimul punct avansat al coastei Irlandei.

VII

Am spus că lungimea lui *Great Eastern* depăşea doi hectometri. Pentru spiritele amatoare de comparaţii voi adăuga că e cu o treime mai lung decât Podul Artelor. Prin urmare n-ar fi putut naviga pe Sena. De altfel, ţinând cont de pescajul său, n-ar pluti acolo mai mult decât însuşi Podul Artelor. În realitate, vaporul măsoară două sute şapte metri şi cincizeci la linia de plutire, între perpendiculare. Pe puntea superioară, de la un capăt la celălalt, are două sute zece metri şi douăzeci şi cinci de centimetri, ceea ce înseamnă că e de două ori mai lung decât cele mai mari pacheboturi transatlantice. Lăţimea este de

douăzeci şi cinci de metri şi treizeci la nivelul cuplului-maestru[1], şi de treizeci şi şase de metri şaizeci şi cinci centimetri adăugând tamburii la socoteală.

Coca lui *Great Eastern* rezistă la cele mai cumplite izbituri ale mării. Este dublă şi se compune dintr-un agregat de celule dispuse între bord şi stringher[2], având fiecare o înălţime de optzeci şi şase de centimetri. În plus, treisprezece compartimente despărţite prin pereţi etanşi îi măresc securitatea la inundaţii şi incendii. Zece mii de tone de fier au fost folosite la construirea acestei carcase şi trei milioane de nituri, bătute la cald, asigură asamblarea perfectă a plăcilor din bordaj.

Great Eastern are un deplasament de douăzeci şi opt de mii cinci sute de tone la un pescaj de treizeci de picioare. Fără încărcătură, nu se scufundă decât şase metri şi zece centimetri. Poate transporta zece mii de pasageri. Dintre cele trei sute şaptezeci şi trei de reşedinţe provinciale ale Franţei, două sute şaptezeci şi patru au o populaţie mai mică decât această subprefectură plutitoare cu numărul său maxim de pasageri.

Liniile navei sunt foarte alungite. Etrava sa dreaptă este străpunsă de orificiile prin care se desfăşoară lanţurile ancorelor. Partea din faţă, puternic ascuţită, fără adâncituri şi zone bombate, este extrem de reuşită. Partea din spate, rotundă, cade puţin şi strică ansamblul.

De pe punte se înalţă şase catarge şi cinci coşuri. Primele trei catarge, dinspre prova, sunt „fore gigger" şi „fore mast", ambele nişte catarge destinate velei foc, şi „main mast", sau catargul mare. Ultimele trei, plasate în partea din spate, sunt numite „after main mast", „mizzen mast" şi „after gigger". Numai „fore mast" şi „main mast" poartă vele principale, gabieri şi papagali. Celelalte patru catarge n-au pânze decât în vârf; în total cinci mii patru sute de metri pătraţi de velatură, pânză de calitate de la fabrica regală din Edimbourg. Pe uriaşii gabieri ai celui de al doilea şi al treilea catarg, o companie de soldaţi şi-ar putea desfăşura manevrele în voie. Dintre aceste şase catarge, susţinute de hobane şi pataranţine[3] metalice, al doilea, al treilea şi al patrulea sunt făcute din tablă de oţel fixată cu buloane, adevărate capodopere de cazangerie. La

[1] *Cuplu-maestru*: secţiune transversală, de arie maximă, trasată la mijlocul navei. (N. trad.)

[2] *Stringher*: element de structură care prin îmbinare cu coastele contribuie la rigidizarea scheletului navei. (N. trad.)

[3] *Pataranţină*: manevră fixă ce susţine un arbore gabier sau un arboret. (N. trad.)

etambreu[1], ele au diametrul de un metru şi zece, iar cel mai mare, „main mast"-ul, se ridică la o înălţime de două sute şapte picioare franţuzeşti, superioară celei a turnurilor de la Notre-Dame.

Cât despre coşuri, cele două aflate înaintea tamburilor servesc maşina cu zbaturi, celelalte trei din spate servesc motorul cu elice; sunt nişte cilindri enormi, înalţi de treizeci de metri şi jumătate, susţinuţi de lanţuri fixate pe rufuri.

În interiorul lui *Great Eastern*, amenajarea uriaşei sale carcase a fost concepută în mod judicios. Partea din faţă conţine spălătoriile cu aburi şi postul echipajului. Urmează apoi un salon pentru dame şi un mare salon decorat cu lustre, cu lămpi de ruliu, cu ornamente lăcuite. Aceste săli magnifice primesc lumina zilei prin nişte spiraiuri[2] laterale susţinute de elegante coloane aurite şi comunică spre puntea superioară prin nişte scări largi, cu trepte metalice şi cu balustrade din acaju. În lungul bordului sunt dispuse patru rânduri de cabine separate între ele de un coridor, unele legate printr-un palier, altele plasate la etajul inferior, spre care se ajunge pe o scară specială. În partea din spate, cele trei largi ,,dining rooms"[3] aveau aceeaşi dispunere ca şi cabinele. De la saloanele din faţă la cele din urmă se ajungea mergând pe un coridor pavat care lăsa maşinăria roţilor dincolo de pereţii săi de tablă şi oficiile de bord.

Maşinile lui *Great Eastern* sunt pe bună dreptate considerate nişte capodopere — era să spun capodopere de ceasornicărie. Nimic mai uimitor decât să vezi aceste mecanisme enorme funcţionând cu precizia şi cu regularitatea unui ceasornic. Puterea nominală a maşinii cu zbaturi este de o mie de cai. Maşina aceasta se compune din patru cilindri oscilanţi cu un diametru de doi metri şi douăzeci şi şase de centimetri, cuplaţi în perechi şi realizând o cursă de patru metri douăzeci şi şapte de centimetri prin pistoanele lor direct articulate pe biele. Presiunea medie este de douăzeci de livre pe inci, în jur de un kilogram şi şaptezeci şi şase de grame pe centimetru pătrat, sau o atmosferă şi două treimi. Suprafaţa de încălzire a tuturor celor patru cilindri este de şapte sute optzeci de metri pătraţi. Această „engin paddle"[4] funcţionează cu un calm majestuos;

---

[1] *Etambreu*: deschidere practicată în puntea unei nave pentru trecerea catargului. (N. trad.)

[2] *Spirai*: deschidere cu geamuri apărate de grilaje în puntea navei, servind pentru luminarea si aerisirea încăperilor de sub punte. (N. trad.)

[3] Sufragerii. (în l. engleză). (N. trad.)

[4] Maşina zbaturilor. (în l. engleză) (N. trad.)

excentricul său, antrenat de arborele motor, pare că urcă în aer ca un balon. Maşina poate imprima roţilor douăsprezece rotiri pe minut şi se deosebeşte în mod vizibil de maşina elicei, mai rapidă, mai înverşunată, care se ambalează sub apăsarea celor o mie şase sute de cai putere ai săi.

Iar „engin screw"[1] are patru cilindri ficşi, dispuşi orizontal. Sunt fixaţi la capete doi câte doi, încât pistoanele lor, a căror cursă este de un metru şi douăzeci şi patru de centimetri, acţionează direct asupra arborelui elicei. Presiunea produsă de cele şase cazane, a căror suprafaţă de încălzire este de o mie o sută şaptezeci şi cinci de metri pătraţi, face ca elicea, cântărind şaizeci de tone, să poată realiza până la patruzeci şi opt de rotaţii pe minut; dar apoi, sufocată, vlăguită, înnebunită, această maşină vertiginoasă se înfurie, iar lungii ei cilindri par să se provoace prin lovituri de pistoane ca nişte mistreţi care se apără.

Independent de aceste două aparate, *Great Eastern* mai posedă alte şase maşini auxiliare pentru alimentare, acţiuni pregătitoare şi pentru cabestane. Aburul, după cum se vede, are un rol important în toate manevrele.

Astfel arată acest vapor fără egal şi uşor de recunoscut între toate celelalte. Ceea ce nu l-a împiedicat pe un căpitan francez să facă într-o zi, în jurnalul său de bord, următoarea menţiune naivă: ,,Întâlnit navă cu şase catarge şi cinci coşuri. Presupun *Great Eastern*".

VIII

Noaptea de miercuri spre joi a fost destul de proastă. Ambianţa mea se mişca îngrozitor şi a trebuit să mă reazem în coate şi în genunchi pe planşeul de ruliu. Saci şi valize alunecau încoace şi încolo prin cabină. Un vacarm neobişnuit se auzea din salonul vecin, în mijlocul căruia două sau trei sute de pachete, depozitate provizoriu, rulau dintr-un bord în altul, lovind cu zgomot banchetele şi mesele, uşile se izbeau, uşorii trosneau, pereţii despărţitori amplificau aceste gemete bizare ca ale lemnului din mină, paharele şi sticlele se ciocneau unele de altele pe suporturile lor mobile, iar pe pardoseala oficiilor se revărsau cascade de veselă. Mai auzeam hârâiturile neregulate ale elicei şi bătăile repetate ale roţilor care, ieşite din apă alternativ, loveau aerul cu paletele. După toate aceste semne am înţeles că vântul se intensificase şi că vaporul nu mai

[1] Maşina elicei. (în l. engleză) (N. trad.)

rămânea nepăsător la valurile din larg care îl izbeau de-a curmezişul.

La ora şase dimineaţa, după o noapte nedormită, m-am ridicat. Agăţat cu o mână de o bară de sprijin, cu cealaltă m-am îmbrăcat, de bine, de rău. Dar, mereu dezechilibrat, nu mă puteam ţine drept şi a trebuit să mă lupt serios cu paltonul ca să-l îmbrac. Apoi am ieşit din cabină, am traversat salonul ajutându-mă de mâini şi picioare, în mijlocul acelei tălăzuiri de pachete. Am urcat scara în genunchi, cu eforturi supraomeneşti, ajungând în sfârşit pe punte, unde m-am agăţat cu putere de un tachet.

Nici urmă de pământ în raza privirii. Capul Clear fusese lăsat în urmă în timpul nopţii. În jur vedeam doar circumferinţa înscrisă de linia apei pe fundalul cerului. Marea, de culoarea ardeziei, se umfla în lungi talazuri care nu se spărgeau. Surprins din lateral şi neajutat de vreo pânză, *Great Eastern* avea un ruliu înspăimântător. Ca nişte mari vârfuri de compas, catargele sale descriau în aer arcuri de cerc imense. Tangajul nu se prea simţea, recunosc, însă ruliul era insuportabil. Ofiţerul de cart, agăţat de pasarelă, părea că se leagănă într-un scrânciob.

Din tachet[1] în tachet, am reuşit să ajung la tamburul din tribord. Umezită de ceaţă, puntea era tare lunecoasă. Mă pregăteam deci să mă reazem de unul din pontilii[2] pasarelei, când un corp se rostogoli la picioarele mele.

Era al doctorului Dean Pitferge. Acest ins original se ridică imediat în genunchi şi zise, privindu-mă:

— Chiar aşa. Amplitudinea arcului descris de pereţii lui *Great Eastern* este de patruzeci de grade, adică douăzeci sub orizontală şi douăzeci deasupra.

— Într-adevăr! am izbucnit, râzând, nu de observaţie, ci de condiţiile în care era făcută.

— Într-adevăr, reluă doctorul în cursul oscilaţiei, viteza pereţilor este de un metru şapte sute patruzeci şi patru de milimetri pe secundă. Unui transatlantic care are jumătate din lărgimea acestuia îi ajunge atâta ca să se răstoarne.

— Atunci, am răspuns, din moment ce Great Eastern revine atât de repede la perpendiculară, înseamnă că are o stabilitate excesivă.

---

[1] *Tachet*: suport montat pe o navă, de care se leagă parâmele simple. (N. trad.)

[2] *Pontil*: piesă de rezistenţă, de forma unei coloane, amplasată de obicei între punte si structurile inferioare ale navei. (N. trad.)

— Pentru el, da, nu însă şi pentru pasagerii săi! replică vesel Dean Pitferge, căci ei, vedeţi, revin la orizontală, şi încă mai repede decât ar vrea.

— Încântat de răspunsul său prompt, doctorul se ridicase şi, susţinându-ne reciproc, am reuşit să ne aşezăm pe una din băncile de pe dunetă. Dean Pitferge scăpase cu câteva zgârieturi şi l-am felicitat pentru asta, fiindcă putea să-şi spargă capul.

— Ah! încă nu s-a terminat! îmi zise. Nu peste mult o să dăm de bucluc.

— Noi?

— Vaporul şi, în consecinţă, eu, noi, toţi pasagerii.

— Dacă vorbiţi serios, am întrebat, de ce v-aţi îmbarcat?

— Ca să văd ce o să se întâmple, căci nu mi-ar displace să naufragiez! răspunse doctorul, privindu-mă cu un aer complice.

— E pentru prima dată că navigaţi pe *Great Eastern*?

— Nu. Am făcut deja mai multe traversări... de curiozitate.

— Atunci nu trebuie să vă plângeţi.

— Nu mă plâng. Constat faptele şi aştept cu răbdare ora catastrofei.

Doctorul îşi bătea joc de mine? Nu ştiam ce să cred. Ochii lui mici îmi păreau atât de ironici! Am vrut să-l împing mai departe.

— Doctore, i-am zis, nu ştiu pe ce fapte vă bazaţi pronosticurile îngrijorătoare; dar îngăduiţi-mi să vă reamintesc că *Great Eastern* a mai trecut de douăzeci de ori Atlanticul şi că, în ansamblu, traversările au fost satisfăcătoare.

— Nu contează! răspunse Pitferge. Nava asta „a fost deocheată", ca să folosesc o expresie vulgară. Nu va scăpa de destinul său. Se ştie asta şi lumea nu are încredere în ea. Amintiţi-vă câte greutăţi au întimpinat inginerii la lansare. N-avea mai mult chef să intre în apă decât spitalul din Greenwich. Şi mai cred că Brunnel, care a construit-o, a murit datorită „consecinţelor operaţiei", cum spunem noi în medicină.

— Ah, doctore, am reluat, sunteţi cumva materialist?

— De ce mă întrebaţi?

— Deoarece am remarcat că mulţi oameni care nu cred în Dumnezeu cred în orice altceva, chiar şi în deochi.

— Glumiţi, domnule, reluă doctorul, dar daţi-mi voie să-mi dezvolt argumentaţia. Great Eastern a ruinat deja mai multe companii. Construit pentru transportul emigranţilor şi pentru traficul de mărfuri în Australia, n-a fost niciodată în Australia. Conceput să dezvolte o viteză superioară celei a pacheboturilor transoceanice, le-a rămas totuşi inferior.

— De aici, am zis, să conchizi că...

— Aşteptaţi, răspunse doctorul. Unul din căpitanii lui *Great Eastern* s-a înecat, şi era unul dintre cei mai pricepuţi, căci, ţinând vasul cu prova în talaz, ştia să evite ruliul acesta intolerabil.

— Ei bine, am spus, trebuie să regretăm moartea acelui om priceput, şi atât.

— Apoi, reluă Dean Pitferge fără să se sinchisească de incredulitatea mea, se vorbesc o mulţime de lucruri despre vapor. Se spune că un pasager care s-a rătăcit în adâncurile sale, ca un pionier în pădurile din America, n-a mai putut fi găsit niciodată.

— Ah, am constatat eu ironic, iată un fapt!

— Se mai spune, continuă doctorul, că pe când se construiau cazanele un mecanic a fost sudat, din greşeală, în căldarea de aburi.

— Bravo! am strigat. Mecanicul sudat! E ben trovato[1]. Şi credeţi asta, doctore?

— Cred, răspunse Pitferge, cred foarte serios că voiajul nostru a început rău şi o să se termine rău.

— Dar Great Eastern e o navă solidă, am replicat, şi de o construcţie rigidă care îi permite să reziste ca un bloc plin, dispreţuind mările cele mai furioase!

— Fără îndoială, e solidă, reluă doctorul, dar lăsaţi-o să cadă în golul dintre valuri şi-o să vedeţi dacă se mai ridică. E un gigant, fie, însă un gigant a cărui forţă nu e proporţională cu talia. Maşinile sunt prea slabe pentru el. Aţi auzit vorbindu-se de cea de-a nouăsprezecea călătorie a sa între Liverpool şi New York?

— Nu, doctore.

— Ei bine, eram la bord. Părăsiserăm portul Liverpool pe 10 decembrie, într-o marţi. Erau mulţi pasageri, şi toţi plini de încredere. Lucrurile au mers bine câtă vreme am fost adăpostiţi de valurile dinspre larg, de coasta Irlandei. Nici ruliu, nici bolnavi. A doua zi, aceeaşi nepăsare faţă de mare. Aceeaşi încântare la pasageri. În ziua de 12, spre dimineaţă, vântul se înteţi. Hula din larg ne-a prins de-a curmezişul, iar *Great Eastern* începu să ruleze. Pasagerii, bărbaţi şi femei, dispărură în cabine. La ora patru, sufla vânt de furtună. Mobilele începură să danseze. Unul din geamurile salonului mare se sparse dintr-o lovitură dată cu capul de subsemnatul. Toată vesela în ţăndări. Un vacarm îngrozitor! Opt bărci sunt smulse din stâlpii lor de susţinere în urma unei izbituri de val. În momentul acesta situaţia devine gravă. Maşina roţilor cu zbaturi a trebuit să fie oprită. O enormă bucată de plumb,

[1] Bună găselniţă. (în l. italiană) (N. trad.)

deplasată de ruliu, ameninţa să intre între piesele sale. Totuşi elicea continua să ne împingă înainte. Curând roţile pornesc din nou, cu jumătate din viteză; dar una din ele, în timpul opririi, a fost îndoită; spiţele şi zbaturile ei frecau coca navei. Iarăşi a trebuit să se oprească maşina şi să se folosească doar elicea pentru a tine capa[1]. Noaptea a fost înspăimântătoare. Furtuna îşi dublase intensitatea. *Great Eastern* căzuse în golul dintre valuri şi nu se mai putea ridica. În zori nu mai era nici urmă de roţi. Au fost înălţate câteva pânze pentru ca nava să poată fi manevrată şi redresată. Pânze smulse de îndată ce s-au întins. Peste tot domneşte confuzia. Lanţurile-cablu, smulse din lăcaşurile lor, se rostogolesc dintr-un bord în altul. Un ţarc pentru vite se rupe şi prin tambuchi cade în salonul doamnelor o vacă. Altă nenorocire! Se rupe axul cârmei. Cârma nu mai răspunde la comenzi. Se aud izbituri cumplite. E un rezervor de ulei, cântărind trei mii de kilograme, ale cărui odgoane s-au rupt şi care, măturând interpuntea, loveşte alternativ părţile laterale, gata să le spargă! Sîmbăta trece în mijlocul spaimei generale. Tot în golul dintre valuri. Abia duminică vântul începe să se potolească. Un inginer american, pasager la bord, reuşeşte să agaţe cu lanţuri safranul[2] cârmei. Ne mişcăm puţin câte puţin. Uriaşul *Great Eastern* se redresează pe apă şi, la opt zile după ce părăsisem Liverpool, ne reîntorceam la Queen's Town. Or, cine ştie, domnule, unde vom fi noi peste opt zile!

IX

Trebuie să mărturisesc că doctorul Pitferge nu prea era un personaj liniştitor. Pasagerii nu l-ar fi ascultat fără să se înfioare. Glumea sau vorbea serios? Era adevărat că se îmbarca pe *Great Eastern* în toate traversările acestuia ca să asiste la vreo catastrofă? Te poţi aştepta la orice din partea unui excentric, mai ales când e englez.

Totuşi, vaporul îşi continua ruta, alunecând ca o şalupă. El menţinea imperturbabil linia loxodromică a vaselor cu aburi. Se ştie că, pe o suprafaţă plană, cel mai scurt drum dintre două puncte este linia dreaptă. Pe o sferă, drumul acesta este linia curbă formată de circumferinţa unor mari cercuri. Ca să scurteze traversarea, navele au aşadar interesul să urmeze

---

[1] *Capă*: poziţie care trebuie dată unei nave pentru a putea naviga pe un timp foarte rău. (N. trad.)

[2] *Safran*: piesă componentă a cârmei, asupra căreia se exercită presiunea apei când se realizează întoarcerea navei. (N. trad.)

această rută. Cele cu pânze nu pot însă păstra linia amintită, când au vântul în faţă. Numai vapoarele au posibilitatea să menţină o direcţie precisă, iar ele ţin ruta cercurilor mari. Este ceea ce făcea şi *Great Eastern* ridicându-se puţin spre nord-vest.

Ruliul continua. Oribilul rău de mare, contagios şi epidemic în acelaşi timp, făcea progrese rapide. Câţiva pasageri, palizi, cadaverici, cu nasul subţire, cu ochii înfundaţi în orbite, cu tâmplele apăsate, rămâneau totuşi pe punte pentru a respira aer curat. Majoritatea erau furioşi pe vaporul nefast care se comporta ca o veritabilă geamandură şi pe *Societatea Navlositorilor*, ale cărei prospecte specificau că răul de mare „nu era cunoscut la bord”.

Spre ora nouă dimineaţa, fu semnalat un obiect la trei sau patru mile în direcţia babordului. Era oare o epavă, resturile unei balene sau carcasa unei nave? Încă nu-ţi puteai da seama. Un grup de pasageri valizi, adunaţi pe ruful dinainte, cercetau aceste rămăşiţe care pluteau la trei sute de mile de coasta cea mai apropiată.

Între timp, *Great Eastern* o luase în direcţia obiectului semnalat. Toate binoclurile erau îndreptate într-acolo. Presupunerile se schimbau rapid, iar printre aceşti americani şi englezi pentru care orice prilej de a pune un pariu este binevenit, mizele începură să crească. Am remarcat între pariorii pătimaşi un bărbat înalt, a cărui fizionomie m-a frapat prin semnele neîndoielnice ale unei profunde duplicităţi. Individul avea un fel de ură generală stereotipă care îi marca trăsăturile, sentiment ce n-ar fi scăpat nici fizionomiştilor şi nici fiziologilor, fruntea cutată de un rid vertical, privirea îndrăzneaţă şi în acelaşi timp neatentă, ochii goi, sprâncenele foarte apropiate, umerii înalţi, capul în vânt, în sfârşit, toate indiciile unei insolenţe extreme, adăugată unei rare viclenii. Cine era omul acela? N-aveam habar, dar nu mi-a plăcut deloc. Vorbea pe un ton ridicat ce părea că insultă. Câţiva acoliţi, de-o teapă cu el, râdeau la glumele lui de prost gust. Acest personaj pretindea că recunoaşte în epavă cadavrul unei balene şi îşi susţinea părerea prin pariuri grase pentru care îşi găsea imediat parteneri.

Pierdu toate aceste pariuri, urcate la mai multe sute de dolari, într-adevăr, epava era coca unei nave. Vaporul se apropia rapid de ea. Se putea vedea deja arama verde-cenuşie a carenei. Un vas cu trei catarge, având arborada distrusă şi răsturnat pe o parte. Trebuie să fi cântărit cinci sau şase sute de tone. De porthobane atârnau parâme rupte.

Această navă să fi fost abandonată de echipaj? Iată întrebarea care se punea, sau, ca să folosesc expresia englezească, „the

great attraction" a momentului. Nimeni nu se arăta însă deasupra carcasei. Poate că naufragiaţii se refugiaseră în interior? Înarmat cu luneta, vedeam de câteva clipe un obiect mişcându-se pe partea din faţă a navei; mi-am dat seama imediat că era un rest din pânza focului, agitat de vânt.

De la o jumătate de milă distanţă, toate detaliile carcasei deveniră vizibile. Era nouă şi într-o perfectă stare de conservare. Încărcătura ei, alunecată sub presiunea vântului, o obliga să rămână înclinată spre tribord. Evident, vasul, într-un moment critic, a trebuit să-şi sacrifice arborada.

Great Eastern se apropie. Îi dădu un ocol. Îşi semnală prezenţa prin numeroase fluierături, care păreau că sfâşie aerul. Dar epava rămânea mută şi neînsufleţită. Pe toată întinderea mării, până la orizont, nimic de semnalat. Nici o ambarcaţiune pe lângă vasul naufragiat.

Fără îndoială, echipajul avusese timp să fugă. Dar va fi reuşit oare să ajungă la un uscat aflat la trei sute de mile depărtare? Nişte bărci fragile puteau rezista oare valurilor care îl legănau atât de înspăimântător pe *Great Eastern*? Şi, în fond, de când data catastrofa? Cu aceste vânturi atotputernice, nu trebuia căutat mai departe, spre vest, teatrul naufragiului? Oare coca aceea nu rătăcea deja de multă vreme sub influenţa dublă a curenţilor şi a brizei? Toate întrebările de mai sus rămâneau fără răspuns.

Când vaporul ajunse în spatele navei naufragiate, am citit foarte clar numele ei: *Lerida*; însă portul de înregistrare nu era indicat. După formă, după caracteristicile relevate, după etrava deosebit de avântată, mateloţii de la bord o declarară de construcţie americană.

Un vapor comercial, un vas de război n-ar fi ezitat deloc să captureze această cocă, în mod neîndoielnic conţinând o încărcătură de preţ. Se ştie că în asemenea cazuri de salvare ordonanţele maritime atribuie salvatorilor o treime din valoare. Dar *Great Eastern*, însărcinat cu un serviciu regulat, nu putea remorca epava pe o distanţă de mii de mile. Să se întoarcă din drum ca s-o ducă în portul cel mai apropiat era la fel de imposibil. Trebui deci s-o abandoneze spre marea părere de rău a mateloţilor, şi în curând acea ruină nu mai fu decât un punct al spaţiului, dispărând la orizont. Grupul de pasageri se împrăştie. Unii se întoarseră în saloane, alţii în cabine, iar trompeta care anunţa prânzul nici măcar n-a reuşit să-i trezească pe toţi aceşti adormiţi, doborâţi de răul de mare.

X

În ciuda mişcărilor dezordonate ale navei, viaţa la bord se organiza. Cu anglo-saxonul, nimic mai simplu. Acest pachebot este cartierul lui, strada lui, casa lui care se deplasează, iar el se simte acasă. Francezul, dimpotrivă, are tot timpul un aer de voiajor, atunci când călătoreşte.

Îndată ce vremea o permitea, mulţimea năvălea pe bulevarde. Toţi aceşti plimbăreţi care se ţineau drepţi în ciuda înclinaţiilor provocate de ruliu păreau nişte oameni beţi, cărora beţia le-ar fi produs în acelaşi moment aceleaşi manifestări. Când pasagerele nu urcau pe punte, rămâneau fie în salonul lor privat, fie în salonul cel mare. Se auzeau atunci asurzitoarele melodii ieşite din piane. Trebuie spus că aceste instrumente, „ultrafurtunoase" ca însăşi marea, n-ar fi permis unui talent autentic să se desfăşoare în voie. Când se înclinau spre babord, dispăreau notele joase; când se aplecau spre tribord, cele înalte. De aici, lacune în armonie sau goluri în melodie, de care urechile acelea saxone nu se sinchiseau deloc. Printre virtuozi am remarcat o femeie lungă ciolănoasă, care trebuie să fi fost o prea iscusită muziciană! Într-adevăr, ca să-şi uşureze cititul bucăţii, ea însemnase toate notele cu câte un număr şi toate clapele pianului cu numărul corespunzător. Dacă nota avea numărul douăzeci şi şapte, ea lovea clapa douăzeci şi şapte. Dacă era vorba de nota cincizeci şi trei, ataca prompt clapa cincizeci şi trei. Şi asta fără să-i pese de zgomotul din jur, nici de celelalte piane care zdrăngăneau în saloanele învecinate, nici de afurisiţii de copii care scoteau, cu lovituri de pumn, acorduri din octavele libere.

În timpul acestui concert, asistenţa apuca la întâmplare cărţile împrăştiate din loc în loc pe mese. Când vreunul găsea un pasaj interesant, îl citea cu voce tare şi auditorii, ascultându-l cu complezenţă, îl întâmpinau cu un murmur aprobator. Pe canapele stăteau aruncate câteva ziare din categoria acelor jurnale englezeşti sau americane care par întotdeauna vechi, chiar dacă nu sunt niciodată tăiate. E o operaţie incomodă să desfăşori foile acestea enorme care acopereau o suprafaţă de mai mulţi metri pătraţi. Dar era la modă să nu se taie şi nu se tăiau. Într-o zi am avut răbdarea să citesc *New York Herald* în aceste condiţii, şi încă până la capăt, vă puteţi însă imagina că greşeala mi-a fost răscumpărată de următoarea notiţă descoperită la rubrica mesaje personale: ,,Domnul X... o roagă pe nostima domnişoară Z..., pe care a întâlnit-o ieri în omnibuzul de pe strada douăzeci şi cinci, să-l caute mâine în camera l7 la hotelul St. Nicholas. Ar dori s-o

ia de nevastă." Nici măcar nu vreau să ştiu ce-a făcut nostima domnişoară Z...

Mi-am petrecut toată seara în salonul cel mare, observând şi discutând. Conversaţia nu putea să nu fie interesantă, căci amicul meu Dean Pitferge mi se aşezase alături.

— V-aţi restabilit după cădere? l-am întrebat.

— Perfect, îmi răspunse. Dar chestia asta nu-i în regulă.

— Ce nu-i în regulă? În legătură cu dumneavoastră?

— Nu, cu vaporul. Cazanele elicei funcţionează prost. Nu avem destulă presiune.

— Sunteţi deci foarte nerăbdător să ajungeţi la New York?

— Nicidecum! Vorbesc ca un mecanic, atâta tot. Mă simt foarte bine aici şi mi-ar părea sincer rău să părăsesc colecţia asta de originali pe care întâmplarea i-a adunat la bord... spre propria-mi plăcere.

— Originali! am exclamat uitându-mă la pasagerii care se adunau în salon. Păi toţi oamenii ăştia seamănă între ei!

— Aş! făcu doctorul. Se vede că nu-i cunoaşteţi deloc. Specia e aceeaşi, sunt de acord, dar în cadrul ei câte varietăţi! Uitaţi-vă acolo, la grupul acela de bărbaţi nepăsători, cu picioarele întinse pe divane, cu pălăriile îndesate pe cap. Sunt yankei, yankei adevăraţi din micile state Maine, Vermont şi Connecticut, produse ale Noii Anglii, oameni inteligenţi şi de acţiune, un pic prea influenţaţi de reverenzi, dar care au defectul că nu-şi pun mâna la gură când strănută. Ah, domnule, sunt veritabili saxoni, lacomi de câştig, prin urmare abili. Închideţi doi yankei într-o cameră şi, în decurs de o oră, fiecare va scoate zece dolari de la celălalt!

— N-am să vă întreb în ce fel, i-am spus râzând doctorului, însă văd printre ei pe unul mic, cu nasul în vânt, o autentică giruetă. E îmbrăcat cu o redingotă lungă şi cu pantaloni negri, cam scurţi. Cine e domnul acela?

— Un pastor protestant, *om de vază* în Massachussets. Merge să-şi întâlnească soţia, o fostă învăţătoare compromisă spectaculos într-un proces celebru.

— Dar celălalt, înalt şi mohorât, ce pare scufundat în calcule?

— El calculează cu adevărat, zise doctorul. Calculează tot timpul.

— Probleme?

— Nu, averea. E un om *de vază*. În orice clipă ştie tot ce posedă, până la ultima centimă aproape. E bogat. Un cartier al New York-ului s-a construit pe terenurile lui. Acum un sfert de oră avea un milion şase sute douăzeci şi cinci de mii trei sute şaizeci şi şapte de dolari şi jumătate; însă acum nu mai are decât un milion şase sute douăzeci şi cinci de mii trei sute şaizeci şi şapte de dolari şi un sfert.

— De ce această diferenţă la avere?

— Fiindcă tocmai fumează o ţigară de treizeci de gologani.

Doctorul Dean Pitferge avea replici atât de neaşteptate încât îl tot îndemnam să vorbească. Mă amuza. I-am arătat un alt grup, aşezat în altă latură a salonului.

— Aceia, îmi spuse, sunt oamenii din Far West. Cel mai voinic, care seamănă cu un protopop, este un *om de vază*, guvernatorul Băncii din Chicago. Are întotdeauna sub braţ un album cu principalele vederi din oraşul său multiubit. Este mândru de el, şi pe bună dreptate: oraş întemeiat în 1836 într-un loc pustiu şi care are acum patru sute de mii de suflete, inclusiv al lui! Lângă el, vedeţi un cuplu californian. Tânăra doamnă e delicată şi încântătoare. Soţul, bine şlefuit, este un fost plugar care, într-o bună zi, a scos din brazdă pepite. Personajul acesta...

— E un *om de vază*, am zis.

— Fără îndoială, răspunse doctorul, căci activul său se calculează în milioane.

— Iar individul acela solid care-şi mişcă întruna capul de sus în jos, ca o limbă de orologiu?

— Este celebrul Cokburn din Rochester, statisticianul universal, care a cântărit totul, a măsurat totul, a dozat totul, a socotit totul. Adresaţi întrebări acestui maniac inofensiv. O să vă spună câtă pâine a mâncat la viaţa lui un om de cincizeci de ani, sau numărul metrilor cubi de aer pe care i-a respirat. O să vă spună câte volume *in quarto* s-ar umple cu cuvintele unui avocat din Temple Bar şi câte mile face zilnic un poştaş numai ca să ducă scrisori de dragoste. O să vă spună numărul văduvelor care trec într-o oră pe podul Londrei şi care ar fi înălţimea unei piramide construite din sandvişurile consumate într-un an de cetăţenii Statelor Unite. O să vă spună...

Lansat cu toată viteza, doctorul ar fi continuat mult timp pe acest ton, însă alţi pasageri treceau pe dinaintea ochilor noştri, provocând noi comentarii ale inepuizabilului meu vecin. Câtă diversitate în mulţimea aceea de pasageri! Totuşi, nici un gură-cască, pentru că nu te deplasezi de pe un continent pe altul fără un motiv serios. Majoritatea mergeau, fără îndoială, să-şi caute norocul pe pământul american, uitând că la douăzeci de ani un yankeu şi-a făcut deja o situaţie, iar la douăzeci şi cinci de ani e deja prea bătrân ca să mai intre în luptă.

Printre aceşti aventurieri, inventatori, vânători de şanse, Dean Pitferge îmi arătă câţiva care nu erau lipsiţi de interes. Acesta, un savant chimist, rival de-al doctorului Liebig, pretindea că a găsit metoda de a condensa toate elementele nutritive dintr-o vită într-o tabletă de carne de mărimea unei monezi de cinci franci şi intenţiona să bată monedă cu rumegătoarele din

pampas. Acela, inventator al unui motor portativ — un cal putere într-o cutie de ceas — dădea fuga să-şi valorifice brevetul în Noua Anglie. Celălalt, francez de pe strada Chapon, ducea treizeci de mii de păpuşi din carton care spuneau „tata" cu un accent american foarte reuşit şi n-avea nici o îndoială că va face avere.

Iar în afara acestor originali, câţi alţii mai erau, dintre cei cărora nu le puteai bănui secretele! Poate că, printre ei, vreun casier o ştergea cu conţinutul casei golite, pe când vreun „detectiv", împrietenindu-se cu el, nu aştepta decât sosirea lui *Great Eastern* la New York ca să-l înhaţe de guler pe fugar. Poate că ai mai fi recunoscut în această mulţime pe unii afacerişti din lumea interlopă, care îşi găsesc întotdeauna acţionari creduli, chiar şi atunci când afacerile lor se numesc *Compania oceaniană pentru iluminatul cu gaz al Polineziei*, sau *Societatea generală a cărbunilor necombustibili.*

Dar în momentul acela atenţia îmi fu distrasă de intrarea unei tinere perechi ce părea marcată de o plictiseală pretimpurie.

— Sunt peruvieni, iubitul meu domn, îmi zise doctorul, un cuplu căsătorit de un an, care şi-a petrecut luna de miere plimbându-se pe toate meridianele lumii. Au plecat din Lima în seara nunţii. S-au adorat în Japonia, s-au iubit în Australia, s-au suportat în Franţa, s-au certat în Anglia şi, cu siguranţă, se vor despărţi în America!

— Iar bărbatul înalt, cu mutră cam sfidătoare, care intră chiar acum? am întrebat. După mustaţa neagră, aş zice că e ofiţer.

— E un mormon, îmi răspunse doctorul, un „superior", domnul Hatch, unul din marii predicatori ai Cetăţii Sfinţilor. Ce tip superb! Privire semeaţă, fizionomie demnă, ţinută atât de diferită de a yankeilor. Domnul Hatch revine din Germania şi din Anglia, unde a propovăduit mormonismul unui număr de adepţi europeni, obligaţi să se conformeze legilor din ţările lor.

— Îmi închipui că în Europa poligamia le este interzisă, am zis.

— Desigur, scumpul meu domn, dar să nu credeţi că poligamia e obligatorie la mormoni. Brigham Young are un harem, fiindcă asta îi convine; însă nu-l imită toţi adepţii de pe malul Lacului Sărat.

— Adevărat? Şi domnul Hatch?

— Domnul Hatch n-are decât o singură soţie şi consideră că îi ajunge. De altfel, intenţionează să ne ţină o conferinţă într-una din seri.

— Salonul o să fie plin, am spus.

— Da, observă Pitferge, dacă jocul n-o să-i răpească prea mulţi auditori. Ştiţi că se joacă vârtos în ruful din faţă. E acolo un englez cu o figură sinistră şi dezagreabilă, care mi-a părut

că domină această lume de jucători. Un ins rău, cu o reputaţie detestabilă. L-aţi remarcat?

Câteva detalii adăugate de doctor mă ajutară să-l recunosc pe individul care, în chiar dimineaţa aceea, se făcuse remarcat prin pariurile absurde legate de epavă. Diagnosticul meu nu fusese greşit. Dean Pitferge mi-a spus că-l chema Harry Drake. Era fiul unui negustor din Calcutta, jucător, destrăbălat, duelist, aproape ruinat, şi care mergea probabil în America spre a încerca o viaţă aventuroasă.

— Oamenii ca el, adăugă doctorul, îşi găsesc întotdeauna linguşitori care îi ridică în slăvi, iar ăsta are deja cercul lui de ticăloşi, în al cărui centru tronează. Am remarcat printre ei un omuleţ îndesat, cu figura rotundă, cu nas încovoiat, buze groase, ochelari de aur, un fel de evreu neamţ corcit cu cineva din Bordeaux. Spune că-i doctor, în drum spre Quebec, însă nu susţin că-i un farsor de ultima speţă şi un admirator al lui Drake.

În clipa aceea, Dean Pitferge, care sărea uşor de la un subiect la altul, îmi dădu un ghiont. M-am uitat spre uşa salonului. Un tânăr de douăzeci şi doi de ani şi o tânără dc şaptesprezece intrau ţinându-se de braţ.

— Doi proaspăt căsătoriţi?

— Nu, îmi răspunse doctorul pe un ton pe jumătate înduioşat, doi vechi logodnici care nu aşteaptă decât sosirea la New York ca să se căsătorească. Tocmai au făcut turul Europei — cu aprobarea familiei, se înţelege — şi acum ştiu că sunt făcuţi unul pentru altul. Grozavi tineri! E o plăcere să-i priveşti. Îi văd adesea aplecaţi peste tambuchiul maşinii, unde numără învârtiturile roţilor, care nu merg atât de repede pe cât ar vrea ei. Ah, domnule, dacă şi cazanele noastre ar fi încinse la roşu, ca aceste două inimi tinere, să vezi atunci cum ar urca presiunea!

XI

În ziua aceea, pe la douăsprezece şi jumătate, un timonier afişă pe uşa salonului mare următoarea notă:

Lat. 51° 15' N

Long. 18° 13' V

Dist. Fastenet: 323 mile.

Ceea ce însemna că la amiază eram la 323 de mile depărtare de farul din Fastenet, ultimul care ne apăruse pe coasta Irlandei, şi la 51° 15' latitudine nordică şi 18° 13' longitudine vestică faţă de meridianul de la Greenwich. Căpitanul făcea în

felul acesta cunoscută poziţia navei, iar pasagerii o citeau în fiecare zi în acelaşi loc. Consultând nota respectivă şi trecând relevmentele pe o hartă, se putea urmări ruta lui *Great Eastern*. Până aici, vaporul nu făcuse decât 323 de mile în treizeci şi şase de ore. Era prea puţin, fiindcă un pachebot care se respectă nu are voie să străbată în douăzeci şi patru de ore mai puţin de 300 de mile.

După ce m-am despărţit de doctor, mi-am petrecut restul zilei cu Fabian. Ne-am refugiat în spate, ceea ce Pitferge numea „plimbare pe câmp". Acolo, singuri, sprijiniţi de balustradă, priveam întinderea aceea nesfârşită de apă. Miresme pătrunzătoare, distilate în pulberea dc stropi a talazurilor, urcau până la noi. Prin spumă se jucau mici curcubee produse de razele refractate. Elicea făcea apa să clocotească la patruzeci de picioare sub ochii noştri şi, când ieşea deasupra, paletele ei loveau valurile cu mai multă furie, în scânteierile aramei. Oceanul părea o vastă aglomerare de smaralde lichefiate. Urma pufoasă a navei se întindea cât vezi cu ochii, amestecând în aceeaşi cale lactee apa frământată de elice şi de zbaturi. Albitura aceasta pe care alergau desene mai accentuate îmi părea o voaletă din dantelă foarte fină, aruncată pe un fond albăstrui. Când zburau pe deasupra ei pescăruşii cu aripi albe tivite cu negru, penajul lor sclipea, străbătut de reflexe rapide.

Fabian privea fără o vorbă toată această magie a talazurilor. Ce vedea el în oglinda lichidă care se pretează la cele mai ciudate capricii ale imaginaţiei? Îi trecea oare prin faţa ochilor vreo imagine fugară care îi arunca un ultim rămas bun? Distingea vreo umbră înecată în această vâltoare? Mi-a părut chiar mai trist ca de obicei şi nu îndrăzneam să-l întreb care era motivul tristeţii lui.

După lunga despărţire ce ne îndepărtase unul de altul, el era acela care urma să mi se confeseze, iar eu cel sortit să-i aştepte confidenţele, îmi spusese despre viaţa lui trecută ceea ce îi convenea să aflu: cum trăia în garnizoana din India, vânătorile, aventurile lui; dar despre tulburările care îi umpleau inima, despre motivul suspinelor care îi făcea pieptul să tresalte, nimic. În mod precis, Fabian nu era dintre cei ce încearcă să-şi uşureze durerile povestindu-le, prin urmare trebuie să fi suferit şi mai mult.

Stăteam deci astfel aplecaţi deasupra apei şi, când m-am întors, am văzut roţile uriaşe ridicându-se rând pe rând sub acţiunea ruliului.

La un moment dat, Fabian îmi zise:

— Siajul acesta e într-adevăr magnific, s-ar crede că ondulaţiiie se amuză să traseze litere! Uite: şi *l* şi *e*... Oare mă înşel? Nu! Sunt chiar literele astea! Mereu aceleaşi!

Imaginaţia surescitată a lui Fabian vedea în vâltoare ceea ce dorea ea să vadă. Dar ce puteau să însemne literele pomenite? Ce amintire evocau în sufletul lui Fabian? Îşi reluase contemplarea tăcută. Apoi, brusc, îmi spuse:

— Vino! Vino! Hăul ăsta mă atrage!

— Ce-i cu dumneata, Fabian? l-am întrebat apucându-l de.umeri. Ce ţi se întâmplă, prietene?

— Am aici, zise apăsându-şi pieptul, am aici o durere care o să mă ucidă!

— O durere? am zis. Ceva fără speranţă de vindecare?

— Fără speranţă.

Cu aceste cuvinte, Fabian coborî în salon şi se înapoie în cabina sa.

XII

A doua zi, sîmbătă, 30 martie, timpul era frumos. Briză uşoară, mare liniştită. Stimulate zdravăn, focurile făcuseră să urce presiunea. Elicea producea treizeci şi şase de turaţii pe minut. Viteza lui *Great Eastern* depăşea astfel douăsprezece noduri.

Vântul îşi schimbă direcţia spre sud. Secundul dădu dispoziţii să se ridice cele două vele principale şi focul artimonului. Mai bine protejat, vaporul nu resimţea deloc ruliul. Splendidul cer însorit animă rufurile; doamnele apărură în toalete noi; unele se plimbau, altele se aşezară — era să spun pe peluze, la umbra copacilor; copiii îşi reluară jocurile întrerupte acum două zile, iar cărucioarele sprintene ale sugarilor circulau în mare zor. Cu câţiva soldaţi în uniformă, având mâinile în buzunare şi nasul în vânt, te-ai fi putut crede pe o promenadă franceză.

La douăsprezece fără un sfert, căpitanul Anderson şi doi ofiţeri urcară pe pasarele. Vremea fiind foarte favorabilă observaţiilor, intenţionau să ia înălţimea soarelui. Fiecare ţinea în mână un sextant cu lunetă şi, din timp în timp, vizau în direcţia sud orizontul, spre care oglinzile înclinate ale instrumentelor trebuiau să conducă astrul zilei.

— Amiază, zise curând căpitanul.

Îndată, un timonier fixă ora pe ceasul de pe pasarelă şi toate ceasurile de la bord fură reglate după soarele a cărui trecere la meridian tocmai fusese determinată.

O jumătate de oră mai târziu, fu afişată constatarea următoare:
Lat. 5l° l0' N
Long. 24° l3' V
Curs: 227 mile. Distanţa: 550.
Făcuserăm deci două sute douăzeci şi şapte de mile din ajun până la amiază. În momentul acela era ora unu şi patruzeci şi nouă de minute la Greenwich, iar *Great Eastern* se găsea la cinci sute cincizeci de mile de Fastenet.
Nu l-am văzut pe Fabian toată ziua. De mai multe ori, neliniştit de absenţa lui, m-am apropiat de cabina sa, ca să mă asigur că nu ieşise de acolo.
Trebuie că mulţimea care se îngrămădea pe punte îi displăcea. Evident, el evita vacarmul şi căuta singurătatea. Dar l-am întâlnit pe căpitanul Corsican şi, timp de o oră, ne-am plimbat pe dunete. Adesea veni vorba de Fabian. Nu m-am putut abţine să-i povestesc căpitanului ce se întâmplase în ajun între mine şi căpitanul Mac Elwin.
— Da, mi-a răspuns Corsican cu o emoţie pe care nu încerca deloc să şi-o ascundă, acum doi ani Fabian avea dreptul să se creadă cel mai fericit dintre oameni, iar acum e cel mai nefericit!
Archibald Corsican mi-a relatat, în câteva cuvinte, că Fabian cunoscuse la Bombay o tânără fermecătoare, pe domnişoara Hodges. O iubea şi era iubit. Nimic nu părea să se opună unei căsătorii care i-ar fi unit pe domnişoara Hodges şi pe căpitanul Mac Elwin, când tânăra, cu consimţământul tatălui ei, fu curtată de fiul unui negustor din Calcutta. Era o afacere, da, o „afacere” încheiată de mult. Spirit pozitiv, dur, deloc sentimental, Hodges era atunci într-o situaţie delicată faţă de corespondentul său din Calcutta. Căsătoria aceea putea să aranjeze lucrurile, iar el sacrifică fericirea fiicei în interesul averii. Biata copilă n-a avut încotro. I-au pus mâna în mâna unui om pe care nu-l iubea, nu-l putea iubi, şi care, după toate aparenţele, n-o iubea nici el. Pură afacere, proastă afacere şi jalnică acţiune. Soţul îşi luă cu sine soţia a doua zi după căsătorie, iar de atunci Fabian, nebun de durere, bolnav de moarte, n-o mai revăzuse niciodată pe cea pe care o iubea mereu.
După această relatare, am înţeles că răul de care suferea Fabian era într-adevăr grav.
— Cum o chema pe tânăra aceea? l-am întrebat pe căpitanul Archibald.
— Ellen Hodges, îmi răspunse.
Ellen! Numele îmi explica literele pe care Fabian crezuse că le vede ieri în siajul navei.

— Dar pc soţul acestei biete femei cum îl cheamă? l-am mai întrebat pe qăpitan.
— Harry Drake.
— Drake! am exclamat. Păi omul ăsta e la bord!
— El! Aici! repetă Corsican, oprindu-mă cu mâna şi privindu-mă în faţă.
— Da, am întărit, la bord.
— Cerul să facă în aşa fel încât el şi Fabian să nu se întâlnească! zise pe un ton grav căpitanul. Din fericire, nu se cunosc unul pe altul, sau cel puţin Fabian nu-l cunoaşte pe Harry Drake. Dar numele acesta pronunţat înaintea lui ar fi de ajuns ca să provoace o explozie!
I-am povestit atunci căpitanului Corsican ce ştiam despre Harry Drake, cu alte cuvinte ceea ce aflasem de la doctorul Dean Pitferge. I l-am descris aşa cum era pe acest aventurier, insolent şi zgomotos, ruinat deja din cauza jocului şi a abuzurilor, gata la orice ca să-şi restabilească averea. În clipa aceea Harry Drake trecu pe lângă noi. I l-am arătat căpitanului. Ochii lui Corsican se însufleţiră brusc. Avu un gest de mânie pe care l-am oprit.
— Da, îmi zise, iată o fizionomie de ticălos. Dar unde se duce?
— Se spune că în America, să ceară hazardului ceea ce nu vrea să obţină prin muncă.
— Biata Ellen! murmură căpitanul. Unde-i ea acum?
— Mizerabilul ăsta o fi părăsit-o?
— De ce n-ar fi la bord? zise Corsican uitându-se la mine.
Ideea aceasta îmi trecu prin minte pentru prima oară, dar o alungai. Nu. Ellen nu era, nu putea fi la bord. N-ar fi scăpat ochiului pătrunzător al doctorului Pitferge. Nu! Ea nu-l însoţea pe Drake în traversare!
— De-ai avea dreptate, domnule, îmi zise căpitanul Corsican, căci vederea acestei sărmane victime, ajunsă într-o aşa mizerie, ar fi o lovitură cumplită pentru Fabian. Nu ştiu ce s-ar întâmpla. Fabian e în stare să-l ucidă pe Drake ca pe un câine. În orice caz, fiindcă dumneata eşti prietenul lui Fabian, aşa cum îi sunt eu însumi, îţi voi cere o dovadă a acestei prietenii. Să nu-l scăpăm o clipă din priviri, iar dacă va fi necesar, unul dintre noi să fie oricând gata să sară între el şi rivalul său. Înţelegi, un duel nu poate avea loc între aceşti doi oameni. Din păcate, nici aici şi nici altundeva o femeie nu-l poate lua în căsătorie pe ucigaşul soţului ei, oricât de nedemn ar fi soţul în cauză.
Am înţeles raţionamentul căpitanului Corsican. Fabian nu-şi putea face singur dreptate. Asta însemna să prevezi din bună vreme evenimentele ce urmau să vină. Şi totuşi, acest „poate că", acest şir de lucruri omeneşti, de ce să nu fie luate în

seamă? Mă frământa însă un presentiment. Era posibil ca, în convieţuirea impusă de navă, în îmbulzeala de fiecare zi, personalitatea zgomotoasă a lui Drake să rămână neobservată de Fabian? Un incident, un amănunt, un nume pronunţat, un fleac n-o să-i pună în mod fatal pe unul în faţa celuilalt? Ah, cum aş fi vrut să fac vaporul care-i purta pe amândoi să meargă mai repede! Înainte

Avu un gest de mînie pe care l-am oprit...

de a-l părăsi pe căpitanul Corsican, i-am promis că-l voi supraveghea pe prietenul nostru şi-l voi urmări pe Drake, pe care el se angaja la rândul său să nu-l scape din vedere. Apoi îmi strânse mâna şi ne despărţirăm.

Spre seară, vântul de sud-vest făcu să apară ceaţă pe ocean. Obscuritatea deveni accentuată. Saloanele, puternic luminate, contrastau cu întunericul profund de afară. Rând pe rând răsunară valsuri şi romanţe. Erau întâmpinate invariabil cu aplauze frenetice şi nici uralele nu lipseau, când farsorul acela de T..., aşezat la pian, „fluiera" cântece cu tupeul unui cabotin.

XIII

A doua zi, 3l martie, era duminică. În ce fel avea să treacă ziua asta la bord? Va fi o duminică englezească sau americană, care închide cârciumile şi barurile pe timpul serviciului religios; care reţine cuţitul măcelarului, gata să cadă asupra victimei sale; care opreşte lopata brutarului în gura cuptorului; care suspendă afacerile; care stinge vetrele uzinelor şi condensează fumul fabricilor; care zăvorăşte prăvăliile, deschide bisericile şi împiedică mersul trenurilor pe calea ferată, cu totul altcumva de cum se petrec lucrurile în Franţa. Da, aşa trebuie să fie, sau aproape aşa.

Mai întâi, pentru slujba duminicală, deşi timpul era magnific şi vântul favorabil, căpitanul renunţă la ridicarea pânzelor. S-ar fi câştigat câteva noduri, dar ar fi fost „improper"[1]. Puteam să mă consider fericit că roţile şi elicea erau lăsate să se învârtă ca în fiecare zi. Iar când l-am întrebat pe un puritan fanatic de la bord care era raţiunea acestei toleranţe, mi-a răspuns cu gravitate:

— Domnule, trebuie să respectăm ceea ce vine direct de la Dumnezeu. Vântul e în mâna lui, aburul în mâna oamenilor!

Mi-am propus să nu mai insist şi să observ ceea ce se întâmpla pe bord.

Tot echipajul era îmbrăcat în ţinută de gală, de o curăţenie exemplară. Nu m-aş fi mirat să aflu că fochiştii lucrează în haine negre. Ofiţerii şi inginerii purtau uniforma cea mai frumoasă, cu nasturi aurii. Pantofii aveau un luciu britanic şi rivalizau cu sclipirea intensă a caschetelor lăcuite. Toţi aceşti bărbaţi bravi păreau ca scoşi din cutie. Căpitanul şi secundul dădeau exemplul şi, perfect înmănuşaţi, încheiaţi milităreşte, strălucitori şi parfumaţi, se plimbau pe pasarele în aşteptarea slujbei.

---

[1] Nepotrivit. (în l. engleză) (N. trad.)

Marea era splendidă şi strălucea sub primele raze ale primăverii. Nu se vedea nici o pânză. Singur *Great Eastern* ocupa centrul matematic al acestui imens orizont. La ora zece, clopotul de bord bătu rar şi la intervale regulate. Cel care dădea semnalul, un timonier în ţinută de ceremonie, scotea din acest clopot un fel de sonoritate solemnă, diferită de zgomotele metalice care însoţeau şuierul de sirenă al cazanelor, când vaporul naviga prin ceaţă. Căutai fără să vrei cu privirea clopotniţa satului, care chema la slujbă.

În acel moment, numeroase grupuri de oameni apărură în partea din faţă şi în partea din spate a punţii. Bărbaţi, femei, copii se îmbrăcaseră îngrijit pentru respectiva împrejurare. Participanţii la promenadă schimbau între ei saluturi discrete. Cu toţii aşteptau ca ultimele clinchete ale clopotului să anunţe începerea predicii. Chiar atunci am văzut trecând un morman de biblii îngrămădite pe platoul folosit în mod obişnuit pentru sandvişuri. Fură distribuite pe mesele templului.

Templul era sala de mese din ruful posterior, pe dinafară amintind prin lungime şi regularitate clădirea Ministerului de Finanţe de pe Rue de Rivoli. Am intrat. Destul de mulţi se şi instalaseră la mese. Domnea o linişte profundă. Ofiţerii ocupau capătul avansat al sălii. În mijlocul lor, căpitanul Anderson trona ca un pastor. Amicul meu Dean Pitferge îşi făcuse loc aproape de mine. Ochii lui mici şi vii alergau peste toată această adunare. Îndrăznesc să cred că era acolo mai mult din curiozitate decât din credinţă.

La zece şi jumătate, căpitanul se ridică şi începu slujba. Citi în englezeşte un capitol din Vechiul Testament, capitolul al zecelea din Exod. După fiecare verset, asistenţa murmura versetul următor. Se auzea limpede vocea de sopran a copiilor, iar tonul de mezzo-soprană al femeilor se detaşa de cel baritonal al bărbaţilor. Acest dialog canonic dură cam o jumătate de oră. Foarte simplă şi sobră, ceremonia se împlinea cu o gravitate foarte puritană, iar căpitanul Anderson, „stăpânul după Dumnezeu", oficiind în mijlocul oceanului şi vorbind unei mulţimi suspendate deasupra abisului, avea motive să fie respectat chiar şi de către cei mai indiferenţi. Dacă slujba s-ar fi rezumat la această lectură, ar fi fost excelent; însă căpitanului îi urmă un orator care nu se putea abţine să aducă pasiunea şi violenţa acolo unde trebuia să domnească îngăduinţa şi reculegerea.

Era reverendul despre care am mai vorbit, omuleţul acela vioi, yankeul intrigant, unul dintre acei preoţi cu o influenţă atât de mare în statele Noii Anglii. Îşi avea pregătită predica şi, ocazia fiind nimerită, voia să şi-o pună în valoare. Nu era el primul care proceda aşa. M-am uitat spre doctorul Pitferge.

Doctorul Pitferge rămase calm şi păru dispus să treacă cu vederea înfocarea predicatorului.

Acesta îşi încheie cu gravitate redingota neagră, îşi puse pălăria de mătase pe masă, scoase batista cu care îşi atinse uşor buzele şi, învăluind adunarea într-o privire circulară, zise:

— La început, Dumnezeu a făcut America în şase zile, iar în a şaptea s-a odihnit.

Cât despre mine, m-am îndreptat spre ieşire.

XIV

În timpul prânzului, Dean Pitferge îmi spuse că reverendul îşi dezvoltase admirabil textul. Monitoarele, distrugătoarele de luptă, puternicele cuirasate, torpilele submarine, toate aceste maşinării făcuseră manevre prin discursul lui. El însuşi se acoperise de toată măreţia Americii. Dacă Americii îi place să fie astfel proslăvită, n-am nimic de zis.

Intrând în marele salon, am citit nota următoare:

Lat. 50° 8′ N

Long. 30° 44′ V

Curs: 255 mile.

Mereu acelaşi rezultat. Nu făcuserăm încă decât o mie şi o sută de mile, socotindu-le şi pe cele trei sute zece dintre Fastenet şi Liverpool. Aproximativ o treime din drum. În tot restul zilei, ofiţerii, mateloţii, pasagerii şi pasagerele îşi continuara odihna „precum Domnul după facerea Americii". Nici un pian nu tulbură liniştea saloanelor. Şanurile şi cărţile de joc rămaseră în cutiile lor. Salonul cartoforilor rămase pustiu. În ziua aceea am avut ocazia să-l prezint pe doctorul Pitferge căpitanului Corsican. Tipul meu plin de originalitate îl distră copios pe căpitan, povestindu-i cronica secretă a lui *Great Eastern*. Ţinu să-i explice că era o navă condamnată, vrăjită, căreia i se va întâmpla în mod fatal o nenorocire. Legenda „mecanicului sudat" îi plăcu mult lui Corsican, care, în calitatea sa de scoţian, era mare amator de minuni; totuşi, el nu putu să-şi reţină un surâs neîncrezător.

— Observ, zise doctorul Pitferge, că în legendele mele căpitanul nu crede prea mult.

— Prea mult!... e prea mult spus! răspunse Corsican.

— O să-mi daţi mai multă crezare, căpitane, întrebă doctorul pe un ton mai serios, dacă vă dovedesc că în timpul nopţii nava asta e bântuită de stafii?

— Bântuită! exclamă căpitanul. Cum aşa? Iată că şi fantomele se amestecă aici! Iar dumneavoastră credeţi una ca asta.

— Cred, răspunse Pitferge, cred ceea ce povestesc persoane demne de încredere. Or, am aflat de la ofiţerii de cart şi de la câţiva mateloţi, unanimi în această privinţă, că în timpul nopţilor întunecoase o umbră, o formă nedesluşită, se plimbă pe navă. Cum ajunge aici? Nu se ştie. Cum dispare? Nu se ştie nici atât.

— Pe sfântul Dunstan! strigă căpitanul Corsican. O s-o pândim împreună.

— În noaptea asta? întrebă doctorul.

— În noaptea asta, dacă vreţi. Dumneata, domnule, adăugă căpitanul întorcându-se spre mine, o să ne ţii companie?

— Nu, am spus, nu vreau deloc să tulbur prezenţa incognito a acestei fantome. De altfel, prefer să cred că doctorul nostru glumeşte.

— Nu glumesc defel, răspunse încăpăţânatul Pitferge.

— Haideţi, doctore! am zis. Chiar credeţi serios în morţii care se întorc pe puntea navelor?

— Chiar cred în morţii resuscitaţi, răspunse doctorul, iar asta e cu atât mai de mirare cu cât sunt medic.

— Medic! făcu căpitanul Corsican, retrăgându-se, ca şi cum acest cuvânt l-ar fi neliniştit.

— Fiţi calm, căpitane, spuse doctorul surâzând cu un aer binevoitor, nu-mi practic meseria când călătoresc!

XV

A doua zi, întâi aprilie, oceanul avea un aspect primăvăratic. Înverzea ca o prerie sub primele raze ale soarelui. Era un superb început de aprilie pe Atlantic. Valurile se rostogoleau cu voluptate, iar câţiva marsuini făceau salturi acrobatice în siajul lăptos al navei.

Când l-am întâlnit pe căpitanul Corsican, acesta mă anunţă că fantoma despre care vorbea doctorul nu se grăbise deloc să-şi facă apariţia. Fără îndoială, noaptea nu fusese destul de întunecoasă pentru ea. M-am gândit atunci că era o farsă a lui Pitferge, prilejuită de acest întâi aprilie, căci în America şi în Anglia, ca şi în Franţa, obiceiul este bine înrădăcinat. Păcălitorii şi păcăliţii nu lipseau. Unii râdeau, alţii se supărau. Cred că s-au schimbat chiar şi câteva lovituri de pumn, însă între saxoni loviturile de pumn nu se termină niciodată prin lovituri de sabie. Se ştie că, într-adevăr, în Anglia duelul este foarte aspru pedepsit. Nici măcar ofiţerilor şi soldaţilor nu li se îngăduie să se bată, sub nici un pretext. Ucigaşul este condamnat la cele mai grave şi dezonorante pedepse, şi îmi

amintesc că doctorul mi-a pomenit numele unui ofiţer care stătea la ocnă de zece ani pentru că îşi rănise mortal adversarul într-o întâlnire foarte cinstită totuşi. Se înţelege deci că, în urma acestei legi drastice, duelul a dispărut dintre obiceiurile britanice.

Cu acest soare splendid, observaţiile de la amiază s-au putut face în condiţii excelente. S-a găsit latitudinea de 48° 47' şi longitudinea de 36° 48' şi numai două sute cincizeci de mile parcurse. Cel mai leneş transatlantic ar fi avut dreptul să ne arunce o remorcă. Asta îl contraria teribil pe căpitanul Anderson. Inginerul punea lipsa de presiune pe seama insuficientei ventilaţii a noilor cuptoare. Eu consideram că încetineala mersului se datora mai ales roţilor cu zbaturi, al căror diametru fusese cu nesocotinţă micşorat.

Cu toate acestea, către orele două ale aceleiaşi zile se observă o ameliorare a vitezei dezvoltate de vapor. Schimbarea mi-a fost dezvăluită de comportarea celor doi tineri logodnici. Sprijiniţi de bastingajele de la tribord, vorbeau cu o oarecare veselie şi băteau din palme. Se uitau zâmbind la ţevile de eşapament care se înălţau în lungul coşurilor lui Great Eastern: orificiul lor era înconjurat de un vag abur alb. Presiunea urcase în cazanele elicei, iar aburul forţa cu putere supapele pe care o greutate de douăzeci şi una de livre pe un inci pătrat nu le mai putea menţine. Nu era încă decât o expiraţie slabă, o răbufnire vagă, un suflu, dar tinerii noştri sorbeau fenomenul cu privirea. Nu! Denis Papin[1] n-a fost mai fericit când a văzut aburul ridicând pe jumătate capacul celebrei sale oale!

— Fumegă! Fumegă! strigă tânăra domnişoară, în vreme ce un abur uşor îi ieşea şi ei printre buzele întredeschise.

— Să mergem să vedem maşina! zise tânărul strângând sub braţul său braţul logodnicei.

Dean Pitferge mă ajunse din urmă. Am urmat perechea de îndrăgostiţi până la ruful cel mare.

— Ce frumoasă e tinereţea! îmi repeta.

— Da, am spus, tinereţea în doi!

Curând eram şi noi aplecaţi peste tambuchiul maşinii cu elice. Acolo, în fundul acelui puţ uriaş, la şaizeci de picioare sub ochii noştri, am descoperit cele patru lungi pistoane orizontale care se precipitau unul spre celălalt, ungându-se la fiecare mişcare cu câte o picătură de ulei lubrifiant.

---

[1] Denis Papin (l647—l7l4), fizician francez. Unul din inventatorii maşinii cu abur. „Oala lui Papin” este un cazan cu abur realizat în l680. (N. trad.)

Între timp tânărul îşi scosese ceasul, iar fata, aplecată peste umărul lui, urmărea indicatorul secundelor. Pe când ea îl privea, logodnicul număra rotaţiile elicei.

— Un minut! zise ea.

— Treizeci şi şapte de turaţii! constată tânărul.

— Treizeci şi şapte de turaţii şi jumătate, corectă doctorul, care controlase operaţia.

— Şi jumătate! exclamă tânăra domnişoară. Îţi dai seama, Edward! Mulţumesc, domnule, adăugă adresând gravului Pitferge cel mai amabil zâmbet de care era în stare.

XVI

Revenind în salonul cel mare, am văzut acest program afişat pe uşă:

THIS NIGHT

FIRST PART

Ocean Time Mr. Mac
Alpine
Song; *Beautiful isle of the sea* Mr. Ewing
Reading Mr. Affleet
Piano solo: *Chant du Berger* Mrs. Alloway
Scotch song Docteur T...

Intermission of ten minutes.

PART SECOND

Piano solo Mr. Paul V...
Burlesque. *Lady of Lyon* Docteur T...
Entertainment Sir James
Anderson
Song: *Happy moment* Mr. Norville
Song: *Your remember* Mr. Ewing

FINALE

God save the Queen[1]

---

[1] • ASTĂ SEARĂ. Prima parte: Timpul oceanului, Cântec: *Frumoasa insulă a mării*, Lectură, Piano solo: Cântecul păstorului, Cântec scoţian. Pauză de zece minute. Partea a doua: Piano solo, Moment burlesc: *Doamna din Lion*, Moment vesel, Cântec: *Clipă fericită*, Cântec: *Amintirea ta*. Final: imnul Angliei. (în limba engleză, în text) (N. trad.)

Era, după cum se vede, un concert complet, cu partea întâi, antract, partea a doua şi final. Totuşi, se părea că lipsea ceva din program, căci am auzit un murmur în spatele meu:

— Bun! Fără Mendelsohn!

M-am întors. Un simplu steward protesta astfel fiindcă fusese omisă muzica lui preferată.

Am urcat pe punte şi am pornit în căutarea lui Mac Elwin. Corsican tocmai îmi spusese că Fabian îşi părăsise cabina şi voiam, fără să-l plictisesc totuşi, să-l smulg din izolarea lui. L-am găsit în partea din faţă a vaporului. Am discutat o vreme, dar n-a pomenit nimic despre viaţa lui trecută. În anumite momente, rămânea tăcut şi gânditor, retras în sine însuşi, nemaiauzindu-mă şi apăsându-şi pieptul ca pentru a-şi stăpâni un spasm dureros. Pe când ne plimbam împreună, Harry Drake ne tăie calea de mai multe ori. Mereu acelaşi, gesticulând zgomotos, deranjând întocmai ca o moară care ar funcţiona într-o sală de dans. Oare mă înşelam? N-aş putea fi sigur, căci eram prevenit, însă mi s-a părut că Harry Drake se uita la Fabian cu o anumită insistenţă. Fabian şi-o fi dat seama, fiindcă m-a întrebat:

— Cine-i omul ăsta?

— Nu ştiu, i-am răspuns.

— Nu-mi place! adăugă Fabian

Puneţi două nave în plin ocean, fără vânt, fără curenţi, şi în cele din urmă se vor acosta. Aruncaţi două planete imobile în spaţiu şi vor cădea una peste alta. Lăsaţi doi duşmani în mijlocul unei mulţimi de oameni, iar ei se vor întâlni inevitabil. O chestiune de timp, asta-i tot.

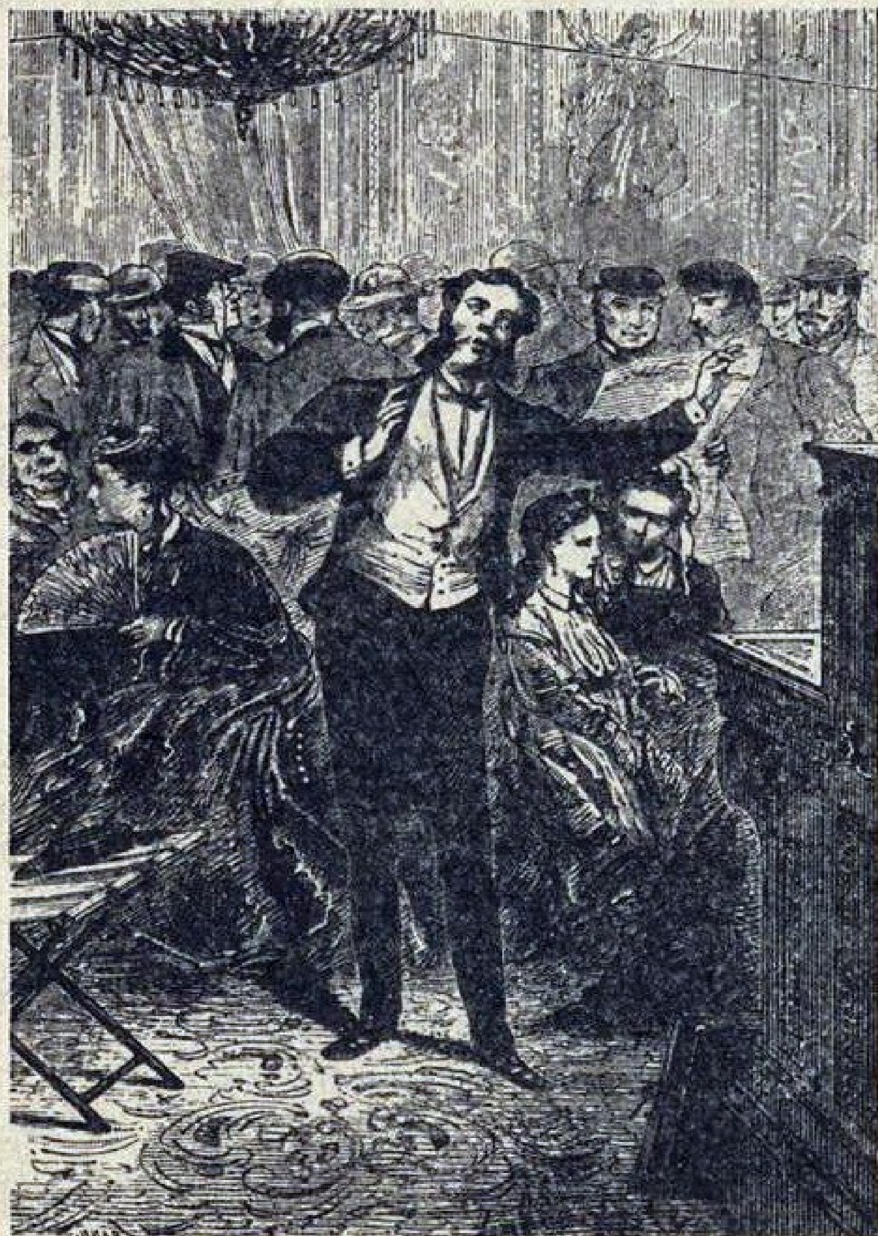
La lăsarea serii, concertul se desfăşură conform programului. Salonul cel mare, plin de spectatori, era puternic luminat. Prin tambuchi se vedeau feţele mari, bronzate, şi mâinile puternice, negre, ale mateloţilor. Ai fi zis că sunt nişte măşti fixate în volutele plafonului. Prin uşile întredeschise mişunau stewarzii. Majoritatea spectatorilor, bărbaţi şi femei, erau aşezaţi, cei de pe margini pe divanele laterale, iar cei din mijloc pe fotolii, scaune simple şi scaune pliante. Toţi aveau feţele îndreptate spre pianul bine înţepenit în buloane, între cele două uşi care dădeau în salonul doamnelor. Din când în când, câte o mişcare de ruliu agita asistenţa; scaunele şi pliantele alunecau; un fel de tălăzuire făcea ca toate acele capete să urmeze o ondulaţie colectivă; oamenii se cramponau unii de alţii, în linişte, fără să se ia în râs. Dar, de fapt, nu te puteai teme de vreo căzătură în aglomeraţia aceea.

S-a început cu *Ocean Time*. Acest *Ocean Time* era un cotidian politic, comercial şi literar, pe care câţiva pasageri îl întemeiaseră pentru trebuinţele navei. Americanilor şi

englezilor le place teribil să-şi petreacă astfel timpul. Îşi redactează foaia în decursul zilei. Să menţionăm că, dacă redactorii nu sunt prea exigenţi în ce priveşte calitatea articolelor, cititorii sunt cu atât mai puţin. Se mulţumesc cu puţin, şi chiar cu „fie cum o fi".

Acel număr de l aprilie conţinea un editorial destul de confuz asupra politicii generale, fapte diverse ce n-ar fi descreţit fruntea unui francez, cursuri de bursă plictisitoare, telegrame extrem de naive şi câteva ştiri palide, aflate la îndemână. La urma urmei, acest soi de glume nu încântă decât pe cei care le fac. Onorabilul Mac Alpine, un american dogmatic, citi cu convingere elucubraţiile cam lipsite de haz, în aplauzele puternice ale spectatorilor, şi încheie lectura prin următoarele ştiri:

Un tenor foarte chipeș...

— Ni se anunţă că preşedintele Johnson a abdicat în favoarea generalului Grant.

— E aproape sigur faptul că papa Rus al IX-lea l-a desemnat pe Prinţul Imperial ca succesor al său.

— Se spune că Fernando Cortez tocmai l-a atacat, sub învinuirea de imitaţie frauduloasă, pe împăratul Napoleon al III-lea pentru cucerirea Mexicului.

După ce *Ocean Time* a fost aplaudat îndeajuns, onorabilul Mr. Ewing, un tenor foarte chipeş, suspină *Frumoasa insulă a mării* cu toată asprimea unui gâtlej englezesc.

„Reading"-ul, lectura, mi s-a părut de un farmec contestabil. Un respectabil texan ne citi pur şi simplu două sau trei pagini dintr-o carte, începând pe un ton coborât şi continuînd cu o voce ridicată. Fu aplaudat îndelung.

Cântecul păstorului pentru pian solo, prezentat de Mrs. Alloway, o englezoaică despre care Théophile Gautier ar fi zis că interpre-tează „în blond minor", şi o farsă scoţiană a doctorului T... în-cheiară prima parte a programului.

După zece minute de pauză pe durata căreia nici un spectator nu acceptă să-şi părăsească locul, începu partea a doua a concertului. Francezul Paul V... cântă două valsuri fermecătoare, inedite, aplaudate zgomotos. Medicul de bord, un tânăr brunet, plin de suficienţă, recită o scenetă comică, un fel de parodie după *Doamna din Lyon*, dramă foarte la modă în Anglia.

După „burlesc" veni „momentul distractiv". Ce pregătea oare, sub această denumire, sir James Anderson? O conferinţă sau o predică? Nici una, nici alta. Sir James Anderson se ridică, mereu zâmbitor, scoase din buzunar un pachet de cărţi, îşi suflecă manşetele albe şi făcu nişte scamatorii în care graţia sa compensa naivitatea. Urale şi aplauze.

În program, lui *Happy moment* al domnului Norville şi *Your remember* interpretat de Mr. Ewing îi urma *God save the Queen*. Dar câţiva americani îl rugară pe Paul V..., în calitatea lui de francez, să le cânte imnul naţional al Franţei. Imediat, docilul meu compatriot vru să înceapă imnul american. Un grup de nordişti reclamau energic Marsilieza. Şi, fără să se lase rugat, ascultătorul pianist, cu o condescendenţă ce dovedea mai multă uşurinţă în interpretare decât convingeri politice, atacă viguros cântecul lui Rouget de l'Isle. A fost marele succes al concertului. Apoi adunarea, în picioare, intona lent acel cântec naţional care „roagă Domnul s-o vegheze pe regină".

Într-un cuvânt, serata arăta întocmai ca seratele improvizate de amatori, adică a fost un succes mai ales pentru autori şi prietenii lor. Fabian nu s-a arătat.

XVII

În timpul nopţii de luni spre marţi, vremea a fost agitată. Pereţii îşi reîncepură gemetele, iar pachetele îşi reluară cursa prin saloane. Când am urcat pe punte, spre orele şapte dimineaţa, ploua. Vântul se înteţi. Ofiţerul de cart dădu ordin să se strângă pânzele. Nemaifiind ajutat de acestea, vaporul avea un ruliu fantastic. În întreaga zi de 2 aprilie puntea rămase pustie. Până şi saloanele fură abandonate. Pasagerii se refugiaseră în cabine, iar două treimi dintre ei nu veniră la prânz şi la cină. Whist era imposibil să joci, fiindcă mesele fugeau de sub mâinile jucătorilor. Nici şahurile nu puteau fi folosite. Câţiva temerari, întinşi pe canapele, citeau sau dormeau. Era mai indicat să înfrunţi ploaia pe punte. Acolo, purtând pălării şi haine impermeabile, mateloţii se plimbau cu o resemnare filozofică. Secundul îşi făcea cartul cocoţat pe pasarelă, bine înfăşurat în pelerina de cauciuc. Sub aversă, în mijlocul rafalelor, ochii săi mici străluceau de plăcere. Acest om iubea furtuna, iar vaporul, legănându-se, îi făcea pe plac!

Apele cerului şi ale mării se confundau în ceaţă la o distanţă de câteva cabluri[1] de navă. Atmosfera era cenuşie. Câteva păsări treceau ţipând prin această pâclă umedă. La ora zece, în partea anterioară a tribordului fu semnalată o corabie cu trei catarge, purtată de vânt în viteză; nu i s-a recunoscut însă naţionalitatea.

Către ora unsprezece, vântul slăbi şi îşi schimbă direcţia cu două grade. Briza bătea spre nord-vest. Ploaia încetă aproape dintr-o dată. Prin câteva spărturi de nor se arătă azurul cerului. Soarele apăru într-un ochi senin şi îngădui o observare mai mult sau mai puţin precisă. Notiţa purta următoarele cifre:

Lat. 46° 29' N

Long. 42° 25' V

Distanţă: 256 mile.

Astfel că, deşi presiunea urcase în cazane, viteza navei nu crescuse. Cel care trebuia făcut răspunzător era vântul de vest, care, venind în întâmpinarea vaporului, îi încetinea considerabil mersul.

La ora două, ceaţa se îngroşă din nou. Briza cădea şi se intensifica pe rând. Densitatea pâclei era atât de mare, încât ofiţerii postaţi pe pasarele nu-i mai vedeau pe oamenii de la prova navei. Aceşti aburi acumulaţi deasupra valurilor constituie cel mai mare pericol pentru navigaţie; ei sunt cauza

---

[1] *Cablu*: unitate de măsură pentru lungimi egală cu a zecca parte dintr-o milă marină, adica l85.2 m. (N. trad.)

unor ciocniri imposibil de evitat, iar pe mare ciocnirea este mai de temut chiar decât un incendiu.

De aceea, în mijlocul ceţii, ofiţeri şi mateloţi vegheau cu cea mai straşnică grijă, supraveghere deloc inutilă, pentru că deodată, spre orele trei, un vas cu trei catarge apăru la mai puţin de două sute de metri de *Great Eastern*, în neputinţă de a manevra din cauza capriciilor de moment ale vântului. *Great Eastern* reuşi să-l evite la timp, graţie promptitudinii cu care oamenii de cart îl semnalară timonierului. Aceste semnale, foarte bine puse la punct, se dădeau prin mijlocirea unui clopot instalat pe duneta provei. O lovitură însemna: navă în faţă. Două lovituri: navă la tribord. Trei lovituri: navă la babord. Şi imediat cel de la cârmă acţiona în aşa chip încât să evite ciocnirea.

Vântul bătu puternic până seara. Cu toate acestea ruliul scăzu, fiindcă oceanul, în largul căruia se făcea simţit platoul ridicat al Terrei Nova, nu se putea înfuria. Fu anunţat prin urmare un nou „entertainment" al lui sir James Anderson pentru acea zi. La ora fixată, saloanele se umplură de lume. Însă acum nu mai era vorba de scamatorii cu cărţile de joc. James Anderson povesti istoria cablului transatlantic pe care îl pusese el însuşi. Prezentă fotografii înfăţişînd diversele maşini inventate pentru scufundare. Lăsă să circule modelul şpraiţurilor[1] care serviseră la aranjarea bucăţilor de cablu. În sfârşit, îşi merită cu vârf şi îndesat uralele de la sfârşitul conferinţei, dintre care o mare parte reveniră iniţiatorului acelei întreprinderi, onorabilul Cyrus Field, de faţă la serată.

XVIII

A doua zi, 3 aprilie, încă din primele ore ale dimineţii, orizontul prezenta acea tentă particulară căreia englezii îi spun „blinck". Era un reflex alburiu ce anunţa gheţuri nu prea îndepărtate. Într-adevăr, *Great Eastern* naviga în zona unde plutesc primii gheţari care, desprinşi din banchiză, ies prin strâmtoarea Davis. Pentru a se evita temutele atingeri ale acestor blocuri enorme se organiză o supraveghere specială.

Sufla o briză foarte puternică dinspre vest. Petice de nori, aburi cu adevărat zdrenţuiţi, măturau suprafaţa apei. Prin spărturile lor se vedea albastrul cerului. Un plescăit surd ieşea din talazurile stârnite de vânt, iar picăturile de apă pulverizate erau purtate pe deasupra lor ca o spumă.

---

[1] *Şpraiţ*: grindă de lemn folosită în construcţii şi alte lucrări. (N. trad.)

Nici Fabian, nici căpitanul Corsican, nici doctorul Pitferge nu urcaseră încă pe punte. M-am îndreptat spre partea din faţă a navei. Acolo, pereţii apropiaţi formau un unghi confortabil, un fel de refugiu unde un pustnic s-ar fi retras cu plăcere din lume. M-am rezemat în acel colţ, aşezat pe un spirai, cu picioarele sprijinite pe un scripete enorm. Bătând din faţă şi izbind în etravă, vântul îmi trecea pe deasupra capului fără să mă atingă. Locul era bun pentru visat.

De acolo, privirea mea cuprindea toată imensitatea navei. Îi puteam urmări liniile lungi, uşor arcuite, care se ridicau spre partea din spate. În primul plan, agăţat în hobanele focului, un gabier se ţinea cu o mână, iar cu cealaltă lucra cu o îndemânare remarcabilă. Dedesubt, pe ruf, se plimba încoace şi încolo matelotul de cart, cu picioarele depărtate şi aruncând priviri agere printre pleoapele iritate de ceaţă. În spate, pe pasarele, întrezăream un ofiţer durduliu, cu capul vârât într-o glugă, rezistând rafalelor de vânt. Din ocean nu distingeam nimic, exceptând o mică linie de orizont albăstrui, trasată în spatele tamburilor. Purtat de maşinile lui puternice, tăind valurile cu etrava ascuţită, vaporul vibra ca pereţii unui cazan cu focul bine aţâţat. Câteva trâmbe de abur, smulse de briza care le condensa cu o maximă rapiditate, se răsuceau la capetele tuburilor de eşapament. Dar colosul, cu vântul împotrivă şi încălecând câte trei valuri, abia resimţea zbuciumul apei pe care un transatlantic mai sensibil la oscilaţii ar fi fost zguduit de loviturile tangajului.

La douăsprezece şi jumătate, însemnarea afişată anunţa o latitudine de numai 44° 53’ nord şi o longitudine de 47° 6’ vest. Numai două sute douăzeci şi şapte de mile în douăzeci şi patru de ore! Tinerii logodnici trebuie că blestemau roţile astea care nu se învârtesc, elicea ale cărei mişcări lâncezesc şi aburul insuficient care nu acţiona conform dorinţei lor!

Către orele trei, limpezit de vânt, cerul strălucea. Liniile orizontului, marcate foarte clar, păreau că se lărgesc în jurul acelui punct central ocupat de *Great Eastern*. Briza slăbi, dar continuară să se formeze încă multă vreme valuri mari, de o stranie culoare verde, tivite cu spumă. Vântul, care abia mai sufla, nu justifica o asemenea hulă. Ondulaţiile mării erau disproporţionate. Se putea spune că Atlanticul era încă bosumflat.

La trei şi treizeci şi cinci de minute, o navă cu trei catarge fu semnalată la babord. Îşi făcu cunoscută identitatea. Era un vas american, *Illinois*, cu destinaţia Anglia.

În acel moment, locotenentul H... mă anunţă că treceam pe la capătul bancului de lângă Newfoundland, nume pe care englezii îl dau platformei marine înalte a Terrei Nova. E vorba

de zonele bogate unde se pescuiesc acei moruni din care trei ar fi de ajuns ca să hrăneşti Anglia şi America, dacă din toate ouăle lor ar ieşi pui.

Ziua trecu fără incidente. Pe punte se plimbară pasagerii obişnuiţi. Până acum nici o întâmplare nu i-a pus faţă în faţă pe Fabian şi pe Harry Drake, pe care căpitanul Archibald şi cu mine nu-i scăpăm din ochi. Seara îi reuni în salonul cel mare pe cei ce veneau acolo mereu. Aceleaşi exerciţii, lecturi şi cântece, provocând aceleaşi aplauze împărţite cu dărnicie de aceleaşi mâini acceloraşi virtuozi, pe care am sfârşit prin a-i considera mai puţin mediocri. O discuţie destul de aprinsă izbucni, pe neaşteptate, între un nordist şi un texan. Ultimul cerea „un împărat" pentru statele din sud. Din fericire, această discuţie politică, ameninţată de pericolul de a degenera în ceartă, fu întreruptă de sosirea unei telegrame imaginare pentru *Ocean Time*, concepută în următorii termeni: „Căpitanul Semmes, ministru de război, a constrâns Sudul să plătească distrugerea vasului *Alabama*"!

XIX

Părăsind salonul puternic luminat, am urcat pe punte cu căpitanul Corsican. Noaptea era adâncă. Nici o constelaţie pe firmament, în jurul navei, o beznă de nepătruns. Ferestrele rufurilor luminau ca nişte guri de cuptor. Abia se distingeau oamenii de cart, care măsurau cu paşi grei dunetele. Dar respirai aer curat, iar căpitanul îi trăgea în piept cu nesaţ moleculele.

Mă sufocam în salon, îmi zise. Aici, cel puţin, înot în plină atmosferă. Iată o absorbţie tonifiantă. Am nevoie de o sută de metri cubi de aer pur în douăzeci şi patru de ore, altfel sunt pe jumătate asfixiat.

Respiră, căpitane, respiră în voie, i-am spus. Aici e aer pentru toată lumea, iar briza nu dă de furcă deloc contingentului dumitale. Lucru bun oxigenul, şi trebuie să recunoaştem că parizienii sau londonezii noştri nu-l cunosc decât din auzite.

Da, observă căpitanul, ei preferă acidul carbonic. Fiecare cu gustul lui. În ce mă priveşte, îl detest, chiar şi în şampanie!

Tot discutând, am parcurs bulevardul de la tribord, apăraţi de vânt de peretele înalt al rufurilor. Mari trâmbe de fum, presărate cu scântei, ieşeau din coşurile negre. Uruitul maşinilor însoţea şuieratul brizei printre hobanele metalice care scoteau sunete asemeni corzilor unei harpe. Acestor zgomote li se adăuga din sfert în sfert de oră strigătul

mateloţilor de veghe: *All's well! All's well!* Totul e în regulă! Totul e în regulă!

Într-adevăr, nici o precauţie nu fusese neglijată pentru a se asigura securitatea navei prin acele locuri cutreierate de gheţari. Căpitanul cerea să fie scoasă câte o găleată de apă din jumătate în jumătate de oră, spre a i se măsura temperatura, iar dacă aceasta era mai scăzută cu un grad, el nu ezita să schimbe ruta. Ştia, în fond, că în urmă cu cincisprezece zile vasul *Pereire* rămăsese blocat de aisberguri la această latitudine, pericol ce trebuia evitat. De altfel, ordinul său de noapte recomanda o supraveghere riguroasă. Nici el nu se culcă. Doi ofiţeri îi rămaseră alături pe pasarelă, unul la semnalizatorul roţilor, celălalt la semnalizatorul elicei. În plus, un locotenent şi doi oameni din echipaj făcură de cart pe duneta din faţă, în vreme ce un caporal şi un matelot vegheau la etrava vaporului. Pasagerii puteau fi liniştiţi.

Constatând toate aceste măsuri, căpitanul Corsican şi cu mine revenirăm spre pupa. Ne trecuse prin gând să mai rămânem un timp pe ruful cel mare, înainte de a ne întoarce în cabine, aşa cum ar face nişte cetăţeni paşnici stând în piaţa principală a oraşului lor.

Locul ni se păru pustiu. Curând, totuşi, după ce ochii ni s-au obişnuit cu întunericul, am zărit un bărbat rezemat de balustradă, complet nemişcat. Privindu-l cu atenţie, Corsican îmi spuse:

— E Fabian!

Într-adevăr, era Fabian. L-am recunoscut amândoi, însă, pierdut într-o contemplare mută, el nu ne văzu. Privirea lui părea fixată pe un colţ al rufului, şi o vedeam cum strălucea în întuneric. La ce se uita aşa? Cum putea străpunge bezna aceea adâncă? Mi-am spus că era mai bine să-l lăsăm cu gândurile lui. Dar căpitanul Corsican se apropie de el.

— Fabian? zise.

Fabian nu răspunse. Nu-l auzise. Corsican îl chemă din nou. Fabian tresări, întoarse capul pentru o clipă şi pronunţă un singur cuvânt:

— Şşşt!

Apoi, cu mâna, arătă o umbră ce se mişca încet la capătul rufului. La forma aceea abia vizibilă privea Fabian. După care, surâzând trist:

— Doamna în negru! murmură.

Am tresărit. Căpitanul Corsican mă prinsese de braţ şi i-am simţit şi lui tresărirea. Acelaşi gând ne trecu amândurora prin minte, fulgerător. Umbra era apariţia de care vorbise doctorul Pitferge.

Fabian recăzuse în contemplarea sa visătoare. Eu, cu o apăsare în piept, cu privirea tulbure, mă uitam la acea formă umană, aproape ascunsă în întuneric, şi care deveni curând mai clară, înainta, ezita, umbla, se oprea, îşi relua mersul, părea că mai degrabă alunecă decât merge. Un suflet rătăcit! La zece paşi de noi, umbra rămase nemişcată. Am putut distinge atunci silueta unei femei zvelte, înfăşurată strâns într-un burnuz maroniu, având faţa acoperită cu un voal des.

— O nebună! O nebună, nu-i aşa? murmură Fabian.

Şi era o nebună, într-adevăr. Dar Fabian nu ne întreba pe noi. Îşi vorbea sieşi.

Totuşi, sărmana creatură se apropie şi mai mult. Mi s-a părut că-i văd ochii strălucind prin voal, atunci când îl fixară pe Fabian. Veni până chiar lângă el. Fabian se redresă, electrizat. Femeia cu voal îi puse mâna pe piept, ca pentru a-i număra bătăile inimii... Apoi, fugind, dispăru prin spatele rufului.

Fabian căzu, aproape îngenuncheat, cu mâinile întinse.

— Ea! murmură.

Apoi, scuturându-şi capul, adăugă:

— Ce halucinaţie!

Căpitanul Corsican îl prinse atunci de mână.

— Vino, Fabian, vino! zise el şi îl trase pe nefericitul său prieten.

XX

Corsican şi cu mine nu ne mai puteam îndoi. Era Ellen, logodnica lui Fabian, soţia lui Harry Drake. Fatalitatea îi adunase pe toţi trei pe aceeaşi navă. Fabian nu o recunoscuse, deşi strigase: „Ea, ea!" Şi cum ar fi putut s-o recunoască? Nu se înşelase însă când spusese: „O nebună!" Ellen era nebună, şi în mod precis durerea, disperarea, dragostea ucisă în inima ei, contactul cu ticălosul care i-o smulsese lui Fabian, ruina, mizeria, ruşinea, toate acestea îi zdrobiseră sufletul! Iată despre ce vorbeam a doua zi dimineaţa cu Corsican. N-aveam în fond nici o îndoială asupra identităţii tinerei femei. Era Ellen, pe care Harry Drake o ducea cu el spre continentul american, făcând-o încă părtaşă la aventurile sale. Gândul la mizerabilul acela făcu privirea căpitanului să scapere, luminată de un foc sumbru. Eu îmi simţeam inima bătând cu putere. Ce puteam noi contra lui, soţul, stăpânul? Nimic. Dar lucrul cel mai important era să împiedicăm o nouă întâlnire între Fabian şi Ellen, căci Fabian ar fi ajuns să-şi recunoască logodnica, fapt care ar fi dus,la catastrofa pe care voiam s-o împiedicăm.

Totuşi, exista speranţa ca aceste biete făpturi să nu se mai revadă. Nefericita de Ellen nu apărea niciodată ziua, nici în saloane, nici pe puntea vasului. Numai noaptea, păcălindu-şi fără îndoială temnicerul, venea să se scalde în aerul umed şi să ceară brizei o alinare trecătoare! Peste patru zile, cel mai târziu, *Great Eastern* avea să ajungă în şenalurile de lângă New York. Puteam crede, prin urmare, că hazardul nu ne va dejuca vigilenţa şi că Fabian nu va prinde de veste că Ellen era şi ea prezentă în această traversare a Atlanticului. Ne făceam însă socotelile în gol.

Direcţia vaporului fusese uşor modificată în timpul nopţii. De trei ori, găsind apă cu temperatura de douăzeci şi şapte de grade Fahrenheit, adică între trei şi patru grade centigrade, nava coborâse spre sud. Nu putea fi pusă la îndoială existenţa gheţurilor în imediata apropiere. Într-adevăr, în dimineaţa aceea cerul avea o strălucire deosebită; atmosfera era limpede; întreg nordul se luminase de o intensă strălucire, produsă, evident, de puterea de reflecţie a aisbergurilor. O briză pătrunzătoare traversa aerul, iar spre ora zece o zăpadă măruntă acoperi deodată vaporul cu un strat alb. Apoi se lăsă o pătură de ceaţă, în mijlocul căreia ne semnalam prezenţa prin nenumărate fluierături; zgomotul lor asurzitor alungă cârdul de pescăruşi aşezaţi pe vergile navei.

La zece şi jumătate, după ridicarea ceţii, un vapor cu elice apăru la orizont, la tribord. Extremitatea vopsită în alb a coşului era un indiciu că aparţinea companiei Inman, transportând emigranţii de la Liverpool la New York. Vasul îşi dădu indicativul. Era *City of Limerik*, de o mie cinci sute treizeci de tone şi de două sute cincizeci şi şase de cai putere. Părăsise portul New York sîmbătă şi, în consecinţă, se găsea în întârziere.

Înainte de masă, câţiva pasageri organizară un joc care nu putea să nu placă acestor amatori de jocuri şi de pariuri. Rezultatul întrecerii urma să fie cunoscut abia după patru zile. Era ceea ce s-a numit „jocul pilotului". Când o navă ajunge în vecinătatea portului, toată lumea ştie că un pilot urcă la bordul ei. Se împart cele douăzeci şi patru de ore din zi şi din noapte în patruzeci şi opt de jumătăţi de oră sau în nouăzeci şi şase de sferturi de oră, după câţi pasageri participă. Fiecare jucător pune o miză de un dolar, iar sorţii îi hărăzesc una din acele jumătăţi de oră sau unul din sferturi. Câştigătorul celor patruzeci şi opt sau nouăzeci şi şase de dolari este cel în al cărui sfert de oră pilotul pune piciorul pe navă. După cum se vede, jocul nu e prea complicat. Este altceva decât cursele de cai; sunt curse de sferturi de oră.

Conducerea jocului fu preluată de un canadian, onorabilul Mac Alpine. A adunat cu uşurinţă nouăzeci şi şase de jucători, printre care şi câteva jucătoare, şi încă destul de aprige. Am făcut ca toată lumea şi mi-am aruncat dolarul în joc. Tragerea la sorţi îmi acordă al şaizeci şi patrulea sfert de oră. Era un număr fără noroc, de pe urma căruia n-aveam nici o şansă să mă aleg cu vreun profit. Diviziunile acestea de timp se socotesc de la amiază până la amiaza următoare. Prin urmare, există sferturi de oră de zi şi sferturi de oră de noapte. Acestea din urmă n-au nici o doză de incertitudine, căci se întâmplă foarte rar ca navele să se aventureze spre coastă pe întuneric şi, în consecinţă, şansele ca un pilot să urce la bord în timpul nopţii sunt foarte mici. M-am consolat cu uşurinţă.

Coborând în salon, am observat că pentru seara aceea se afişase o cuvântare. Misionarul din Utah anunţa o conferinţă despre mormonism. Ocazie bună să te iniţiezi în misterele Cetăţii Sfinţilor. De altfel, acest „superior", domnul Hatch, trebuia să fie un orator, şi încă un orator convins. Aşa că execuţia partiturii nu putea să nu fie la înălţimea operei. Pasagerii primiră favorabil anunţul conferinţei.

La poziţia navei se puteau citi următoarele cifre:

Ut. 42° 32' N

Long. 5l° 59' V

Curs: 254 mile.

Către orele trei după-amiază, timonierii semnalară apropierea unui vapor mare cu patru catarge. Nava respectivă îşi modifica uşor ruta spre a se apropia de *Great Eastern* ca să-şi comunice indicativul. La rândul său, căpitanul dirija vasul într-acolo şi, curând, vaporul îşi anunţă numele. Era *Atlanta*, unul din vasele mari care circulă între Londra şi New York cu escală la Brest. Ne salută din mers, iar noi i-am răspuns la salut. Puţin după aceea, fiindcă se deplasa în sens opus cu destulă rapiditate, dispăru.

Chiar atunci Dean Pitferge mă anunţă, nemulţumit, că expunerea domnului Hatch fusese interzisă. Puritanele de la bord nu le îngăduiau soţilor lor să se iniţieze în misterele mormonismului!

XXI

La ora patru, cerul, până atunci acoperit de nori, se limpezi. Marea se liniştise. Nava nu mai avea ruliu. Te-ai fi putut crede pe uscat. Imobilitatea lui *Great Eastern* dădu pasagerilor ideea de a organiza curse. Hipodromul din Epsom n-ar fi oferit o pistă

mai bună; cât despre cai, în lipsa lui Gladiator şi a lui Bidon, trebuiau înlocuiţi cu scoţieni pursânge, care erau la fel de buni. Vestea nu întârzie să se răspândească. Nici sportivii să se adune, iar spectatorii să-şi părăsească saloanele şi cabinele. Un englez, onorabilul Mac Karthy, fu numit comisar şi concurenţii se prezentară imediat. Erau o jumătate de duzină de mateloţi, un fel de centauri, cai şi jochei în acelaşi timp, gata să-şi dispute marele premiu al navei *Great Eastern*.

Cele două bulevarde alcătuiau arena de curse. Alergătorii trebuiau să facă de trei ori turul navei şi să parcurgă în felul acesta un traseu de aproximativ o mie trei sute de metri. Era suficient. Curând tribunele, vreau să spun dunetele, fură invadate de mulţimea curioşilor, înarmată cu binocluri, şi printre care unii arboraseră „vălul verde", pentru a se proteja, fără îndoială, de nisipul Atlanticului. Trăsurile lipseau, de acord, nu însă şi locul unde să fie înşiruite. Îmbrăcate elegant, doamnele se înghesuiau mai ales pe rufurile dinspre pupa. Priveliştea era încântătoare.

Fabian, căpitanul Corsican, doctorul Pitferge şi cu mine ne-am aşezat pe duneta părţii anterioare. Acolo era ceea ce se putea numi incinta cântarului. Acolo se adunaseră veritabilii gentlemeni-călăreţi. În faţa noastră se afla potoul de start şi sosirea. Neîntârziat începură să se facă pariuri, cu un zel britanic. Fură aruncate în jocul riscului sume considerabile, ţinându-se cont doar de înfăţişarea concurenţilor, ale căror bravuri nu erau încă înscrise în „stud book"[1]. L-am văzut, nu fără să mă neliniştesc, pe Harry Drake amestecându-se în aceste pregătiri cu tupeul lui obişnuit, discutând, disputând, tranşînd pe un ton ce nu admitea replică. Din fericire, deşi mizase pe cursă câteva lire, Fabian îmi păru destul de indiferent la tot acel tapaj. Stătea deoparte, preocupat, cu gândul aiurea.

Dintre concurenţii care se prezentară, doi atrăseseră în mod deosebit atenţia publicului. Unul, un scoţian din Dundee, pe nume Wilmore, un om mic şi slab, fără splină, fără ciolane, cu pieptul larg şi privirea arzătoare, trecea drept unul dintre favoriţi. Celălalt, un vlăjgan bine făcut, irlandez purtând numele de O'Kelly, lung ca un cal de curse, făcea să scadă în ochii cunoscătorilor şansele lui Wilmore. Se paria pe el trei la unu şi, în ce mă priveşte, împărtăşind entuziasmul general, eram gata să risc câţiva dolari, când doctorul îmi zise:

— Pariaţi pe cel mic, ascultaţi-mă pe mine. Lunganul e descalificat.

---

[1] Registru genealogic al cailor pursânge. (în l. engleză) (N. trad.)

— Ce vreţi să spuneţi?
— Vreau să spun, răspunse cu seriozitate doctorul, că ăsta nu e un pursânge. S-ar putea să aibă o oarecare viteză la început, dar n-are rezistenţă. Micuţul, dimpotrivă, scoţianul e de rasă. Observaţi ce drept îşi ţine corpul, iar pieptul îi e relaxat, deloc rigid. E un exemplar care trebuie că s-a antrenat nu o singură dată în cursa pe loc, adică sărind de pe un picior pe altul în aşa fel încât să ajungă la cel puţin două sute de mişcări pe minut. Pariaţi pe el, vă spun, şi n-o să regretaţi.
Am urmat statul priceputului meu doctor şi am pariat pe Wilmore. Cât despre ceilalţi patru concurenţi, ei nici măcar n-au intrat în discuţie.
Locurile fură trase la sorţi. Norocul îl favoriza pe irlandez, căruia i-a revenit partea interioară a pistei. Cei şase alergători se înşirară pe linia potoului. Nu se putea fura startul, ceea ce simplifica sarcina arbitrului.
Semnalul fu dat. Urale întâmpinară plecarea. Cunoscătorii avură imediat confirmarea că Wilmore şi O'Kelly erau profesionişti. Fără să le pese de rivalii care îi depăşeau gâfâind, ei alergau cu corpurile uşor aplecate, cu capul destul de drept, cu antebraţul lipit de stern, cu încheieturile mâinilor purtate uşor înainte şi însoţind fiecare avans al piciorului opus printr-o mişcare alternativă. Erau cu tălpile goale. Neatingând deloc puntea, călcâiele le asigurau elasticitatea necesară conservării forţei dobândite. Într-un cuvânt, toate mişcările lor aveau legătură între ele şi se completau reciproc.
În turul al doilea, O'Kelly şi Wilmore, tot timpul pe aceeaşi linie, se distanţaseră de adversarii sleiţi de puteri. Ei demonstrau limpede adevărul axiomei pe care mi-o repeta doctorul:
— Nu cu picioarele se aleargă, ci cu pieptul! Cu genunchii e bine, dar cu plămânii e şi mai bine!
La penultima turnantă, strigătele spectatorilor salutară din nou favoriţii. Îndemnuri, urale, încurajări izbucneau de pretutindeni.
— Micuţul o să câştige, îmi zise Pitferge. Observaţi că nu suflă greu. Rivalul său gâfâie.
Într-adevăr, Wilmore avea faţa calmă şi palidă. O'Kelly pufăia ca un foc de paie umede. Era „terminat", ca să folosesc o expresie din argoul sportivilor. În fine, trecură de ruful cel mare; trecură de tambuchiul maşinii; trecură linia de sosire...
— Ura! Ura, pentru Wilmore! strigară unii.
— Ura! Pentru O'Kelly, răspunseră alţii.
— Wilmore a câştigat.
— Nu, au sosit deodată.

Adevărul este că Wilmore câştigase, însă abia cu o jumătate de cap. Aşa hotărî onorabilul Mac Karthy. Totuşi, discuţia se prelungea şi se ajunse la cuvinte urâte. Partizanii irlandezului, şi mai cu seamă Harry Drake, susţineau că fusese un „dead head", o cursă moartă care trebuia să se repete.

Dar în momentul acela, împins de o pornire involuntară, apropiindu-se de Harry Drake, Fabian îi zise cu răceală:

— Greşiţi, domnule. învingătorul este matelotul scoţian. Drake avansa energic spre Fabian.

— Ce-ai spus? îl întrebă pe un ton ameninţător.

— Am spus că nu aveţi dreptate, răspunse liniştit Fabian.

— Fiindcă aţi pariat pe Wilmore, fără îndoială! ripostă Drake.

— Am pariat pe O'Kelly, ca şi dumneata, declară Fabian. Am pierdut şi plătesc.

— Domnule, strigă Drake, pretinzi că mă înveţi pe mine?

Dar nu-şi termină fraza. Căpitanul Corsican intrase între ei, cu intenţia vădită de a lua cearta pe cont propriu. Îl trată pe Drake cu o duritate şi un dispreţ semnificative. Era însă limpede că Drake nu voia să aibă de-a face cu el. Aşa că, atunci când Corsican termină, Drake îşi încrucişă braţele şi i se adresă lui Fabian.

— Domnul, zise cu un surâs batjocoritor, domnul are deci nevoie de prietenii săi ca să-l apere?

Fabian păli. Se năpusti asupra lui Harry Drake, dar l-am reţinut. Pe de altă parte, tovarăşii acelui ticălos îl traseră de acolo, nu înainte ca acesta să fi aruncat adversarului său o privire plină de ură.

Căpitanul Corsican şi cu mine am coborât împreună cu Fabian, care se mulţumi să spună calm:

— Cu prima ocazie am să-i trag o palmă acestui bădăran.

XXII

În timpul nopţii de vineri spre sîmbătă, *Great Eastern* traversă curentul Gulfstream, ale cărui ape mai întunecate şi mai calde contrastau cu straturile înconjurătoare. Suprafaţa acestui curent înghesuit între valurile Atlanticului este chiar uşor convexă. Prin urmare, e un adevărat fluviu care curge printre două maluri lichide, şi încă unul dintre cele mai mari de pe glob, fiindcă în comparaţie cu el Amazonul şi Mississippi rămân nişte simple pârâuri. Apa controlată în timpul nopţii îşi ridicase temperatura de la douăzeci şi şapte de grade Fahrenheit la cincizeci şi unu, adică la douăsprezece grade Celsius.

Această zi de 5 aprilie începu printr-un magnific răsărit de soare. Valurile lungi din fundal străluceau. O briză caldă dinspre sud-vest trecea prin greement[1]. Începeau primele zile frumoase. Soarele acesta, care făcuse să înverzească din nou câmpiile continentului, produse aici toalete noi. Vegetaţia mai întârzie uneori, moda niciodată. Curând bulevardele erau pline de numeroasele grupuri ale celor care se plimbau. Ca pe Champs-Élysées, duminica, sub un plăcut soare de mai.

Toată dimineaţa nu l-am văzut pe căpitanul Corsican. Vrând să aflu veşti despre Fabian, am luat-o înspre cabina ocupată de el în vecinătatea salonului mare. Am bătut în uşa cabinei, însă nu mi-a răspuns nimeni. Am deschis uşa. Fabian nu era înăuntru.

Am urcat din nou pe punte. Printre trecători nu mi-am văzut nici prietenii şi nici pe doctor. Atunci mi-a venit ideea să încerc să aflu în ce parte a vaporului era închisă nefericita de Ellen. Ce cabină ocupa? Unde o surghiunise Harry Drake? Pe ce mâini era lăsată nenorocita asta pe care soţul ei o abandona zile întregi? Fără îndoială, în grija vreunei femei de serviciu de la bord, ori a vreunei infirmiere indiferente? Voiam să ştiu adevărul, nu dintr-o vană curiozitate, ci în interesul celor doi, Ellen şi Fabian, fie şi numai spre a preveni o întâlnire de care ne temeam mereu.

Mi-am început căutarea cu cabinele de lângă marele salon rezervat femeilor şi am străbătut culoarele celor două etaje din această parte a navei. Inspecţia mea era destul de simplă, deoarece numele pasagerilor, înscris pe un cartonaş, putea fi citit pe uşa fiecărei cabine, spre a uşura serviciul stewarzilor. N-am găsit numele lui Harry Drake, ceea ce m-a surprins destul de puţin, căci individul ar fi trebuit să prefere cabinele dispuse în partea din spate a lui *Great Eastern*, pe lângă saloanele mai puţin frecventate. De altfel, din punct de vedere al confortului, nu exista nici o deosebire între cabinele din faţă şi cele din spate, căci *Societatea Navlositorilor* nu admisese decât o singură clasă de pasageri.

M-am îndreptat, prin urmare, spre sălile de mese şi am parcurs cu atenţie coridoarele laterale dintre cele două rânduri de cabine. Toate camerele de aici erau ocupate, toate aveau pe uşă numele unui pasager, doar acela al lui Harry Drake lipsea. De data aceasta absenţa numelui mă miră: aveam impresia că vizitasem oraşul nostru plutitor în întregime şi nu cunoşteam alt „cartier” mai izolat decât ăsta. L-am întrebat aşadar pe un

---

[1] *Greement*: ansamblul catargelor, vergilor, manevrelor şi velelor unei nave. (N. trad.)

steward, care mi-a spus ceea ce eu nu ştiam, şi anume că mai erau vreo sută de cabine dincolo de „dining-rooms"[2].

— Cum se ajunge acolo? am întrebat.

— Pe o scară ce dă pe punte, în dreptul rufului mare.

— Bun, amice. Ştii cumva ce cabină ocupă domnul Harry Drake?

— Nu-l cunosc, domnule, îmi răspunse stewardul.

Am urcat din nou pe punte şi, mergând de-a lungul rufului, am ajuns la uşa care dădea spre scara indicată. Această scară nu mai ducea la nişte saloane largi, ci la un simplu pătrat semiobscur pe lângă care erau dispuse două rânduri de cabine. Harry Drake, vrând s-o izoleze pe Ellen, n-ar fi putut alege un loc mai potrivit planului său.

Cea mai mare parte dintre aceste cabine rămăseseră neocupate. Am controlat pătratul şi coridoarele laterale, uşă de uşă. Câteva nume erau înscrise pe plăcuţe, cel mult două-trei, nu însă şi al lui Harry Drake. Totuşi, am inspectat minuţios locul şi, foarte dezamăgit, tocmai voiam să plec când un murmur vag, aproape imperceptibil, îmi ajunse la ureche. Murmurul venea din fundul coridorului din stânga. Am luat-o în direcţia aceea. Abia sesizabile, sunetele se intensificară. Era un fel de cântec tânguitor, sau mai curând o melopee tărăgănată, ale cărei cuvinte nu ajungeau până la mine.

Ascultam. Cea care cântă astfel era o femeie, dar în vocea inconştientă se simţea o durere profundă. Vocea aceea trebuia să fie a sărmanei nebune. Presimţirile mele nu mă puteau înşela. M-am apropiat încet de cabina cu numărul 775. Era ultima de pe coridorul acela întunecos şi trebuie să fi fost luminată printr-unul din hublourile inferioare, deschise în coca lui *Great Eastern*. Pe uşa cabinei, nici un nume. Harry Drake n-avea, cu siguranţă, vreun interes să se ştie unde o ţinea ascunsă pe Ellen.

Vocea nefericitei ajungea acum clar până la mine. Cântecul ei nu era decât o înşiruire de fraze adeseori întrerupte, ceva suav şi trist deopotrivă. Ai fi zis că sunt nişte strofe straniu trunchiate, aşa cum le-ar recita o persoană cuprinsă de un somn magnetic.

Deşi nu aveam nici un indiciu după care să-i stabilesc identitatea, eram sigur că Ellen era cea care cânta astfel.

Am ascultat câteva minute, după care am vrut să plec, când am auzit zgomot de paşi în holul central. Să fi fost Harry Drake? Pentru binele lui Ellen şi Fabian, nu voiam să fiu surprins în locul acela. Din fericire coridorul, care înconjura dublul şir de cabine, îmi permitea să mă întorc pe punte fără să

---

[2] Vezi nota de la pagina 21. (N. trad.)

fiu văzut. Totuşi, voiam să ştiu cine era persoana ai cărei paşi îi auzeam. Semiîntunericul mă proteja şi, plasat în unghiul coridorului, puteam vedea fără să fiu văzut.

Între timp, zgomotul încetase. Coincidenţă bizară, odată cu el amuţise şi cântecul Ellenei. Am aşteptat. Curând cântecul reîncepu, iar pardoseala scârţâi din nou sub apăsarea unui pas lent. Mi-am aplecat capul şi, în fundul coridorului, într-o lumină confuză filtrată prin gemuleţele cabinelor, l-am recunoscut pe Fabian.

Nefericitul meu prieten! Ce instinct îl conducea aici? Descoperise deci, şi încă înaintea mea, ascunzătoarea tinerei femei? Nu ştiam ce să cred. Fabian înainta încet, mergând de-a lungul pereţilor, ascultând, atras ca printr-un fir de vocea aceea, poate împotriva voinţei lui şi fără ca el să-şi dea seama. Şi totuşi, mi se părea că vocea slăbeşte la apropierea lui, că firul prea subţire stătea să se rupă... Fabian ajunse lângă cabină şi se opri.

Cum trebuie să-i fi bătut inima la intonaţiile acelea triste! Cum trebuie să fi tremurat întreaga lui fiinţă! Era imposibil ca vocea să nu-i trezească nişte amintiri din trecut. Şi cu toate acestea, din moment ce nu ştia de existenţa lui Harry Drake la bord, cum ar fi bănuit prezenţa Ellenei? Nu! Era imposibil, iar el era atras acolo exclusiv de faptul că accentele acelea maladive corespundeau, fără ca el să se fi înşelat, durerii imense pe care o purta într-însul.

Fabian asculta concentrat. Ce avea de gând să facă? Avea s-o strige pe nebună? Şi dacă Ellen ar fi apărut pe neaşteptate? Totul era posibil, şi totul era periculos în această situaţie! Între timp, Fabian se apropie şi mai mult de uşa cabinei. Cântecul, care încetul cu încetul se stingea, se întrerupse brusc; apoi se auzi un strigăt sfâşietor.

Simţise Ellen, printr-o legătură magnetică, atât de aproape pe cel pe care-l iubea? Figura lui Fabian era înspăimântătoare. Era ca prăbuşit în el însuşi. Avea oare de gând să spargă uşa aceea? Aşa am crezut şi m-am repezit la el.

M-a recunoscut. L-am tras de acolo. El se lăsă dus. Apoi mă întrebă cu o voce surdă:

— Ştii cine-i nefericita asta?

— Nu, Fabian, nu.

— E nebuna! zise el. Ai zice că-i un glas din altă lume. Dar nebunia asta nu-i fără leac. Simt că puţin devotament, puţină iubire ar vindeca-o pe biata femeie!

— Vino, Fabian, am spus, vino!

Eram din nou pe punte. Fără un cuvânt, Fabian mă părăsi aproape imediat, nu l-am scăpat însă din priviri până când l-am văzut intrând în cabina sa.

XXIII

După câteva momente, l-am întâlnit pe căpitanul Corsican. I-am povestit scena la care tocmai asistasem. A înţeles, ca şi mine, că situaţia aceea gravă se complica. De-am fi putut evita pericolele! Ah, cum aş fi vrut să grăbesc mersul lui *Great Eastern* şi să pun un întreg ocean între Harry Drake şi Fabian!

Despărţindu-ne, căpitanul Corsican şi cu mine am convenit să-i supraveghem mai sever decât oricând pe actorii acestei drame, al cărei deznodământ putea izbucni din clipă în clipă, cu toată prezenţa noastră.

În ziua aceea era aşteptat pachebotul *Australasian*, aparţinând companiei Cunard, cu capacitatea de două mii şapte sute şaizeci de tone, vas care serveşte linia Liverpool — New York. Părăsise America miercuri dimineaţa şi trebuia să apară neîntârziat. Trecerea lui era pândită cu nerăbdare, dar el nu se ivea.

Spre orele unsprezece, nişte pasageri englezi organizară o subscripţie în folosul răniţilor de la bord, dintre care unii încă nu părăsiseră infirmeriile; printre aceştia şi şeful de echipaj, ameninţat să rămână şchiop pentru toată viaţa. Lista se umplu de semnături, nu fără a avea de înfruntat nişte dificultăţi de amănunt care provocară un schimb de cuvinte necuviincioase.

La amiază, soarele permise să se facă o observaţie foarte exactă:

Long. 58°37’ V

Lat. 4l°4l’ll" N

Curs: 257 mile.

Aveam latitudinea cu o precizie de o secundă. Tinerii logodnici, apăruţi să consulte notiţa, făcură o mutră vizibil nemulţumită. Hotărât, aburul nu ţinea cu ei.

Înaintea prânzului, căpitanul Anderson se gândi să-şi smulgă pasagerii din plictiseala unei atât de lungi traversări. Organiză, prin urmare, nişte exerciţii de gimnastică, pe care le conduse personal. Vreo cincizeci de marinari fără treabă, înarmaţi ca şi el cu câte un baston, îi imitară toate mişcările cu o exactitate de maimuţă. Aceşti gimnaşti improvizaţi „lucrau" metodic, cu maxilarele încleştate, ca nişte riflemen[1] la paradă.

Un nou „entertainment"[2] fu anunţat pentru seară. N-am participat. Aceleaşi glume mereu reluate mă oboseau. Fusese înfiinţat un al doilea ziar, rival al lui *Ocean Time*. În seara aceea, se pare, cele două jurnale fuzionară.

---

[1] Puşcaşi. (în l. engleză în original) (N. trad.)

[2] Moment vesel. (în l. engleză în original) (N. trad.)

În ce mă priveşte, mi-am petrecut primele ore ale nopţii pe punte. Marea se agita, anunţând timp nevaforabil, deşi cerul era încă splendid. Ruliul începea să se accentueze şi el. Întins pe una din băncile rufului, admiram constelaţiile firmamentului. Stelele umpleau zenitul şi, deşi ochiul liber nu poate distinge decât cinci mii pe toată întinderea sferei cereşti, în seara aceea ai fi putut crede că numeri milioane. Vedeam lungindu-se la orizont coada Pegasului în toată splendoarea sa zodiacală, ca rochia înstelată a unei regine de feerie. Pleiadele urcau spre înălţimile cerului odată cu Gemenii care, în ciuda numelui lor, nu răsar unul după altul, ca eroii fabulei. Taurul mă privea cu ochiul său mare şi arzător. În mijlocul boltei strălucea Vega, viitoarea noastră stea polară, iar nu departe se rotunjea acel ţărm de diamante care formează Coroana Boreală. Toate aceste constelaţii nemişcate păreau totuşi că se deplasează în ruliul navei şi, în legănarea aceasta, vedeam catargul cel mare descriind un arc de cerc, precis conturat, de la Beta din Ursa Mare până la Altair din Vulturul, în timp ce luna, joasă, îşi scălda capătul cornului la orizont.

XXIV

Noaptea a fost neplăcută. Lovit îngrozitor dintr-o parte, vaporul se clătina neîntrerupt. Mobilierul se deplasa cu zgomot, iar obiectele de faianţă ale toaletelor îşi reîncepură zdrăngănitul. Vântul se înteţise zdravăn.

Great Eastern naviga în fond prin locuri renumite pentru dezastre, unde marea e întotdeauna agitată.

La şase dimineaţa m-am târât până la scara rufului mare. Agăţându-mă de balustrade şi profitând de fiecare a doua oscilaţie, am reuşit să urc treptele şi am ajuns pe punte. De acolo, m-am târât cu greu până la duneta provei. Locul era pustiu, dacă se poate numi astfel un loc unde îl găseşti pe doctorul Dean Pitferge. Acest om respectabil, ţinându-se zdravăn, îşi îndoia spatele sub vânt, iar piciorul său drept încolăcea o bară a parapetului. Îmi făcu semn să mă duc la el — un semn din cap, se înţelege, căci braţele nu-i erau libere, trebuia să se apere cu ele de violenţa furtunii. După câteva mişcări făcute târâş, răsucindu-mă ca un vierme inelat, am ajuns pe ruf şi m-am pomenit acolo în acelaşi fel în care o făcuse şi doctorul.

— Ce ziceţi? îmi strigă. Treaba continuă! Ei? *Great Eastern* ăsta! Chiar în momentul sosirii, un ciclon, un adevărat ciclon, comandat special pentru el!

Doctorul nu rostea decât fraze întrerupte. Vântul îi înghiţea jumătate din cuvinte. L-am înţeles totuşi. Cuvântul ciclon este mai mult decât expresiv.

Se ştie ce sunt aceste furtuni circulare, numite uragane în Oceanul Indian şi în Atlantic, tornade pe coasta africană, simun în deşert, taifun în mările Chinei, furtuni a căror putere formidabilă pune în pericol navele cele mai mari.

Or, *Great Eastern* era prins într-un ciclon. Cum avea să-i facă faţă uriaşul?

— O să păţească o nenorocire, îmi repeta Dean Pitferge. Uitaţi-vă la el, cum dă din colţ în colţ!

Metafora se potrivea de minune cu situaţia în care ajunsese vaporul. Etrava lui dispărea sub munţii de apă veniţi la atac din partea anterioară a babordului. În depărtare nu se mai vedea nimic. Toate simptomele unui uragan! Spre orele şapte se declanşă furtuna. Marea deveni monstruoasă. Micile ondulaţii intermediare care subliniază denivelarea valurilor mari dispărură strivite de vânt. Oceanul se umfla în lungi talazuri cu crestele spărgându-se într-o dezordine indescriptibilă. Cu fiece minut înălţimea valurilor creştea, iar *Great Eastern*, primindu-le lovitura dintr-o parte, avea un ruliu înspăimântător.

— Nu există decât două posibilităţi, îmi zise doctorul cu siguranţa unui marinar. Sau să înfrunţi valul de-a dreptul, stând la capă[1] cu aburul redus, sau s-o iei la goană fără să te pui cu marea asta dezlănţuită! Căpitanul Anderson nu va face însă nici una din aceste două manevre.

— De ce? am întrebat.

— De aceea!... răspunse doctorul. Fiindcă trebuie să se întâmple ceva!

Întorcându-mă, i-am zărit pe căpitan, pe secund şi pe primul inginer, înfofoliţi în pelerine şi cramponaţi de balustradele pasarelelor. Erau stropiţi de valuri din cap până în picioare. Căpitanul zâmbea după cum îi era obiceiul. Secundul râdea arătându-şi dinţii albi când îşi vedea nava legănată de credeai că acum-acum o să vină cu catargele şi coşurile dedesubt!

Totuşi, această îndărătnicie, această încăpăţânare a căpitanului de a înfrunta valurile mă mirau. La şapte şi jumătate, aspectul Atlanticului era înfricoşător. În partea din faţă, talazurile acopereau nava constant. Mă uitam la spectacolul acela sublim, la lupta colosului cu oceanul. Înţelegeam până la un punct îndârjirea „stăpânului după Dumnezeu", care nu voia să cedeze. Dar uitam că puterea mării e infinită şi că nimic din ce-i făcut de mâna omului nu-i putea

---

[1] Vezi nota de la pag. 24. (N. trad.)

rezista! Şi într-adevăr, cât de puternic ar fi fost, gigantul urma să fugă curând din faţa furtunii.

Deodată, către orele opt, se produse un şoc. Un val formidabil izbise pe neaşteptate nava în partea anterioară a babordului.

— Asta, îmi zise doctorul, asta nu-i o palmă, ci un pumn zdravăn în figură.

Adevărat, „pumnul" ne zdruncinase. Bucăţi de epavă apăreau pe creasta valurilor. Să fi fost o parte din nava noastră, risipită aşa, sau rămăşiţele unui corp străin? La un semn al căpitanului, *Great Eastern* îşi schimbă direcţia cu un cart ca să evite bucăţile acelea care ameninţau să-i intre în zbaturi. Privind mai atent, am văzut că talazul luase pavoazele de la babord, care se înălţau totuşi la cincizeci de picioare deasupra suprafeţei mării. Prăjinile erau rupte, garniturile de fier smulse; câteva resturi din şirul de bordaj mai tremurau încă în locurile unde fuseseră fixate. Great Eastern tresărise la şoc, dar îşi continua ruta cu o îndrăzneală imperturbabilă. Trebuiau înlăturate cât mai repede rămăşiţele ce umpleau partea din faţă a navei, iar pentru asta era obligatoriu să întorci spatele asediului mării. Vaporul se înverşuna însă s-o înfrunte. Era animat de imensa înflăcărare a căpitanului său. El nu voia să cedeze. El n-avea să cedeze. Un ofiţer şi câţiva oameni din echipaj fură trimişi la prova ca să degaje puntea.

— Atenţie, îmi zise doctorul, nenorocirea nu-i departe! Marinarii înaintară spre partea din faţă. Noi ne rezemaserăm de cel de-al doilea catarg. Priveam printre stropii care, la fiecare val, cădeau într-o ploaie torenţială pe punte. Imediat, o altă izbitură, mai violentă decât prima: marea pătrunse prin breşa deschisă în bastingaje, smulse o enormă placă de fontă care acoperea babaua[1] provei, dărâmă masivul capot situat deasupra postului de echipaj şi, lovind cu toată puterea pereţii dinspre tribord, îi sparse şi-i duse ca pe nişte bucăţi dintr-o pânză întinsă în vânt.

Oamenii fuseseră daţi peste cap. Unul dintre ei, un ofiţer pe jumătate înecat, îşi scutură favoriţii roşcaţi şi se ridică. Apoi, văzând un matelot rămas fără cunoştinţă pe un braţ al ancorei, se repezi spre el, îl luă în spate şi-l duse de acolo. În momentul acela oamenii din echipaj fugeau prin capotul sfărâmat. În întrepunţi apa ajunsese la o înălţime de trei picioare. Alte resturi pluteau pe mare, între ele câteva mii din păpuşile pe care compatriotul meu de pe strada Chapon intenţiona să le introducă în America! Toate corpurile acelea mici, smulse de

---

[1] *Baba*; piesă cilindrică închisă cu un capac, din fontă sau oţel, fixată pe puntea unei nave pentru legarea parâmelor de acostare. (N. trad.)

val din cutiile lor, săltau pe apă şi scena te-ar fi făcut, cu siguranţă, să râzi în împrejurări mai puţin grave. Între timp ne-a ajuns şi pe noi inundaţia. Mari cantităţi de lichid se precipitau prin deschizături şi fu o asemenea invazie a mării încât, după raportul inginerului, *Great Eastern* a îmbarcat atunci mai mult de două mii de tone de apă, în stare să trimită la fund o fregată de prim rang.

— Bun, făcu doctorul, a cărui pălărie îşi luă zborul pe o rafală de vânt.

Era imposibil să te mai menţii în situaţia aceea. Ar fi fost adevărată nebunie să mai ţii piept furtunii. Trebuia s-o întinzi imediat. Stând cu etrava spre valuri, vaporul cu prova avariată era asemeni unui om care s-ar fi încăpăţânat să înoate între ape, cu gura deschisă.

Căpitanul Anderson înţelese în cele din urmă. L-am văzut alergând el însuşi la rotiţa de pe pasarelă care comanda manevrele cârmei. Imediat aburul năvăli în cilindrii de la pupa; bara fu pusă sub vânt, iar colosul, înaintând ca o şalupă, se orientă spre nord şi fugi din calea furtunii.

În momentul acela, căpitanul, de obicei atât de calm, atât de stăpân pe sine, strigă mânios:

— Nava mea e dezonorată!

XXV

Îndată ce *Great Eastern* făcu volta, îndată ce-şi întoarse spatele spre valuri, nu se mai simţi nici un ruliu. O imobilitate absolută urmă agitaţiei. Se servi micul dejun. Cea mai mare parte a pasagerilor, încurajaţi de liniştea navei, coborâră în „dining rooms" şi putură să ia masa fără să simtă nici o zguduitură, nici un şoc. Nici o farfurie nu alunecă pe jos, nici un pahar nu se vărsă pe feţele de masă. Suporturile de ruliu nici măcar nu fuseseră montate, însă, trei sferturi de oră după aceea, mobilele reîncepură să se clatine, lustrele se balansau în aer, porţelanurile se ciocneau pe rafturile oficiilor. *Great Eastern* îşi relua spre vest drumul întrerupt pentru scurt timp.

Am revenit pe punte împreună cu doctorul Pitferge. Acesta îl întâlni pe omul cu păpuşile.

— Domnule, îi zise, mica dumneavoastră lume a fost supusă la grele încercări. Bebeluşii aceia nu vor mai flecari în Statele Uniunii.

— Aş! răspunse industriaşul parizian. Şandramaua era asigurată, iar secretarul meu nu s-a înecat odată cu ea. O să-i facem din nou pe bebeluşii ăia.

Se vedea bine că nu era compatriotul meu un om care să-şi piardă speranţa. Ne salută cu amabilitate, iar noi ne îndreptarăm spre partea din spate a vaporului. Acolo, un timonier ne spuse că lanţurile cârmei se blocaseră în intervalul dintre cele două valuri uriaşe.

Dacă accidentul s-ar fi produs în momentul manevrei, îmi zise Pitferge, nu prea ştiu ce s-ar fi întâmplat, pentru că marea năvălea şuvoi în interiorul navei. Pompele cu aburi au început deja să evacueze apa. Dar nu s-a terminat totul.

— Şi matelotul acela nefericit? l-am întrebat pe doctor.

— E grav rănit la cap. Bietul băiat! Un tânăr pescar, căsătorit, tată a doi copii, care călătoreşte pentru prima oară peste ocean. Medicul de bord îi dă îngrijiri, şi tocmai asta mă face să mă tem pentru el. În sfârşit, o să vedem. S-a răspândit şi zvonul că mai mulţi oameni au fost luaţi de apă, dar din fericire nu-i adevărat.

— Ne-am reluat în cele din urmă ruta? am întrebat.

— Da, răspunse doctorul. Drumul spre vest, împotriva vântului şi mareei. Se simte binişor, adăugă el apucând un tachet ca să nu cadă pe punte. Ştiţi dumneavoastră, dragul meu domn, ce-aş face eu din *Great Eastern* dacă mi-ar aparţine? Nu? Ei bine, aş face un vas de lux cu zece mii de franci locul. N-ar fi decât milionari la bord, oameni deloc zoriţi. Traversarea între Anglia şi America s-ar face într-o lună, sau în şase săptămâni. Niciodată de-a curmezişul valurilor. Întotdeauna cu vântul din faţă sau din spate. Fără ruliu şi fără tangaj. Pasagerii mei ar fi asiguraţi contra răului de mare şi le-aş plăti o sută de lire pentru greţuri.

— Iată o idee practică, am zis.

— Într-adevăr, replică Dean Pitferge, ar fi acolo ceva bani de câştigat... ori de pierdut!

În timpul acesta, vaporul îşi continua cursa cu viteză mică, făcând cel mult cinci sau şase turaţii, numai cât să se menţină. Hula era înspăimântătoare, însă etrava despica valurile fără nici o dificultate, iar *Great Eastern* nu lua apă deloc. Nu mai era un munte de metal mergând împotriva unui munte de apă, ci o stâncă inertă, asistând cu indiferenţă la plescăitul valurilor. De altfel, tocmai începuse o ploaie torenţială, care ne obligă să ne refugiem sub capotul salonului mare. Această aversă linişti vântul şi marea. Cerul se limpezi spre apus şi ultimii nori groşi dispărură la orizont în partea opusă. La ora zece uraganul îşi dădea ultima suflare.

La amiază, coordonatele au putut fi stabilite cu o oarecare exactitate. Poziţia era:

Lat. 41°50' N

Long. 6l°57' V
Curs: l93 mile.

Această scădere considerabilă a drumului parcurs nu putea fi pusă decât pe seama furtunii care, în timpul nopţii şi al dimineţii, izbise nava întruna; furtună atât de cumplită încât unul dintre pasageri — adevărat locuitor al Atlanticului, pe care îl traversa pentru a patruzeci şi patra oară — declara că nu mai văzuse una ca asta. Inginerul recunoscu şi el că, în uraganul care obligase cândva nava să rămână trei zile în golul dintre valuri, *Great Eastern* nu fusese lovit cu atâta violenţă. Dar, trebuie să repet, acest admirabil vapor, chiar dacă merge cu o viteză modestă, chiar dacă are un ruliu prea mare, prezintă o securitate absolută împotriva furiilor mării. Rezistă ca un bloc compact, iar această rigiditate o datorează perfectei omogenităţi a construcţiei sale, carcasei duble şi minunatului său bordaj. Rezistenţa la solicitările rutei celei mai avantajoase este absolută.

Să mai repetăm însă ceva: oricât de puternic ar fi, vasul nu trebuie expus fără rost unei mări dezlănţuite. Oricât de mare ar fi el, oricât de zdravăn se presupune că este, un vapor nu-i „dezonorat" fiindcă se retrage din calea furtunii. Un comandant nu trebuie să uite niciodată că viaţa unui om valorează mai mult decât satisfacerea amorului propriu. În orice caz, să te îndârjeşti e primejdios, să te încăpăţânezi e condamnabil, iar un exemplu recent, o catastrofă deplorabilă suferită de un pachebot transoceanic, dovedeşte că un căpitan nu trebuie să lupte peste măsură cu marea, nici chiar atunci când se ştie urmat de o navă aparţinând unei companii rivale.

XXVI

Între timp, pompele continuau să scoată apa din lacul care se formase în interiorul lui *Great Eastern*, ca o lagună în mijlocul unei insule. Puternice şi rapid manevrate de abur, ele restituiau Atlanticului ceea ce-i aparţinea. Ploaia încetase; vântul se înteţea iar; măturat de furtună, cerul era limpede. Când s-a lăsat noaptea, am rămas să mă plimb câteva ore pe punte. Saloanele aruncau mari jerbe de lumină prin tambuchiurile întredeschise. În urmă, cât vedeai cu ochii, se întindea o agitată dâră fosforescentă, brăzdată din loc în loc de crestele luminoase ale valurilor. Reflectate de întinderile lăptoase, stelele apăreau şi dispăreau aşa cum o fac printre norii alungaţi de o briză puternică. Jur împrejur, până în depărtare, noaptea

se întindea întunecoasă. În faţă huruiau înfundat roţile, iar sub mine auzeam zdrăngănitul lanţurilor cârmei.

Revenind spre capotul marelui salon, am fost destul de surprins să văd aici o mulţime compactă de spectatori. Izbucniră aplauze. În ciurla dezastrelor de peste zi, obişnuitul „entertainment" îşi depăna surprizele din program. Despre matelotul atât de grav rănit, probabil pe moarte, nu se mai pomenea. Serbarea părea însufleţită. Pasagerii întâmpinau cu mare entuziasm producţiile unei trupe de „Minstrels" pe scena lui *Great Eastern*. Se ştie ce sunt aceşti menestreli, cântăreţi ambulanţi, negri sau mâzgăliţi ca să semene cu ei, şi care cutreieră oraşele englezeşti unde dau concerte groteşti. De data asta, cântăreţii erau nişte mateloţi şi stewarzi daţi cu cremă de ghete. Se îmbrăcaseră în zdrenţe împodobite cu pesmeţi în loc de nasturi; aveau binocluri făcute din câte două sticle împerecheate şi ţitere confecţionate din maţe întinse pe o băşică. Aceşti tipi veseli, destul de nostimi în fond, cântau cuplete comice şi improvizau monologuri pline de aluzii şi de cuvinte stâlcite intenţionat. Se aplauda excesiv, iar ei îşi reluau cu şi mai mult avânt scălâmbăielile şi strâmbăturile. În sfârşit, ca să termin, un dansator sprinten ca o maimuţă execută o gigă[1] care entuziasmă asistenţa.

Totuşi, oricât de interesant era programul menestrelilor, nu reuşise să-i câştige pe toţi pasagerii. O mare parte din ei se adunaseră în sala rezervată la prova şi se îngrămădeau în jurul meselor. Acolo se juca din greu. Câştigătorii îşi apărau agoniseala din timpul traversării; cei care pierduseră, presaţi de timp, încercau să atragă norocul de partea lor prin lovituri pline de cutezanţă. O hărmălaie infernală ieşea din încăperea aceea. Se auzea vocea crupierului strigând combinaţiile, înjurăturile celor care pierdeau, clinchetul monedelor, foşnetul dolarilor de hârtie. Apoi se făcea o linişte de mormânt; vreo lovitură întrerupea vacarmul, după care, aflându-se rezultatul, exclamaţiile deveneau şi mai puternice.

Nu făceam parte dintre obişnuiţii acelui „smoking room"[2] Am oroare de joc. E o plăcere prea vulgară, adeseori periculoasă. Cel care suferă de boala jocului n-are doar păcatul acesta; e cu neputinţă ca altele să nu-i ţină tovărăşie. Viciul jocului nu vine niciodată singur. Trebuie să spun, în plus, că nu-mi convine nici societatea jucătorilor, învălmăşeala lor dintotdeauna şi de pretutindeni. Acolo, în mijlocul credincioşilor săi, era stăpân

[1] *Gigă*: vechi dans popular originar din Scoţia şi din Irlanda, cu mişcare vioaie şi săltăreaţă, devenit în secolul XVII dans de salon. (N. trad.)

[2] Fumoar. (în l. engleză) (N. trad.)

Harry Drake. Acolo se antrenau pentru o viaţă de riscuri câţiva aventurieri plecaţi să-şi caute norocul în America. Mă feream de contactul cu oamenii aceia zgomotoşi. În seara pomenită, treceam deci pe lângă uşa rufului fără să intru, când o violentă explozie de strigăte şi de înjurături mă opri. Am tras cu urechea şi, după un moment de linişte, mi s-a părut, spre marea mea mirare, că disting vocea lui Fabian. Ce făcea el acolo? Îşi căuta duşmanul? Catastrofa, evitată până atunci, era cumva pe cale să izbucnească?

Am împins cu putere uşa. În clipa aceea, vacarmul atinsese punctul culminant. L-am văzut pe Fabian în mijlocul mulţimii de jucători. Era în picioare şi îl înfrunta pe Drake, în picioare şi el. M-am repezit spre Fabian. Fără îndoială, Harry Drake îl insultase în mod grosolan, căci mâna lui Fabian se ridica asupra lui şi, dacă nu l-a plesnit peste faţă, a fost numai din cauză că, apărut brusc, Corsican îl opri cu un gest rapid.

Însă Fabian, adresându-se adversarului său, îi zise pe un ton de batjocură îngheţată:

— Consideri că ţi-am dat palma asta?

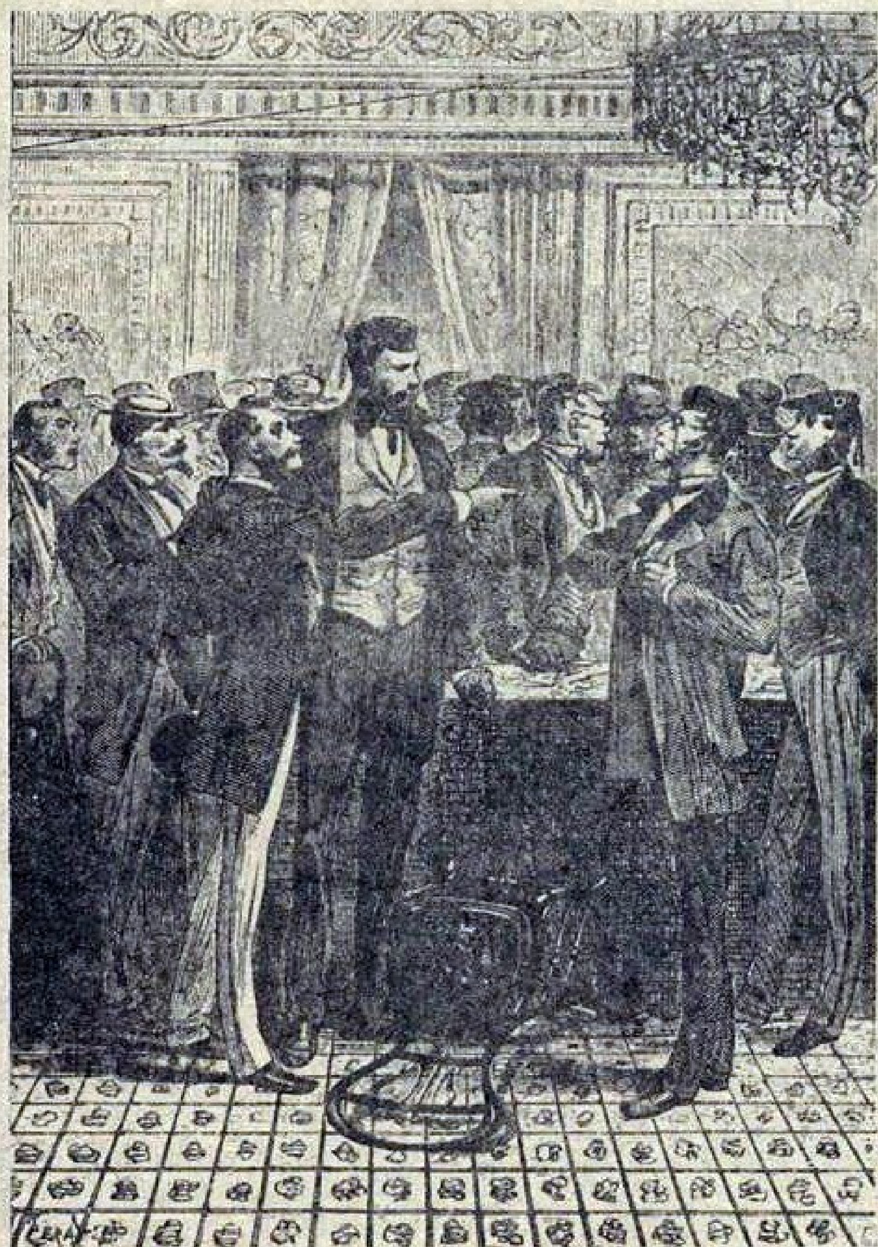
— Da, răspunse Drake, şi iată cartea mea de vizită! Astfel, inevitabila fatalitate îi punea, cu toată grija noastră, faţă în faţă pe cei doi duşmani de moarte. Era prea târziu să-i desparţi. Lucrurile nu mai puteau decât să-şi urmeze cursul. Căpitanul Corsican mă privi şi am citit în ochii lui mai mult tristeţe decât emoţie.

Între timp Fabian ridicase cartea de vizită pe care Drake o azvârlise pe masă. O ţinea cu vârfurile degetelor, ca pe un obiect pe care nu ştii de unde să-l apuci. Corsican era palid. Inima îmi bătea. În sfârşit, Fabian se uită la cartonaşul acela. Citi numele scris pe el. Un răcnet izbucni din pieptul său.

— Harry Drake! strigă. Tu! tu! tu!

— În persoană, căpitane Mac Elwin, răspunse liniştit rivalul lui Fabian.

— Consideri că ţi-am dat palma asta?

Nu ne înşelaserăm. Dacă Fabian habar n-avea până atunci de vecinătatea lui Drake, acesta fusese însă prea bine informat de prezenţa lui Fabian pe Great Eastern!

XXVII

A doua zi, în zori, am alergat în căutarea căpitanului Corsican. L-am întâlnit în salonul cel mare. Îşi petrecuse noaptea alături de Fabian. Fabian era încă afectat de emoţia puternică pe care i-o pricinuise numele soţului Ellenei. Vreo intuiţie secretă îl făcuse să-şi imagineze că Drake nu era singur la bord? Prezenţa ei să i se fi revelat prin prezenţa acestui om? Ghicea oare, în sfârşit, că sărmana nebună era chiar fata iubită de el de ani şi ani? Corsican nu m-a putut lămuri, pentru că Fabian nu pronunţase nici un nume toată noaptea aceea.

Corsican avea pentru Fabian sentimente frăţeşti. Încă din copilărie îl cucerise irezistibil o asemenea fire temerară. Era disperat.

— Am intervenit prea târziu, îmi zise. Trebuia să-i trag mizerabilului o palmă înainte ca mâna lui Fabian să se fi ridicat asupra lui.

— Violenţă inutilă, i-am răspuns. Harry Drake nu s-ar fi lăsat condus acolo unde vreţi. Cu Fabian dorea el să se răfuiască, şi o catastrofă devenise inevitabilă.

— Aveţi dreptate, îmi spuse căpitanul. Ticălosul ăsta şi-a atins scopul. Îl cunoştea pe Fabian, tot trecutul său, toată dragostea lui. Poate că Ellen, cu mintea rătăcită, i-o fi dezvăluit gândurile ei ascunse? Sau mai degrabă Drake o fi aflat de la această tânără femeie cinstită, chiar mai înainte de căsătorie, tot ce nu ştia despre viaţa ei de fată? Mânat de instincte josnice, ajuns în preajma lui Fabian, a căutat conflictul, rezervându-şi în el rolul ofensatului. Netrebnicul ăsta trebuie să fie un duelgiu redutabil.

— Da, am răspuns, are deja la activ trei sau patru astfel de întâlniri nefericite.

— Dragul meu domn, zise Corsican, nu din cauza duelului în sine mă tem pentru Fabian. Căpitanul Mac Elwin e dintre aceia pe care nici un pericol nu-i tulbură. Trebuie să ne temem însă de urmările acestei întâlniri. Dacă Fabian îl ucide pe individ, oricât de infam ar fi acesta, o prăpastie de netrecut s-ar deschide între Ellen şi el. Şi Dumnezeu ştie dacă, în starea în care se află, femeia asta nenorocită n-ar avea nevoie de un sprijin ca Fabian!

— Într-adevăr, dincolo de orice ar putea să iasă de aici, nu putem dori decât un singur lucru, atât pentru Ellen cât şi pentru Fabian, şi anume ca acest Harry Drake să-şi dea duhul. Dreptatea este de partea noastră.

— Desigur, observă căpitanul, dar ai dreptul să tremuri pentru alţii, iar eu sunt dezolat că nu l-am putut feri pe Fabian de întâlnirea aceea, fie şi cu preţul vieţii mele.

— Căpitane, am spus apucând mâna acelui prieten devotat, n-am primit încă vizita martorilor lui Drake. Aşa că, deşi toate circumstanţele vă dau dreptate, eu nu disper încă.

— Cunoaşteţi vreun mijloc prin care ar putea fi împiedicată treaba asta?

— Nici unul, deocamdată. Oricum, dacă tot e să se producă, îmi pare că duelul nu poate avea loc decât în America şi, până să ajungem noi acolo, hazardul, care a creat această situaţie, poate că va reuşi s-o şi anuleze.

Căpitanul Corsican scutură din cap ca unul care nu admite eficacitatea hazardului în treburile omeneşti. În clipa aceea, Fabian urcă scara capotului ce conducea spre punte. L-am zărit doar o secundă. Paloarea feţei sale mă frapa. Rana sângerândă din el se redeschisese. Nu-l puteai privi fără să suferi. Ne-am luat după el. Rătăcea fără ţel, amintind de acel sărman suflet pe jumătate scăpat din învelişul său muritor, şi încerca să ne evite.

Prietenia poate fi uneori inoportună. Astfel că eu şi Corsican ne-am gândit că era mai bine să-i respectăm durerea fără să intervenim. Dar Fabian se apropie pe neaşteptate şi întrebă:

— Ea era? Nebuna? Era Ellen, nu-i aşa? Biata Ellen!

Încă se mai îndoia şi plecă fără să aştepte un răspuns pe care n-am fi avut curajul să i-l dăm.

XXVIII

La amiază, încă nu auzisem ca Drake să-şi fi trimis martorii la Fabian. Totuşi, preliminariile trebuiau să fie deja făcute, dacă Drake se decisese să ceară pe loc satisfacţie prin duel. Întârzierea ne putea da vreo speranţă? Ştiam prea bine că saxonii înţeleg problema onoarei altfel decât noi şi că duelul a dispărut aproape cu totul dintre obiceiurile englezeşti. Cum am mai spus, nu numai că legea e aspră cu cei ce duelează şi nu poate fi eludată ca în Franţa, dar mai ales opinia publică se declară împotriva lor. În această împrejurare, era vorba totuşi de un caz deosebit. Incidentul fusese în mod evident căutat, dorit. Ofensatul îl provocase, ca să zic aşa, pe ofensator, iar

raţionamentele mele ajungeau mereu la concluzia că o întâlnire între Fabian şi Harry Drake era inevitabilă.

În momentul acela, puntea fu invadată de mulţimea celor porniţi la plimbare. Îmbrăcaţi de duminică, unii tocmai se întorceau de la slujba căpitanului. Ofiţeri, mateloţi şi pasageri reveneau la posturi sau prin cabine.

La douăsprezece şi jumătate, coordonatele stabilite prin observaţie erau următoarele:

Lat. 40°33' N

Long. 66°2l' V

Curs: 2l4 mile.

Great Eastern se afla la numai 348 de mile de punctul Sandy Hook, o limbă nisipoasă care marchează intrarea spre portul New York. Curând urma să navigheze în apele americane.

În timpul prânzului nu l-am văzut pe Fabian la locul său obişnuit, în schimb Drake era acolo. Cu toată gălăgia lui, mizerabilul îmi păru neliniştit. Îşi îneca în vin remuşcările? N-aş putea spune, însă trăgea zdravăn la măsea împreună cu amicii de petreceri. De câteva ori mă privi pe furiş, neîndrăznind şi nevrând să mă fixeze insistent, în ciuda obrăzniciei sale. Îl căuta pe Fabian printre comeseni? Nu sunt sigur. Ceva am remarcat, faptul că şi-a părăsit brusc masa înainte de a termina de mâncat. M-am ridicat imediat ca să-l urmăresc, dar el se îndreptă spre cabină şi se închise înăuntru.

Am urcat pe punte. Marea era admirabilă, cerul curat. Nici un nor sus, nici urmă de spumă pe apă. Aceste două oglinzi îşi trimiteau reciproc nuanţele azurii. Doctorul Pitferge, întâlnit în drum, mi-a dat veşti proaste despre matelotul rănit. Starea bolnavului se înrăutăţea şi, cu toate asigurările medicului de bord, era greu de crezut că o să-şi revină.

La ora patru, cu câteva minute înainte de masă, fu semnalată o navă la babord. Secundul îmi spuse că trebuia să fie *City of Paris*, de 2 750 de tone, unul din cele mai frumoase vapoare ale companiei Inman; dar se înşela; apropiindu-se, pachebotul îşi făcu cunoscut numele: *Saxonia*, aparţinând companiei Steam National. Câteva clipe, cele două vapoare navigară în sens invers la mai puţin de trei cabluri distanţă. Puntea Saxoniei era plină de pasageri care ne salutară strigând de trei ori „Ura!"

La cinci, o altă navă la, orizont, însă prea departe ca să i se poată recunoaşte naţionalitatea. Neîndoielnic, era *City of Paris*. Întâlnirea vapoarelor, a acestor oaspeţi ai Atlanticului care se salută din mers, constituie o mare atracţie. Se înţelege, în fond, că nici o navă nu poate fi indiferentă faţă de alta. Pericolul comun pe care îl au de înfruntat îi leagă laolaltă chiar şi pe necunoscuţi.

La ora şase, o a treia navă, *Philadelphia*, a liniei Inman, afectată transportului emigranţilor de la Liverpool la New York. Hotărât, străbăteam ape umblate şi pământul nu putea fi departe. Aş fi vrut să-l fi atins de pe acum.

Era aşteptat şi *Europa*, pachebot cu zbaturi având o capacitate de 3 200 de tone şi l 300 de cai putere. Acest vapor aparţine companiei transatlantice şi transportă pasageri între Le Havre şi New York, dar n-a fost semnalat. În mod precis trecuse mai pe la nord.

Noaptea se lăsă către ora şapte şi jumătate. Semiluna se desprinse din razele soarelui care apunea şi rămase o vreme atârnată deasupra orizontului. O lectură dogmatică, făcută de căpitanul Anderson în salonul cel mare şi întreruptă de cântări, se prelungi până la nouă seara.

Ziua se termină fără ca eu sau căpitanul Corsican să fi primit vizita martorilor lui Harry Drake.

XXIX

A doua zi, luni, 8 aprilie, a fost o zi splendidă. Soarele începu să strălucească de cum răsări. Pe punte l-am întâlnit pe doctor scăldându-se în efluviile luminoase. Veni la mine.

— Ei bine, îmi zise, a murit bietul nostru rănit, a murit astă-noapte. Medicii se îngrijeau de el!… Oh, medicii! Ei n-au nici o îndoială! Iată că ne părăseşte al patrulea camarad de când am plecat din Liverpool, al patrulea care trebuie trecut la pasivul lui *Great Eastern*, şi călătoria încă nu s-a sfârşit!

— Vai de capul lui! am spus. Chiar când să ajungem în port, încât aproape că vedem coastele americane. Ce se vor face soţia şi copiii lui?

— Ce vreţi, dragul meu domn? îmi răspunse doctorul. Asta-i legea, legea cea mare! Trebuie să mori! Trebuie să te retragi din calea celor care vin! Nu mori, după părerea mea cel puţin, decât fiindcă ocupi un loc la care altul are dreptul! Şi ştiţi câţi oameni vor muri în timpul vieţii mele, dacă trăiesc şaizeci de ani?

— Habar n-am, doctore.

— Calculul e foarte simplu, reluă Dean Pitferge. Dacă trăiesc până la şaizeci de ani, înseamnă că am trăit douăzeci şi una de mii nouă sute de zile, sau cinci sute douăzeci şi cinci de mii şase sute de ore, sau treizeci şi unu de milioane cinci sute treizeci şi şase de mii de minute, în sfârşit, un miliard opt sute optzeci şi două de milioane o sută şaizeci de mii de secunde. În cifră rotundă, două miliarde de secunde. Or, în tot acest

interval, vor muri cu siguranţă două miliarde de indivizi care îi deranjau pe succesorii lor, iar eu voi pleca, la rândul meu, când voi deveni incomod. Toată problema e să deranjezi cât mai târziu posibil.

Doctorul îşi continuă o vreme ideea, ca să mă convingă, treabă simplă, că toţi suntem muritori. N-am vrut să discut în contradictoriu şi l-am lăsat să vorbească. Pe când ne plimbam, el vorbind, eu ascultând, i-am văzut pe dulgherii navei ocupaţi cu reparatul pavoazelor de la prova, smulse de dubla lovitură a mării. Cum căpitanul Anderson nu voia să intre în New York cu avarii, dulgherii trebuiau să se grăbească, deoarece *Great Eastern* avansa rapid prin acele ape calme şi niciodată, cred, viteza lui nu fusese atât de mare. Mi-am dat seama de asta după veselia celor doi logodnici care, aplecaţi peste balustradă, nu mai numărau turaţiile roţii. Lungile pistoane acţionau cu energie, iar cilindrii uriaşi, alunecând pe fusele lor, semănau cu un ansamblu de clopote mari, lansate în plin balans. Roţile prindeau acum unsprezece turaţii pe minut şi, în consecinţă, vaporul mergea cu treisprezece mile pe oră.

La amiază, ofiţerii renunţară să mai calculeze coordonatele. Cunoşteau cu aproximaţie poziţia, iar pământul trebuia să fie semnalat în curând.

În timpul plimbării de după prânz, căpitanul Corsican veni la mine. Avea să-mi comunice nişte noutăţi. Mi-am dat seama după figura lui îngrijorată.

Fabian, îmi zise, i-a primit pe martorii lui Drake. Mă roagă să-i fiu martor şi vă cere să binevoiţi a asista la afacerea asta. Poate conta pe dumneavoastră?

Da, căpitane. Prin urmare, orice speranţă de a îndepărta sau de a împiedica întâlnirea se spulberă?

Orice speranţă.

— Dar spuneţi-mi, cum a început cearta asta?

— Ca o discuţie legată de joc, un pretext, nimic altceva. De fapt, dacă Fabian nu-l cunoştea pe Drake, Drake îl cunoştea pe el. Numele lui Fabian îi mustră conştiinţa şi vrea să ucidă acest nume odată cu omul care îl poartă.

— Cine sunt martorii lui Harry Drake? am întrebat.

— Unul, îmi răspunse Corsican, e farsorul acela...

— Doctorul T...?

— Întocmai. Celălalt e un yankeu pe care nu-l cunosc.

— Când trebuie să vă întâlniţi?

— Îi aştept aici.

Într-adevăr, curând i-am zărit pe martorii lui Harry Drake, îndreptându-se spre noi. Doctorul T... se umfla în pene. Se credea mai mare cu douăzeci de coţi, fără îndoială, fiindcă îl reprezenta pe un ticălos. Însoţitorul său, un alt tovarăş de

fărădelegi al lui Drake, era unul din acei negustori dubioşi care au întotdeauna de vânzare orice le-ai spune că ai vrea să cumperi.

Doctorul T... luă cuvântul, după ce salutase cu emfază, salut la care căpitanul Corsican abia schiţă un răspuns.

— Domnilor, zise doctorul T... pe un ton solemn, prietenul nostru Drake, un gentleman ale cărui merite şi bune maniere au putui fi apreciate de oricine, ne-a trimis aici să tratăm o afacere delicată. Cu alte cuvinte, căpitanul Fabian Mac Elwin, căruia ne-am şi adresat mai întâi, v-a desemnat pe amândoi ca reprezentanţii săi în această afacere. Cred, prin urmare, că ne vom înţelege, ca nişte oameni gentili ce suntem, în privinţa punctelor delicate ale misiunii noastre.

Nu i-am răspuns şi l-am lăsat pe individ să se împotmolească în „delicateţea" sa.

— Domnilor, reluă, e indiscutabil că nu căpitanul Mac Elwin este cel care a suferit prejudicii. Acest om a suspectat, fără motiv şi chiar fără pretext, onorabilitatea lui Harry Drake, într-o chestiune de joc; apoi, în lipsa oricărei provocări, i-a adus cea mai mare insultă pe care o poate primi un gentleman...

Toată această frazeologie dulceagă îl enervă pe căpitanul Corsican, care îşi muşca mustaţa. Nu s-a mai putut abţine.

— Să trecem la fapte, domnule, îi zise cu asprime doctorului T..., întrerupându-l. Fără atâta vorbărie. Problema e foarte simplă. Căpitanul Mac Elwin a ridicat mâna asupra domnului Drake. Amicul dumitale a considerat palma primită. E ofensat. Cere satisfacţie. Are dreptul să aleagă armele. Apoi?

— Căpitanul Mac Elwin acceptă?... întrebă doctorul, derutat de tonul lui Corsican.

— Totul.

— Prietenul nostru Harry Drake alege spada.

— Bun. Unde va avea loc întâlnirea? La New York?

— Nu. Aici, la bord.

— La bord, fie, dacă ţineţi neapărat. Când? Mâine dimineaţă?

— Deseară, la şase, în spatele rufului mare, care la ora aceea va fi pustiu.

— În regulă.

Zicând acestea, căpitanul Corsican mă luă de braţ şi-i întoarse spatele doctorului T...

XXX

Deznodământul incidentului nu mai putea fi amânat. Doar câteva ore ne mai despărţeau de momentul când cei doi

adversari urmau să se întâlnească. De ce atâta grabă? De ce nu aştepta Harry Drake să debarce şi apoi să se bată? Oare nava aceasta închiriată de o companie franceză i se părea un teren mai potrivit pentru o întâlnire ce trebuia să fie un duel pe viaţă şi pe moarte? Sau mai degrabă avea un interes ascuns să se debaraseze de Fabian înainte ca acesta să pună piciorul pe continentul american şi să bănuiască prezenţa Ellenei la bord, cea pe care Drake o socotea ignorată de toţi? Da, asta trebuia să fie!

— La urma urmei, nu contează, zise căpitanul Corsican, mai bine să se termine odată.

— Să-l rog pe doctorul Pitferge să asiste la duel în calitate de medic?

— Da, ar fi bine.

Corsican plecă să-l întâlnească pe Fabian. În clipa aceea sună clopotul de pe pasarelă. L-am întrebat pe timonier ce însemna sunetul lui neobişnuit. Omul îmi spuse că anunţa înmormântarea matelotului care murise în timpul nopţii. Într-adevăr, trebuia îndeplinită trista ceremonie. Timpul, atât de frumos până atunci, începea să se schimbe. Nori denşi se adunau greoi spre sud.

La chemarea clopotului, pasagerii veniră grămadă la tribord. Pasarelele, tamburii, bastingajele, hobanele, bărcile suspendate de stâlpii lor de susţinere se umplură de spectatori. Ofiţeri, mateloţi, fochişti, cei care nu erau de serviciu, se rânduiră cu toţii pe punte.

La ora două, un grup de marinari apăru la capătul rufului mare. Acest grup ieşi din infirmerie şi trecu prin faţa maşinii cârmei. Cusut într-o bucată de pânză şi aşezat, cu o greutate legată de picioare, pe o scândură, corpul matelotului era purtat de patru oameni. Cadavrul era acoperit cu steagul britanic. Purtătorii, urmaţi de toţi prietenii mortului, înaintară încet prin mulţimea care îşi descoperea capetele la trecerea lor.

Ajuns în spatele roţii de la tribord, cortegiul se opri, iar corpul fu depus pe palierul prin care se terminau treptele la nivelul punţii, în dreptul portiţei din parapet.

În faţa şirului de spectatori căţăraţi pe tambur, stăteau în costum de sărbătoare căpitanul Anderson şi principalii săi ofiţeri. Căpitanul ţinea în mână o carte de rugăciuni. Îşi scoase cascheta şi, timp de câteva minute, într-o linişte profundă pe care n-o tulbura nici măcar briza, citi cu o voce gravă slujba morţilor. În atmosfera încărcată, apăsătoare, fără un zgomot, fără o adiere, puţinele sale cuvinte se auzeau foarte clar. Câţiva pasageri dădeau răspunsurile cu glas scăzut.

La un semn al căpitanului, corpul, ridicat de cei care îl purtaseră, alunecă în mare. O clipă pluti, reveni la suprafaţă, apoi dispăru în mijlocul unui cerc de spumă.
În acel moment, vocea matelotului de veghe strigă:
— Pământ!

XXXI

Pământul anunţat în clipa când marea înghiţea trupul sărmanului matelot era galben şi scund. Linia aceea de dune joase era Long Island, insula alungită, un mare banc de nisip însufleţit de vegetaţia care acoperă coasta americană începând din punctul numit Montauk şi până la Brooklyn, anexă a oraşului New York. Nenumărate goelete de cabotaj navigau în vecinătatea acestei insule pline de vile şi de case de odihnă. Este refugiul preferat al newyorkezilor.
Fiecare pasager salută cu mâna pământul mult aşteptat, după o traversare atât de lungă şi care nu fusese scutită de incidente neplăcute. Toate binoclurile erau îndreptate spre acest prim eşantion al continentului american şi fiecare privitor îl vedea cu alţi ochi, prin regretele sau prin dorinţele sale. Yankeii salutau în el patria-mamă. Sudiştii priveau cu un oarecare dispreţ acele pământuri ale nordului, dispreţul învinsului pentru învingător. Canadienii se uitau la el cu sentimentul că n-au decât un pas de făcut ca să-şi spună cetăţeni ai Uniunii. Californienii, trecând peste câmpiile din Far West şi traversând Munţii Stâncoşi, puneau deja piciorul pe inepuizabilele lor zăcăminte aurifere. Mormonii, cu fruntea semeaţă, cu buzele întinse dispreţuitor, aproape că nu vedeau aceste ţărmuri, priveau mai departe, spre pustiul lor inaccesibil, spre Lacul Sărat şi cunoscuta lor Cetate a Sfinţilor. Cât despre tinerii logodnici, pentru ei continentul era Ţara Făgăduinţei.
Cerul, însă, se întuneca din ce în ce mai mult. Către sud, întreg orizontul era acoperit. Masa compactă de nori se apropia de zenit. Atmosfera devenea tot mai apăsătoare. Se simţea în aer o căldură sufocantă, de parcă s-ar fi revărsat năvalnic soarele din iulie. Să nu se fi sfârşit încă incidentele interminabilei noastre traversări?
— Vreţi să vă uluiesc? îmi zise doctorul Pitferge, care mă ajunsese din urmă pe puntea superioară.
— Uluiţi-mă, doctore.

— Ei bine, ne aşteaptă un oraj[1] sau poate o furtună înainte de sfârşitul zilei.

— Oraj în luna aprilie! am exclamat.

— Lui *Great Eastern* puţin îi pasă de anotimpuri, reluă Dean Pitferge, ridicând din umeri. E un oraj anume pregătit pentru el. Observaţi norii aceia rău prevestitori care invadează cerul. Seamănă cu animalele din epoci geologice şi în scurtă vreme se vor devora reciproc.

— Recunosc că cerul e ameninţător, am zis. Are aspectul unui oraj şi, peste trei luni, o să vă dau dreptate, scumpul meu doctor, dar astăzi nu.

— Vă repet, insistă Dean Pitferge însufleţindu-se, că orajul va izbucni peste puţine ore. Simt asta, ca un „storm glass"[2]. Priviţi aburii care se masează în înălţimile cerului. Observaţi acei nori Cirus, „cozile de pisică" unindu-se într-un singur nor uriaş şi inelele groase care se adună la orizont. Curând va avea loc o condensare rapidă a vaporilor şi, prin urmare, se va produce electricitate. De altfel, barometrul a scăzut brusc la şapte sute douăzeci şi unu de milimetri şi bate vântul dinspre sud-vest, singurul care provoacă oraje în timpul iernii.

— Observaţiile pot fi juste, doctore, am răspuns cu aerul cuiva care nu vrea să cedeze. Şi totuşi, cine a mai pomenit vreodată oraje la această dată şi la această latitudine?

— Sunt consemnate, domnule, sunt consemnate în anuare. Iernile blânde produc deseori oraje. Dacă aţi fi trăit în anul l772 sau măcar în l824, aţi fi auzit tunetul bubuind în februarie, în primul caz, şi în decembrie în cel de-al doilea. În l837, în ianuarie, a trăsnit lângă Drammen, în Norvegia, producându-se pagube considerabile, iar anul trecut, pe Canalul Mânecii, în plin februarie, nişte vase pescăreşti din Treport au fost lovite de trăsnet. Dacă aş avea timp să consult statisticile, v-aş face să amuţiţi de mirare.

— În fine, doctore, dacă vreţi... Vom vedea. Cel puţin nu vă e teamă de trăsnet?

— Mie? răspunse doctorul. Trăsnetul e prietenul meu. Ba mai mult, e medicul meu.

— Medicul dumneavoastră?

— Fără îndoială. Aşa cum mă vedeţi, am fost lovit de trăsnet în propriul meu pat, la l3 iulie l867, în Kew, aproape de Londra, iar trăsnetul m-a vindecat de o paralizie a braţului drept, care nu-mi mai trecea cu toate eforturile medicilor!

— Glumiţi?

---

[1] Oraj: furtună violentă, însoţită de descărcări electrice. (N. trad.)

[2] Barometru. (în l. engleză) (N. trad.)

— Deloc. E un tratament economic, un tratament prin electricitate. Dragul meu domn, mai sunt şi alte fapte, extrem de autentice, care probează că trăsnetul e mai eficient decât doctorii cei mai pricepuţi şi că intervenţia lui este cu adevărat miraculoasă în cazurile disperate.

— Degeaba, am zis, aş avea prea puţină încredere în medicul dumneavoastră şi nu i-aş cere de bunăvoie o consultaţie!

— Fiindcă nu l-aţi văzut la lucru. Iată, îmi vine în minte un exemplu. La 1817, în Connecticut, un ţăran care suferea de un astm considerat incurabil a fost trăsnit pe câmp şi vindecat complet. Un veritabil trăsnet pectoral, ce mai!

Într-adevăr, doctorul ar fi fost în stare să introducă trăsnetul în pilule.

— Râdeţi, ignorant ce sunteţi! îmi zise. Râdeţi! Hotărât lucru, nu ştiţi nimic, nici despre timp, nici despre medicină!

XXXII

Dean Pitferge mă părăsi. Am rămas pe punte să urmăresc apropierea furtunii. Fabian stătea încă închis în cabina lui. Corsican era cu el. Cu siguranţă, Fabian îi dădea unele dispoziţii pentru cazul că avea să se întâmple o nenorocire. Mi-am amintit atunci că avea o soră la New York şi m-am cutremurat la perspectiva de a-i anunţa, poate, moartea fratelui aşteptat. Aş fi vrut să-l văd pe Fabian, dar mi-am zis că era mai bine să nu-l tulbur nici pe el, nici pe căpitanul Corsican.

La ora patru am zărit o fâşie de pământ alungită, în faţa coastei Long Island. Era insuliţa Fire Island. În mijlocul ei se înălţa un far care o lumina. În clipa aceea, pasagerii invadară rufurile şi pasarelele. Toate privirile se îndreptau spre coasta lăsată la vreo şase mile spre nord. Se aştepta ca sosirea pilotului să încheie marea afacere a pariului. Se înţelege că posesorii sferturilor de oră nocturne — mă număram printre ei — abandonaseră orice pretenţie şi că sferturile de oră din timpul zilei, cu excepţia celor cuprinse între patru şi şase, nu mai aveau nici ele vreo şansă. Înainte de lăsarea nopţii, pilotul avea să fie la bord şi operaţiunea terminată. Tot interesul se concentra, deci, asupra celor şapte sau opt persoane cărora soarta le hărăzise următoarele sferturi de oră, iar ele profitau de asta ca să-şi vândă, să-şi cumpere şi să-şi revândă şansele cu o veritabilă furie. Te-ai fi crezut la Royal Exchange[1] din Londra.

La patru şi şaisprezece minute fu semnalată la tribord o mică goeletă în drum spre vapor. Nici o îndoială: era pilotul. Urma să

[1] Bursa londoneză. (N. trad.)

fie la bord în cel mult paisprezece sau cincisprezece minute. Lupta urma să se dea, aşadar, între cel de-al doilea şi cel de-al treilea sfert dintre ora patru şi cinci după-amiază. Imediat cererile şi ofertele deveniră şi mai însufleţite. Apoi începură să se facă pariuri lipsite de sens în legătură cu pilotul însuşi; le redau cu fidelitate conţinutul:

— Pe zece dolari că pilotul e căsătorit.

— Pe douăzeci de dolari că e văduv.

— Treizeci de dolari, că poartă mustaţă.

— Cincizeci de dolari, că are favoriţi roşcaţi.

— Şaizeci de dolari, că are un neg pe nas!

— O sută de dolari, că va pune pe punte mai intâi piciorul drept.

— Va fuma.

— O să ţină în gură o pipă.

— Nu! O ţigară!

— Nu! Ba da! Ba nu!

Şi încă vreo douăzeci de asemenea amatori de pariuri absurde care îşi găseau parteneri pe potrivă.

Între timp, manevrindu-şi strâns pânzele, mica goeletă se apropia vizibil de vapor. I se distingeau formele graţioase, destul de avântate în partea din faţă, şi linia alungită care îi dădea aspectul unui iaht de plăcere. Sunt frumoase şi solide aceste ambarcaţiuni-pilot de cincizeci sau şaizeci de tone, construite excelent spre a înfrunta marea, abia atingând apa şi săltând pe valuri ca un pescăruş. Ai putea face înconjurul lumii pe un astfel de iaht, faţă de care caravelele lui Magellan sunt un fleac. Înclinată cu graţie, goeleta avansa nepăsător în ciuda brizei care începea să se înteţească. Catargele sale zvelte şi velastraiurile[1] se decupau clar, albe, pe fondul întunecat al cerului. Marea îi spumega sub etravă. Ajunsă la două cabluri de *Great Eastern*, întoarse velele împotriva vântului şi lansă barca la apă. Căpitanul Anderson comandă oprirea şi, pentru prima dată după paisprezece zile, roţile şi elicea se imobilizară. Un bărbat coborî în barca goeletei. Patru mateloţi vâsliră spre vapor. O scară de frânghie fu aruncată în flancul colosului, în apropierea căruia acostă coaja de nucă a pilotului. Acesta apucă scara, se căţără sprinten şi sări pe punte.

Fu întâmpinat prin strigătele de bucurie ale câştigătorilor, prin exclamaţiile celor care pierdeau, iar rezultatul pariului se stabili după cum urmează:

Pilotul era căsătorit.

Nu avea nici un neg.

---

[1] Velastrai: velă triunghiulară pe straiuri speciale întinse între catarge. (N. trad.)

Avea mustaţă blondă.
Sărise pe punte cu amândouă picioarele odată.
În sfârşit, era ora patru şi treizeci şi şase de minute în clipa când urcase pe puntea lui Great Eastern.
Posesorul celui de-al douăzeci şi treilea sfert de oră câştiga astfel nouăzeci şi şase de dolari. Era căpitanul Corsican, care nici nu visa un asemenea câştig neaşteptat. Curând apăru pe punte şi, când îi fu oferită miza jocului, el îl rugă pe căpitanul Anderson s-o păstreze pentru văduva tânărului matelot ucis de talaz într-un mod atât de jalnic. Comandantul navei îi strânse mâna fără să spună o vorbă.
Aproape imediat, un marinar îl căută pe Corsican şi, salutându-l, îi spuse cu o oarecare bruscheţe: ,
— Domnule, camarazii mă trimit să vă zic că sunteţi un om cumsecade. Vă mulţumim cu toţii în numele bietului Wilson, care nu vă poate mulţumi el însuşi.
Emoţionat, căpitanul Corsican strânse mâna matelotului.
Cât despre pilot, un bărbat scund care nu prea semăna a marinar, purta o caschetă din pânză ceruită, pantaloni negri, redingotă maro cu căptuşeală roşie şi umbrelă. Acum el era stăpân pe bord.
Ajuns pe punte, înainte de a urca pe pasarelă, aruncase un teanc de ziare asupra cărora pasagerii se năpustiră cu lăcomie. Erau ştirile din Europa şi America. Între *Great Eastern* şi cele două continente se restabilea legătura politică şi civilă.

XXXIII

Furtuna stătea să izbucnească. Urma să înceapă lupta dintre forţele elementare. O boltă compactă de nori cenuşii se rotunjea deasupra noastră. Atmosfera întunecată primise un aspect pufos. În mod evident, natura voia să justifice presimţirile doctorului Pitferge. Vaporul îşi încetini puţin câte puţin mersul. Roţile nu mai făceau decât trei sau patru turaţii pe minut. Prin supapele întredeschise ieşeau trâmbe de abur albicios. Lanţurile ancorelor erau pregătite. La picul artimonului flutura pavilionul britanic. Căpitanul Anderson dăduse toate dispoziţiile pentru manevra de ancorare. Urcat pe tamburul de la tribord, pilotul, făcând semne cu mâna, conducea vaporul prin strâmtori. Dar fluxul era în scădere, încât *Great Eastern* nu putea trece de zona nisipoasă de la gurile fluviului Hudson. Trebuia să aştepte neapărat în larg până a doua zi. Încă o zi!

La cinci fără un sfert, din ordinul pilotului, fură aruncate ancorele. Lanţurile alunecară prin deschizăturile din bordaj cu un zgomot asemănător tunetului. O clipă am crezut chiar că începea furtuna. Când ghearele ancorelor intrară în nisip, vaporul manevră sub presiunea refluxului şi rămase nemişcat. Nici măcar o singură ondulaţie nu tulbura suprafaţa mării. *Great Eastern* era acum o simplă insuliţă.

În momentul acela trompeta stewardului răsună pentru ultima oară. Chema pasagerii la masa de despărţire. Societatea Navlositorilor intenţiona să-şi trateze oaspeţii cu şampanie. Nimeni n-ar fi vrut să lipsească la apel. După un sfert de oră, saloanele erau ticsite de lume, iar puntea pustie.

Şapte oameni, totuşi, trebuiau să-şi lase neocupate locurile: cei doi adversari care urmau să-şi rişte viaţa în duel, cei patru martori şi doctorul, care îi asistau. Ora întâlnirii era bine aleasă. La fel şi locul luptei. Nimeni pe punte. Pasagerii coborâseră în „dining rooms”, mateloţii erau la posturi, ofiţerii la cantina lor specială. Nici un timonier în partea din spate, vasul fiind imobilizat prin ancore.

La cinci şi zece minute, doctorului şi mie ni se alăturară Fabian şi căpitanul Corsican. Nu-l mai văzusem pe Fabian de la întâmplarea cu jocul. Mi-a părut trist, însă extrem de calm. Nu era preocupat de duel. Gândurile îi erau în altă parte, iar privirile neliniştite o căutau mereu pe Ellen. Se mulţumi să-mi întindă mâna fără să spună o vorbă.

— Harry Drake n-a venit încă? mă întrebă căpitanul Corsican.

— Încă nu, i-am răspuns.

— Să mergem în spate. Acolo e locul de întâlnire.

Fabian, căpitanul Corsican şi cu mine o luarăm pe lângă ruful cel mare. Cerul se întuneca. Dinspre orizont se auzeau bubuituri surde. Era ca un bas continuu pe care se detaşau prin intensitate uralele ce izbucneau din saloane. Câteva fulgere îndepărtate brăzdau bolta joasă a norilor. Extrem de intensă, electricitatea umplea atmosfera până la saturaţie.

La cinci şi douăzeci de minute sosiră Harry Drake şi cei doi martori ai săi. Aceşti domni ne salutară, iar noi le-am răspuns corect la salut. Drake nu rosti un cuvânt. Faţa lui trăda totuşi o agitaţie stăpânită cu greu. Îi aruncă lui Fabian o privire plină de ură. Rezemat de panoul cu zăbrele, Fabian nici măcar nu-l observă. Era pierdut intr-o comtemplaţie profundă şi părea că nu se gândeşte încă la rolul pe care îl avea de jucat în drama aceea.

Între timp, adresându-se yankeului, martor al lui Drake, căpitanul Corsican ceru să-i arate săbiile. Acesta i le prezentă. Erau săbii de luptă, a căror gardă plină protejează complet mâna ce le ţine. Corsican le luă, le îndoi, le măsură şi îl lăsă pe

yankeu să aleagă una. Pe parcursul acestor preparative, Harry Drake îşi aruncase pălăria, îşi scosese haina, îşi descheiase cămaşa, îşi suflecase mânecile. Apoi apucă sabia. Am observat atunci că era stângaci. Avantaj incontestabil pentru el, obişnuit să lupte cu persoane care se foloseau de mâna dreaptă.

Fabian nu se mişcase încă din locul său. Ai fi crezut că pregătirile nu-l priveau. Căpitanul Corsican se duse la el. Îl atinse cu mâna şi-i dădu sabia. Fabian privi fierul sclipitor şi în clipa aceea păru că-i revine întreaga memorie.

Apucă sabia cu o mână hotărâtă.

— Adevărat, murmură. Îmi amintesc!

Apoi se aşeză în faţa lui Harry Drake, care se puse imediat în gardă. În spaţiul acela limitat era aproape imposibil să te dai înapoi. Dintre adversari, cel care s-ar fi lipit cu spatele de parapet ar fi fost într-o situaţie extrem de dificilă. Trebuia, ca să spun aşa, să se ducă o luptă pe loc.

— Începeţi, domnilor, zise căpitanul Corsican.

Săbiile se încrucişară imediat. De la primele atingeri ale fierului, câteva schimburi de lovituri rapide, câteva degajări şi replici prompte m-au convins că Fabian şi Drake trebuie să fi fost aproape egali ca forţă. Prevedeam că Fabian se va descurca; îşi păstra sângele rece, era stăpân pe sine, liniştit, aproape indiferent în ce priveşte lupta, în mod cert mai puţin emoţionat chiar decât propriii săi martori. Harry Drake, dimpotrivă, îl privea cu ochi injectaţi; de sub buza rânjită i se vedeau dinţii; capul îi era vârât între umeri, iar fizionomia lui prezenta toate simptomele unei uri cumplite, care nu-i permitea să-şi păstreze în întregime calmul. Venise acolo să ucidă şi voia să ucidă.

După o primă angajare de câteva minute, săbiile fură lăsate în jos. Nici unul dintre adversari nu fusese atins. Urma unei zgârieturi superficiale se contura pe mâneca lui Fabian. Şi el şi Drake se odihneau, iar Drake îşi ştergea sudoarea care îi inunda faţa.

Furtuna se dezlănţui atunci cu toată furia. Tunetul huruia fără încetare şi trosnete violente se detaşau când şi când. Descărcările electrice aveau o asemenea intensitate, încât săbiile se împodobeau cu o jerbă luminoasă, ca nişte paratrăsnete printre nori de furtună.

După câteva clipe de odihnă, căpitanul Corsican dădu din nou semnalul atacului. Fabian şi Harry Drake se puseră iarăşi în gardă.

Repriza aceasta fu mult mai însufleţită decât prima, Fabian apărându-se cu un calm uimitor, Drake atacând cu turbare. De mai multe ori, după o lovitură plină de furie, aşteptam de la Fabian o ripostă care nu mai venea.

Deodată, după o degajare în terţă, Drake fandă. Am crezut că Fabian fusese atins tocmai în piept. Dar el se dădu înapoi şi, parând lovitura dată prea jos, izbi sec sabia lui Drake. Acesta se ridică apărându-se printr-un semicerc executat cu rapiditate, pe când fulgerele destrămau norii deasupra capetelor noastre.

Era o bună ocazie ca Fabian să riposteze. Dar n-a făcut-o. Aşteptă, dându-i adversarului său răgaz să-şi revină. Mărturisesc că o astfel de generozitate n-a fost pe placul meu. Harry Drake nu era dintre cei pe care e bine să-i menajezi.

Pe neaşteptate şi fără ca nimic să-mi poată lămuri această stranie uitare de sine, Fabian lăsă să-i cadă sabia din mână. Fusese lovit mortal fără ca noi să bănuim? Tot sângele mi-a năvălit în inimă.

Totuşi, privirea fui Fabian căpătase o însufleţire unică.

— Apără-te! răcni Drake, ghemuit ca un tigru şi gata să se arunce asupra adversarului său.

Am crezut că va profita de faptul că Fabian era dezarmat. Corsican se aruncă între el şi duşmanul lui ca să-l împiedice pe acesta să lovească un om fără apărare... însă Harry Drake, stupefiat, rămăsese la rândul său imobil.

M-am întors. Palidă ca moartea, cu mâinile întinse, Ellen venea spre luptători. Cu braţele desfăcute, fascinat de apariţie, Fabian nu făcea nici o mişcare.

— Tu! Tu! strigă Drake adresându-se Ellenei. Tu aici! Sabia lui ridicată tremura, cu vârful înconjurat de flăcări. Ai fi zis că era spada arhanghelului Mihail ajunsă în mâinile diavolului.

Deodată, un fulger orbitor, o lumină violentă învălui toată partea din spate a vaporului. Mai-mai să fiu răsturnat şi eram ca sufocat. Fulgerul şi tunetul izbucniseră simultan. Se simţea un miros greu de sulf. Printr-un efort suprem mi-am revenit totuşi. Căzusem într-un genunchi. M-am ridicat. Am privit în jur. Ellen se sprijinea de Fabian. Harry Drake, împietrit, rămăsese în aceeaşi poziţie, dar faţa lui era neagră!

Nenorocitul, atrăgând fulgerul cu vârful spadei sale, să fi fost oare fulgerat?

Ellen îl lăsă pe Fabian şi se apropie de Harry Drake cu ochii plini de o compasiune celestă. Îi puse mâna pe umăr... Această uşoară atingere a fost suficientă ca să-l dezechilibreze. Corpul lui Drake căzu ca o masă inertă.

Ellen se aplecă peste cadavru, în timp ce noi ne traserăm înapoi înspăimântaţi. Mizerabilul Harry era mort.

— Fulgerat! zise doctorul prinzându-mă de braţ. Fulgerat! Ah, şi nu voiaţi să credeţi în intervenţia fulgerului?

Oare fusese Harry Drake într-adevăr trăsnit, cum afirma Dean Pitferge, sau mai degrabă, cum susţinu mai târziu medicul de

bord, un vas de sânge plesnise în pieptul nefericitului? N-aş putea spune. Oricum, nu mai aveam în faţă decât un cadavru.

XXXIV

A doua zi, marţi, 9 aprilie, la ora unsprezece dimineaţa. *Great Eastern* ridică ancora şi se pregătea să intre în Hudson. Pilotul manevra cu o neasemuită siguranţă. Furtuna se dispersase peste noapte. Ultimii nori dispăreau sub orizont. Marea se însufleţise prin apariţia unei flotile de goelete care se apropiau de coastă.

Către orele unsprezece şi jumătate veni „Sanitarul". Era un vaporaş cu aburi care purta comisia sanitară din New York. Prevăzut cu un balansier legănat deasupra punţii, înainta extrem de rapid şi îmi permise să-mi fac o părere despre aceste mici tendere americane, toate construite după acelaşi model, dintre care vreo douăzeci ne urmară peste puţin timp.

Curând depăşirăm Light Boat, far plutitor care indică şenalurile fluviului Hudson. Am trecut foarte aproape de Sandy Hook, limba nisipoasă la capătul căreia se află alt far, iar acolo câteva grupuri de spectatori ne primiră cu o salvă de urale.

Pe când *Great Eastern* dădea ocol golfului interior format de Sandy Hook, prin mijlocul unei flotile de pescari, am zărit înălţimile înverzite din New Jersey, uriaşele forturi din golf, apoi linia joasă a marelui oraş ce se întinde între Hudson şi coasta răsăriteană, ca Lyon între Rhône şi Saone.

La ora unu, după ce navigarăm în lungul cheiurilor din New York, *Great Eastern* ancoră în Hudson, iar ancorele agăţară cablurile telegrafice din fluviu, care au trebuit să fie apoi rupte la plecare.

Atunci începură să debarce toţi acei tovarăşi de călătorie, compatrioţi de-o singură traversare pe care nu-i voi mai revedea nicicând, californienii, sudiştii, mormonii, tânăra pereche... Îl aşteptam pe Fabian, îl aşteptam pe Corsican.

Trebuise să-i povestesc căpitanului Anderson incidentul cu duelul de la bord. Medicii îşi făcură raportul. Cum justiţia nu vedea nimic suspect în moartea lui Harry Drake, se luaseră măsuri pentru ca înmormântarea să se facă normal, pe uscat.

În momentul acela statisticianul Cokburn, care nu-mi vorbise deloc în timpul călătoriei, se apropie de mine şi mă întrebă:

— Ştiţi, domnule, câte turaţii au făcut roţile în decursul traversării?

— Nu, domnule.

— O sută de mii şapte sute douăzeci şi trei, domnule.

— Ah, într-adevăr, domnule? Dar elicea, dacă nu vă supăraţi?

— Şase sute opt mii o sută treizeci de turaţii, domnule.

— Vă rămân îndatorat, domnule.

Iar statisticianul Cokburn mă părăsi fără ca măcar să mă salute de rămas bun.

Chiar atunci mă găsiră Fabian şi Corsican. Fabian îmi strânse mâna cu efuziune.

— Ellen, îmi zise, Ellen o să se vindece! Judecata i-a revenit pentru o clipă! Ah! Cerul e drept, i-o va reda în întregime!

Vorbind astfel, Fabian surâdea viitorului. Cât despre căpitanul Corsican, acesta mă îmbrăţişă fără nici o ceremonie, bărbăteşte.

— La revedere, la revedere! îmi strigă pe când îşi ocupa locul pe tenderul unde se aflau deja Fabian şi Ellen, în grija lui Mrs. R..., sora căpitanului Mac Elwin venită în întâmpinarea fratelui ei.

Apoi tenderul plecă, ducând acest prim convoi de pasageri la debarcaderul vămii.

Îi urmăream îndepărtarea. Văzând-o pe Ellen între Fabian şi sora lui, eram sigur că îngrijirile, devotamentul, dragostea vor reuşi să vindece acest suflet rătăcit din cauza durerii.

În clipa aceea, m-am simţit apucat de braţ. L-am recunoscut pe doctorul Dean Pitferge.

— Ei bine, îmi zise, ce aveţi de gând să faceţi?

— Efectiv, doctore, de vreme ce Great Eastern rămâne o sută nouăzeci şi două de ore la New York iar eu trebuie să mă îmbarc din nou la bordul lui, am de petrecut o sută nouăzeci şi două de ore în America. Asta înseamnă abia opt zile, dar opt zile bine folosite poate că ajung pentru o vizită la New York, Hudson, valea Mohawk, lacul Erie, Niagara, deci prin tot acest ţinut cântat de Cooper.

— Ah, mergeţi la Niagara? exclamă Dean Pitferge. Într-adevăr, nu mi-ar displace s-o revăd, iar dacă propunerea mea nu vi se pare indiscretă...

Onorabilul doctor mă amuza prin ciudăţeniile sale. Eram interesat de propunere. Găsisem astfel un ghid, şi încă unul foarte informat.

— S-a făcut, i-am zis.

Un sfert de oră mai târziu, ne îmbarcarăm pe tender şi, la ora trei, după ce străbăturăm renumitul Broadway, eram instalaţi în două camere ale lui *Fifth Avenue Hotel*.

XXXV

Opt zile de petrecut în America! *Great Eastern* trebuia să plece pe l6 aprilie şi era abia 9, ora trei după-amiază, când am pus piciorul pe pământul Statelor Unite. Opt zile! Există turişti împătimiţi, ,,călători-expres” cărora acest timp le-ar fi, probabil, suficient ca să viziteze toată America! N-aveam această pretenţie. Nici măcar pe aceea de a vizita pe îndelete New York-ul sau de a scrie, după acest examen ultrarapid, o carte despre obiceiurile şi caracterul americanilor. Însă în linii mari, în aspectul său general, oraşul poate fi repede văzut. Nu e deloc mai variat decât o tablă de şah. Străzi care se intersectează în unghiuri drepte, numite „avenues" când sunt longitudinale şi „streets” când sunt transversale; numere de ordine pe aceste diverse căi de comunicaţie, ceea ce e foarte practic, dar şi foarte monoton; omnibuze americane deservind toate străzile. Cine a văzut un cartier din New York cunoaşte întreg oraşul, în afară, poate, de încâlceala aceea de străzi şi străduţe din extremitatea sudică, unde sunt grupaţi negustorii. New York-ul este o limbă de pământ şi toată activitatea lui se desfăşoară pe capătul acestei „limbi". Pe părţi se desfăşoară fluviul Hudson şi Riviera Estică, adevărate braţe ale mării brăzdate de nave şi prin care feriboturile leagă oraşul de Brooklyn, la dreapta, iar la stânga de New Jersey. O singură arteră taie de-a curmezişul simetrica aglomerare de cartiere din New York, însufleţind-o: vechiul Broadway, comparabil cu Strand din Londra şi bulevardul Montmartre din Paris; aproape de nestrăbătut în partea de jos, unde geme de lume, şi aproape pustiu în partea de sus; o stradă pe care găseşti la un loc cocioabe şi palate de marmură; un veritabil fluviu de trăsuri, omnibuze, cabriolete, căruţe, camioane; cu trotuare pe margini şi punţi aeriene pentru a permite pietonilor să treacă pe partea cealaltă. Broadway înseamnă New York, şi pe acolo ne-am plimbat, doctorul Pitferge şi cu mine, până seara.

După cina de la *Fifth Avenue Hotel*, unde ni s-au servit cu solemnitate porţii minuscule de tocăniţă pe nişte farfurii de păpuşi, am hotărât să-mi închei ziua la teatrul Barnum. Se juca acolo o dramă care atrăgea mulţimea: *New York's Streets*[1]. În actul patru se producea un incendiu şi apărea o pompă cu abur adevărată, mânuită de pompieri adevăraţi. Asta era „great attraction"[2].

A doua zi dimineaţa, l-am lăsat pe doctor să-şi rezolve afacerile. Trebuia să ne întâlnim din nou la hotel, la ora două.

---

[1] *Străzile New York-ului*. (în l. engleză) (N. trad.)

[2] Marea atracţie. (în l. engleză) (N. trad.)

M-am dus pe Liberty street, la numărul 5l, sediul poştei, să-mi iau scrisorile care mă aşteptau, apoi pe Rowling Green, la numărul 2, în partea de jos a Broadway-ului, la consulul Franţei, domnul baron Gauldrée Boilleau, care m-a primit foarte bine, apoi la banca Hoffmann unde aveam de semnat o poliţă şi, în sfârşit, la numărul 25 al străzii treizeci şi şase, la Mrs. R…, sora lui Fabian, a cărei adresă îmi era cunoscută. Nu mai ştiam nimic despre Ellen şi despre cei doi prieteni ai mei. Acolo am aflat că, la sugestia medicilor, Mrs. R…, Fabian şi Corsican plecaseră din New York, ducând-o cu ei pe tânăra femeie, în speranţa că aerul curat şi liniştea de la ţară aveau s-o influenţeze favorabil. Un bilet al lui Corsican îmi anunţa această plecare subită. Bravul căpitan venise la *Fifth Avenue Hotel*, fără să mă întâlnească. Unde se duceau oare el şi prietenii săi, odată ieşiţi din New York? Nu cine ştie cât de departe. În cel dintâi loc plăcut care avea s-o impresioneze pe Ellen, intenţionau să se oprească atâta vreme cât îi va conveni ei. El, Corsican, o să mă ţină la curent şi spera ca eu să nu plec înainte de a-i îmbrăţişa încă o dată pe toţi. Da, desigur, chiar şi numai pentru câteva ore, aş fi fost bucuros să mă reîntâlnesc cu Ellen, cu Fabian şi cu căpitanul Corsican! Dar există şi o parte proastă a călătoriilor: grăbit cum eram, ei fiind plecaţi, eu urmând să plec, fiecare în altă direcţie, nu puteam conta pe faptul că ne vom revedea.

La orele două m-am înapoiat la hotel. L-am găsit pe doctor în barul ticsit ca o sală de bursă sau ca o hală, adevărată încăpere publică unde stau de-a valma trecători şi călători, şi în care oricine ar intra primeşte gratis apă de la gheaţă, biscuiţi şi brânză.

— Ei bine, doctore, am zis, când pornim?

— Astă-seară la ora şase.

— Pe calea ferată de lângă Hudson?

— Nu, cu *Saint John*, un vapor minunat, altă lume, un *Great Eastern* fluvial, admirabilă maşină de locomoţie. Aş fi preferat să vă arăt Hudsonul pe lumina zilei, însă *Saint John* nu călătoreşte decât noaptea. Mâine, la cinci dimineaţa, vom fi la Albany. La şase ne lansăm pe calea ferată principală, iar seara vom cina la Niagara Falls[1].

N-aveam nici o obiecţie la programul doctorului. L-am acceptat cu ochii închişi. Ascensorul hotelului, pus în mişcare de cablul său vertical, ne ridică până la camerele noastre şi, câteva minute după aceea, ne coborî împreună cu rucsacurile. Pentru douăzeci de franci, o trăsură ne duse într-un sfert de oră

---

[1] Localitate aflată pe malul american al cascadei Niagara. (N. trad.)

la debarcaderul fluviului Hudson, în faţa căruia *Saint John* scotea deja uriaşe trâmbe de fum.

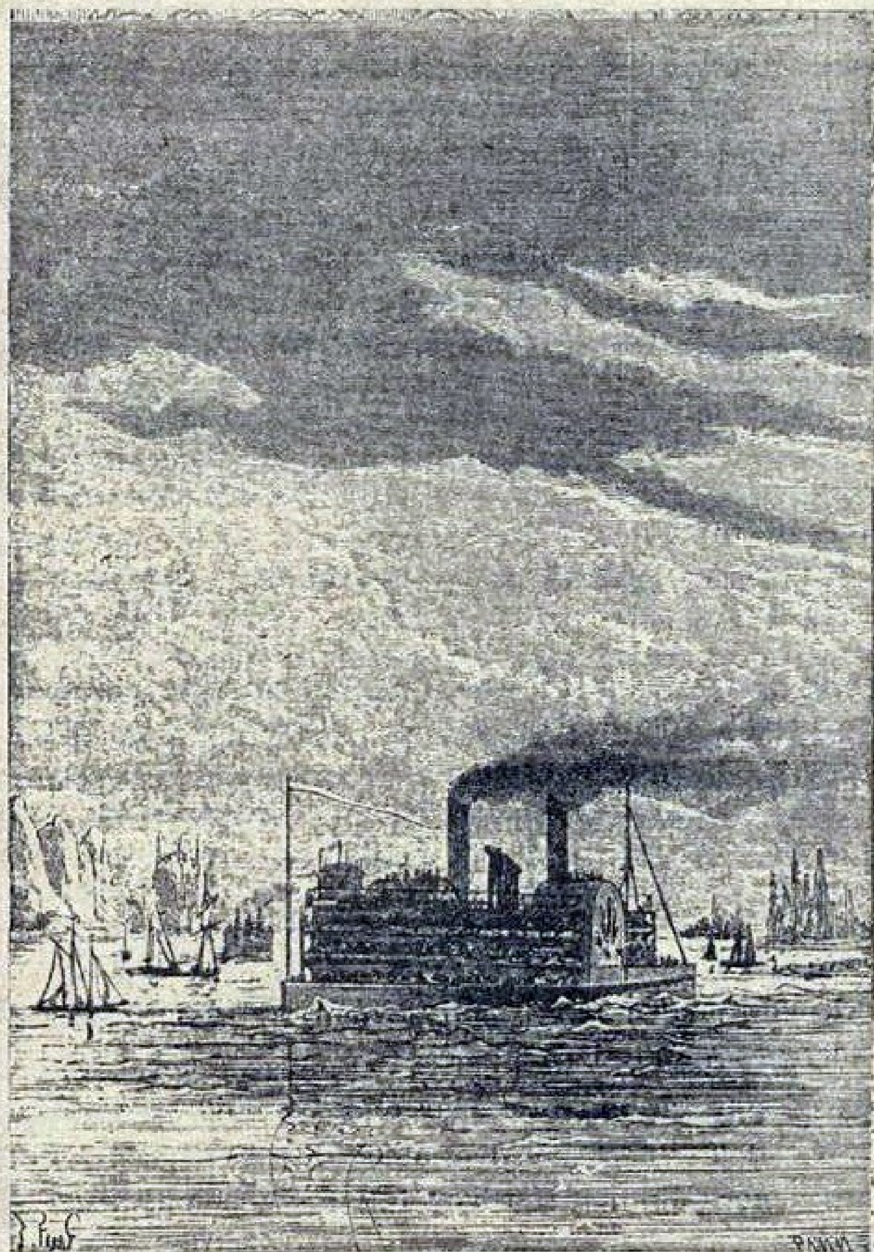
XXXVI

Saint John şi ruda sa, Dean Richmond, erau cele mai frumoase vapoare de pe fluviu. Sunt mai curând nişte clădiri decât nişte vase. Au două-trei etaje de terase, galerii, verande, promenade. Ar putea trece drept locuinţa plutitoare a unui plantator. Ansamblul e dominat de vreo douăzeci de stâlpi împodobiţi cu steguleţe, uniţi între ei prin armături de fier care consolidează construcţia. Cei doi tamburi enormi au fresce pictate ca timpanele bisericii San Marco din Veneţia, înapoia fiecărei roţi se înalţă coşurile celor două cazane plasate în exterior şi nu între coastele vaporului. O bună precauţie pentru caz de explozie. În centru, între tamburi, acţionează un mecanism extrem de simplu: un singur cilindru, un piston acţionând un balansier lung care se ridică şi coboară precum ciocanul monstruos al unei forje, şi o unică bielă care transmite mişcarea spre arborele roţilor masive.

Puntea lui *Saint John* era deja ticsită de pasageri. Dean Pitferge şi cu mine ne-am reţinut o cabină care dădea într-un salon imens, un fel de galerie de artă a cărei boltă rotunjită se sprijinea pe un şir de coloane corintice. Pretutindeni confort şi lux, covoare, divane, canapele, obiecte executate artistic, tablouri, oglinzi — şi gazul de iluminat fabricat într-un mic gazometru instalat la bord.

În momentul acela, colosala maşină vibra şi se puse în mişcare. Am urcat pe terasele superioare. În partea din faţă se înălţa o clădire a cărei zugrăveală îţi lua ochii. Era încăperea timonierilor. Patru bărbaţi vânjoşi ţineau mânerele dublei roţi a cârmei. După o plimbare de câteva minute, am coborât din nou pe punte, între cazanele de-acum înroşite, de unde ţâşneau mici flăcări albastre, sub presiunea aerului antrenat de ventilatoare. Nu puteam vedea nimic din Hudson. Se lăsa noaptea şi, odată cu ea, o ceaţă de „s-o tai cu cuţitul". *Saint John* necheza în întuneric ca un formidabil mastodont. Abia se vedeau puţinele lumini ale oraşelor înşirate de-a lungul malurilor şi felinarele vaselor cu aburi care, fluierând cu putere, navigau în susul apelor întunecate.

Apărură apele fluviului...

La ora opt am revenit în salon. Doctorul m-a dus să cinăm într-un splendid restaurant instalat în întrepunte, unde servea o armată de negri. Dean Pitferge mă anunţă că numărul călătorilor de la bord depăşea cifra de patru mii, între ei numărându-se şi o mie cinci sute de emigranţi cazaţi la nivelul de jos al vaporului. După cină ne-am dus la culcare în cabina noastră confortabilă.

La unsprezece, am fost trezit de un fel de şoc. *Saint John* se oprise. Nemaiputând conduce prin bezna aceea de nepătruns, căpitanul luase măsuri de staţionare. În plin şenal, uriaşa navă adormi liniştită, agăţată de lanţurile ancorelor sale.

La patru dimineaţa *Saint John* îşi reluă drumul. M-am sculat şi mi-am căutat adăpost pe veranda de la prova. Ploaia încetase; ceaţa se ridica; mai întâi apărură apele fluviului, apoi malurile lui; accidentat, malul drept era acoperit de arbori verzi şi de tufe care îl făceau să semene cu un lung cimitir; în fundal, coline înalte închideau orizontul printr-o linie graţioasă; malul stâng avea, dimpotrivă, terenuri plate şi mlăştinoase; prin albia fluviului, între insule, vedeam goelete pregătindu-se de plecare la cea dintâi adiere a brizei şi vapoare urcând cursul rapid al Hudsonului.

Doctorul Pitferge venise să mă întâlnească pe verandă.

— Bună dimineaţa, stimate coleg, îmi zise după ce trase adânc aer în piept. Ştiţi că blestemata asta de ceaţă ne face să nu ajungem la Albany destul de devreme încât să prindem primul tren? Asta îmi modifică programul.

— Cu atât mai rău, doctore, căci trebuie să ne drămuim timpul.

— Bun, înseamnă că vom ajunge la cascada Niagara noaptea, în loc să sosim seara.

Asta nu-mi convenea, dar am fost nevoit să mă resemnez.

Într-adevăr, *Saint John* nu amară la cheiul din Albany înainte de ora opt. Trenul de dimineaţă plecase. Trebuia, prin urmare, să aşteptăm trenul de unu şi patruzeci. Aveam timp suficient să vizităm acest oraş curios care reprezintă centrul legislativ al statului New York; partea de jos, comercială şi foarte populată, aşezată pe malul drept al fluviului Hudson, şi partea de sus cu casele ei din cărămidă, cu instituţiile publice, cu muzeul său de fosile, într-adevăr remarcabil. Ai fi zis că vezi unul din marile cartiere din New York transplantat pe coasta acelei coline, unde se desfăşoară sub formă de amfiteatru.

La ora unu, după masa de prânz, ne-am dus la gară — o gară deschisă, fără barieră, fără supraveghetori. Trenul staţiona pur şi simplu în mijlocul străzii ca un omnibuz într-o piaţă. Te urci când vrei în aceste vagoane lungi, aşezate, în partea din faţă şi în spate, pe un sistem pivotant cu patru roţi. Vagoanele

comunică între ele prin platforme care permit călătorului să se plimbe dintr-un capăt în altul al trenului. La ora stabilită, fără ca noi să fi văzut vreun şef de gară sau vreun impiegat, fără vreun semnal ori vreun avertisment, locomotiva vioaie, bogat ornamentată — piesă de orfevrerie numai bună de pus pe raft — se puse în mişcare, şi iată-ne purtaţi cu o viteză de douăsprezece leghe pe oră. Însă în loc să fim vârâţi în cutii ca în vagoanele franţuzeşti, puteam umbla încoace şi încolo, puteam cumpăra ziare şi cărţi „nevizate”. Viza nu mi s-a părut, trebuie să mărturisesc, că ar fi intrat în obiceiurile americane; nici o cenzură din această ţară aparte n-a considerat că e necesar să supraveghezi cu mai multă atenţie lectura celor aşezaţi într-un vagon decât a celor care citesc într-un colţişor al căminului, aşezaţi în propriul lor fotoliu. Puteam face toate astea fără a mai aştepta haltele sau gările. Barurile mobile, bibliotecile, totul se mişcă odată cu călătorii. Între timp trenul străbătea câmpuri neîngrădite, păduri proaspăt defrişate, riscând să se izbească de trunchiurile doborâte, oraşe noi cu largi străzi brăzdate de şine, dar ale căror case nu se construiseră încă, localităţi botezate cu cele mai poetice nume din istoria antică: Roma, Syracuza, Palmyra! Şi astfel defila prin faţa ochilor noştri întreaga vale Mohawk, acea ţară a lui Fenimore care aparţine romancierului american cum ţara lui Rob Roy aparţine lui Walter Scott. La orizont sclipi pentru o clipă lacul Ontario, unde şi-a plasat Cooper scenele capodoperei sale. Teatrul marii epopei a lui Ciorap-de-Piele, ţinut sălbatic odinioară, este acum o regiune civilizată. Doctorul nu mai putea de bucurie. Insista să-mi spună Ochi-de-Şoim şi nu mai voia să răspundă decât la numele de Chingakook!

La unsprezece seara am schimbat trenul la Rochester şi am traversat apele repezi ale râului Tennessee, care alergau înspumate pe sub vagoanele noastre. La ora două noaptea, după ce trecusem la câteva leghe de Niagara fără s-o vedem, ajunserăm în satul Niagara Falls şi doctorul mă conduse la un hotel splendid, cu superbul nume de *Cataract House*.

XXXVII

Niagara nu e un fluviu şi nici măcar un râu; e un simplu deversor, un şanţ de scurgere, canal lung de treizeci şi şase de mile, care lasă apele din Lacul Superior, din Michigan, din Huron şi din Erie să se verse în Ontario. Diferenţa de nivel dintre aceste ultime două lacuri este de trei sute patruzeci de

picioare englezeşti; o diferenţă care, repartizată uniform pe întreg parcursul, abia ar fi dat naştere unui curs de apă rapid; dar cascadele, ele singure, acoperă jumătate din ea. De aici formidabila lor putere.

Această rigolă a Niagarei desparte Statele Unite de Canada. Malul drept este american, cel stâng englez. De-o parte, poliţişti; de cealaltă, nici măcar umbra lor.

În zorii zilei de l2 aprilie, coboram împreună cu doctorul străzile largi din Niagara Falls. Acesta e numele aşezării care a apărut în marginea cascadelor, la trei sute de mile de Albany, un fel de mică staţiune balneară construită într-un loc fermecător, cu aer curat, cu hoteluri somptuoase şi vile confortabile, localitate frecventată de yankei şi de canadieni în partea plăcută a anului. Timpul era splendid; soarele strălucea pe un cer rece. Se auzeau vuiete surde şi îndepărtate. La orizont zăream nişte aburi care în mod precis nu erau nori.

— Acolo e cascada? l-am întrebat pe doctor.

— Răbdare! îmi răspunse Pitferge.

Peste câteva minute eram pe malul Niagarei. Apele râului curgeau liniştit; erau limpezi şi fără adâncime; din loc în loc ieşeau la suprafaţă pinteni de piatră cenuşii. Vuietul se întărea, dar cascada rămânea încă ascunsă. O punte de lemn, sprijinită pe suporturi metalice, lega malul de o insulă aruncată în mijlocul curentului. Doctorul mă conduse pe puntea aceea. În amonte, râul se întindea cât vezi cu ochii; în aval, adică la dreapta noastră, simţeai primele denivelări ale unei albii înclinate; apoi, la o jumătate de milă depărtare, pământul se termina brusc; nori de apă pulverizată stăteau suspendaţi în aer. Acolo era „cascada americană”, cea pe care n-o puteam vedea. Dincolo de ea se contura un peisaj liniştit, nişte dealuri, vile, case, copaci desfrunziţi, cu alte cuvinte malul canadian.

— Nu priviţi! Nu priviţi! îmi strigă doctorul Pitferge. Păstraţi-vă plăcerea! Închideţi ochii! Nu-i deschideţi până vă spun eu!

Nu-l ascultam deloc pe originalul meu tovarăş de drum. Priveam. La capătul punţii, am pus piciorul pe insulă. Era Goat Island, insula caprei, o bucată de pământ de şaptezeci de acri, plină de copaci, străbătută de alei încântătoare pe care pot circula vehicule, azvârlită ca un buchet între cascada americană şi cea canadiană, pe care le separă o distanţă de trei sute de yarzi. Am alergat pe sub copacii aceia uriaşi; am luat cu asalt pantele; ne-am repezit pe trepte în jos. Tunetul apelor părea de două ori mai puternic; nori de abur umed pluteau în aer.

— Priviţi! strigă doctorul.

Scăpând din strâmtoarea stâncilor, Niagara apărea în toată splendoarea ei. În acel loc apa cotea brusc şi, arcuindu-se ca să

formeze cascada canadiană, „horse shoe fall", adică potcoava, cădea de la o înălţime de o sută cincizeci şi opt de picioare, pe o lăţime de două mile.

Natura a făcut totul pentru ca în locul acela, unul dintre cele mai frumoase din lume, ochiul să-ţi rămână copleşit de uimire. Acea întoarcere a Niagarei în ea însăşi este deosebit de favorabilă efectelor de lumină şi umbră. Căzând asupra apelor din toate unghiurile, diversifică în mod capricios culorile, fenomen acceptat fără îndoială doar de cei ce l-au văzut. Într-adevăr, lângă Goat Island spuma e albă; e ca o zăpadă imaculată, un şuvoi de argint topit care se precipită în gol. În mijlocul cascadei, apa e de un admirabil verde marin, semn că stratul de lichid e foarte gros; astfel că o navă — *Detroit*, cu un pescaj de douăzeci de picioare — lansată pe curent poate coborî fără să atingă fundul. Înspre ţărmul canadian, dimpotrivă, vâltoarea străluceşte ca metalizată sub razele de lumină şi pare că în abis se prăbuşeşte aur în plină fuziune. Dedesubt, râul e invizibil. Acolo se învârtejesc aburii. Zăresc, totuşi, bucăţi enorme de gheaţă acumulată în cursul iernii; au formă de monştri care, cu gurile căscate, sorb oră de oră sutele de milioane de tone de apă vărsate de inepuizabila Niagară. La o jumătate de milă mai jos de cataractă, râul devine iar liniştit, sub gheaţa pe care primele vânturi de aprilie încă n-au reuşit s-o topească.

— Iar acum, în mijlocul torentului! îmi zise doctorul.

Ce voia să spună cu aceste cuvinte? Nu ştiam ce să cred, când îmi arătă un turn construit pe un vârf de stâncă, la câteva sute de picioare de ţărm, chiar pe marginea prăpastiei. Ridicat în l833 de un anume Judge Porter, „îndrăzneţul" monument poartă numele de Terrapin Tower.

Am coborât treptele din coasta Insulei Caprelor. Ajunşi la nivelul cursului superior al Niagarei, am văzut o punte, sau mai bine zis câteva scânduri aruncate pe capetele stâncilor dintre turn şi ţărm. Puntea aceasta se ridica la numai câţiva paşi deasupra abisului lichid. Torentul mugea dedesubt. Ne-am hazardat pe scânduri şi, în câteva clipe, am ajuns pe principalul bloc de stâncă aflat la temelia lui Terrapin Tower. Înalt de patruzeci şi cinci de picioare, turnul este construit din piatră. În vârf se deschide un balcon circular, jur-împrejurul unui acoperiş de stuc roşiatic. Scara în spirală e din lemn. Mii de nume sunt săpate în trepte. Ajuns în vârful acestui turn, te agăţi de marginea balconului şi priveşti.

Turnul e situat în plină cascadă. Din înălţimea lui, privirea plonjează în abis. Se scufundă până în gura monştrilor care înghit torentul. Simţi vibrând roca de sub turn. În jur se scobesc denivelări înspăimântătoare, ca şi cum albia râului n-ar

mai rezista. Nu se mai aude ce vorbeşti. Din torenţii învolburaţi ies tunete. Jeturile de apă fumegă şi şuieră ca nişte săgeţi. Spuma sare până în vârful turnului. Apa pulverizată formează în aer un splendid curcubeu.

Printr-un simplu efect optic, turnul pare că se deplasează cu o viteză înfricoşătoare — dar, din fericire, în partea opusă căderii de apă, căci altfel ameţeala ar fi insuportabilă şi nimeni nu s-ar putea uita la acest vârtej adânc.

Gâfâind, cu simţurile împrăştiate, ne-am întors pentru o clipă pc palierul superior al turnului. Doctorul a crezut atunci că trebuia să-mi spună:

— Acest Terrapin Tower, scumpul meu domn, va cădea într-o zi în abis, şi poate mai curând decât s-ar presupune.

— Ah! Într-adevăr?

— Cu siguranţă. Marea cascadă canadiană se retrage pe nesimţite, dar se retrage. În l833, când a fost construit, turnul era mult mai departe de cataractă. Geologii pretind că acum treizeci şi cinci de mii de ani această cădere de apă se afla la Queenstown, cu şapte mile mai jos decât acum. După domnul Bakewell, ea se retrage cu un metru pe an, după sir Charles Lyell, numai cu un picior. Va veni, prin urmare, un moment când stânca pe care stă turnul, roasă de ape, o să alunece pe pantele cataractei. Ei bine, domnul meu, ţineţi minte asta: în ziua când va cădea Terrapin Tower, se vor găsi în turn câţiva excentrici care or să coboare Niagara împreună cu el.

Mă uitam la doctor ca şi cum l-aş fi întrebat dacă va fi şi el printre originalii aceia. Dar îmi făcu semn să-l urmez şi am revenit să contemplăm „horse shoe fall" şi peisajul înconjurător. Se vedea de acolo, puţin micşorată de perspectivă, cascada americană, dincolo de cota insulei; şi în locul acela se formase un fel de cataractă centrală, de o sută de picioare lăţime. Demnă şi ea de admiraţie, căderea de apă americană e dreaptă, fără sinuozităţi, şi are pe verticală înălţimea de o sută şaizeci şi patru de picioare. Ca s-o admiri însă în toată desfăşurarea ei, trebuie să te plasezi în faţă, pe ţărmul canadian.

Toată ziua am rătăcit pe malurile Niagarei, revenind irezistibil la turnul lângă care vuietul apei, pulberea stropilor, jocul razelor de soare, beţia înmiresmată a cascadei te ţin într-un continuu extaz. Apoi ne-am întors la Goat Island ca să vedem cascada din toate unghiurile, fără să ne mai săturăm s-o privim. Doctorul ar fi vrut să mă ducă la Grota Vânturilor, săpată în spatele cataractei centrale, unde se ajunge cu ajutorul unei scări ce începe în vârful insulei; dar atunci accesul era interzis din cauza frecventelor surpări produse de câtva timp prin aceste roci friabile.

La ora cinci eram la *Cataract House* şi, după o cină rapidă, servită americăneşte, am revenit la Goat Island. Doctorul voia să-i dăm ocol şi să revedem cele „Trei Surori", nişte insuliţe fermecătoare aflate la capătul insulei mari. Apoi, la lăsarea serii, mă readuse pe stânca oscilantă a lui Terrapin Tower.

Soarele se ascunsese în spatele colinelor întunecate. Ultimele lumini ale zilei dispăruseră. Luna, în pătrar, avea o strălucire limpede. Umbra turnului se alungea peste abis. În amonte, apele liniştite alunecau pe sub ceaţa uşoară. Scufundat deja în beznă, ţărmul canadian contrasta cu părţile mai luminate ale Insulei Caprelor şi ale localităţii Niagara Falls. Sub ochii noştri, prăpastia, lărgită prin efectul penumbrei, părea un hău nesfârşit în care mugea formidabila cascadă. Ce impresie! Ce artist ar putea s-o redea vreodată, cu pana sau cu pensula? Timp de câteva clipe, o lumină mişcătoare apăru la orizont. Era felinarul unui tren care trecea peste podul Niagarei, suspendat la două mile depărtare de noi. Pină la miezul nopţii am stat aşa, «iuţi, nemişcaţi în vârful turnului, aplecaţi irezistibil deasupra acelui torent care ne fascina. În sfârşit, într-un moment când razele lunii cădeau sub un anumit unghi peste pulberea lichidă, am zărit o fâşie lăptoasă, o panglică diafană tremurând uşor în umbră.

Era un curcubeu selenar, o palidă iradiere a astrului nopţilor, a cărui lumină blânda se descompunea trecând prin stropii cascadei.

XXXVIII

A doua zi, l3 aprilie, în programul doctorului figura o vizită pe malul canadian. O simplă plimbare. Era de ajuns să mergi de-a lungul înălţimilor din partea dreaptă a Niagarei cale de două mile, ca să ajungi la podul suspendat. Am plecat la şapte dimineaţa. De pe poteca şerpuitoare care se întindea pe malul drept se vedeau apele liniştite ale râului, revenit la înfăţişarea normală după învolburarea produsă de cădere.

După o jumătate de oră am ajuns la Suspension Bridge. Este singurul pod pe care se întilnesc calea ferată a Vestului şi linia centrală din New York, singurul pe unde se intră în Canada de pe teritoriul statului New York. Acest pod suspendat este alcătuit din două tabliere; pe tablierul superior trec trenurile; pe tablierul inferior, situat la douăzeci şi trei de picioare dedesubt, trec celelalte vehicule şi pietonii. Este peste puterile imaginaţiei să-l însoţească în realizarea proiectului său pe cutezătorul inginer John A. Roebling din Trendon (New Jerscy),

care a îndrăznit să construiască viaductul în asemenea condiţii: un pod „atârnat" permiţând deplasarea trenurilor la două sute cincizeci de picioare deasupra Niagarei, transformată din nou în curs rapid! Suspension Bridge are opt sute de picioare lungime şi douăzeci şi patru lăţime. Proptele de fier, fixate pe maluri, îl protejează împotriva balansului. Alcătuite din patru mii de fire, cablurile de susţinere au un diametru de zece degete şi pot să reziste la o greutate de douăsprezece mii patru sute de tone. Or, podul cântăreşte numai opt sute de tone. Inaugurat în l855, a costat cinci sute de mii de dolari. În clipa când am ajuns la mijlocul lui Suspension Bridge, un tren trecu pe deasupra capetelor noastre şi am simţit tablierul de sub picioare lăsându-se cu un metru mai jos!

Puţin mai la vale de podul acesta a trecut Blondin peste Niagara pe o frânghie întinsă de la un mal la celălalt, şi nu pe deasupra cascadelor. Încercarea nu era mai puţin periculoasă. Dar dacă Blondin ne uimeşte prin curajul său, ce să mai zici de prietenul care, urcat în spatele lui, îl însoţea în acea plimbare aeriană?

— Poate că era un gurmand, zise doctorul. Blondin făcea nişte omlete grozave pe frânghia bine întinsă.

Ajunşi pe pământ canadian, pornirăm în susul malului stâng al Niagarei, ca să vedem căderile de apă sub o nouă înfăţişare. După o jumătate de oră am intrat într-un hotel englezesc unde doctorul comandă un dejun convenabil. Între timp, am răsfoit condica vizitatorilor, unde figurează câteva mii de nume. Printre celebrităţi i-am remarcat pe următorii: Robert Peel, lady Franklin, un conte de Paris, un duce de Chartres, un prinţ de Joinville, Ludovic Napoleon (l846), prinţul şi prinţesa Napoleon, Barnum (inclusiv adresa), Maurice Sand (l865), Agassis (l854), Almonte, prinţul Hohenlohe, Rothschild, Bertin (Paris), lady Elgin, Burkhardt (l832) etc.

— Şi acum, sub cascadă, îmi zise doctorul după dejun.

L-am urmat pe Dean Pitferge. Un negru ne conduse într-un vestiar unde ne dădu nişte pantaloni impermeabili, o *water proof*[1] şi o pălărie cerată. Astfel echipaţi, ghidul nostru ne conduse pe o potecă alunecoasă, brăzdată de scurgeri feruginoase, plină de pietre negre cu vârfuri ascuţite, până la nivelul inferior al Niagarei. Apoi, printre norii de apă pulverizată, am trecut în spatele uriaşului torent. Cascada ne cădea în faţă precum cortina unui teatru în faţa actorilor. Dar ce teatru, şi cât de impetuos îl străbăteau, sub formă de curenţi, straturile de aer deplasate cu violenţă! Uzi, orbiţi, asurziţi, nu ne puteam nici vedea, nici auzi în acea cavernă atât

[1] Pelerină impermeabilă. (în l. engleză) (N. trad.)

de ermetic închisă prin suprafeţele lichide ale cataractei, de parcă natura ar fi zăvorât-o cu un zid de granit!

La ora nouă eram din nou la hotel, unde ne-am dezbrăcat hainele şiroinde. Revenit pe mal, am scos un strigăt de surpriză şi de bucurie:

— Căpitanul Corsican!

Căpitanul mă auzi. Veni spre mine.

— Dumneata aici! exclamă el. Ce bucurie să te revăd!

— Dar Fabian? Şi Ellen? am întrebat, strângând mâinile lui Corsican.

— Sunt cu mine. Şi sunt bine, atâta cât se poate. Fabian plin de speranţă, aproape surâzător. Sărmana noastră Ellen îşi recapătă încetul cu încetul judecata.

— Dar cum aţi ajuns aici, la Niagara?

— Niagara, îmi răspunse Corsican, este locul unde îşi dau întâlnire, vara, englezii şi americanii. Vin aici să respire, să se vindece în faţa acestui sublim spectacol al cascadelor. Ellen a noastră s-a arătat foarte impresionată la vederea acestui loc minunat, aşa că ne-am oprit lângă Niagara. Vezi vila aceea, Clifton House, înconjurată de copaci, la mijlocul colinei? Acolo suntem găzduiţi împreună cu Mrs. R…, sora lui Fabian, care s-a devotat sărmanei noastre prietene.

— Ellen, am întrebat, Ellen l-a recunoscut pe Fabian?

— Nu, încă nu, îmi răspunse căpitanul. Totuşi, îţi aminteşti că, în clipa când Harry Drake cădea lovit de moarte, Ellen a avut parcă un moment de luciditate. Mintea i s-a luminat din întunericul care o învăluia. Luciditatea asta a dispărut însă curând. Totuşi, de când am adus-o aici, la aer curat, într-un loc atât de tihnit, doctorul a constatat o sensibilă ameliorare a stării Ellenei. E calmă, are somnul liniştit, iar în ochi i se citeşte un fel de efort de a redobândi ceva, sau din trecut, sau din prezent.

— Ah, dragul meu prieten! am strigat. O s-o vindecaţi. Dar unde-i Fabian, unde-i logodnica lui?

— Priveşte, îmi zise Corsican şi întinse braţul spre malul Niagarei.

În direcţia indicată de căpitan, l-am văzut pe Fabian care nu ne observase încă. Stătea în picioare pe o stâncă, iar în faţa lui, la câţiva paşi, şedea Ellen nemişcată. Fabian n-o scăpa din ochi. Locul acela de pe malul stâng e cunoscut sub numele de Table Rock. E un fel de promontoriu stâncos, avântat deasupra râului care vuieşte la două sute de picioare dedesubt. Cândva era un ieşind considerabil; căderea repetată a unor enorme bucăţi de stâncă l-a redus acum la o suprafaţă de numai câţiva metri.

Ellen privea şi părea pierdută într-un extaz mut. Din acel loc, spectacolul căderilor de apă este „most sublime"[1], spun ghizii cu îndreptăţire. Ambele cataracte pot fi cuprinse într-o vedere de ansamblu: la dreapta, cascada canadiană, a cărei creastă tivită cu aburi acoperă zarea în partea aceea, ca un orizont marin; în faţă, cascada americană, iar sus elegantul masiv cu Niagara Falls pe jumătate ascunsă printre copaci; la stânga, întreaga perspectivă a râului curgând repede printre maluri înalte; jos, torentul luptând cu sloiurile rostogolite.

Nu voiam să-l deranjez pe Fabian. Corsican, doctorul şi cu mine ne apropiaserăm de Table Rock. Ellen avea nemişcarea unei statui. Ce impresie producea scena aceea în mintea ei? Îi revenea oare raţiunea, puţin câte puţin, sub influenţa spectacolului grandios? Deodată, l-am văzut pe Fabian făcând un pas spre ea. Ellen se ridicase brusc; înainta spre abis; braţele i se întindeau spre prăpastie; oprindu-se însă imediat, îşi trecu repede mâna peste frunte, ca şi cum ar fi vrut să alunge o imagine. Palid ca un mort, dar hotărât, Fabian sărise prompt între Ellen şi golul din faţă. Ellen îşi scutură părul blond. Corpul ei fermecător tresări. Îl vedea pe Fabian? Nu. Părea o moartă care se întoarce la viaţă, încercând să perceapă din nou lucrurile din jurul ei!

Căpitanul Corsican şi cu mine n-am îndrăznit să facem un pas şi, deşi atât de aproape de prăpastie, ne temeam să nu se întâmple vreo nenorocire. Dar doctorul Pitferge ne reţinu:

— Lăsaţi, zise el, lăsaţi-l pe Fabian.

Auzeam suspinele care făceau să tresalte pieptul tinerei femei. De pe buze i se desprindeau cuvinte nearticulate. Părea că vrea să vorbească şi nu poate. În sfârşit, îi scăpară câteva vorbe:

— Doamne! Unde sunt? Unde sunt?

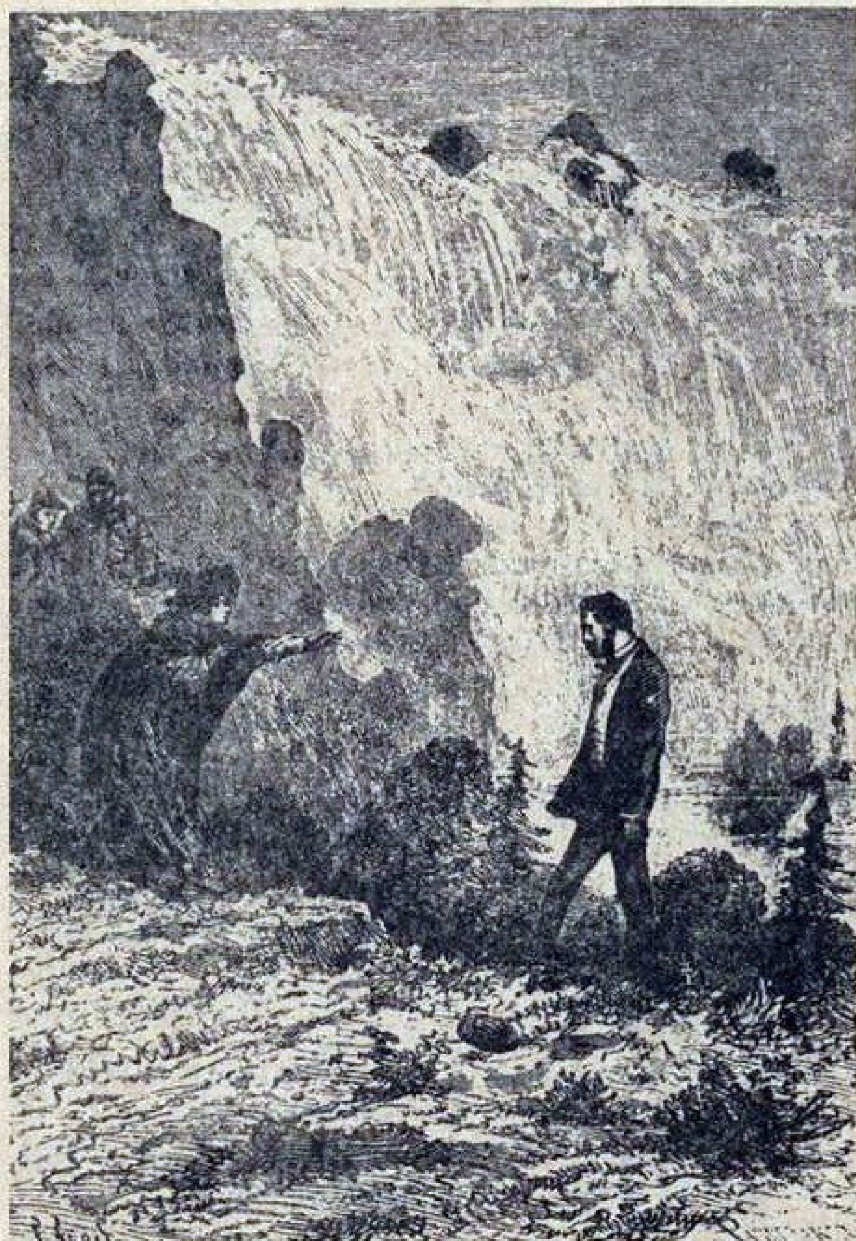
Şi-a dat seama atunci că era cineva lângă ea şi, întorcându-se pe jumătate, am văzut-o transfigurată. O privire nouă prindea viaţă în ochii ei. Tremurând, Fabian îi stătea dinainte, drept, mut, cu braţele deschise.

— Fabian! Fabian! izbucni ea în sfârşit.

---

[1] De maximă splendoare. (în l. engleză) (N. trad.)

— *Fabian! izbucni ea în sfîrşit*

Fabian o prinse în braţe, unde ea căzu fără suflare. El scoase un strigăt sfâşietor. O credea pe Ellen moartă. Interveni doctorul:

— Fiţi liniştit, îi zise lui Fabian, această criză, dimpotrivă, o va salva!

Ellen fu transportată la Clifton House şi aşezată pe pat, unde, după ce îşi reveni din leşin, adormi liniştită.

Încurajat de doctor şi plin de speranţă — Ellen îl recunoscuse! — Fabian se întoarse spre noi:

— O vom salva, îmi zise, o vom salva! În fiecare zi asist la trezirea acestui suflet. Poate astăzi, poate mâine, Ellen a mea îmi va fi redată — ah, cerule milostiv, fii binecuvântat! O să rămânem aici atâta cât îi va fi ei necesar! Nu-i aşa, Archibald?

Căpitanul îl strânse la piept pe Fabian cu efuziune. Fabian se întoarse spre mine şi spre doctor. Îşi revărsa asupra noastră afecţiunea. Ne învăluia cu întreaga lui speranţă. Şi niciodată vreo speranţă n-a fost mai întemeiată. Însănătoşirea Ellenei era pe cale să se producă...

Dar noi trebuia să plecăm. Mai aveam abia o oră până să ne întoarcem la Niagara Falls. Când a venit momentul să ne despărţim de aceşti prieteni dragi, Ellen mai dormea. Fabian ne îmbrăţişă, iar căpitanul Corsican, foarte emoţionat, după ce îmi promisese că îmi va trimite veşti despre Ellen printr-o telegramă, îşi luă pentru ultima dată adio şi, la amiază, părăseam Clifton House.

XXXIX

Câteva clipe mai târziu, coboram o pantă foarte lungă a malului canadian. Panta ne scoase chiar lângă râul acoperit aproape în întregime de gheaţă. Acolo ne aştepta o şalupă ca să ne treacă „în America". Un călător îşi şi ocupase locul. Era un inginer din Kentucky, care îşi dezvălui, adresându-se doctorului, numele şi funcţia. Ne-am îmbarcat fără întârziere şi, mai împingând sloiurile, mai spărgându-le, şalupa ajunse în mijlocul râului, unde curentul lăsa apa mai liberă. De acolo, am aruncat o ultimă privire admirabilei cascade Niagara. Însoţitorul nostru o cerceta foarte atent.

— E frumos, domnule, i-am zis, e admirabil!

— Da, mi-a zis, dar ce forţă mecanică nefolosită, şi ce moară ai pune în mişcare cu o astfel de cascadă!

Niciodată n-am simţit o mai cumplită dorinţă de a arunca un inginer în apă!

Pe malul celălalt, un mic drum de fier aproape vertical, acţionat printr-un fir răsucit de cascada americană, ne-a ridicat deasupra în câteva secunde. La ora unu şi jumătate am luat expresul care ne lăsă la Buffalo la două şi un sfert. După ce vizitarăm acest oraş mare şi tânăr, gustând şi apa din lacul Erie, am pornit din nou pe linia centrală a New York-ului, la ora şase seara. A doua zi, părăsind confortabilele cuşete ale unui „sleeping car"[1], am ajuns la Albany, iar trenul Hudsonului, care aleargă aproape la nivelul apei în lungul malului stâng al fluviului, ne depuse în New York peste câteva ore.

În ziua următoare, l5 aprilie, în compania neobositului meu doctor, am străbătut oraşul, riviera estică, Brooklyn. Seara, mi-am luat rămas bun de la acel om cumsecade care era Dean Pitferge şi, părăsindu-l, simţeam că mă despart de un prieten.

Marţi, l6 aprilie, era ziua fixată pentru plecarea lui *Great Eastern*. La ora unsprezece am apărut la debarcaderul treizeci şi şapte, unde tenderul trebuia să-şi aştepte călătorii. Era deja plin de pasageri şi de colete. M-am îmbarcat. Când tenderul era pe punctul de a se îndepărta de chei, cineva m-a apucat de braţ. M-am întors. Era tot Dean Pitferge.

— Dumneavoastră! am exclamat. Vă întoarceţi în Europa?

— Da, scumpul meu domn.

— Cu *Great Eastern*?

— Bineînţeles, îmi răspunse surâzând amabilul meu tip original. M-am gândit bine şi plec. Ia socotiţi: va fi poate ultima călătorie a lui *Great Eastern*, cea din care nu se va mai întoarce!

Clopoţelul tocmai suna de plecare când unul dintre stewarzii de la *Fifth Avenue Hotel*, venit în plină viteză, îmi înmână o telegramă expediată din Niagara Falls. „Ellen s-a trezit, şi-a redobândit în întregime judecata", îmi spunea căpitanul Corsican, „iar doctorul garantează pentru ea!"

I-am comunicat lui Dean Pitferge vestea cea bună.

— Garantează pentru ea! Garantează pentru ea! replică bombănind tovarăşul meu de drum. Şi eu garantez! Dar ce dovedeşte asta? Cine ar garanta pentru mine, pentru dumneata, pentru noi toţi, dragul meu prieten, poate că va greşi categoric!...

După douăsprezece zile ajungeam în Brest, iar în ziua următoare la Paris. La întoarcere, traversarea s-a făcut fără vreun necaz, spre marea dezamăgire a lui Dean Pitferge, care îşi aştepta mereu „naufragiul"!

Stând aşezat la biroul meu, dacă n-aş avea aceste însemnări de zi cu zi, da, *Great Eastern*, acel oraş plutitor în care

---

[1] Vagon de dormit. (în l. engleză) (N. trad.)

locuisem timp de o lună, întâlnirea cu Ellen şi cu Fabian, incomparabila Niagara, aş fi crezut că le-am visat pe toate. Ah, ce plăcute sunt călătoriile, chiar şi „atunci când te inapoiezi din ele", orice ar spune doctorul!

Timp de opt luni n-am mai auzit nimic în legătură cu originalul meu însoţitor. Dar într-o zi am primit o scrisoare acoperită de timbre multicolore, şi care începea prin aceste cuvinte: „La bordul lui *Coringuy*, în recifele din Aukland. În sfârşit, am naufragiat..."

Şi se termina aşa:

„Niciodată nu m-am simţit mai bine!

Cu toată afecţiunea, al dumitale

DEAN PITFERGE”

SPĂRGĂTORII BLOCADEI

I *DELFINUL*

Cel dintâi fluviu ale cărui ape făcură spume sub roţile unei nave cu aburi a fost Clyde. Era în l8l2. Vaporul se numea *Cometa* şi făcea curse regulate între Glasgow şi Greenock, cu o viteză de şase mile pe oră. Începând de atunci, mai mult de un milion de steamere sau de pacheboturi au urcat ori au coborât pe râul scoţian, iar locuitorii marelui oraş comercial trebuie să fi fost cu totul familiarizaţi cu minunile navigaţiei cu aburi.

Totuşi, în ziua de 3 decembrie l862, o imensă mulţime compusă din armatori, negustori, manufacturieri, muncitori, marinari, femei, copii, se îngrămădea pe străzile noroioase din Glasgow şi se îndrepta spre docul Kelvin, vast şantier de construcţii navale aparţinând domnilor Tod şi Mac Gregor. Acest ultim nume dovedeşte cu prisosinţă că faimoşii

descendenţi ai nobilimii din Highland[1] au devenit industriaşi şi că din toţi vasalii vechilor clanuri au făcut muncitori de uzină.

Docul Kelvin e situat la câteva minute de oraş, pe malul drept al lui Clyde. Curând, imensele sale şantiere fură invadate de curioşi; nu mai rămânea vreun loc neocupat nici pe chei, nici pe zidul debarcaderului, nici pe acoperişurile depozitelor; râul era şi el brăzdat de ambarcaţiuni, iar pe malul stâng înălţimile Govan deveniseră un furnicar de spectatori.

Nu era vorba, cu toate acestea, de vreo ceremonie extraordinară, ci pur şi simplu de lansarea unei nave. De asemenea operaţiuni cei din Glasgow nu puteau fi decât prea sătui. *Delfinul* — acesta era numele vaporului construit de domnii Tod şi Mac Gregor — avea, prin urmare, ceva deosebit? La drept vorbind, nu. Era o navă mare, de o mie cinci sute de tone, construită din tablă de oţel, şi pentru care se făcuse totul în vederea unei navigaţii rapide. Motorul ei, ieşit din atelierele Lancefield Forge, suporta presiuni înalte şi avea efectiv cinci sute de cai putere. El punea în mişcare două elice jumelate, situate de-o parte şi de alta a etamboului[1], spre pupa, şi complet independente una de cealaltă — aplicaţie cu totul nouă a sistemului domnilor Dudgeon şi Millwal, care dă navelor o viteză apreciabilă şi le permite să evolueze într-un spaţiu foarte restrâns. Cât despre pescajul Delfinului, acesta nu era prea mare. Cunoscătorii nu se înşelau apreciind pe bună dreptate că nava aceea era destinată navigaţiei prin trecători de adâncime mijlocie. Dar, în sfârşit, toate aceste particularităţi nu puteau justifica în nici un fel interesul ieşit din comun al publicului. În definitiv, *Delfinul* n-avea nimic nici în plus, nici în minus faţă de alte vase. Trebuiau cumva învinse, la lansarea lui, unele dificultăţi mecanice? Nicidecum. Fluviul Clyde găzduise până atunci în apele sale nenumărate nave cu un tonaj mai demn de luat în seamă, iar lansarea *Delfinului* urma să se facă în chipul cel mai obişnuit.

Într-adevăr, când refluxul mării prinse a se face simţit, începură manevrele; loviturile de ciocan cădeau perfect sincronizate asupra penelor care trebuiau să clintească chila navei. Curând, un tremur străbătu toată acea construcţie masivă; deşi fusese mişcată abia puţin, se simţea că începe să se deplaseze; alunecarea porni, se acceleră, şi în câteva clipe *Delfinul*, părăsind cala unsă meticulos, plonja în Clyde în mijlocul unor nori denşi de stropi albi. Partea din spate se lovi

---

[1] Denumire sub care este cunoscută partea de nord a Scoţiei. (N. trad.)

[1] *Etambou*: element de rezistenţă al scheletului unei nave, amplasat la pupa, şi care susţine cârma. (N. trad.)

de fundul mâlos al apei, apoi săltă pe creasta unui val uriaş, iar magnificul steamer, purtat de propriul său elan, s-ar fi zdrobit de cheiurile şantierelor din Govan dacă nu l-ar fi oprit ancorele, aruncate toate deodată cu un zgomot de-a dreptul formidabil.

Lansarea la apă reuşise perfect. *Delfinul* se legăna liniştit pe undele fluviului Clyde. Când îl văzură ajuns în elementul său natural, spectatorii bătură din palme şi urale nesfârşite se înălţară de pe cele două maluri.

Dar de ce atâtea strigăte şi aplauze? Fără îndoială, chiar şi celor mai pătimaşi dintre spectatori le-ar fi venit teribil de greu să-şi explice entuziasmul. De unde venea, aşadar, interesul cu totul deosebit trezit de nava aceea? Numai şi numai din misterul în care îi era învăluită destinaţia. Nu se ştia ce fel de comerţ urma să facă şi, întrebând diferite grupuri de curioşi, rămâneai pe bună dreptate uimit de diversitatea părerilor emise în legătură cu acest subiect foarte serios.

Totuşi, cei mai informaţi, sau cei care pretindeau că sunt astfel, erau de părere că vaporul urma să joace un rol important în războiul cumplit care decima pe atunci Statele Unite ale Americii. Dar nu ştiau mai multe despre asta, iar dacă *Delfinul* era un vas pirat, o navă de transport, un vapor confederat sau unul al marinei federale, nimeni n-ar fi putut s-o spună.

Uraaa! striga cineva, afirmând că *Delfinul* era construit în contul Statelor Sudului.

Hip! hip! hip! striga altul, jurând că un vas atât de rapid nu se mai întâlnise pe coastele americane.

Prin urmare, ignoranţă deplină, iar ca să ştii exact cum stau lucrurile ar fi trebuit să fii asociatul, ori măcar prietenul intim al lui Vincent Playfair and Co. din Glasgow.

Bogată, puternică şi pricepută casă de comerţ era aceea pe a cărei firmă figura numele Vincent Playfair and Co. Era o familie veche şi stimată, descinzând din acei lorzi Tobacco, care construiseră cele mai frumoase cartiere ale oraşului. După actul de independenţă al Uniunii, aceşti negustori abili întemeiaseră primele agenţii comerciale din Glasgow, facând comerţ cu tutun din Virginia şi din Maryland. Se născură averi imense; fu creat un nou centru comercial. Glasgow deveni curând un oraş industrial şi manufacturier; se înălţară pretutindeni filaturi şi topitorii, iar în câţiva ani prosperitatea locului atinse nivelul cel mai înalt.

Casa Playfair rămase fidelă spiritului întreprinzător al înaintaşilor. Se lansă în operaţiuni dintre cele mai îndrăzneţe şi păstră neştirbită onoarea comerţului englez. Actualul ei conducător, Vincent Playfair, om la cincizeci de ani, cu un temperament mai ales practic şi pozitiv, nu însă şi lipsit de

îndrăzneală, era un armator pursânge. Nimic nu-l preocupa în afara chestiunilor comerciale, nici măcar partea politică a tranzacţiilor. Altfel, era foarte onest şi loial.

Ideea de a fi construit şi echipat *Delfinul* nu şi-o putea totuşi revendica. Ea aparţinea categoric nepotului său, James Playfair, un holtei prezentabil de treizeci de ani, cel mai cutezător skipper[1] din marina comercială a Regatului Unit.

Într-o zi, la cafeneaua Tontine de sub arcadele primăriei, după ce citise înfuriat ziarele americane, James Playfair îi împărtăşi unchiului său un proiect de mare aventură.

— Unchiule Vincent, îi zise pe neaşteptate, se pot câştiga două milioane în mai puţin de o lună!

— Şi ce se riscă? întrebă unchiul Vincent.

— O navă şi o încărcătură.

— Altceva nimic?

— Ba da, pielea echipajului şi a căpitanului; dar asta nu contează.

— Hai să vedem, zise unchiul Vincent, căruia îi plăcea expresia.

— Ce să mai vedem? reluă James Playfair. Ai citit *Tribune*, *New York Herald*, *Times*, *Enquirer of Richmond*, *American Review*?

— De douăzeci de ori, nepoate James.

— Crezi şi dumneata, ca mine, că războiul Statelor Unite va dura încă multă vreme?

— Foarte multă vreme.

— Ştii ce mult suferă din cauza acestei lupte interesele Angliei şi mai ales cele ale oraşului Glasgow?

— Şi încă şi mai mult cele ale casei Playfair and Co., răspunse unchiul Vincent.

— Îndeosebi acelea, replică tânărul căpitan.

— Mă necăjesc zi de zi din pricina asta, James, şi mă gândesc cu groază la dezastrele comerciale pe care le poate aduce după sine acest război. Nu pentru că firma Playfair n-ar fi solidă, nepoate, dar ea are parteneri pe care-i poate pierde. Ah, americanii ăştia, sclavagişti sau aboliţionişti, îi trimit la naiba pe toţi!

Dacă din punctul de vedere al marilor principii ale umanităţii, mereu şi pretutindeni superioare intereselor personale, Vincent Playfair n-avea dreptate să vorbească astfel, el avea motivele lui să nu judece lucrurile decât sub aspect pur comercial. Cel mai important produs american de export lipsea pe piaţa din

---

[1] Denumire dată în Anglia unui căpitan al marinei comerciale. (N. aut.)

Glasgow. *Foamea de bumbac*[1], ca să folosesc energica expresie englezească, devenea pe zi ce trece mai ameninţătoare. Mii de muncitori se vedeau obligaţi să trăiască din mila publică. În Glasgow sunt douăzeci şi cinci de mii de războaie de ţesut mecanice, care înainte de războiul din America produceau şase sute douăzeci şi cinci de mii de metri de fir din bumbac pe zi, ceea ce înseamnă cincizeci de milioane de lire pe an. Ţinând cont de aceste cifre, vom înţelege perturbările produse în activitatea industrială a oraşului când materia textilă începu să lipsească aproape în întregime. Fiecare oră aducea noi falimente. Toate uzinele îşi restrângeau producţia. Muncitorii mureau de foame.

Tocmai spectacolul acestei cumplite mizerii îi dăduse lui James Playfair ideea îndrăzneţului său proiect.

— O să merg să caut bumbac, zise el, şi-o să-l aduc, orice s-ar întâmpla.

Dar, fiind şi el ,,negociant" ca şi unchiul Vincent, se hotărî să procedeze prin schimb şi să prezinte operaţiunea sub forma unei afaceri comerciale.

— Unchiule Vincent, zise, iată ideea mea.

— Hai să vedem, James.

— E foarte simplă. Vom cere să ni se construiască o navă de mare viteză şi foarte încăpătoare.

— Asta se poate.

— O vom încărca apoi cu muniţii, cu alimente şi îmbrăcăminte.

— Astea se găsesc.

— Am să preiau comanda acestui vapor. Voi sfida toate navele marinei federale întâlnite în drum. Voi sparge blocada unuia dintre porturile Sudului...

— Îţi vei vinde scump încărcătura confederaţilor, care au mare nevoie de ea, zise unchiul.

— Şi mă voi întoarce încărcat cu bumbac...

— Pe care ţi-l vor da pe nimic.

— Aşa cum spui, unchiule Vincent. Merge?

— Merge. Dar ai să treci?

— O să trec, dacă am o navă bună.

— Ţi se va face una în mod special. Dar echipajul?

— Oh, am să-l găsesc! Nu-mi trebuie prea mulţi oameni. Câţiva pentru manevre, şi atâta tot. Nu-i vorba să ne batem cu federalii, ci să-i lăsăm în urmă.

— Îi veţi lăsa, zise unchiul Vincent cu toată siguranţa. Şi acum, James, spune-mi înspre care punct de pe coasta americană intenţionezi să te îndrepţi?

---

[1] Literal: *the cotton famine*. (N. aut.)

— Până în acest moment, unchiule, câteva vase au spart deja blocada la New Orleans, la Willmington şi la Savannah. Eu mă gândesc să intru de-a dreptul în Charleston. Nici o navă englezească n-a reuşit încă să intre în şenalurile sale, exceptând Bermuda. Voi face la fel ca ea, iar dacă nava mea are un pescaj mic, am să merg pe unde vapoarele federale nu vor putea să mă urmeze.

— Adevărul e, zise unchiul Vincent, că în Charleston există bumbac din belşug. Îl ard ca să scape de el.

— Da, încuviinţă James. În plus, oraşul e aproape încercuit. Beauregard nu mai are muniţii; îmi va plăti încărcătura cu aur greu.

— Bine, nepoate! Şi când vrei să pleci?

— Peste şase luni. Am nevoie de nopţi lungi, nopţi de iarnă, ca să trec mai uşor.

— Se va face, nepoate.

— Ne-am înţeles, unchiule.

— Ne-am înţeles.

— Nici psst?

— Nici psst!

Şi iată cum, cinci luni mai târziu, steamerul Delfinul era lansat la apă de la şantierele docului Kelvin fără ca adevărata lui destinaţie să fie cunoscută de cineva.

II MANEVRA DE PLECARE

Armarea *Delfinului* se făcu rapid. Greementul său era gata; mai avea nevoie doar de ajustări. *Delfinul* purta trei catarge de goeletă, lux aproape inutil. Într-adevăr, nu pe vânt conta ca să scape de crucişătoarele federale, ci pe maşina puternică pe care o închidea între bordurile sale. Şi pe bună dreptate.

Spre sfârşitul lunii decembrie, *Delfinul* fu încercat în golful Clyde. Cu neputinţă de spus cine era mai mulţumit, constructorul sau căpitanul. Noul vapor aluneca minunat, iar la *patent log*[1] se înregistră o viteză de şaptesprezece mile pe oră[2], viteză neobţinuţă până atunci de nici o navă engleză, franceză sau americană. Desigur, în caz de luptă cu vasele cele mai rapide, *Delfinul* ar fi câştigat mai multe lungimi într-o competiţie maritimă.

---

[1] Instrument care, cu ajutorul unor ace mişcate sub nişte cadrane gradate, indică viteza navei. (N. aut.)

[2] Şapte leghe şi 87 sutimi. Mila marină are l852 metri. (N. aut.)

La 25 decembrie începu încărcarea. Vaporul trase la cheiul rezervat steamerelor, puţin mai jos de Glasgow Bridge, ultimul pod de pe Clyde înainte de vărsare. Acolo, pe platformele largi, erau depozitate imense cantităţi de muniţii, arme şi îmbrăcăminte, care treceau rapid în cala *Delfinului.* Natura acestei încărcături trăda misterioasa destinaţie a navei, iar casa Playfair nu reuşi să păstreze mult timp secretul. De altfel, *Delfinul* trebuia să plece neîntârziat. Nici un crucişător american nu fusese semnalat în apele engleze. Şi apoi, când veni vorba de alcătuirea echipajului, cum să mai poţi păstra tăcerea? Nu puteai îmbarca pe cineva fără să-i comunici destinaţia. La urma urmei, oamenii îşi riscau pielea, iar când îţi rişti pielea vrei să ştii întotdeauna în ce fel şi de ce.

Totuşi, această perspectivă nu făcu pe nimeni să ezite. Plata era bună şi fiecare îşi avea partea lui din afacere. Astfel că marinarii, dintre cei mai buni, se prezentară în număr mare. Lui James Playfair nu-i mai rămânea decât dificultatea alegerii. Dar alese bine şi, după douăzeci şi patru de ore, pe listele lui de echipaj figurau treizeci de mateloţi care ar fi făcut cinste iahtului Prea Graţioasei Sale Majestăţi.

Plecarea fu fixată pentru 3 ianuarie. La 3l decembrie, *Delfinul* era pregătit. Cala îi era doldora de muniţii şi de alimente, buncărele pline de cărbune. Nimic nu-l mai reţinea.

În 2 ianuarie, căpitanul se afla la bord şi tocmai arunca asupra navei sale o ultimă privire cercetătoare, când un bărbat apăru în capul scării *Delfinului* şi ceru să vorbească neapărat cu James Playfair. Unul din mateloţi îl conduse pe dunetă.

Era un ins solid, cu umerii largi, roşu la faţă şi cu un aer nătâng care ascundea cu greu un oarecare fond de fineţe şi veselie. Nu părea prea obişnuit cu treburile marinăreşti şi privea în jur ca un om în mică măsură deprins cu puntea unei nave. Totuşi, îşi dădea aere de lup de mare, cercetând greementul *Delfinului* şi legănându-se cum fac marinarii.

Când ajunse lângă căpitan, îl privi fix şi-i zise:

— Căpitanul James Playfair?

— Chiar el, răspunse skipperul. Ce doreşti de la mine?

— Să mă luaţi la bord.

— Nu mai am locuri. Echipajul e complet.

— Oh, un om în plus n-o să vă încurce. Dimpotrivă!

— Crezi? zise James Playfair, privindu-şi interlocutorul drept în ochi.

— Sunt sigur, răspunse matelotul.

— Dar cine eşti tu? întrebă căpitanul.

— Un marinar hârşit, pe cinstea mea, un zdrahon vânjos şi un ins care ştie ce vrea. Două braţe puternice ca astea pe care cu onor vi le propun nu sunt deloc de neglijat la bordul unei nave.

— Dar mai sunt, pe lângă *Delfin*, şi alte vase, iar pe lângă James Playfair alţi căpitani. De ce ai venit aici?

— Fiindcă vreau să fiu de folos la bordul *Delfinului* şi sub comanda căpitanului James Playfair.

— N-am nevoie de tine.

— Întotdeauna ai nevoie de un bărbat puternic, iar ca să vă arăt de ce sunt în stare, puteţi să mă puneţi la încercare cu trei sau patru dintre haidamacii cei mai vânjoşi din echipaj, vă stau la dispoziţie!

— Ia te uită! exclamă James Playfair. Cum te numeşti?

— Crockston, la ordinele dumneavoastră.

— Căpitanul se dădu câţiva paşi înapoi ca să-l examineze mai bine pe acest Hercule care i se adresase într-un mod atât de „răspicat". Înfăţişarea, talia, aspectul matelotului nu-i dezminţeau deloc pretenţiile de om puternic. Era clar că trebuie să fi avut o forţă neobişnuită şi că nu părea nedescurcăreţ.

— Pe unde ai mai navigat? îl întrebă Playfair.

— Cam peste tot.

— Ştii ce intenţionează să facă *Delfinul*?

— Da, şi tocmai asta mă tentează.

— Ei bine, să mă trăsnească Dumnezeu dacă am să las să-mi scape un zdrahon ca tine! Caută-l pe secund, pe domnul Mathew, şi spune-i să te treacă pe listă.

După ce rostise aceste cuvinte, James Playfair se aştepta să-şi vadă omul întorcându-se pe călcâie şi fugind spre prova; dar se înşela. Crockston nu se clintea din loc.

— N-ai auzit ce-am spus? întrebă căpitanul.

— Ba da, răspunse matelotul. Dar asta nu-i totul, mai am ceva să vă propun.

— Ah, mă plictiseşti! zise brusc James. N-am timp de pierdut cu conversaţiile.

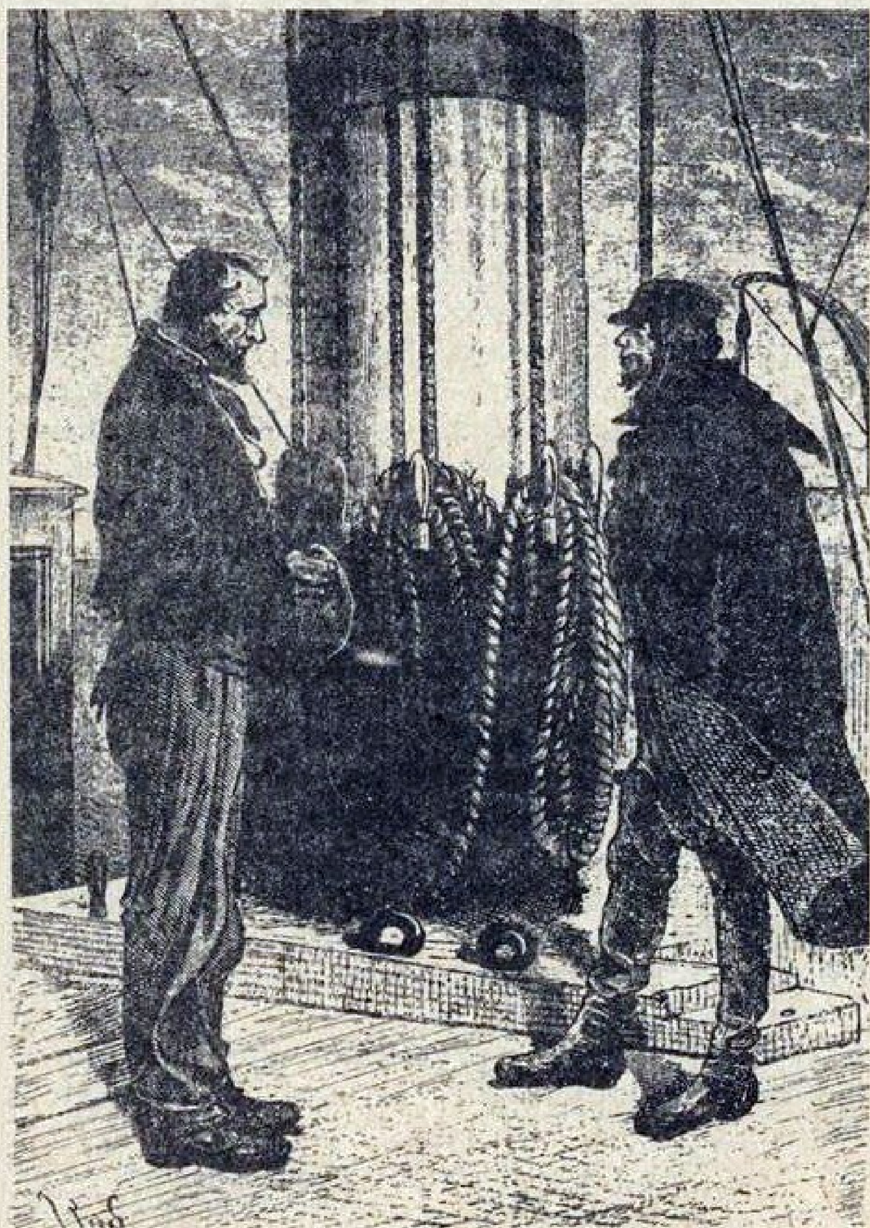
— N-o să vă plictisesc mult, reluă Crockston. Încă două cuvinte şi gata. Să vă spun: am un nepot.

— Are un unchi simpatic, nepotul dumitale, remarcă James Playfair.

— Ei, ei! făcu Crockston.

— O să termini odată şi odată? întrebă căpitanul, vizibil nerăbdător.

— Un om în plus n-o să vă încurce. Dimpotrivă!

— Ei bine, iată care-i treaba. Când îl iei pe unchi, aranjezi şi pentru nepot, peste învoială.

— Ah, într-adevăr?

— Da, aşa se obişnuieşte. Unul nu merge fără celălalt.

— Şi ce-i cu nepotul ăsta al tău?

— E un băiat de cincisprezece ani, boboc pe care îl învăţ meseria. E plin de bunăvoinţă şi-o să ajungă marinar bun într-o zi.

— Aha, meştere Crockston, strigă James Playfair, nu cumva confunzi *Delfinul* cu o şcoală de muşi?

— Să nu vorbim de rău şcolile de muşi, spuse marinarul. Unul din ei a devenit amiralul Nelson, iar altul, amiralul Franklin.

— Nu, zău, amice! răspunse James Playfair. Ai un fel de a vorbi care-mi place. Adu-ţi nepotul; dar dacă nu-l găsesc în unchiul lui pe voinicul care pretinzi că este, unchiul va avea de-a face cu mine. Du-te şi întoarce-te într-o oră.

Crockston nu aşteptă să i se spună de două ori. Îl salută destul de stângaci pe căpitanul *Delfinului*, apoi coborî pe chei. După o oră, revenea la bord cu nepotul său, un băiat între paisprezece şi cincisprezece ani, cam plăpând, cam slăbănog, cu un aer timid şi mirat, şi care nu semăna deloc cu unchiul lui nici în ce priveşte purtarea îndrăzneaţă, nici ca vigoare a corpului. Crockston însuşi se văzu obligat să-l stimuleze prin câteva cuvinte de încurajare.

— Hai, zicea el, curaj! N-o să ne mănânce nimeni, ce dracu! De altfel, mai avem timp să ne răzgândim.

— Nu, nu! răspunse tânărul. Şi Cerul să ne apere!

În aceeaşi zi, matelotul Crockston şi novicele John Stiggs erau înscrişi pe lista de echipaj a Delfinului.

A doua zi dimineaţa, la orele cinci, focurile steamerului fură aţâţate zdravăn; puntea tremura uşor de la vibraţiile cazanului, iar aburul ieşea fluierând prin supape. Sosise clipa plecării.

O apreciabilă mulţime se înghesuia, în ciuda orei matinale, pe cheiuri şi pe Glasgow Bridge. Venea să salute pentru ultima dată cutezătorul vapor. Vincent Playfair era şi el acolo, ca să-l îmbrăţişeze pe James, dar se purtă în această împrejurare ca un bătrân roman de odinioară. Îşi păstră cu eroism sângele rece, iar cele două sărutări apăsate cu care îşi tratã nepotul erau dovada unui suflet plin de vigoare.

— Du-te, James, îi zise tânărului căpitan, du-te repede şi întoarce-te încă şi mai repede. Mai ales nu uita să te foloseşti din greu de poziţia ta. Vinde scump, cumpără ieftin, şi unchiul tău îţi va acorda stima lui.

Cu această recomandare, împrumutată din *Manualul negustorului perfect*, unchiul şi nepotul se despărţiră şi toţi vizitatorii părăsiră bordul vasului.

În clipa aceea, Crockston şi John Stiggs erau pe teuga din faţă, unul lângă altul, iar primul îi spunea celui de-al doilea:

— Minunat, minunat! În mai puţin de două ore vom fi în larg şi am o părere foarte bună despre călătoria care începe aşa!

În loc de răspuns, novicele strânse mina lui Crockston. James Playfair tocmai dădea ultimele ordine pentru plecare.

— Avem presiune? îşi întrebă secundul.

— Da, căpitane, răspunse domnul Mathew.

— Ei bine, dezlegaţi parâmele.

Manevra fu executată imediat. Elicele se puseră în mişcare. *Delfinul* se urni din loc, trecu printre navele din port şi dispăru curând din ochii mulţimii care-l saluta cu ultimele urale.

Coborârea pe Clyde se făcu fără nici o greutate. S-ar putea spune că râul acesta a fost trasat de mâna omului, şi încă de o mână de maestru. De şaizeci de ani încoace, graţie dragării şi curăţirii repetate, a câştigat cincisprezece picioare adâncime, iar lărgimea i s-a triplat între cheiurile oraşului. Curând pădurea de catarge şi coşuri se pierdu în fum şi ceaţă. Zgomotul ciocanelor din topitorii si al securilor de pe şantierele de construcţii se stinse în depărtare". În dreptul satului Partick, casele de odihnă, vilele, locuinţele de plăcere luară locul uzinelor. Micşorând aburul, Delfinul evolua printre digurile înălţate pe malurile râului şi deseori trecea prin strâmtori foarte înguste. Inconvenient de mică importanţă; pentru o apă navigabilă, în fond, contează mai mult adâncimea decât lărgimea. Condus de unul dintre excelenţii piloţi ai Mării Irlandei, vaporul înainta fără ezitare printre geamandurile plutitoare, coloanele de piatră şi acele big-gings[1] prevăzute cu faruri care marchează şenalul. Peste puţin timp trecu de orăşelul Renfrew. Albia lui Clyde se lărgea la poalele colinelor Kilpatrick şi în faţa golfului Bowling, în fundul căruia se deschide gura canalului care leagă oraşul Edinburgh de Glasgow.

În sfârşit, la o înălţime de patru sute de picioare, castelul Dumbarton îşi ivi silueta uşor estompată de ceaţă şi, nu peste mult, pe malul stâng, navele din portul Glasgow dansară pe valurile stârnite de *Delfin*. Câteva mile mai încolo, fu depăşit Greenock, locul de baştină al lui James Watt. Delfinul ajunse la gura fluviului Clyde şi la intrarea în golful prin care acesta îşi varsă apele în Canalul Nordului. Acolo, nava simţi primele ondulaţii ale mării şi o luă de-a lungul coastelor pitoreşti ale insulei Arran.

În cele din urmă trecu de promontoriul Cantyre, aruncat de-a curmezişul canalului; întâlni insula Rathlin; pilotul se întoarse

[1] Mici ridicături din piatră. (N. aut.)

cu şalupa la micul său cuter care naviga în larg; redat autorităţii căpitanului. *Delfinul* o luă, prin nordul Irlandei, pe o rută mai puţin frecventată de nave şi, curând, pienrind din raza privirii ultima bucată de pământ european, se văzu singur în mijlocul oceanului.

III PE MARE

Delfinul avea un echipaj bun; nu din marinari războinici, nici din mateloţi de abordaj, ci alcătuit din oameni care manevrau excelent. Nici nu-i trebuia mai mult. Voinicii aceia erau, unul ca unul, nişte inşi curajoşi, insă — cu toţii — mai mult sau mai puţin comercianţi. Alergau după avere, nu după glorie. N-aveau nici un pavilion de arătat altora, nici culori de apărat prin salve de tun şi, de altfel, întreaga artilerie de bord era alcătuită din două mici aruncătoare de pietre bune doar de semnalizat.

Delfinul înainta rapid; răspundea perfect speranţelor constructorilor şi căpitanului, şi în scurt timp ieşise din apele britanice. În jur, nici o navă; marea rută a Oceanului era liberă. De fapt, nici un vapor al marinei federale n-avea dreptul să-l atace sub pavilion englez. Să-l urmărească, da; să-l împiedice să spargă blocada, atâta tot. Aşa că James Playfair făcuse orice sacrificiu pentru viteza navei sale, anume ca să nu poată fi urmărită.

Orice s-ar fi întâmplat, paza vigilentă nu lipsea la bord. În ciuda frigului, cineva veghea în permanenţă în arboradă, gata să semnaleze cea mai mică pânză apărută la orizont. Când se lăsă seara, căpitanul James dădu domnului Mathew instrucţiuni dintre cele mai precise.

— Nu lăsaţi oamenii să stea prea mult de veghe, îi zise. Îi poate pătrunde frigul, iar în asemenea condiţii nu se face pază bună. Schimbaţi-i mereu.

— Înţeles, căpitane! răspunse domnul Mathew.

— Vi-l recomand pe Crockston pentru acest serviciu. Matahala pretinde că are o vedere excelentă; trebuie pus la încercare. Includeţi-l în cartul de dimineaţă; să ţină sub observaţie ceaţa din zori. Dacă apare ceva nou, să fiu anunţat.

După care James Playfair se retrase în cabina sa. Domnul Mathew îl chemă pe Crockston şi-i transmise ordinele căpitanului.

— Mâine la şase, îi zise, să-ţi iei în primire postul de observaţie de pe vergile focului.

În loc de răspuns, Crockston scoase un mormăit afirmativ. Dar domnul Mathew nici nu se întorsese bine, că marinarul

bombăni o grămadă de cuvinte fără înţeles, sfârşind cu exclamaţia:

— Ce naiba vrea să spună cu vergile focului?

Chiar atunci îi ieşi în cale, pe teuga din faţă, nepotul său, John Stiggs.

— Ei bine, bunul meu Crockston?

— Ei bine! Merge, merge! răspunse marinarul cu un zâmbet forţat. Nu-i decât o belea: afurisitul ăsta de vapor se scutură ca un câine care iese din apă, astfel că mi-e sufletul cam amărât.

— Sărman prieten! zise novicele uitându-se la Crockston cu un sentiment de vie recunoştinţă.

— Şi când mă gândesc, reluă marinarul, că la vârsta mea mi se mai întâmplă să am rău de mare! Ca o femeiuşcă! Dar o să-mi treacă, o să-mi treacă! Mă mai necăjesc şi vergile alea ale focului...

— Dragul meu Crockston, şi numai pentru mine...

— Pentru dumneata şi pentru el, răspunse Crockston. Dar nici un cuvânt celor de-aici, John. Ai încredere în Destin, el n-o să ne părăsească.

Cu aceste cuvinte, John Stiggs şi Crockston se întoarseră în cabina echipajului, iar marinarul nu adormi înainte de a-l vedea pe tânărul novice dormind liniştit în compartimentul strâmt care îi fusese repartizat.

A doua zi, la ora şase, Crockston se sculă şi plecă să-şi ia postul în primire; urcă pe punte, iar secundul îi dădu ordin să se caţăre în arboradă şi să fie cu ochii în patru.

Auzindu-i vorbele, marinarul păru cam nehotărât; apoi, luînd o hotărâre, porni spre pupa *Delfinului*.

— Hei, unde te duci? strigă domnul Mathew.

— Unde m-aţi trimis, răspunse Crockston.

— Ţi-am spus să treci la vergile focului.

— Ei, acolo mă duc, răspunse matelotul pe un ton imperturbabil, fără să-şi întrerupă mersul spre dunetă.

— Îţi baţi joc de mine? reluă domnul Mathew, pierzându-şi răbdarea. Cauţi vergile focului pe arborele artimon? Ai o mutră de orăşan care habar n-are să împletească o saulă ori să facă o matisare! La bordul cărui hârb ai mai navigat, amice? Treci la catargul focului, imbecilule, la catargul focului!

Mateloţii aflaţi pe punte, adunaţi în grabă de cuvintele secundului, nu-şi putură reţine un imens hohot de râs văzând figura tulburată a lui Crockston, care se întorcea spre teuga[1] provei.

---

[1] *Teugă*: construcţie situată deasupra punţii superioare, la prova unei nave, în interiorul căreia sunt amenajate magazii, mai rar locuinţe pentru echipaj. (N. trad.)

— Aşa, zise el pe când măsura din priviri catargul, al cărui vârf cu totul nevăzut se pierdea în ceţurile dimineţii. Va să zică, trebuie să mă caţăr acolo, sus?

— Da, răspunse domnul Mathew, şi încă repede. Pe sfântul Patrick, o navă federală ar fi avut timp să-şi înfigă bompresul[1] în greementul nostru înainte ca acest trintor să ajungă la postul lui. Ai de gând să mergi odată?

Fără să crâcnească, Crockston se sui cu greu pe bastingaj; apoi începu să se caţăre pe scara de frânghie ca unul care nu se ştie folosi nici de picioare, nici de mâini. Ajuns la gabia focului, în loc să se salte cu uşurinţă pe ea, rămase nemişcat, agăţându-se de catarg cu disperarea celui apucat de ameţeală. Stupefiat de atâtea stângăcii şi simţindu-se cuprins de furie, domnul Mathew îi porunci să coboare pe punte imediat.

— Zdrahonul ăla, îi zise şefului de echipaj, n-a fost matelot niciodată în toată viaţa lui. Johnston, du-te şi vezi cam ce are prin sac.

Şeful de echipaj o luă grăbit spre cabina mateloţilor.

Între timp, Crockston cobora cu mare greutate; alunecându-i piciorul, se agăţă de o parâmă liberă şi căzu destul de rău pe punte.

— Neîndemânaticule, necioplitule, marinar de apă dulce! strigă domnul Mathew în chip de mângâiere. Ce cauţi tu la bordul *Delfinului*? Aha! te dădeai drept marinar de nădejde şi nu ştii nici măcar să deosebeşti catargul artimonului de cel al velei foc! Ei bine, o să stăm puţin de vorbă.

Crockston nu răspundea. Avea spinarea încovoiată, ca unul resemnat să primească orice. Chiar atunci se întoarse şeful de echipaj din inspecţia lui.

— Iată, îi zise secundului, ce-am găsit în sacul acestui ţărănoi: un portofel suspect, cu scrisori.

— Dă-l încoace, făcu domnul Mathew. Scrisori cu timbrul Statelor Unite ale Nordului! „Dl. Halliburtt, din Boston"! Un aboliţionist! Un federal!... Mizerabilule! Eşti un trădător! Te-ai strecurat la bord ca să ne trădezi! Fii liniştit, treaba ta s-a sfârşit, şi-o să ai parte de ghearele pisicii cu nouă cozi[2]! Şef de echipaj, să fie anunţat căpitanul. Până vine, voi, ceilalţi, păziţi-l pe ticălosul ăsta.

Întâmpinat cu asemenea complimente, Crockston se strâmbă cumplit, dar nu scotea o vorbă. Îl legaseră de cabestan şi nu-şi putea mişca nici mâinile, nici picioarele.

---

[1] *Bompres*: arbore aproape orizontal, montat la prova navei şi servind la susţinerea pânzelor triunghiulare. (N. trad.)

[2] Literal: *cat of nine tails*, bici făcut din nouă curele, foarte folosit în marina engleză. (N. aut.)

După câteva minute, James Playfair ieşi din cabina sa şi se îndreptă spre teuga provei. Imediat, domnul Mathew îl puse pe căpitan la curent cu întâmplarea.

— Ce ai de spus? întrebă James Playfair, reţinându-şi cu greu mânia.

— Nimic, răspunse Crockston.

— Ce voiai să faci pe nava mea?

— Nimic.

— Şi ce aştepţi acum de la mine?

— Nimic.

— Cine eşti tu? Un american, aşa cum par să dovedească scrisorile astea?

Crockston nu răspunse.

— Şef de echipaj, zise James Playfair, cincizeci de lovituri de bici, ca să i se dezlege limba. Sunt de ajuns, Crockston?

— O să vedem, răspunse fără să clipească unchiul lui John Stiggs.

— Voi, ăştia, mişcaţi! porunci şeful de echipaj.

La acest ordin, doi mateloţi puternici îl dezbrăcară pe Crocksţon de bluzonul său de lână. Luaseră deja temutul instrument şi îl ridicau deasupra umerilor pedepsitului, în momentul când novicele John Stiggs, palid şi nefericit, se repezi pe punte.

— Căpitane! strigă el.

— Ah, nepotul! zise James Playfair.

— Căpitane, reluă novicele cu un efort care îi marca violent figura, spun eu ceea ce n-a vrut să spună Crockston! O să dezvălui ceea ce el vrea încă să ascundă. Da, e american, iar eu la fel; amândoi suntem duşmanii sclaviei, dar nu suntem trădători veniţi la bord ca să predăm *Delfinul* navelor federale.

— Atunci de ce-aţi venit? întrebă căpitanul cu asprime, cercetându-l atent pe tânărul novice.

Acesta ezită câteva clipe înainte de a răspunde, apoi, cu o voce destul de hotărâtă, zise:

— Căpitane, aş vrea să vă vorbesc între patru ochi.

Pe când John Stiggs îşi exprima dorinţa, James Playfair continua să-l examineze cu atenţie. Faţa tânără şi blândă a novicelui, vocea lui deosebit de plăcută, fineţea mâinilor sale albe, abia atinse de un strat de culoare, ochii mari a căror însufleţire nu putea ascunde blândeţea, toate acestea îl făcură pe căpitan să bănuiască ceva. După ce John Stiggs îi ceru să-i vorbească aparte, Playfair îl privi fix pe Crockston, care ridica din umeri; apoi mută asupra novicelui o privire întrebătoare pe care acesta n-o putu susţine, şi-i spuse doar atât:

— Vino.

John Stiggs îl urmă pe căpitan în dunetă, iar acolo, deschizând uşa cabinei sale, James Playfair îi zise novicelui, ai cărui obraji erau palizi din pricina emoţiei:

— Binevoiţi să intraţi, domnişoară.

Invitat astfel, John începu să roşească şi două lacrimi îi scăpară din ochi fără să vrea.

— Liniştiţi-vă, domnişoară, zise James Playfair pe un ton mai blând, şi vă rog să mă lămuriţi cărei împrejurări îi datorez cinstea de a vă avea la bord.

Tânăra ezită o clipă să răspundă; apoi, încurajată de privirea căpitanului, se hotărî să vorbească.

— Domnule, zise ea, mă duc să-mi întâlnesc tatăl la Charleston. Oraşul e încercuit pe uscat, blocat dinspre mare. Nu ştiam cum să ajung acolo, până când am aflat că *Delfinul* îşi propunea să spargă blocada. Prin urmare, m-am urcat pe nava dumneavoastră, domnule, şi îmi cer scuze că am făcut-o fără să vă cer consimţământul. M-aţi fi refuzat.

— Bineînţeles, răspunse James Playfair.

— Deci am făcut bine că nu v-am întrebat, zise fata cu o voce mai hotărâtă.

Căpitanul îşi încrucişa braţele, dădu un ocol prin cabină, apoi reveni.

— Cum vă numiţi? o întrebă.

— Jenny Halliburtt.

— Dacă e să judec după adresele de pe scrisorile găsite asupra lui Crockston, tatăl vă este din Boston?

— Da, domnule.

— Şi un nordist se află aşadar într-un oraş din sud în plin război de secesiune?

— Tatăl meu e prizonier, domnule. Era la Charleston când s-au tras primele focuri de puşcă ale războiului civil şi când trupele Uniunii au fost alungate din fortul Sumter de către confederaţi. Principiile tatălui meu au atras asupra lui ura adepţilor sclaviei şi, cu nesocotirea oricărei justiţii, el a fost întemniţat din ordinul generalului Beauregard. Eram atunci în Anglia, la o rudă care tocmai murise, şi singură, fără alt sprijin decât în Crockston, cel mai credincios servitor al familiei, am vrut să-mi caut tatăl şi să-i împărtăşesc soarta.

— La urma urmei, ce e domnul Halliburtt? întrebă James Playfair.

— Un ziarist cinstit şi curajos, răspunse Jenny cu mândrie, unul din cei mai serioşi redactori ai *Tribunei*[1] şi cel mai îndrăzneţ apărător al cauzei negrilor.

---

[1] Ziar dedicat în întregime abolirii sclaviei. (N. aut.)

— Un aboliţionist! strigă cu putere căpitanul. Unul dintre oamenii care, sub pretextul lipsit de sens al abolirii sclaviei, şi-au umplut ţara de sânge şi ruine!

— Domnule, răspunse Jenny Halliburtt pălind, îmi insultaţi tatăl! N-ar trebui să uitaţi că aici sunt singura care îl poate apăra!

O roşeaţă intensă apăru pe fruntea tânărului căpitan; îl cuprinse o mânie amestecată cu ruşine. Poate că era pe punctul de a-i răspunde tinerei fără menajamente, dar reuşi să se abţină şi deschise uşa cabinei.

— Şef de echipaj! strigă el.

Cel chemat apăru în fugă.

— Cabina aceasta va fi de acum înainte a domnişoarei Jenny Halliburtt, zise căpitanul. Să mi se pregătească o cuşetă la capătul dunetei. Îmi ajunge atât.

— Căpitane, aş vrea să vă vorbesc între patru ochi

Şeful de echipaj se uita stupefiat la tânărul novice căruia i se dădea un nume femeiesc; dar, la un semn al lui James Playfair, ieşi.

— Iar acum, domnişoară, simţiţi-vă ca acasă, zise tânărul căpitan al *Delfinului*

Apoi se retrase.

IV ŞIRETLICURILE LUI CROCKSTON

Întreg echipajul aflǎ în scurt timp povestea domnişoarei Halliburtt. Pe Crockston nu-l deranja s-o spună. Din ordinul căpitanului, fusese dezlegat de cabestan, iar pisica cu nouă cozi se întorsese în culcuşul ei.

— Drăguţ animal, zise Crockston, mai ales când face pe blânda.

Îndată ce se văzu liber, coborî în cabina echipajului, luă o mica valiză şi i-o duse domnişoarei Jenny. Fata putu atunci să-şi îmbrace din nou hainele femeieşti; rămase însă izolată în cabină şi nu se mai ivi pe punte.

În ce-l priveşte pe Crockston, deveni absolut limpede pentru toţi că era marinar tot atât de mult ca un ins din garda călare şi trebuiră să-l scutească de orice serviciu la bord.

În vremea aceasta, *Delfinul* înainta rapid de-a curmezişul Atlanticului, frământându-i valurile cu dubla sa elice, şi singura grijă a echipajului era să vegheze cu multă atenţie. A doua zi după scena care descoperi incognito-ul domnişoarei Jenny, James Playfair se plimba cu paşi repezi pe puntea dunetei. Nu făcuse nici o încercare de-a o revedea pe fată şi de-a relua conversaţia din ajun.

În timpul plimbării, Crockston îi ieşea mereu în cale şi-l examina pe furiş, cu o mutră satisfăcută. Era evident că dorea să stea de vorbă cu căpitanul şi începu să-l privească atât de insistent încât în cele din urmă acesta se enervă.

— Ah, ce mai vrei de la mine? zise James Playfair, adresându-se americanului. Te învârţi în jurul meu ca un înotător pe lângă o geamandură! N-ai de gând să încetezi?

— Îmi cer iertare, căpitane, răspunse Crockston clipind din ochi, dar am ceva anume să vă spun.

— Dă-i drumul!

— O, nu-i ceva deosebit. Vreau să vă spun atâta doar, că sunteţi om cumsecade în fond.

— De ce în fond?

— Şi în fond şi în rest.

— N-am nevoie de complimentele tale.

— Astea nu-s complimente. Ca să vi le fac, o să aştept să ajungeţi până la capăt.

— La care capăt?

— La capătul misiunii.

— Aha! Am de îndeplinit o misiune?

— Bineînţeles. Ne-aţi primit la bord, pe fată şi pe mine. Bun. I-aţi cedat domnişoarei Halliburtt cabina. Bun. M-aţi scăpat de bici. Cum nu se poate mai bine. Ne duceţi de-a dreptul la Charleston. E minunat. Dar asta nu-i totul.

— Cum adică nu-i totul?! strigă James Playfair uluit de pretenţiile lui Crockston.

— Sigur că nu, răspunse acesta din urmă luându-şi un aer şiret. Tatăl e prizonier acolo!

— Şi dacă e?

— Şi dacă e, va trebui eliberat.

— Să-l eliberez pe tatăl domnişoarei Halliburtt?

— Fără îndoială. Un bărbat demn, cetăţean curajos! Merită să rişti ceva pentru el.

— Meştere Crockston, zise James Playfair încruntându-se, pari să fii un glumeţ de prima clasă. Dar ţine minte bine: eu n-am chef de glume.

— Vă mulţumesc, căpitane, răspunse americanul. Vorbesc foarte serios, nu glumesc deloc. Ce vă propun pare absurd la început, dar după ce o să vă mai gândiţi veţi vedea că nu puteţi face altfel.

— Cum! Va trebui să-l eliberez pe domnul Halliburtt?

— Exact. Veţi cere punerea sa în libertate generalului Beauregard, care n-o să vă refuze.

— Şi dacă mă refuză?

— Atunci, răspunse Crockston netulburat, vom folosi mijloacele forte şi vom umfla prizonierul de sub nasul confederaţilor.

— Aşa, strigă James Playfair pe care începea să-l cuprindă furia, aşa, nu-mi ajunge că trec printre vasele federale şi că sparg blocada la Charleston, mai trebuie să mă şi întorc în ocean sub canonada forturilor, şi asta numai ca să eliberez un domn pe care nu-l cunosc, unul dintre aboliţioniştii aceia pe care îi detest, mâzgălitor de hârtie care îşi varsă cerneala în loc să-şi verse sângele!

— Oh, o lovitură de tun mai mult sau mai puţin! comentă Crockston.

— Meştere Crockston, zise James Playfair, ascultă bine aici: dacă te pun păcatele să-mi mai pomeneşti vreodată despre povestea asta, te arunc în fundul calei, unde vei sta tot timpul cât durează traversarea, ca să înveţi să-ţi ţii gura.

Cu aceste cuvinte, căpitanul îl expedie pe american, care plecă bombănind:

— Ei bine, nu-s nemulţumit de conversaţie! Afacerea-i pornită! Treaba merge, merge!

Când James Playfair spusese „un aboliţionist pe care îl detest", îl luase, desigur, gura pe dinainte. Nu era deloc un partizan al sclaviei, dar nu voia să admită că problema acesteia era predominantă în războiul civil al Statelor Unite, şi asta în ciuda declaraţiilor formale ale preşedintelui Lincoln. Pretindea oare că statele din sud — opt din treizeci şi şase — aveau în principiu dreptul să se separe, fiindcă se uniseră de bunăvoie? Nici măcar asta. Îi detesta pe nordişti, atâta tot. Îi detesta ca pe nişte fraţi desprinşi odinioară din familia comună, englezi veritabili care consideraseră că e bine să facă ceea ce el, James Playfair, aproba acum la Statele Confederate. Iată care erau opiniile politice ale căpitanului de pe nava *Delfinul*; dar în primul rând războiul din America îl atingea direct şi personal, încât purta pică acelora care făceau acest război. Se înţelege, deci, cum trebuie să fi primit propunerea de a elibera un adversar al sclaviei, ridicându-şi-i în cap pe confederaţi, cu care pretindea că face negoţ.

Totuşi, insinuările lui Crockston nu încetau să-l frământe. Le alunga departe, însă ele îi reveneau în minte neîncetat, iar când a doua zi domnişoara Jenny urcă pentru o clipă pe punte, nu îndrăzni să i se uite în ochi.

Şi era, fără îndoială, mare păcat, căci această fată cu părul blond, cu privirea inteligentă şi blândă, merita să fie privită de un tânăr de treizeci de ani; dar James se simţea încurcat în prezenţa ei; simţea că fermecătoarea creatură avea un suflet mare şi generos, a cărui educaţie se făcuse la şcoala nefericirii. Îşi dădea seama că tăcerea cu care o trata era un refuz de a-i aproba dorinţele cele mai scumpe. Nici domnişoara Jenny nu-l căuta pe James Playfair, însă nici nu-l evita, şi în primele zile îşi vorbiră puţin sau deloc. Miss Halliburtt abia dacă ieşea din cabina ei şi, desigur, ea nu i-ar fi adresat vreodată o vorbă interesată căpitanului *Delfinului*, dacă o stratagemă de-a lui Crockston n-ar fi pus cele două părţi în contact.

Bravul american era un servitor credincios al familiei Halliburtt. Fusese crescut în casa stăpânului său şi devotamentul îi era fără margini. Bunul-simţ îi era pe măsura curajului şi a puterii. Aşa cum s-a văzut, avea un fel al său propriu de a privi lucrurile: trata evenimentele din perspectiva unei filozofii particulare; nu se descuraja uşor şi în cele mai dificile împrejurări ştia să se descurce minunat.

Acest om cumsecade îşi pusese în cap să-l elibereze pe domnul Halliburtt; să se folosească, pentru a-l salva, de nava

căpitanului şi de căpitanul însuşi, după care să se întoarcă în Anglia. Aşa arăta planul lui, pe când fata nu dorea altceva decât să-şi găsească tatăl şi să împartă captivitatea cu el. Crockston încerca să-l mobilizeze pe James Playfair; atacase decis, dar inamicul nu dăduse înapoi. Dimpotrivă.

— Haide, îşi zise, trebuie neapărat ca domnişoara Jenny şi căpitanul să ajungă la o înţelegere. Dacă rămân posaci pe parcursul întregii traversări, n-ajungem la nimic. Trebuie să-şi vorbească, să discute, să se şi certe, dar să stea de vorbă, şi să fiu spânzurat dacă în timpul conversaţiei James Playfair nu va ajunge să propună el însuşi ceea ce astăzi refuză.

Văzând însă că fata şi tânărul se ocoleau, Crockston începu să se neliniştească. „Trebuie să grăbim lucrurile", îşi zise.

Şi în dimineaţa celei de-a patra zile intră în cabina domnişoarei Halliburtt frecându-şi mâinile cu un aer de deplină satisfacţie.

— Veşti bune, strigă el, veşti bune! N-o să ghiciţi niciodată ce mi-a propus căpitanul. Un bărbat foarte cumsecade, chiar aşa!

— Ah, răspunse Jenny, a cărei inimă bătea cu putere. Ţi-a propus...?

— Să-l eliberăm pe domnul Halliburtt, să-l răpim de la confederaţi şi să-l ducem în Anglia.

— Adevărat? strigă Jenny.

— E aşa cum vă spun, domnişoară. Ce om de suflet e acest James Playfair! Iată cum sunt englezii: sau totul rău, sau totul bine! Ah, poate conta pe recunoştinţa mea şi sunt gata să mă las tăiat pentru el, dacă asta i-ar fi pe plac.

Bucuria domnişoarei Jenny fu imensă la auzul cuvintelor lui Crockston. Să-i elibereze tatăl! Ea nici măcar n-ar fi îndrăznit să-şi imagineze un asemenea proiect! Iar căpitanul *Delfinului* îşi risca pentru ea nava şi echipajul!

— Aşa stau lucrurile, adăugă Crockston în încheiere, încât omul, domnişoară Jenny, merită pe deplin un cuvânt de mulţumire din partea dumneavoastră.

— Mai mult decât atât, o prietenie veşnică! exclamă fata.

— Şi părăsi imediat cabina, căutându-l pe James Playfair ca să-şi exprime sentimentele ce i se revărsau din inimă. „Merge din ce în ce mai bine, murmură americanul. Treaba zbârnâie, o să reuşim!"

James Playfair se plimba pe dunetă şi, cum era de aşteptat, fu foarte surprins, ca să nu spunem stupefiat, s-o vadă pe fată apropiindu-se de el şi, cu ochii umezi de lacrimile recunoştinţei, întinzându-i mâna.

— Mulţumesc, domnule, mulţumesc pentru devotamentul dumneavoastră, pe care n-aş fi îndrăznit să-l aştept vreodată de la un străin!

— Domnişoară, răspunse căpitanul ca unul care nu înţelegea şi nu putea să înţeleagă, nu ştiu...

— Totuşi, domnule, reluă Jenny, aveţi de gând să înfruntaţi destule primejdii pentru mine, poate chiar să vă riscaţi interesele. Aţi făcut deja atât de mult acordându-mi la bord o ospitalitate la care nu aveam nici un drept...

— Scuzaţi-mă, domnişoară Jenny, zise James Playfair, dar vă mărturisesc că nu pricep ce vreţi să spuneţi. M-am purtat faţă de dumneavoastră ca orice bărbat binecrescut faţă de o femeie, iar ceea ce am făcut nu merită nici atâta recunoştinţă, nici atâtea mulţumiri.

— Domnule Playfair, zise Jenny, e inutil să vă mai prefaceţi. Crockston mi-a spus totul!

— Ah, făcu căpitanul, Crockston v-a spus totul. Atunci înţeleg din ce în ce mai puţin motivul care v-a determinat să părăsiţi cabina şi să veniţi să-mi spuneţi cuvinte pe care...

Vorbind astfel, tânărul căpitan era destul de stânjenit; îşi aminti cât de brutal întâmpinase propunerile americanului; dar Jenny nu-i lăsă timp să se mai explice, din fericire pentru el, ci îl întrerupse:

— Domnule James, când m-am îmbarcat pe această navă eu n-aveam alt plan decât să merg la Charleston şi acolo, oricât de cruzi ar fi adepţii sclaviei, n-ar fi putut refuza unei sărmane fete dorinţa de a împărţi captivitatea cu tatăl ei. Atâta tot, şi n-aş fi sperat niciodată într-o întoarcere imposibilă; dar fiindcă generozitatea dumneavoastră merge până acolo încât vreţi să-mi eliberaţi tatăl închis, şi fiindcă doriţi să faceţi totul pentru a-l salva, primiţi vă rog recunoştinţa mea vie şi îngăduiţi-mi să vă strâng mâna!

James nu ştia ce să spună şi nici ce atitudine să ia; îşi muşca buzele; nu îndrăznea să ia mâna pe care i-o întindea fata. Vedea bine că Crockston îl „compromisese" îndeajuns încât să nu mai poată da înapoi. Şi totuşi, n-avea de gând să participe la eliberarea domnului Halliburtt şi să tragă ponoasele afacerii. Dar cum să înşele speranţele sărmanei fete? Cum să refuze mâna pe care ea i-o întindea cu un profund sentiment prietenesc? Cum să schimbe în lacrimi de durere lacrimile de recunoştinţă care-i umezeau ochii?

Aşa că tânărul încercă să răspundă evaziv, încât să-şi poată păstra libertatea de acţiune şi să nu se angajeze cu nimic.

— Domnişoară Jenny, credeţi-mă că am să fac tot ce-mi va sta în putinţă pentru...

Şi cuprinse în palme mâna mică a domnişoarei Jenny; dar, la apăsarea ei blândă, simţi că inima i se topeşte, mintea i se tulbură; nu găsea cuvinte să-şi exprime gândurile; bâlbâi ceva vag:

— Domnişoară... domnişoară Jenny... pentru dumneata...

Crockston, care îl urmărea, îşi freca mâinile strâmbându-se şi repeta:

„Se face, se face! S-a făcut!"

Cum să fi ieşit James Playfair din această situaţie neplăcută? Nimeni n-ar fi putut spune. Însă, spre norocul lui, dacă nu şi spre al *Delfinului*, răsună vocea matelotului de veghe.

— Ehei! Ofiţer de cart! strigă el.

— Ce se întâmplă? întrebă domnul Mathew.

— Pânză sub vânt!

Părăsind-o imediat pe fată, James Playfair se repezi spre hobanele artimonului.

V GHIULELELE *IROCHEZULUI* ŞI ARGUMENTELE DOMNIŞOAREI JENNY

Până atunci *Delfinul* navigase cu mult noroc şi cu o rapiditate remarcabilă. Nici o navă nu apăruse la orizont până la cea semnalată de omul de veghe.

Delfinul se găsea la 32°l5' latitudine şi la 57°43' longitudine vestică faţă de meridianul de la Greenwich, adică la trei cincimi din distanţa pe care o avea de parcurs. De patruzeci şi opt de ore, o ceaţă care atunci începea să se ridice acoperea apele oceanului. În măsura în care această ceaţă îi era de folos *Delfinului*, fiindcă îi ascundea înaintarea, ea îl şi împiedica să scruteze marea până la depărtări apreciabile şi, fără să-şi dea seama, el putea naviga bord în bord, ca să spunem aşa, cu navele pe care voia să le evite.

Or, chiar aşa se şi întâmplase, iar când se semnalase vasul necunoscut, acesta nu era mai departe de trei mile[1] pe direcţia vântului.

Când ajunse la postul de observaţie, James Playfair distinse cu claritate, într-un loc părăsit de ceaţă, o mare corvetă federală înaintând sub întreaga presiune a aburului. Se îndrepta spre *Delfin* în aşa fel încât să-i taie calea.

După ce o examină cu atenţie, căpitanul coborî iarăşi pe punte şi-l chemă pe secund.

— Domnule Mathew, îi zise, ce credeţi despre nava asta?

— Cred, căpitane, că e un vas al marinei federale care ne bănuieşte intenţiile.

---

[1] 5556 metri, cu ceva mai mult de 5 kilometri şi jumătate. (N. aut.)

— Într-adevăr, nu există nici o îndoială în ce priveşte naţionalitatea sa, observă James Playfair. Priviţi!

În momentul acela, pavilionul înstelat al Statelor Unite ale Nordului urca pe picul corvetei, iar aceasta îşi sublinie intenţiile printr-o lovitură de tun.

— Ne invită să le arătăm pavilionul nostru, zise domnul Mathew. Ei bine, să li-l arătăm. Nu avem motive să roşim.

— La ce bun? întrebă James Playfair. Pavilionul nu ne oferă nici o acoperire şi nu-i va împiedica pe indivizii ăia să vrea să ne viziteze. Nu. Mergem înainte.

— Şi cât mai repede, adăugă domnul Mathew, căci dacă ochii nu mă înşeală, am mai văzut corveta asta pe undeva pe lângă Liverpool, venită să supravegheze vasele aflate în construcţie. Să n-am parte de nume dacă nu scrie *Irochezul* pe „taffrail”[1].

— Ţine la alergătură?

— E una din cele mai bune nave ale marinei federale.

— Câte tunuri are?

— Opt tunuri.

— O, nu ridicaţi din umeri, căpitane, replică domnul Mathew pe un ton serios. Două dintre cele opt tunuri sunt cu pivoţi, unul de şaizeci pe teuga din spate, altul de o sută pe punte, şi amândouă ghintuite.

— Drace! făcu James Playfair. Astea-s marca Parrott şi bat la trei mile distanţă.

— Ba chiar mai mult, căpitane.

— Ei bine, domnule Mathew, că tunurile sunt de o sută sau de patru, că bat la trei mile sau la cinci sute de yarzi, asta-i totuna când poţi să o ştergi destul de repede încât să scapi de ghiulelele lor. O să-i arătăm acestui *Irochez* cum se goneşte când eşti făcut pentru goană. Să se înteţească focurile, domnule Mathew.

Secundul transmise inginerului[2] ordinele căpitanului şi curând un fum negru se învârteja deasupra coşurilor vaporului.

Aceste semne nu păreau să fie pe placul corvetei, căci îi semnaliza *Delfinului* să oprească. James Playfair nu ţinu însă seamă de avertisment şi nu schimbă direcţia navei sale.

— Şi acum, zise el, să vedem ce-o să facă *Irochezul*. Are o ocazie bună să-şi încerce tunul de o sută şi să afle până unde bate. Înainte, cu toată viteza!

— Bun! făcu domnul Mathew. Nu vor întârzia să ne salute cum se cuvine.

Revenind pe dunetă, căpitanul o văzu pe domnişoara Halliburtt şezând liniştită aproape de balustradă.

---

[1] Nume dat părţii din spate a vaselor americane. (N. aut.)

[2] Astfel este numit mecanicul în marina engleză. (N. aut.)

— Domnişoară Jenny, îi zise, vom fi urmăriţi probabil de corveta pe care o vedeţi sub vânt şi, cum are de gând să ni se adreseze prin lovituri de tun, vă ofer braţul pentru a vă conduce în cabină.

— Foarte mulţumesc, domnule Playfair, răspunse fata privindu-l pe tânăr, însă nu mi-e teamă de o lovitură de tun.

— Totuşi, domnişoară, în ciuda distanţei, s-ar putea să fie periculos.

— Oh, n-am fost crescută ca o plângăreaţă. Suntem obişnuiţi cu toate, în America, şi vă asigur că ghiulelele *Irochezului* nu mă vor face să-mi aplec capul.

— Sunteţi curajoasă, domnişoară Jenny.

— Să zicem că sunt curajoasă, domnule Playfair, deci îngăduiţi-mi să rămân lângă dumneavoastră.

— N-am să vă refuz nimic, domnişoară Halliburtt, zise căpitanul apreciind calmul netulburat al fetei.

Nu sfârşiră bine de vorbit, că se şi zări un norişor alb izbucnind din bastingajul corvetei federale. Înainte ca zgomotul exploziei să fi ajuns până la *Delfin*, un proiectil cilindro-conic, învârtindu-se în jurul axei sale cu o viteză înspăimântătoare şi înşurubându-se în aer, ca să spunem aşa, se îndreptă spre vapor. Era uşor să-i urmăreşti traiectoria, care se descria cu o relativă încetineală, fiindcă proiectilele pleacă mai încet din gura unui tun ghintuit decât din orice alt tun cu ţeava netedă.

Ajuns la douăzeci de braţe[1] de Delfin, proiectilul, coborând simţitor, atinse valurile şi îşi marcă trecerea printr-o serie de jeturi de apă; apoi, ricoşînd pe suprafaţa lichidă, îşi recâştigă elanul şi sări la o anumită înălţime, trecu pe deasupra *Delfinului* retezând capătul dinspre tribord al vergii focului, căzu din nou la vreo treizeci de braţe mai încolo şi se afundă în valuri.

— Drace! exclamă James Playfair. S-o întindem, s-o întindem! A doua ghiulea n-o să se lase aşteptată.

— O, făcu domnul Mathew, e nevoie de ceva timp ca să încarci iarăşi o asemenea piesă.

— Pe legea mea, iată ceva interesant de văzut, zise Crockston care, cu braţele încrucişate, privea scena ca un spectator cu totul dezinteresat. Şi să mai zici că ăia care ne trimit asemenea ghiulele sunt prietenii noştri!

— Ah, tu eşti! strigă James Playfair cercetându-l pe american din cap până în picioare.

— Chiar eu, căpitane, răspunse imperturbabil americanul. Am venit să văd cum trag aceşti federali viteji. Nu-i rău, într-

---

[1] Braţ — unitate de măsură folosită în marină: un braţ = 1,83. (N. trad.)

adevăr, nu-i rău!

Căpitanul tocmai voia să-i răspundă destul de aspru lui Crockston; dar în acel moment un al doilea proiectil izbi apa în partea dinspre tribord a pupei.

— Bun! strigă James Playfair. Am câştigat deja două cabluri în dauna *Irochezului*. Amicii tăi merg ca o geamandură, pricepi tu, meştere Crockston?

— Nu spun că nu, replică americanul, şi pentru prima dată în viaţă asta îmi face plăcere.

A treia ghiulea rămase mult în spatele celorlalte două şi, în mai puţin de zece minute, *Delfinul* ieşi din raza tunurilor de pe corvetă.

— Iată ceva ce valorează cât toate *patent log-urile*[1] din lume, domnule Mathew, zise James Playfair, şi mulţumită acestor ghiulele ştim pe ce viteză trebuie să contăm. Acum, să fie domolite focurile. Nu merită să ardem inutil combustibilul.

— Comandaţi o navă bună, îi spuse atunci domnişoara Halliburtt tânărului căpitan.

— Da, domnişoară Jenny, bravul meu *Delfin* atinge şaptesprezece noduri şi, înainte de lăsarea serii, vom pierde din vedere acea corvetă federală.

James Playfair nu exagera calităţile nautice ale vasului său; soarele nu asfinţise încă atunci când vârfurile catargelor navei americane dispărură dincolo de orizont.

Acest incident permise căpitanului să vadă într-o lumină cu totul nouă caracterul domnişoarei Halliburtt. De altfel gheaţa fusese spartă. De-acum înainte, în tot restul traversării, întâlnirilc dintre căpitanul *Delfinului* şi pasagera lui fură frecvente şi de lungă durată. El descoperi o tânără liniştită, înzestrată cu tărie sufletească, inteligentă, chibzuită, vorbind cu o mare francheţe, ca în America, având păreri ferme despre orice şi emiţându-le cu o convingere care îl impresiona pe James Playfair fără să-şi dea seama. Ea îşi iubea ţara; o pasiona marea idee a Uniunii şi vorbea despre războiul civil cu un entuziasm de care n-ar fi fost în stare nici o altă femeie. Aşa că se întâmplă în repetate rânduri ca James Playfair să fie foarte încurcat atunci când trebuia să-i dea replica. Uneori intrau în joc chiar opiniile „negociantului" şi Jenny le ataca la fel de energic, iară să facă nici o concesie. La început, James vorbi mult. Încercă să ţină partea confederaţilor împotriva federalilor, să aducă dovezi că dreptatea era a secesioniştilor şi să afirme că aceia care s-au unit de bunăvoie puteau să se despartă tot aşa. Dar fata nu voia să fie de acord cu aşa ceva; ea demonstra, de altfel, că problema sclaviei se ridica deasupra

---

[1] Instrumente de măsurat viteza unei nave. (N. trad.)

tuturor celorlalte argumente în această luptă a americanilor din Nord contra celor din Sud, că era vorba incomparabil mai mult de morală şi umanism decât de politică, iar James fu învins fără posibilitatea de a replica. De altminteri, în timpul unor asemenea discuţii, el îndeosebi asculta. Dacă îl impresionaseră mai degrabă dovezile domnişoarei Halliburtt sau, dimpotrivă, farmecul pe care îl avea vorbind e aproape imposibil de stabilit; dar, în cele din urmă, el trebui să recunoască, printre altele, că problema sclaviei era o chestiune principală în războiul civil, că trebuia rezolvată o dată pentru totdeauna, ca să se termine cu aceste ultime orori ale timpurilor barbare.

De fapt, am mai spus că pe căpitan nu-l prea preocupau problemele politice. Şi-ar fi abandonat opiniile cele mai serioase în faţa unor argumente prezentate sub o formă atât de atrăgătoare şi în asemenea condiţii. Nu se crampona de ideile pe care le avea în acest domeniu; dar asta nu era totul, căci „negociantul" fu atacat în final direct în interesele lui cele mai mari. Veni în discuţie chestiunea traficului pe care-l făcea Delfinul şi a muniţiilor transportate pentru confederaţi.

Da, domnule James, îi zise într-o zi domnişoara Halliburtt, recunoştinţa nu mă va împiedica să vă vorbesc cu toată francheţea. Dimpotrivă. Sunteţi un marinar temerar, un negustor abil, firma Playfair este renumită pentru onorabilitatea ei; dar de data asta ea nu-şi respectă principiile şi face un lucru străin de demnitatea sa.

— Cum, exclamă James, firma Playfair n-are dreptul să încerce o asemenea operaţiune comercială?

— Nu! Ea duce muniţie de război unor nenorociţi care s-au răzvrătit împotriva guvernului legal al ţării lor, ceea ce înseamnă să serveşti o cauză nedreaptă.

— Pe legea mea, domnişoară Jenny, răspunse căpitanul, n-am să discut cu dumneata despre dreptul confederaţilor. Iată răspunsul meu pe scurt: sunt negustor, şi în această calitate nu mă preocupă decât interesele casei mele. Urmăresc profitul, indiferent de unde ar veni.

— Tocmai asta e condamnabil, domnule James, observă fata. Profitul nu e o scuză. Aşa că atunci când vindeţi chinezilor opiul care-i îndobitoceşte sunteţi la fel de vinovat ca şi acum, când le furnizaţi celor din Sud mijloacele cu care să continue un război criminal!

— Ah, de data asta, domnişoară Jenny, e prea mult şi nu pot admite...

— Dar ceea ce spun eu e adevărat, iar când o să vă cercetaţi conştiinţa, când veţi înţelege bine ce rol jucaţi, când o să vă gândiţi la urmările de care sunteţi perfect responsabil în ochii

tuturor, îmi veţi da dreptate în această privinţă, ca şi în atâtea altele.

La asemenea cuvinte, James Playfair rămase consternat. O părăsi pe fată cuprins de o adevărată furie, căci nu se simţea capabil să-i răspundă; stătu apoi îmbufnat ca un copil timp de o jumătate de oră, o oră cel mult, şi se întoarse din nou la acea fată aparte, care îi zdrobea argumentele cele mai tari cu un surâs atât de amabil.

Pe scurt, indiferent de urmări şi deşi nu-i convenea, căpitanul James Playfair nu-şi mai aparţinea. Nu mai era „stăpân după Dumnezeu" la bordul navei sale.

Astfel, spre marea bucurie a lui Crockston, afacerile domnului Halliburtt păreau să fie pe calea cea bună. Căpitanul lăsa impresia că e hotărât să facă totul pentru a-l elibera pe tatăl domnişoarei Jenny, chiar dacă pentru asta ar fi trebuit să rişte *Delfinul*, încărcătura, echipajul şi să suporte blestemele onorabilului său unchi Vincent.

VI ŞENALUL INSULEI SULLIVAN

La două zile după întâlnirea cu corveta *Irochezul*, *Delfinul* trecea prin dreptul Bermudelor şi trebui să înfrunte o vijelie cumplită. Aceste locuri sunt deseori bântuite de uragane extrem de violente. Sunt celebre prin calamităţi, şi tocmai acolo şi-a plasat Shakespeare emoţionantele scene ale dramei sale *Furtuna*, unde împărăţia valurilor şi-o dispută Ariel şi Caliban.

Furtuna fu înspăimântătoare. James Playfair se gândi o clipă să facă o escală la Mainland, una dintre insulele Bermude, unde englezii au un post militar. Ar fi fost inoportun şi, pe deasupra, regretabil. Din fericire, *Delfinul* se comportă minunat în timpul furtunii şi, după ce fugise o zi întreagă din calea uraganului, putu să-şi reia drumul spre coasta americană.

Dacă James Playfair se arătase satisfăcut de navă, nu fusese însă mai puţin încântat de curajul şi de sângele rece al fetei. Domnişoara Halliburtt îşi petrecu alături de el, pe punte, cele mai neplăcute ore ale uraganului. Astfel că James, examinându-şi bine sufletul, văzu că o iubire profundă, imperioasă, irezistibilă, punea stăpânire pe întreaga sa fiinţă.

„Da, îşi zise el, fata asta neînfricată e stăpână la bord! Mă răsuceşte aşa cum face marea cu un vas aflat în pericol. Simt că mă scufund! Ce-o să spună unchiul Vincent? Ah, sărmană natură! Sunt sigur că dacă Jenny mi-ar cere să arunc în mare toată încărcătura asta blestemată, de contrabandă, aş face-o fără şovăială, din dragoste pentru ea."

Din fericire pentru firma Playfair and Co., domnişoara Halliburtt nu pretinse un asemenea sacrificiu. Totuşi, sărmanul căpitan era îndrăgostit lulea, iar Crockston, care citea în inima lui ca într-o carte deschisă, îşi freca mâinile de ziceai că-şi jupoaie pielea, nu alta.

„E al nostru, e al nostru! repeta în sinea lui. Şi în mai puţin de opt zile stăpânul meu va fi instalat în tihnă la bord, în cea mai bună cabină a *Delfinului*."

Cât despre domnişoara Jenny, dacă-şi dădea seama de sentimentele pe care le inspira, dacă le împărtăşea şi ea, nimeni nu putea să ştie, iar James Playfair cu atât mai puţin. Fata era foarte rezervată, ca urmare a educaţiei sale americane, şi secretul îi rămase îngropat adânc în inimă.

Dar, pe când dragostea făcea asemenea progrese în sufletul tânărului căpitan, *Delfinul* înainta cu aceeaşi rapiditate spre Charleston.

La l3 ianuarie, marinarul de veghe anunţă pământ la zece mile în direcţia vest. Era un ţărm scund şi aproape confundat, de la distanţă, cu linia valurilor. Crockston cercetă cu atenţie orizontul şi, spre orele nouă dimineaţa, arătând un punct într-un ochi de cer înseninat, strigă:

— Farul din Charleston!

Dacă Delfinul ar fi sosit noaptea, farul acesta, aşezat pe insula Morris şi înălţat la o sută patruzeci de picioare deasupra nivelului mării, s-ar fi putut zări cu câteva ore mai repede, căci sclipirile luminii sale rotitoare sunt vizibile la o distanţa de paisprezece mile.

Când poziţia *Delfinului* fu astfel determinată, James Playfair nu mai avea decât un singur lucru de făcut: să hotărască prin care şenal avea să intre în golful Charleston.

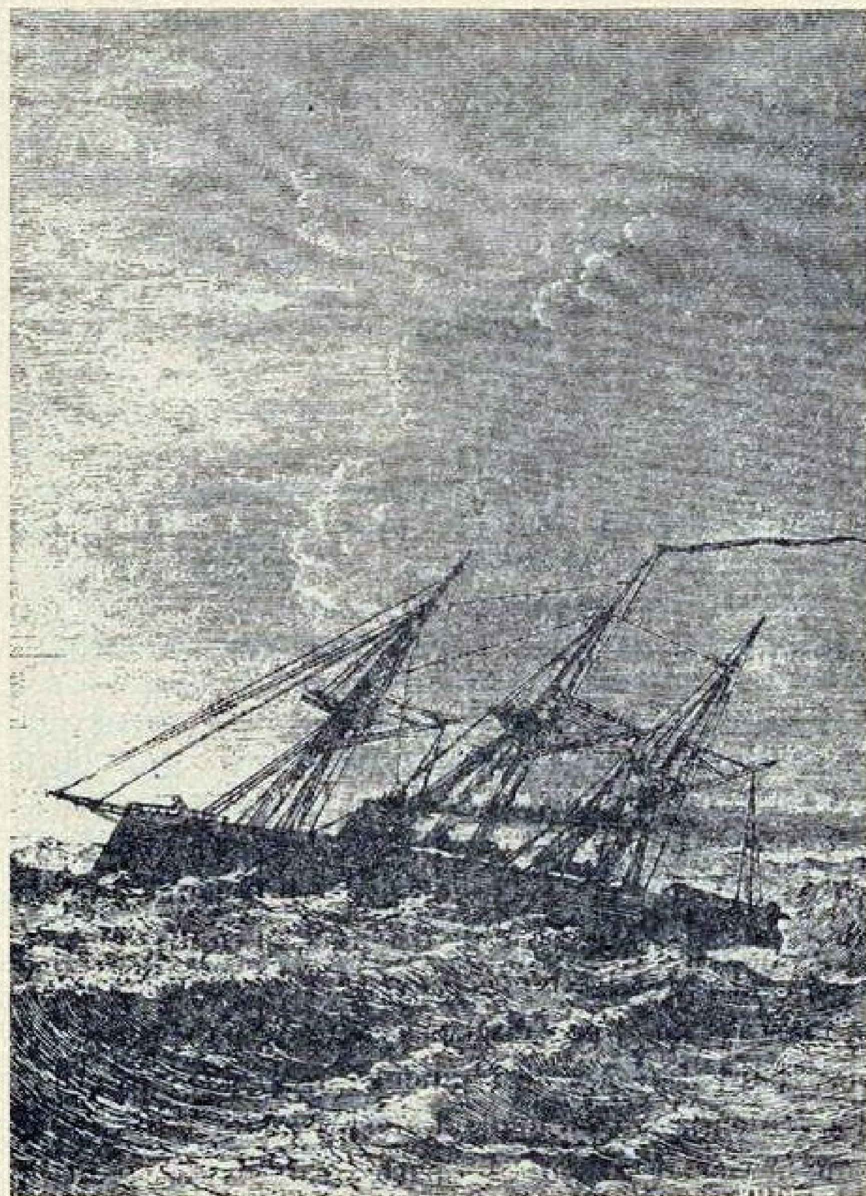
— Dacă nu întâlnim nici o piedică, zise el, în mai puţin de trei ore vom fi la adăpost în docurile portului.

Oraşul Charleston este situat în fundul unui estuar lung de şapte mile şi larg de două, numit Charleston Harbour, în care se pătrunde cu destulă greutate. Intrarea e mărginită de insula Morris la sud şi de insula Sullivan la nord. În vremea când *Delfinul* încerca să străpungă blocada, insula Morris aparţinea deja trupelor federale, iar generalul Gillmore instala pe ea baterii capabile să bombardeze şi să domine rada. Insula Sullivan, dimpotrivă, era în mâinile confederaţilor, care rezistau în fortul Moultrie, construit la extremitatea ei. Era, prin urmare, foarte avantajos pentru *Delfin* să se ţină cât mai aproape de ţărmul nordic, pentru a evita focul bateriilor din insula Morris.

Cinci şenaluri permiteau să se pătrundă în estuar: şenalul insulei Sullivan, şenalul nordic, şenalul Overall, senalui

principal şi, în sfârşit, şenalul Lawford; însă acesta din urmă nu putea fi folosit de străini decât dacă aveau o foarte largă experienţă de navigator şi comandau vase cu un pescaj mai mic de şapte picioare. Cât despre şenalul nordic şi şenalul Overall, ele erau împânzite de bateriile federale. Prin urmare, despre acestea nici nu putea fi vorba. Dacă James Playfair ar fi avut posibilitatea să aleagă, şi-ar fi dirijat vaporul spre şenalul principal, care e cel mai bun şi ale cărui relevmente sunt uşor de urmat; dar trebuia să ţină seama de circumstanţe şi să hotărască în funcţie de situaţia existentă. Căpitanul *Delfinului* cunoştea de altfel toate secretele golfului, pericolele lui, adâncimea apei la reflux, curenţii; era deci în stare să-şi conducă nava în cea mai deplină siguranţă, îndată ce s-ar fi angajat pe una din aceste înguste trecători. Problema cea mare rămânea aşadar să pătrundă.

Furtuna fu înspăimîntătoare...

Or, manevra respectivă pretindea o bună experienţă a mării şi o cunoaştere exactă a calităţilor Delfinului.

Într-adevăr, două fregate federale navigau atunci în apele de lângă Charleston. Domnul Mathew i le semnală imediat lui James Playfair.

— Se pregătesc să ne întrebe ce căutăm în aceste locuri, zise el.

— Ei bine, nu le vom răspunde, hotărî căpitanul, iar curiozitatea nu le va fi de nici un folos.

Totuşi, crucişătoarele se îndreptau cu toată viteza spre *Delfin*, care îşi continua drumul având grijă să se ţină în afara bătăii tunurilor lor. Ca să câştige timp, James Playfair îndreptă nava spre sud-vest, manevră menită să înşele vasele inamice. Acestea crezură, fireşte, că *Delfinul* avea intenţia să se lanseze în şenalurile insulei Morris. Or, acolo existau baterii şi tunuri de la care ar fi ajuns o singură ghiulea ca să scufunde vasul englezesc. Federalii lăsară prin urmare *Delfinul* să gonească spre sud-vest, mulţumindu-se să-l ţină sub observaţie, fără să insiste prea mult în urmărire.

Astfel că, timp de o oră, situaţia navelor nu se schimbă. De altfel, vrând să înşele crucişătoarele şi în ce priveşte viteza *Delfinului*, James Playfair porunci să se reducă activitatea maşinii şi mergea doar cu viteză mică. Judecând însă după vălătucii groşi de fum ieşiţi din coşurile sale, ai fi zis că vaporul încearcă să obţină maximum de presiune şi, prin urmare, viteza sa maximă.

— Imediat vor fi foarte miraţi, zise James Playfair, când au să vadă cum le alunecăm printre mâini!

Într-adevăr, ajuns destul de aproape de insula Morris şi văzându-se în faţa unui şir de tunuri cărora nu le cunoştea bătaia, căpitanul schimbă brusc direcţia, răsuci nava pe loc şi reveni spre nord, lăsând crucişătoarele la două mile distanţă. Descoperind manevra, acestea pricepură intenţiile vaporului şi se apucară să-l urmărească îndârjit. Era însă prea târziu. Cu viteza dublată sub acţiunea elicelor sale învârtite cu toată forţa, *Delfinul* se distanţă rapid, apropiindu-se de coastă. Federalii traseră pe urma lui câteva ghiulele, ca să rămână cu conştiinţa împăcată; era o osteneală zadarnică, fiindcă proiectilele lor nu ajunseră nici măcar la jumătatea drumului. Pe la orele unsprezece, trecând foarte aproape de insula Sullivan, graţie pescajului său mic vaporul intra cu toată viteza în şenalul îngust. Acolo se afla în siguranţă, căci nici un crucişător federal n-ar fi cutezat să-l urmărească în trecătoarea cu o adâncime medie mai mică de unsprezece picioare la reflux.

— Cum, exclamă Crockston, asta-i toată greutatea?

— Ah, ah, meştere Crockston, răspunse James Playfair, nu să intri e greu, ci să ieşi.

— Aş! spuse americanul. Iată un lucru care nu mă nelinişteşte deloc. Cu un vas ca *Delfinul* şi un căpitan ca domnul James Playfair, intri când vrei şi ieşi tot aşa.

În vremea aceasta, cu luneta în mână, James Playfair cerceta atent drumul pe care urma să-l străbată. Avea în faţa ochilor nişte excelente hărţi ale coastelor, permiţindu-i să înainteze fără vreun necaz şi fără ezitare.

După ce-şi angajase nava în şenalul strâmt de lângă insula Sullivan, James conduse ghidându-se după fortul Moultrie la vest-nord-vest, până când castelul Pickney, uşor de recunoscut din pricina culorii sale întunecate şi situat pe insuliţa singuratică Shute's Folly, apăru la nord-nord-est. De partea cealaltă, se orientă după clădirea fortului Johnson, înălţată pe stânga, sub un unghi de două grade mai la nord de fortul Sumter.

În momentul acela fu salutat de câteva ghiulele plecate de la bateriile din insula Morris, care nu-l atinseră. Îşi urmă deci drumul fără cea mai mică deviere, trecu pe dinaintea lui Moultrieville, aşezare din capătul extrem al insulei Sullivan, şi ieşi în golf.

Curând, lăsă la stânga fortul Sumter, care îl ascunse de bateriile federale.

Acest fort, celebru în războiul civil al Statelor Unite, este situat la trei mile şi un sfert[1] de Charleston şi cam la o milă de fiecare parte a golfului. E un pentagon trunchiat, construit din granit de Massachusetts pe o insulă artificială, şi a cărui zidire a durat zece ani, costând mai mult de nouă sute de mii de dolari[2].

Din fortul acesta au fost alungaţi, la l3 aprilie l86l, Anderson şi trupele federale, şi împotriva lui s-a tras primul foc al separatiştilor. Nu s-ar putea calcula cantitatea de fier şi de plumb vărsată asupra lui de tunurile trupelor federale. Cu toate acestea, a rezistat aproape trei ani. Câteva luni după trecerea *Delfinului*, căzu sub ghiulelele de trei sute de livre ale tunurilor ghintuite Parrott, instalate de generalul Gillmore pe insula Morris.

Dar atunci, el era în deplină putere, iar drapelul confederaţilor flutura deasupra acelui enorm pentagon de piatră.

---

[1] 5 kilometri. (N. aut.)

[2] În jur de 5 milioane de franci. (N. aut.)

Dincolo de fort, oraşul Charleston apăru desfăşurat între cele două râuri, Ashley şi Cooper; o parte din el avansa până în radă.

James Playfair alunecă printre geamandurile care marcau şenalul, lăsând la sud-sud-vest farul din Charleston, vizibil deasupra terasamentelor insulei Morris. Înălţase la pic pavilionul Angliei şi evolua cu o repeziciune spectaculoasă prin canalele de navigaţie.

După ce lăsă la tribord geamandura Carantinei, avansa nestânjenit prin apele golfului. Domnişoara Halliburtt stătea în picioare pe dunetă, scrutând oraşul în care tatăl ei era prizonier, iar ochii i se umplură de lacrimi.

În sfârşit, viteza vaporului fu micşorată din ordinul căpitanului. *Delfinul* trecu prin dreptul bateriilor din sud şi est şi, curând, fu amarat la chei în *North Commercial wharf*[1].

VII UN GENERAL SUDIST

Sosit la cheiurile din Charleston, *Delfinul* fusese salutat de uralele unei mulţimi numeroase. Locuitorii acestui oraş blocat cu stricteţe pe mare nu erau obişnuiţi cu vizitele navelor europene. Se întrebau, nu fără mirare, ce căuta în apele lor vaporul acela frumos, purtând cu mândrie la picul său pavilionul Angliei. Dar când se află scopul călătoriei sale, motivul pentru care forţase trecătorile insulei Sullivan, când se răspândi zvonul că închidea între flancurile lui o întreagă încărcătură cu contrabandă de război, aplauzele şi strigătele de bucurie îşi dublară intensitatea.

Fără a pierde o clipă, James Playfair luă legătura cu generalul Beauregard, comandantul militar al oraşului. Acesta îl primi curtenitor pe tânărul căpitan al *Delfinului*, sosit tocmai la ţanc cu îmbrăcămintea şi muniţiile de care soldaţii din subordinea sa aveau în cel mai înalt grad nevoie. Se conveni deci ca descărcarea navei să se facă imediat şi numeroase braţe le veniră mateloţilor englezi în ajutor.

Înainte de a părăsi bordul, James Playfair primi din partea domnişoarei Halliburtt cele mai stăruitoare rugăminţi referitoare la tatăl său. Tânărul căpitan se puse cu totul la dispoziţia fetei.

— Domnişoară Jenny, spuse el, puteţi conta pe mine; voi face imposibilul ca să vă salvez tatăl, dar sper că treaba asta nu va comporta dificultăţi. Îl voi vedea chiar azi pe generalul Beauregard şi, fară a-i cere dintr-o dată eliberarea domnului

---

[1] Cheiul de nord, destinat mărfurilor (N. trad.)

Halliburtt, voi afla de la el în ce situaţie se găseşte, dacă e liber pe cuvânt sau deţinut.

— Sărmanul meu tată! zise suspinând Jenny. Nu ştie că fata lui e atât de aproape de el. De-aş putea zbura până în braţele lui!

— Puţină răbdare, domnişoară Jenny. În curând o să vă îmbrăţişaţi tatăl. Fiţi sigură că voi acţiona cu tot devotamentul, dar şi cu prudenţă şi chibzuinţă.

Iată de ce James Playfair, credincios promisiunii sale, după ce tratase negustoreşte afacerile firmei şi livrase generalului încărcătura *Delfinului*, aranjând cumpărarea la un preţ de nimic a unui imens stoc de bumbac, aduse în discuţie evenimentele zilei.

— Aşadar, se adresă el generalului Beauregard, sunteţi încrezător în triumful partizanilor sclaviei?

— Nu mă îndoiesc nici o clipă de victoria noastră definitivă, iar în ce priveşte oraşul Charleston, armata lui Lee va scăpa de asediu curând. De altfel, la ce să te aştepţi de la aboliţionişti? Admiţând, lucru care nu se va întâmpla, că oraşele comerciale din Virginia, din cele două Caroline, din Georgia, Alabama şi Mississippi vor cădea în stăpânirea lor, ce va fi după aceea? Vor ajunge stăpânii unei ţări pe care n-o vor putea ocupa niciodată? Cu siguranţă nu, şi consider că, dacă vor fi vreodată victorioşi, se vor simţi foarte stânjeniţi de propria lor victorie.

— Sunteţi absolut sigur de soldaţii dumneavoastră? întrebă căpitanul. Nu vă temeţi că oraşul o să se sature de un asediu care îl ruinează?

— Nu! Nu mi-e frică de trădare. De altfel, trădătorii vor fi jertfiţi fără milă şi voi trece până şi oraşul prin fier şi prin flacără dacă o să surprind vreo urmă de mişcare unionistă. Charleston mi-a fost încredinţat de Jefferson Davis[1] şi vă rog să credeţi că oraşul e pe mâini sigure.

— Aveţi prizonieri nordişti? întrebă James Playfair, ajungând cu conversaţia la subiectul care îl interesa.

— Avem, căpitane, răspunse generalul. La Charleston a izbucnit prima lovitură dec tun a sciziunii. Aboliţioniştii aflaţi aici au opus rezistenţă, iar după ce i-am învins au rămas prizonieri de război.

— Sunt mulţi?

— Cam o sută.

— Liberi prin oraş?

---

[1] Jefferson Davis (l808—l889), preşedintele Confederaţiei statelor sclavagiste din Sud în timpul războiului de secesiune. (l86l —l865) (N. trad.)

— Au fost liberi până în ziua când am descoperit că organizează un complot. Şeful lor ajunsese să comunice cu asediatorii, cărora li se dădeau informaţii despre situaţia din oraş. Prin urmare, am fost nevoit să-i închid pe aceşti oaspeţi primejdioşi şi mai mulţi dintre ei nu vor ieşi din închisoare decât ca să urce povârnişul cetăţuii, unde zece gloanţe confederate vor veni de hac federalismului lor.

— Cum! împuşcaţi? exclama tânărul căpitan, tresărind fără să vrea.

— Da! Iar şeful lor cel dintâi. Un om extrem de îndârjit şi foarte periculos într-un oraş asediat. I-am trimis documentele la prezidenţia din Richmond şi, înainte de a trece opt zile, soarta îi va fi iremediabil pecetluită.

— Şi cine-i omul despre care vorbiţi? întrebă James Playfair cu cea mai evidentă nepăsare.

— Un gazetar din Boston, un aboliţionist turbat, sufletul blestemat al lui Lincoln.

— Pe care îl cheamă...

— Jonathan Halliburtt.

— Nenorocitul! făcu James înăbuşindu-şi emoţia. Orice ar fi făcut, nu poţi să nu-l compătimeşti. Credeţi că va fi împuşcat?

— Sunt sigur de asta, răspunse Beauregard. Ce vreţi! Războiul e război. Te aperi cum poţi.

— În sfârşit, pe mine nu mă priveşte, zise căpitanul, şi-apoi, când va avea loc execuţia, eu o să fiu departe.

— Ei! Te gândeşti deja la plecare!

— Da, generale, comerţul înainte de toate. Îndată ce bumbacul va fi încărcat, iau drumul mării. Am intrat în Charleston, în regulă; dar mai trebuie să şi ies de aici. Ăsta-i lucrul cel mai important. *Delfinul* e o navă bună, poate provoca la întrecere toate vasele marinei federale; oricât ar fi însă de iute, n-are pretenţia de a întrece o ghiulea de o sută de livre, iar o ghiulea în carcasă ori în maşină ar duce în mod precis la prăbuşirea afacerii mele comerciale.

— Cum doreşti, căpitane, răspunse Beauregard. Nu pot da nici un sfat într-o asemenea împrejurare. Îţi faci meseria şi ai dreptate. În locul dumitale aş proceda la fel. De altfel, şederea în Charleston nu-i defel plăcută, iar o radă în care plouă cu bombe trei zile din patru nu oferă un adăpost sigur unei nave. Vei pleca, deci, când vei dori. Dar vreau o simplă informaţie. Care e forţa şi numărul vaselor federale care patrulează în dreptul oraşului?

— James Playfair răspunse cât putu de bine la întrebările generalului şi se despărţi de el în cei mai buni termeni. Apoi, reveni la *Delfin* foarte îngrijorat, foarte supărat de veştile aflate.

„Ce să-i spun domnişoarei Jenny? gândea. Trebuie oare să-i fac cunoscută situaţia teribilă a domnului Halliburtt? Poate că-i mai bine să nu ştie ce pericole îl ameninţă! Sărman copil!"

Nu făcuse nici cincizeci de paşi de la casa guvernatorului, că se şi ciocni de Crockston. Bravul american îl pândea încă de la plecare.

— Ei bine, căpitane?

James Playfair îl privi fix pe Crockston, iar acesta pricepu imediat că nu i se vor da veşti bune.

— L-aţi văzut pe Beauregard?

— Da, răspunse James Playfair.

— Şi i-aţi vorbit de domnul Halliburtt?

— Nu. Mi-a vorbit el despre asta.

— Aşadar, căpitane?

— Aşadar!... Ţie ţi se poate spune totul, Crockston.

— Totul, căpitane.

— Ei bine, generalul Beauregard mi-a spus că stăpânul tău va fi împuşcat peste opt zile.

La auzul unei asemenea ştiri, altul în locul lui Crockston ar fi sărit în sus de furie, sau ar fi căzut pradă răbufnirilor unei dureri compromiţătoare. Dar americanul, care n-avea nici o teamă, lăsă să-i apară un fel de surâs pe buze şi spuse doar atât:

— Bah! Ce contează!

— Cum, ce contează?! strigă, James Playfair. Eu îţi spun că domnul Halliburtt va fi împuşcat peste opt zile, iar tu răspunzi: Ce contează!

— Da, dacă peste şase zile el e la bordul *Delfinului*, şi dacă peste şapte *Delfinul* va fi în plin ocean.

— Bun! zise căpitanul stringând mâna lui Crockston. Te înţeleg, amice. Eşti un om hotărât, iar eu, cu tot unchiul Vincent şi încărcătura *Delfinului*, m-aş arunca în aer pentru domnişoara Jenny.

— Nu e cazul să sară nimeni în aer, aprecie americanul. Asta nu foloseşte decât peştilor. Important e să-l eliberăm pe domnul Halliburtt.

— Dar bănuieşti cât de greu va fi?

— Puah! făcu Crockston.

— Trebuie să luăm legătura cu un deţinut păzit cu străşnicie.

— Fără îndoială.

— Şi să facem să reuşească o evadare aproape miraculoasă!

— Bah! repetă Crockston. Un deţinut este mai preocupat de ideea de a o şterge decât e gardianul lui preocupat să-l păzească. Prin urmare, un prizonier trebuie să reuşească întotdeauna să se salveze. Toate şansele sunt de partea lui.

Tocmai de aceea, datorită manevrelor noastre, domnul Halliburtt se va salva.
— Ai dreptate, Crockston.
— Mereu am dreptate.
— Dar, în sfârşit, cum ai să procedezi? E nevoie de un plan, trebuie luate măsuri de prevedere.
— O să mă gândesc la asta.
— Dar domnişoara Jenny, când va afla că tatăl ei e condamnat la moarte şi că ordinul de execuţie poate sosi de la o zi la alta...
— Nu va afla, asta-i tot.
— Da, e mai bine să nu ştie, atât pentru ea cât şi pentru noi.
— Unde e închis domnul Halliburtt? întrebă Crockston.
— În cetăţuie, răspunse James Playfair.
— Perfect. Şi acum, la bord!
— La bord, Crockston!

VIII EVADAREA

Aşezată pc duneta *Delfinului*, domnişoara Jenny aştepta cu nerăbdare şi nelinişte întoarcerea căpitanului. Când acesta apăru alături, ea nu fu în stare să articuleze nici un cuvânt, dar privirea îl întreba pe James Playfair mai cu ardoare decât ar fi făcut-o buzele.
Ajutat de Crockston, căpitanul nu-i povesti fetei decât faptele privitoare la întemniţarea tatălui ei. Îi spuse că îl iscodise cu prudenţă pe Beauregard în legătură cu prizonierii de război. Întrucât generalul nu le prea arăta bunăvoinţă, el fusese rezervat şi aştepta să vadă ce-o să se mai întâmple.
— Pentru că domnul Halliburtt nu umblă liber prin oraş, fuga lui va întâmpina mai multe dificultăţi; dar îmi voi duce la bun sfârşit însărcinarea şi vă jur, domnişoară Jenny, că *Delfinul* nu va părăsi rada din Charleston înainte de a-l avea pe tatăl dumitale la bord.
— Mulţumesc, domnule James, zise Jenny, mulţumesc din tot sufletul!
La aceste cuvinte, James Playfair îşi simţi inima tresălttndu-i în piept. Se apropie de fată cu ochii umezi, gâtuit de emoţie. Poate că intenţiona să vorbească, să-şi mărturisească sentimentele pe care nu le mai putea stăpâni, când interveni Crockston.
— Asta nu-i totul, spuse el, şi nu-i momentul să ne înduioşăm. Avem de discutat, şi încă bine de tot.
— Ai vreun plan, Crockston? întrebă fata.

— Eu am întotdeauna un plan, răspunse americanul. E specialitatea mea.
— Dar e unul bun? interveni James Playfair.
— Excelent. Toţi miniştrii de la Washington n-ar putea ticlui unul mai bun. E ca şi cum domnul Halliburtt ar fi deja la bord.
Crockston vorbea cu o asemenea siguranţă şi în acelaşi timp cu o atât de evidentă bonomie, încât ar fi trebuit să fii cel mai incredul dintre oameni ca să nu-i împărtăşeşti convingerea.
— Te ascultăm, Crockston, zise James Playfair.
— Bun. Dumneavoastră, căpitane, vă veţi întoarce la generalul Beauregard şi-i veţi cere un serviciu pe care n-o să vi-l refuze.
— Care anume?
— O să-i spuneţi că aveţi la bord un ins dificil, un derbedeu care vă deranjează şi care, în timpul traversării, a instigat echipajul la revoltă, în sfârşit, un individ ticălos, şi o să-i cereţi permisiunea de a-l închide în cetăţuie, cu condiţia, totuşi, de a-l lua îndărăt la plecare ca să-l duceţi în Anglia şi să-l predaţi justiţiei din ţara sa.
— În regulă! acceptă James Playfair aproape zâmbind. Am să fac ce mi-ai spus şi generalul Beauregard va accepta cu plăcere propunerea mea.
— Sunt foarte convins de asta, zise americanul.
— Însă îmi lipseşte ceva, reluă Playfair.
— Ce anume?
— Derbedeul cel ticălos.
— Îl aveţi în faţa ochilor, căpitane.
— Cum? Individul fioros?...
— Cu voia dumneavoastră, sunt eu.
— Ah, inimă bună şi curajoasă! strigă Jenny, strângând cu mâinile sale mici palmele aspre ale americanului.
— Crockston, vorbi din nou James Playfair, eu te înţeleg, prietene, şi nu regret decât un lucru, faptul că nu pot fi eu însumi în locul tău!
— Fiecare cu rolul său, observă Crockston. Dacă mi-aţi lua locul, aţi fi foarte încurcat, iar eu nu voi fi. Veţi avea destule de făcut mai târziu, ieşind din radă în bătaia tunurilor federalilor şi confederaţilor, treabă în care eu, la rândul meu, m-aş descurca foarte prost.
— Bine, Crockston, continuă.
— Iată. Odată ajuns în cetăţuie — o cunosc — am să văd cum acţionez, dar să fiţi sigur că voi acţiona cum trebuie. Între timp, ocupaţi-vă de încărcarea navei.
— Ah! Afacerile sunt acum un detaliu lipsit de importanţă, zise căpitanul.

— Nicidecum! Şi unchiul Vincent? Ce va spune? Să ţinem cont şi de sentimente, şi de nevoile comerţului. Asta ne va scuti de bănuieli. Dar treaba e urgentă. Puteţi fi gata în şase zile?

— Da.

— Ei bine, *Delfinul* să fie încărcat şi gata de plecare în ziua de 22.

— Va fi gata.

În seara zilei de 22 ianuarie, ascultaţi-mă bine, trimiteţi o barcă la White Point, în capătul oraşului. Să aibă vâslaşii cei mai buni. Aşteptaţi până la ora nouă şi îi veţi vedea apărând pe domnul Halliburtt şi pe umilul dumneavoastră servitor.

— Dar cum faci ca să evadeze domnul Halliburtt şi să mai scapi şi tu?

— Mă priveşte.

— Iubite Crockston, zise atunci Jenny, îţi rişti viaţa ca să-l salvezi pe tatăl meu!

— Nu vă neliniştiţi pentru mine, domnişoară Jenny. Nu risc absolut nimic, vă rog să mă credeţi.

— Prin urmare, când trebuie să cer să te închidă? întrebă James Playfair.

— Chiar astăzi. Pricepeţi? Vă demoralizez echipajul. Nu e vreme de pierdut.

— Ai nevoie de bani? Ţi-ar prinde bine în cetăţuie.

— Bani, ca să cumpăr un temnicer! Aş, e prea scump şi iese prost. Când ajungi acolo, temnicerul păstrează şi banii, şi deţinutul. Şi are dreptate, individul! Nu, eu folosesc metode mai sigure. Hai, totuşi ia vreo câţiva dolari. La nevoie, trebuie să ai cu ce bea.

— Şi cu ce să-l îmbeţi pe temnicer.

— Nu, un temnicer beat strică totul! Nu, vă spun că am eu planul meu. Lăsaţi pe mine.

— Ţine, Crockston, uite zece dolari.

— E prea mult, dar o să vă înapoiez restul.

— Ei bine, eşti gata?

— Gata să devin un ticălos patentat.

— Atunci, să mergem.

— Crockston, zise fata înduioşată, Crockston, eşti cel mai bun om de pe pământ!

— Nu m-ar mira, răspunse americanul râzând sănătos. Ah, apropo, căpitane: o sugestie importantă.

— Care?

— Dacă generalul vă propune să-l spânzuraţi pe derbedeu... ştiţi cum sunt militarii, nu-şi fac prea multe probleme din aşa ceva!

— Ei bine, Crockston?

— Ei bine, cereţi-i timp de gândire.

— Îţi promit.

Chiar în aceeaşi zi, spre marea uimire a echipajului, care nu era la curent cu întâmplările, Crockston, cu cătuşe la mâini şi la picioare, fu coborât de pe vas în mijlocul unui grup de vreo zece marinari, iar după o jumătate de oră, la cererea căpitanului Playfair, derbedeul cel ticălos traversa oraşul şi, în ciuda opoziţiei sale, se văzu zăvorât în cetăţuia din Charleston.

În ziua aceea şi în următoarele, descărcarea *Delfinului* continuă cu mare zor. Macaralele acţionate de abur ridicau necontenit încărcătura europeană ca să facă loc încărcăturii indigene. Populaţia oraşului era prezentă la interesanta operaţie, ajutându-i şi felicitându-i pe mateloţi. Puteai crede că acei viteji reprezentau nişte somităţi. Sudiştii îi ţineau în mare cinste, însă James Playfair nu le lăsa timp pentru amabilităţile americane; era mereu în spatele lor şi-i grăbea cu o înflăcărare al cărei motiv marinarii de pe *Delfinul* nu-l bănuiau.

După trei zile, în 18 ianuarie, primele baloturi de bumbac începură să se clădească în cală. Deşi pe James nu-l mai preocupa asta, casa Playfair and Co. făcea o afacere excelentă, obţinând pe un preţ foarte scăzut tot bumbacul care umplea cheiurile din Charleston.

De la Crockston nu primiră nici o veste în tot acel timp. Fără să facă vreo aluzie, Jenny era pradă unor temeri necontenite. Schimbată din cauza neliniştii, faţa îi vorbea elocvent, iar James Playfair o liniştea prin cuvinte încurajatoare.

— Am deplină încredere în Crockston, îi spunea. E un servitor devotat. Îl cunoşti mai bine decât mine, domnişoară Jenny, prin urmare ar trebui să fii pe de-a-ntregul liniştită. Peste trei zile, tatăl dumitale o să te strângă la piept, crede-mă pe cuvânt.

— Ah, domnule James! exclamă fata. Cum aş putea răsplăti vreodată un asemenea devotament? Cum vom găsi, tatăl meu şi cu mine, mijlocul prin care ne vom onora faţă de dumneavoastră?

— Vă spun când vom fi în apele Angliei, răspunse tânărul căpitan.

Jenny îl privi o clipă, îşi lăsă în jos ochii plini de lacrimi, apoi intră în cabina ei.

James Playfair spera că, până în clipa când tatăl îi va fi în siguranţă, fata nu va afla nimic despre cumplita lui situaţie; însă chiar în acea ultimă zi indiscreţia involuntară a unui matelot o făcu să descopere adevărul. Răspunsul cabinetului din Richmond sosise în ajun printr-o ştafetă care reuşise să forţeze linia avanposturilor. Răspunsul era sentinţa de condamnare la moarte a lui Jonathan Halliburtt, iar acest nefericit cetăţean trebuia executat a doua zi în zori. Vestea apropiatei execuţii nu întârziase să se răspândească în oraş şi

fu adusă la bord de unul dintre mateloţii *Delfinului*. Omul o aduse la cunoştinţa căpitanului fără să-şi închipuie că domnişoara Halliburtt putea s-o audă. Fata scoase un ţipăt sfâşietor şi căzu în nesimţire pe punte. James Playfair o duse în cabină, unde fură necesare cele mai atente îngrijiri ca s-o readucă la viaţă.

Când îşi redeschise ochii, îl văzu pe tânărul căpitan, care, cu un deget pe buze, îi cerea tăcere absolută. Ea reuşi să rămână liniştită, înăbuşindu-şi durerea violentă, iar James Playfair, aplecat la urechea ei, îi spuse:

— Jenny, peste două ore tatăl dumitale va fi în siguranţă aici, sau dacă nu, înseamnă c-am murit încercând să-l salvez!

Apoi părăsi duneta, zicându-şi:

„Iar acum, trebuie să-l scot din închisoare cu orice preţ, chiar dacă va trebui să plătesc libertatea lui cu viaţa mea şi a întregului echipaj!"

Sosise ceasul acţiunii. Încă de dimineaţă, *Delfinul* era încărcat până la refuz cu bumbac; erau pline şi buncărele pentru cărbune. Peste două ore putea pleca. James Playfair îl scoase pe lângă *North Commerciat wharf* şi îl conduse în plină radă; era aşadar pregătit să profite de fluxul care urma să atingă înălţimea maximă la nouă seara.

Când James Playfair plecă de lângă fată, se făcuse deja şapte şi căpitanul dădu ordin să se înceapă pregătirile de plecare. Până acum, secretul fusese păstrat cu stricteţe de el, Crockston şi Jenny. Socoti că era bine să-l pună la curent cu situaţia pe domnul Mathew, şi o făcu chiar în clipa aceea.

— La ordinele dumneavoastră, răspunse domnul Mathew fără să facă nici cea mai mică observaţie. Rămâne pentru ora nouă?

— Pentru nouă. Daţi dispoziţie să se aprindă imediat focurile şi să fie aţâţate straşnic.

— E ca şi făcut, căpitane.

— *Delfinul* stă fixat de o singură ancoră. Vom tăia parâma şi o întindem fără să mai pierdem o secundă.

— Perfect.

— Aranjaţi să se pună un felinar în vârful catargului mare. Noaptea e întunecată şi se lasă ceaţa. Nu trebuie să riscăm să ne rătăcim când ne întoarcem la bord. Veţi lua până şi măsura de prevedere de a suna clopotul, de la orele nouă.

— Ordinele vă vor fi executate întocmai, căpitane.

— Iar acum, domnule Mathcw, pregătiţi şalupa. Aşezaţi în ea şase dintre cei mai vânjoşi vâslaşi pe care îi avem. Plec imediat, la White Point. V-o încredinţez pe domnişoara Jenny cât timp lipsesc, şi Cerul să ne aibă în pază, domnule Mathew.

— Cerul să ne aibă în pază! repetă secundul.

Apoi, imediat, dădu ordinele necesare pentru aprinderea cuptoarelor şi lansarea la apă a şalupei. Aceasta din urmă fu gata în câteva minute. După ce-şi luă un ultim rămas bun de la domnişoara Jenny, James Playfair coborî în şalupă şi putu vedea, în clipa când se desprindea de bord, torente de fum negru pierzându-se în ceaţa întunecată a cerului.

Bezna era profundă; vântul scăzuse; o linişte desăvârşită domnea peste rada imensă, ale cărei valuri păreau aţipite. Câteva lumini tremurau în spaţiul înserării: James Playfair apucase cârma şi, cu o mână sigură, îşi conducea ambarcaţiunea spre White Point. Era un drum de aproximativ două mile. În timpul zilei, James îşi stabilise exact punctele de reper, astfel că reuşi să ajungă în linie dreaptă la limba de pământ prin care oraşul Charleston înaintează în golf.

La Saint Philip bătea ora opt când şalupa atinse White Point.

Mai era de aşteptat o oră până la momentul fixat cu precizie de Crockston. Cheiul era absolut pustiu. Numai sentinela bateriei din sud-est se plimba prin apropiere. James Playfair devora minutele. Timpul nu se scurgea decât după cât îi era lui de mare nerăbdarea.

La opt şi jumătate auzi zgomot de paşi. Îşi lăsă oamenii cu vâslele pregătite, gata de plecare, şi o luă înainte. După zece paşi, însă, întâlni o patrulă a pazei de coastă; vreo douăzeci de oameni în total. James scoase din centură un revolver, hotărit să-l folosească la nevoie. Dar ce putea face împotriva acestor soldaţi coborâţi până pe chei?

Şeful patrulei veni spre el şi, văzând şalupa, îl întrebă pe James:

— Ce barcă e aceea?

— Şalupa de pe *Delfin*, răspunse tânărul.

— Iar dumneata?

— Sunt căpitanul James Playfair.

— Vă credeam plecaţi şi ajunşi între timp în trecători.

— Sunt gata de plecare... trebuia chiar să fiu pe drum... însă...

— Însă?... insistă şeful patrulei.

Pe James îl străfulgeră o idee şi răspunse:

— Unul din mateloţii mei e închis în cetăţuie, şi pe legea mea, era cât pe ce să uit de el. Din fericire, mi-am amintit la timp şi am trimis câţiva oameni să-l ia.

— Ah! Ticălosul pe care vreţi să-l duceţi în Anglia?

— Da.

— L-ar fi putut spânzura tot aşa de bine aici ca şi acolo! zise paznicul de coastă, râzând de gluma sa.

— Sunt convins, răspunse James Playfair, dar e mai bine să se procedeze reglementar.

— Atunci, succes, căpitane, şi păziţi-vă de bateriile de pe insula Morris.
— Fiţi liniştit. Dacă am trecut de ele fără necazuri la venire, sper să şi ies de aici în aceleaşi condiţii.
— Drum bun.
— Mulţumesc.
— Cu acestea, mica trupă se îndepărtă şi ţărmul rămase scufundat în linişte.
Chiar atunci bătu ora nouă. Era momentul stabilit. James îşi simţea inima zbuciumându-i-se în piept, aproape să-l spargă. Se auzi un fluierat. James răspunse printr-un fluierat asemănător; apoi aşteptă, ciulindu-şi urechea şi, cu un semn al mâinii, ceru mateloţilor săi linişte deplină. Apăru un om înfăşurat într-un tartan larg, uitându-se în toate părţile. James alergă spre el.
— Domnul Halliburtt?
— Eu sunt, răspunse omul cu tartan.
— Ah! Cerul fie lăudat! strigă James Playfair. Îmbarcaţi-vă fără să pierdeţi o clipă. Unde-i Crockston?
— Crockston! făcu domnul Halliburtt pe un ton stupefiat. Ce vreţi să spuneţi?
— Omul care v-a eliberat, cel ce v-a condus aici, e Crockston, servitorul dumneavoastră.
— Omul care mă însoţea e gardianul cetăţuii! declară domnul Halliburtt.
— Gardianul? exclamă James Playfair.
Evident, nu pricepea nimic şi mii de temeri îl năpădiră.
— Sigur că da, temnicerul! strigă o voce cunoscută. Temnicerul doarme buştean în celula mea!
— Crockston! Tu! Chiar tu eşti! zise domnul Halliburtt.
— Stăpâne, nici un cuvânt! O să vă explicăm totul. E o chestiune de viaţă şi de moarte! În barcă, în barcă!
Cei trei bărbaţi urcară în şalupă.
— Trageţi! strigă căpitanul.
Cele şase rame căzură toate deodată.
— Drept înainte, comandă James Playfair.
Şi şalupa alunecă asemeni unui peşte pe valurile întunecate ale lui Charleston Harbour.

IX ÎNTRE DOUĂ FOCURI

Împinsă de şase vâslaşi puternici, şalupa zbura pe apele radei. Ceaţa se îngroşa, iar James Playfair îşi putea urmări cu greu reperele stabilite pentru orientare. Crockston se plasase în partea din faţă, pe când domnul Halliburtt ocupase un loc la

pupa, lângă căpitan. Uluit la început de prezenţa servitorului său, prizonierul ar fi vrut să-i vorbească; însă acela, cu un gest, îl invită să rămână tăcut.

Totuşi, după câteva minute, când şalupa fu în plină radă, Crockston se hotărî să înceapă discuţia. Înţelegea cam ce întrebări se înghesuiau în mintea domnului Halliburtt.

— Da, bunul meu stăpân, zise el, gardianul e în locul meu în celulă, unde i-am administrat doi pumni zdraveni, unul în ceafă şi altul în stomac, pe post de narcotic, şi asta chiar atunci când îmi aducea mâncarea. Halal recunoştinţă! I-am luat boarfele, i-am luat cheile, v-am căutat, v-am condus dincoace de zidurile cetăţuii, pe sub nasul soldaţilor. Nimic mai uşor decât asta!

— Dar fata mea? întrebă domnul Halliburtt.

— La bordul navei care urmează să ne ducă în Anglia.

— Fata mea e aici! strigă americanul, zvâcnind de pe banchetă.

— Tăcere! ceru Crockston. Încă vreo câteva minute şi suntem salvaţi.

Şalupa zbura prin beznă, dar cam la voia întâmplării. James Playfair nu putea zări, din cauza pâclei, felinarele de pe *Delfin*. Ezita, neştiind ce direcţie să apuce, şi era atât de întuneric încât vâslaşii nu-şi vedeau nici măcar capătul vâslelor.

— Ei bine, domnule James?

— Trebuie să fi făcut mai mult de o milă şi jumătate, răspunse căpitanul. Nu vezi nimic, Crockston?

— Nimic. Şi am ochi buni, totuşi. Eh, o să ajungem îndată. Cei de pe navă n-au nici o îndoială...

Nici nu termină de vorbit când o rachetă brăzdă bezna şi se risipi în scântei la o înălţime considerabilă.

— Un semnal! strigă James Playfair.

— Drace! făcu Crockston. Trebuie că-i de la cetăţuie. Să aşteptăm urmarea.

A doua, apoi a treia rachetă fură lansate pe urmele celei dintâi şi aproape imediat acelaşi semnal se repetă la o milă în faţa şalupei.

— Asta vine de la fortul Sumter, observă Crockston. Se semnalizează evadarea! Trageţi tare la vâsle! S-a descoperit totul.

— Vâsliţi cu nădejde, prieteni! strigă James Playfair, îndemnându-şi mateloţii. Rachetele mi-au luminat drumul. *Delfinul* nu-i decât la opt sute de yarzi[1] de aici. Aud de-acum clopotul de bord. Haideţi, nu staţi! Aveţi douăzeci de lire dacă ajungem în cinci minute!

---

[1] În jur de 700 de metri. (N. aut.)

Marinarii săltară şalupa, care părea că abia atinge valurile. Toate inimile îşi iuţiseră bătaia. Un tun bubui în direcţia oraşului şi, la douăzeci de braţe de barcă, Crockston mai mult auzi decât văzu trecând cu viteză un obiect care putea fi o ghiulea.

În acel moment clopotul *Delfinului* răsună cu toata puterea. Se apropiau. Câteva lovituri de vâslă şi barca acostă. Alte câteva secunde şi Jenny căzu în braţele tatălui său.

Şalupa fu ridicată neîntârziat, iar James Playfair se repezi pe dunetă.

— Domnule Mathew, avem presiune?

— Da, căpitane.

— Să se taie parâma şi, cu toată viteza, înainte!

Peste câteva clipe, cele două elice împingeau vaporul spre şenalul principal, îndepărtându-l de fortul Sumter.

— Domnule Mathew, nu ne putem gândi s-o luăm prin şenalurile insulei Sullivan; am cădea direct sub focurile confederaţilor. Să ne ţinem cât mai aproape posibil de partea din dreapta a radei, chiar riscând să primim loviturile bateriilor federale. Aveţi un om priceput la cârmă?

— Da, căpitane.

— Daţi ordin să se stingă felinarele şi focurile de bord. Ajunge, şi încă peste cap, cu sclipirile prodige de maşină; dar pe acestea nu le poţi împiedica.

În timpul conversaţiei pomenite, *Delfinul* înainta cu o viteză uimitoare; vrând să ajungă însă în partea dreaptă a lui Charleston Harbour, fusese obligat să treacă printr-un şenal care îl apropia pentru moment de fortul Sumter, şi se găsea la nici o jumătate de milă depărtare când ambrazurile fortului se luminară toate deodată şi un uragan de fier trecu prin faţa vaporului cu o bubuitură înspăimântătoare.

— Prea devreme, nepricepuţilor! strigă domnul James Playfair, izbucnind în râs. Forţează, forţează, domnule inginer! Trebuie să ne strecurăm printre două salve!

Fochiştii îndopau cuptoarele, iar *Delfinul* fremăta din toate încheieturile sub acţiunea maşinii aflate în plin efort, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a se dezmembra.

Chiar atunci se auzi a doua detunătură şi o nouă ploaie de proiectile şuieră prin spatele vaporului.

— Prea târziu, imbecililor! strigă tânărul căpitan, răcnind de-a binelea.

Crockston, aflat pe dunetă, strigă şi el:

— Unu la mână! Încă vreo câteva minute şi am terminat cu confederaţii.

— Prin urmare crezi ca n-avem de ce să ne mai temem de fortul Sumter?

— Deloc, doar de fortul Moultrie, de la capătul insulei Sullivan; dar acela nu ne poate face necazuri decât vreo jumătate de minut. Să-si aleagă, deci, bine clipa şi să ţintească perfect, dacă vrea să ne dea gata. Ne apropiem.

— Bun! Poziţia fortului Moultrie o să ne îngăduie să intrăm drept în senatul principal. Foc, foc!

În aceeaşi secundă, ca şi cum James Playfair ar fi comandat el însuşi deschiderea focului, fortul se lumină de o întreită linie de fulgere. Izbucni un vacarm îngrozitor, urmat de trosnituri produse la bordul vaporului.

— De data asta ne-au atins! constată Crockston.

— Domnule Mathew, strigă căpitanul spre secundul său postat la prova. Ce s-a întâmplat?

— Capătul avansat al bompresului e în apă.

— Avem răniţi?

— Nu, căpitane.

— Ei bine, la naiba cu arborada! Înainte! Înainte, în şenal! Şi manevraţi spre insulă.

— I-am străpuns pe sudişti! exclamă Crockston. Iar dacă tot trebuie să primim ghiulele în carcasă, le prefer pe cele din nord. Se înghit mai uşor!

Într-adevăr, pericolul nu trecuse cu totul şi *Delfinul* nu se putea socoti scăpat; căci, dacă insula Morris nu era încă înzestrată cu piesele redutabile care fură montate acolo câteva luni mai târziu, tunurile şi mortierele sale puteau scufunda totuşi cu uşurinţă o navă de felul *Delfinului*.

Pentru federaţii de pe insulă şi de pe navele blocadei, alarma fusese dată de salvele fortului Sumter şi Moultrie. Asediatorii nu puteau înţelege ce era acest atac nocturn, care nu părea îndreptat împotriva lor; trebuiau să fie totuşi pregătiţi, şi chiar erau gata să răspundă.

La asta se gândea James Playfair pe când înainta prin strâmtorile insulei Morris şi avea toate motivele să se teamă, fiindcă după un sfert de oră întunericul fu brăzdat de lumini; o ploaie de bombe mici căzu în jurul vaporului, făcând apa să ţâşnească până deasupra bastingajelor; câteva chiar loviră puntea *Delfinului*, dar cu baza lor, ceea ce salvă nava de la o pieire sigură. Într-adevăr, bombele acelea, cum s-a constatat mai târziu, trebuiau să explodeze în sute de bucăţi şi fiecare din ele să răspândească pe o suprafaţă de o sută douăzeci de picioare pătrate un incendiu pe care nimic nu-l putea stinge timp de douăzeci de minute. O singură bombă ar fi putut incendia o navă. Din fericire pentru *Delfin*, ele reprezentau o invenţie recentă şi erau încă departe de a atinge perfecţiunea; odată lansate în aer, o mişcare de rotaţie greşită le ţinea înclinate şi, în momentul căderii, loveau cu baza în loc să

lovească numai cu vârful, unde se afla mecanismul de percuţie. Doar acest viciu de construcţie salvă *Delfinul* de la catastrofa iminentă; căderea acelor bombe nu prea grele îi produse prea puţine pagube şi, sub presiunea aburului supra-încălzit, el continuă să avanseze prin şenal.

Atunci, în ciuda dispoziţiilor primite, domnul Halliburtt şi fiica sa veniră lângă James Playfair, pe dunetă. Acesta vru să-i oblige să intre din nou în cabina lor, însă Jenny declară că va rămâne lângă căpitan.

Cât despre domnul Halliburtt, care începea să cunoască nobila comportare a salvatorului său, îi strânse mâna fără să poată rosti vreun cuvânt.

Delfinul înainta cu mare viteză spre ieşirea în ocean; mai avea de străbătut trei mile prin şenal până să se vadă ajuns în apele Atlanticului; dacă intrarea în şenal era liberă, era salvat. James Playfair cunoştea la perfecţie toate secretele golfului Charleston şi îşi conducea nava prin întuneric cu o siguranţă neîntrecută. Avea deci toate motivele să creadă în succesul cursei sale cutezătoare, când un matelot de pe teuga din faţă strigă:

— O navă!

— O navă?! exclamă James.

— Da, în direcţia babord.

Ceaţa se ridicase şi îngăduia să se zărească o fregată mare, manevrând să închidă şenalul şi să blocheze trecerea *Delfinului*. Vasul trebuia să prindă viteză cu orice preţ, prin suprasolicitarea maşinii, altfel totul era pierdut.

— Cârma la tribord! Până la capăt! strigă căpitanul.

Apoi se năpusti pe pasarela de deasupra maşinii. Din ordinul lui, o elice fu oprită şi, sub acţiunea celeilalte, *Delfinul* manevra cu o rapiditate uluitoare într-un cerc foarte mic, de parcă s-ar fi învârtit pe loc. Evitase în felul acesta să gonească de-a dreptul spre fregata federală şi, ca şi ea, avansa spre intrarea în şenal. Totul devenea acum o chestiune de viteză.

James Playfair înţelese că în asta stătea salvarea lui, salvarea domnişoarei Jenny şi a tatălui ei, salvarea întregului echipaj. Fregata avea un avans considerabil asupra *Delfinului.* După norii de fum negru care îi ieşeau din coş se vedea că-şi înteţea focurile. James Playfair nu era omul care să rămână mai prejos.

— Unde aţi ajuns? îi strigă inginerului mecanic.

— La presiunea maximă, răspunse acesta. Aburul scapă prin toate supapele.

— Blocaţi supapele, porunci căpitanul.

Iar ordinul îi fu executat cu riscul de a arunca în aer vasul.

Delfinul începu să meargă încă şi mai repede; mişcările pistoanelor se succedau cu o iuţeală înspăimântătoare; toate

plăcile de postament ale maşinii trepidau sub aceste lovituri precipitate, şi era acolo un spectacol care ar fi făcut să tremure până şi inimile cele mai tari.

— Forţaţi! striga James Playfair. Forţaţi mai departe!

— Cu neputinţă! răspunse curând inginerul. Am închis supapele ermetic. Cuptoarele sunt pline până la refuz.

— Nu contează! Vârâţi în ele bumbac îmbibat cu alcool! Trebuie să trecem cu orice preţ şi să depăşim fregata asta blestemată!

Auzind cuvintele acelea, până şi mateloţii cei mai curajoşi se uitară unii la alţii, dar nu ezitară. Câteva baloturi de bumbac fură aruncate în cuptoarele maşinii. Fu desfundat un butoiaş de alcool şi, nu fără pericol, substanţa inflamabilă fu turnată în vetrele incandescente. Fochiştii nu se mai puteau înţelege de mugetul flăcărilor. Curând, metalul cuptoarelor se încinse până la alb; pistoanele se mişcau într-un du-te-vino asemănător cu cel al pistoanelor unei locomotive; manometrele indicau o presiune înspăimântătoare; vaporul zbura pe valuri; încheieturile carcasei trosneau; coşul arunca torente de flăcări amestecate cu vârtejuri de fum; *Delfinul* prinsese o viteză cumplită, nebunească, dar în felul acesta învingea fregata, o depăşea, se îndepărta de ea şi, după zece minute, ieşea din şenal.

— Salvaţi! strigă căpitanul

— Salvaţi! răspunse echipajul bătând din palme.

Farul din Charleston începea să dispară la sud-vest; sclipirile lui, păleau şi te puteai crede în afară de orice pericol, când o bombă lansată de o canonieră care patrula în larg ţâşni şuierând prin întuneric. Era uşor să-i urmăreşti traiectoria graţie rachetei ce lăsa în urmă o linie de foc.

A fost un moment de tulburare imposibil de descris; toţi tăceau şi fiecare urmărea cu ochi îngroziţi parabola descrisă de proiectil; nu se putea face nimic spre a-l evita şi, după o jumătate de minut, el căzu cu un zgomot înfricoşător în partea din faţă a *Delfinului*.

Înspăimântaţi, marinarii se retraseră spre pupa şi nimeni nu îndrăzni să avanseze un pas, pe când racheta ardea sfârâind zgomotos.

Unul singur însă, cel mai curajos dintre toţi, alergă spre acea formidabilă maşinărie destinată distrugerii. Era Crockston. Apucă bomba cu braţele lui viguroase, în vreme ce mii de scântei ţâşneau din capătul ei; apoi, cu un efort supraomenesc, o azvârli peste bord.

Abia atinsese suprafaţa apei, că o explozie înspăimântătoare se şi făcu auzită.

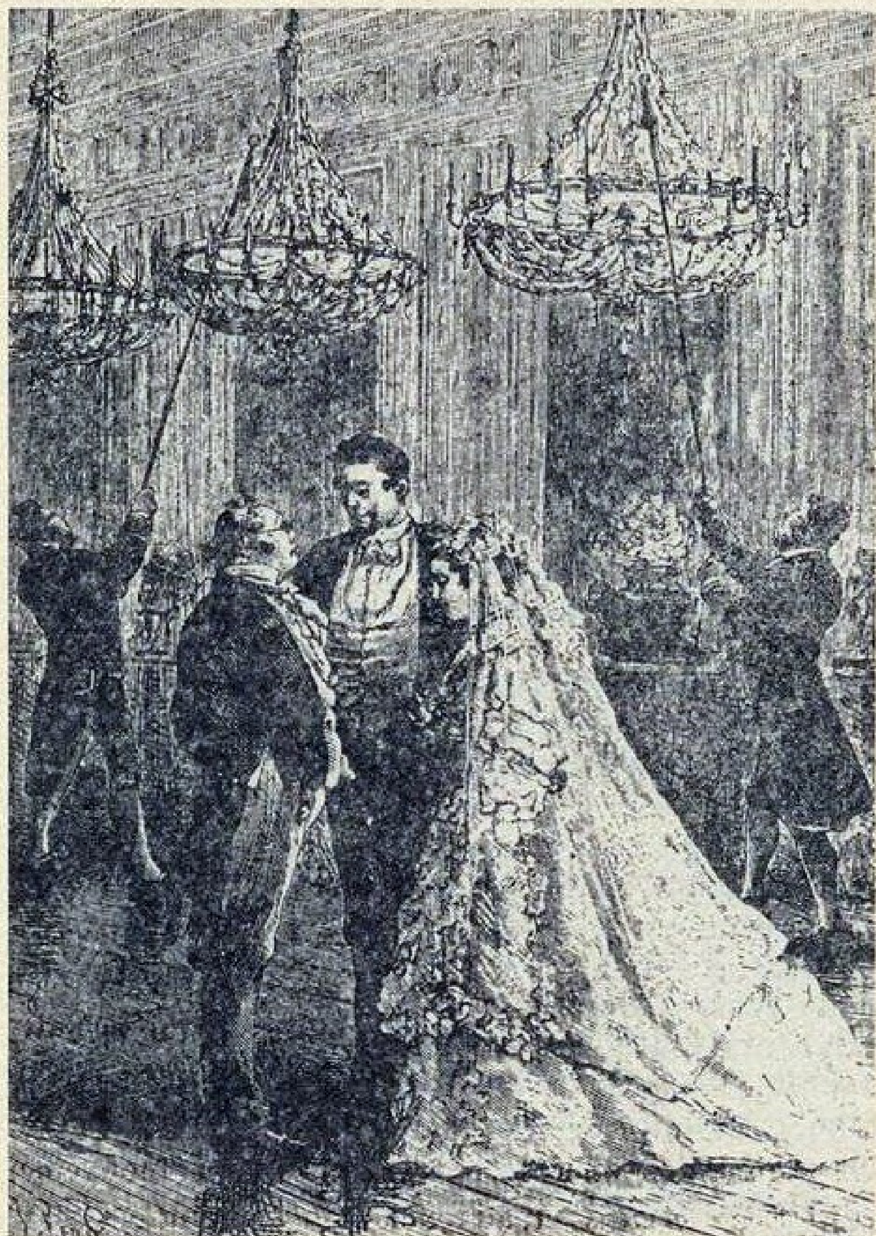
— Uraa! Uraa! strigă într-un singur glas întreg echipajul *Delfinului*, pe când Crockston îşi freca mâinile.

Puţin mai târziu, vaporul despica în mare viteză apele Atlanticului; coasta americană dispărea în beznă, iar sclipirile îndepărtate care se încrucişau la orizont arătau că înfruntarea dintre bateriile insulei Morris si forturile din Charleston Harbour luase amploare.

X SAINT MUNGO

A doua zi în zori coasta americană dispăruse. Nici o navă nu se vedea la orizont şi *Delfinul*, reducându-şi viteza cumplită, se îndrepta mai liniştit spre Bermude.

— Ei bine, unchiule Vincent?

A urmat traversarea Atlanticului, e inutil s-o mai povestim. Nici un incident n-a avut loc pe drumul de întoarcere, iar la zece zile după plecarea din Charleston îşi făcură apariţia coastele Irlandei.

Ce s-a întâmplat între tânărul căpitan şi fată? Oricine îşi va da seama, chiar şi cei mai puţin perspicace. Cum putea răsplăti domnul Halliburtt devotamentul şi curajul salvatorului său dacă nu făcându-l cel mai fericit dintre oameni? James Playfair nu aşteptase să ajungă în apele Angliei ca să dezvăluie tatălui şi fiicei sentimentele care i se revărsau din inimă, iar dacă ar fi să-l credem pe Crockston, domnişoara Jenny primi mărturisirea cu un aer fericit pe care nici măcar n-a încercat să-l ascundă.

Se întâmplă deci că, în ziua de l4 februarie a acelui an, o mare mulţime se adunase sub bolţile grele de la Saint Mungo, vechea catedrală din Glasgow. Erau acolo marinari, negustori, industriaşi, magistraţi, lume de tot felul. Viteazul Crockston era martorul domnişoarei Jenny, îmbrăcată mireasă, iar onorabilul om strălucea într-un costum de un verde crud, cu butoni aurii. Unchiul Vincent stătea mândru alături de nepotul său.

Pe scurt, fu celebrată căsătoria lui James Playfair de la firma Playfair and Co., din Glasgow, cu domnişoara Jenny Halliburtt, din Boston.

Ceremonia fu îndeplinită cu mare pompă. Toţi cunoşteau povestea *Delfinului* şi toţi găseau că devotamentul tânărului căpitan era în mod echitabil recompensat. Doar el îşi zicea că plata întrecea propriile sale merite.

Seara, mare sărbătoare la unchiul Vincent, masă mare, bal mare şi generoasă împărţire de şilingi mulţimii adunate în Gordon street.

Toţi erau mulţumiţi de căsătorie, unii de propria lor fericire, ceilalţi de fericirea altora — lucru care nu se întâmplă întotdeauna la ceremonii de acest fel.

Seara, când mulţimea invitaţilor se retrăsese, James Playfair se duse la unchiul său şi-l sărută pe amândoi obrajii.

— Ei bine, unchiule Vincent? îi zise.

— Ei bine, nepoate James?

— Eşti mulţumit de fermecătoarea încărcătură pe care am adus-o la bordul *Delfinului* reluă căpitanul Playfair arătând spre tânăra şi curajoasa femeie.

— Cred şi eu! răspunse onorabilul negustor. Mi-am vândut bumbacul cu un profit de trei sute şaptezeci şi cinci la sută!

INVAZIA MĂRII

Capitolul I OAZA GABÈS

— Ce ştii?
— Ce-am auzit în port...
— Se vorbea despre nava care umblă după... care o să-l ducă pe Hadjar?
— Da... în Tunis, unde va fi judecat.
— Şi condamnat?
— Condamnat.
— Allah n-o să îngăduie una ca asta, Sohar!... Nu, n-o să îngăduie!...
— Tăcere! zise deodată Sohar, ciulindu-şi urechile ca şi cum ar fi auzit un zgomot de paşi pe nisip.

Fără să se ridice, se târî spre intrarea micii moschei părăsite unde avea loc această discuţie. Mai era încă ziuă, însă soarele urma să dispară curând după dunele ce mărginesc în această parte litoralul Sirtei Mici. La începutul lui martie, amurgul nu ţine mult la paralela treizeci şi patru de grade din emisfera nordică. Astrul strălucitor nu se apropie aici de orizont printr-o coborâre oblică; pare să cadă vertical, precum un corp supus legilor gravitaţiei.

Sohar se opri, apoi făcu câţiva paşi dincolo de pragul calcinat de fierbinţeala razelor solare. Privirea sa parcurse într-o clipă şesul dimprejur.

Spre nord, coroanele înverzite ale unei oaze, conturându-se la un kilometru şi jumătate distanţă. La sud, nesfârşitele întinderi de plajă gălbuie, tivite cu spumă dc mareea în creştere. La vest, o îngrămădire de dune, profilată pe cer. La est, o bună porţiune din acea mare care formează golful Gabès şi scaldă ţărmul tunisian, curbându-se înspre ţinuturile Tripolitaniei.

Briza uşoară a vestului, după ce împrospătase aerul zilei, căzuse odată cu lăsarea serii. Nici un zgomot nu ajunse la urechea lui Sohar. I se păruse că aude pe cineva umblând în jurul acelui cub de zidărie veche şi albă, străjuit de un palmier bătrân, dar recunoscu că se înşelase. Nimeni, nici dinspre dune, nici dinspre plajă. Înconjură micul monument. Pustiu, şi nici o urmă de paşi pe nisip în afara celor lăsate de el şi de mama lui în faţa intrării în moschee.

Trecu abia un minut de la ieşirea lui Sohar şi Djemma apăru în prag, neliniştită că nu-şi vedea fiul întorcându-se. Acesta, care tocmai se ivea de după colţul clădirii, o linişti printr-un gest.

Djemma era o africană de neam tuareg, trecută de şaizeci de ani, înaltă, puternică, dreaptă în talie, plină de energie. Ochii albaştri, ca ai tuturor femeilor din rasa ei, aveau o privire în care ardoarea se întâlnea la fel de intens cu mândria. Albă la piele, ea părea galbenă din cauza ocrului ce-i acoperea fruntea şi obrajii. Era îmbrăcată într-o ţesătură de culoare închisă, un burnuz[1] larg din lâna furnizată cu atâta abundenţă de turmele din Hammâma, care trăiesc pe lângă mlaştinile uscate sau şoturile[2] Tunisiei inferioare. O glugă îi acoperea capul cu păr bogat, abia încărunţit.

Djemma rămase în locul acela, nemişcată, până ce fiul ei ajunse lângă ea. El nu descoperise nimic suspect în împrejurimi, iar liniştea nu era tulburată decât de cântecul tânguitor al păsării bu-habibi, vrabia din Djerid; mai multe perechi zburau în direcţia dunelor.

Djemma şi Sohar se întoarseră în moschee, aşteptând ca noaptea să le îngăduie să ajungă la Gabès fără a fi văzuţi.

Conversaţia continuă astfel:

— Nava a ieşit din Goulette?

— Da, mamă, iar azi-dimineaţă trecea de capul Bon... Crucişătorul *Chanzy*...

— O să ajungă în noaptea asta?

— În noaptea asta... numai dacă nu face escală la Sfax... Dar e mai mult ca sigur că va ancora nu departe de Gabès, unde fiul tău şi fratele meu îi va fi predat...

— Hadjar!... Hadjar!... murmură bătrâna mamă. Şi, tremurând toată de mânie şi de durere, strigă:

— Fiul meu... fiul meu! Ghiaurii au să-l ucidă, nu-l voi mai vedea... iar el, el n-o să-i mai poată îndemna pe tuaregi la războiul sfânt!... Nu... nu! Allah n-o să îngăduie asta.

---

[1] Manta de lână cu glugă, purtata de arabi (N. trad.)

[2] *Şot*: lac sărat din zonele de semideşert, care seacă în perioadele secetoase (N. trad.)

Apoi, ca şi cum criza i-ar fi sleit puterile, Djemma căzu în genunchi într-un ungher al strâmtei încăperi şi rămase tăcută.

Sohar se postă din nou în prag, rezemat cu coatele de cadrul uşii, ţeapăn de parcă ar fi fost de piatră, ca una dintre statuile ce împodobesc uneori intrarea în moschei. Nici un zgomot neliniştitor nu-l smulse din imobilitate. Umbrele dunelor se alungeau încet-încet spre est, pe măsură ce soarele cobora la orizont în partea opusă. La răsărit de Sirta Mică apăreau primele constelaţii. Felia subţire a discului lunar aflat la începutul primului său pătrar aluneca dincolo de ceţurile îndepărtate ale apusului. Se pregătea o noapte calmă şi întunecoasă; stelele erau gata să se ascundă sub o perdea de aburi uşori.

Puţin după ora şapte, Sohar reveni lângă mama lui şi îi spuse:

— E timpul...

— Aşa-i, răspunse Djemma, şi mai e timpul ca Hadjar să fie scos din mâinile acelor ghiauri... Trebuie să ajungă afară din închisoarea din Gabès înainte de răsăritul soarelui... Mâine va fi prea târziu.

— Totul e pregătit, mamă, zise Sohar. Prietenii ne aşteaptă. Cei din Gabès au aranjat evadarea. Cei din Djerid îl vor însoţi pe Hadjar şi n-o să se lumineze bine de ziuă când ei au să fie deja departe în deşert.

— Iar eu împreună cu ei, declară Djemma, căci n-o să-mi părăsesc fiul...

— Iar eu împreună cu voi, adăugă Sohar. N-o să-mi părăsesc nici fratele, nici mama!

Djemma îl trase spre ea şi-l strânse în braţe. Apoi, aranjându-şi gluga burnuzului, trecu pragul.

Pe când se îndreptau spre Gabès, Sohar mergea cu câţiva paşi înaintea ei. În loc să urmeze liziera ţărmului, de-a lungul dârei de ierburi marine lăsate de ultima maree pe nisip, se ţineau pe lângă dune, sperând că vor fi astfel mai greu descoperiţi pe traseul acela de un kilometru şi jumătate. Acolo unde era oaza, arborii, aproape contopiţi în întunericul din ce în ce mai gros, se zăreau destul de confuz. Nici o lumină nu străpungea bezna. În casele arabe, lipsite de ferestre, ziua pătrunde numai prin curţile interioare, iar odată cu lăsarea nopţii nici o sclipire nu răzbate afară.

Totuşi, un punct luminos nu întârzie să apară deasupra vag bănuitelor contururi ale oraşului. Destul de intensă dealtfel, raza trebuie să fi venit din partea mai înaltă a localităţii Gabés, poate de la minaretul vreunei moschei, poate de la castelul care o domina.

— Bastionul, zise el.

— Acolo-i, Sohar?

— Acolo... Acolo l-au închis, mamă!

Bătrâna se oprise. Părea că lumina aceea stabilise un fel de comunicare între ea şi fiul ei. În mod precis, dacă nu de la celula unde era el închis, lumina provenea din fortul unde fusese dus Hadjar. De când temutul şef căzuse în mâinile soldaţilor francezi, Djemma nu-şi mai văzuse fiul şi n-avea să-l mai revadă nicicând, decât dacă, în aceeaşi noapte chiar, ar fi scăpat prin fugă de soarta pe care i-o rezerva justiţia militară. Femeia era prin urmare ca imobilizată în locul acela şi fu nevoie ca Sohar să-i spună de două ori:

— Haide, mamă, vino!

Îşi continuară drumul pe la poalele dunelor rotunjite spre oaza Gabés, ansamblu de târguşoare, de case, care constituie aşezarea cea mai importantă de pe ţărmul continental al Sirtei Mici. Sohar se îndreptă către partea numită de soldaţi Coquinville[1]. O îngrămădire de colibe din lemn unde vieţuieşte o întreagă populaţie de speculanţi, de la care îi şi vine numele, în bună măsură justificat. Târguşorul e situat aproape de intrarea în ued[2], pe pârâul ce şerpuieşte capricios de-a curmezişul oazei, la umbra palmierilor. Acolo se înalţă bastionul, sau Fort-Neuf, de unde Hadjar avea să iasă numai spre a fi transportat la închisoarea din Tunis. Din acest bastion sperau tovarăşii lui, cu toate măsurile de prevedere luate, cu toate pregătirile de evadare făcute, să-l scoată chiar în noaptea aceea. Adunaţi într-o colibă din Coquinville, îi aşteptau pe Djemma şi pe fiul ei. Dar era nevoie de maximă prudenţă şi era mai bine să nu fie văzuţi deloc prin apropierea târguşorului.

Şi, dealtfel, cu câtă nelinişte se îndreptau privirile lor în direcţia mării! Lucrul de care se temeau era sosirea, în aceeaşi seară chiar, a crucişătorului şi transferarea prizonierului la bordul său, înainte ca evadarea să poată fi pusă în aplicare. Încercau să-şi dea seama dacă nu cumva apărea în golful Sirtei Mici vreo lumină albă, dacă nu se auzeau pufăiturile aburului, şuierăturile stridente ale sirenei, semnalând un vapor venit să ancoreze.

Încă nu se făcuse ora opt când Djemma şi fiul ei ajunseră pe malul uedului. Doar zece minute, şi aveau să fie la întâlnire.

În clipa în care cei doi se îndreptau spre malul drept, un bărbat pitit între cactuşii râpei se ridică pe jumătate şi pronunţă numele:

— Sohar?...

— Tu eşti, Ahmet?

---

[1] *Coquin*: ticălos, netrebnic. (în l. franceză) (N. trad.)

[2] *Ued*: vale secată, caracteristică deşerturilor din Africa de Nord, cu fundul acoperit de nisip şi pietriş. (N. trad.)

— Da... dar mama ta?
— E cu mine.
— Gata să te urmăm, zise Djemma.
— Ce noutăţi? întrebă Sohar.
— Nici una..., răspunse Ahmet.
— Tovarăşii noştri sunt acolo?
— Vă aşteaptă.
— Nimeni n-a atras atenţia celor din bastion?
— Nimeni.
— Hadjar e gata?
— Da.
— Cum s-a luat legătura cu el?
— Prin Harrig, eliberat azi-dimineaţă, şi care acum e împreună cu ceilalţi...
— Să mergem, zise bătrâna.
Şi urcară toţi trei malul uedului.
Direcţia urmată atunci nu le mai permitea să observe clădirea întunecată a bastionului prin frunzişul des. Oaza Gabès nu e, într-adevăr, decât o vastă întindere de palmieri.
Ahmet n-avea cum să se rătăcească, mergea cu paşi siguri. Mai întâi de toate trebuia să se traverseze Djara, care se întinde pe ambele maluri ale uedului. În această aşezare, pe vremuri fortificată, care a fost succesiv cartagineză, romană, bizantină, arabă, se ţine principalul târg din Gabès. Era o oră când lumea încă nu se închisese în casă şi poate că Djemma şi fiul ei ar fi avut ceva dificultăţi ca să treacă fără să atragă asupra lor atenţia. E adevărat că uliţele oazelor tunisiene nu erau încă luminate cu electricitate şi nici măcar cu gaz, încât, cu excepţia câtorva cafenele, rămâneau scufundate într-o întunecime profundă.
Totuşi, foarte prudent, extrem de circumspect, Ahmet nu înceta să-i spună lui Sohar că aici o măsură de precauţie nu era în plus. Era foarte posibil ca mama prizonierului să fie cunoscută în Gabès, unde prezenţa ei ar fi putut provoca dublarea vigilenţei în jurul fortului. Evadarea mai presupunea încă destule greutăţi, cu toate că fusese pregătită de multă vreme, şi era important ca paznicii să nu fie deloc puşi în gardă. Astfel că Ahmet alegea cu grijă drumurile care duceau în vecinătatea bastionului.
Cât priveşte partea centrală a oazei, ea continua să fie destul de animată în seara aceea. Era un sfârşit de duminică. Ultima zi a săptămânii este în general sărbătorită în toate oraşele cu garnizoană, în Africa la fel ca în Europa. Soldaţii obţin învoiri, umplu cafenelele, nu se întorc decât târziu la cazarmă. Indigenii se alătură acestei animaţii, mai ales în cartierul

speculanţilor, amestecându-se cu italienii şi cu evreii. Larma se prelungeşte până la o oră înaintată din noapte.

Era posibil — aşa cum s-a mai spus — ca Djemma să nu le fie necunoscută autorităţilor din Gabès. În fond, după arestarea fiului său, ea s-a expus nu o singură dată primejdiei, aventurându-se în preajma bastionului. Îşi riscase, cu siguranţă, nu numai libertatea, ci poate chiar viaţa. Se ştia ce influenţă avusese ea asupra lui Hadjar, acea influenţă a mamei, atât de puternică la neamul tuareg. N-o ştiau oare în stare, după ce-l împinsese la revoltă, să provoace o nouă răzvrătire, fie ca să elibereze prizonierul, fie să-l răzbune dacă tribunalul de război îl trimitea la moarte?... Fireşte, trebuia să te temi de faptul că toate triburile s-ar ridica la glasul ei, urmând-o pe calea războiului sfânt. Zadarnic se făcuseră încercări de a pune mâna pe ea. Zadarnic s-au înmulţit expediţiile prin această ţară a mlaştinilor secate şi a şoturilor. Protejată de devotamentul populaţiei, Djemma scăpase până acum tuturor tentativelor întreprinse pentru capturarea mamei după cea a fiului!

Şi totuşi, iată că ea venise în inima acestei oaze unde o ameninţau atâtea primejdii. Dorise să se alăture celor pe care pregătirea evadării îi aduna atunci la Gabès. Dacă Hadjar reuşea să zădărnicească supravegherea gardienilor, dacă putea să biruie zidurile bastionului, atunci mama ar fi luat din nou, împreună cu el, drumul moscheii părăsite şi, la un kilometru mai încolo, în desişul unei pădurici de palmieri, fugarul ar găsi caii anume pregătiţi pentru a-l scoate din zonă. Asta însemna recâştigarea libertăţii şi, cine ştie, poate o nouă tentativă de răzvrătire contra dominaţiei franceze.

Drumul fu străbătut în asemenea condiţii. Din grupurile de francezi şi de arabi pe care le întâlneau uneori, nimeni n-ar fi putut-o bănui pe mama lui Hadjar sub burnuzul ce-o acoperea. Dealtfel, Ahmet se grăbea să-i avertizeze şi toţi trei se refugiau într-un colţ întunecat, în spatele vreunei colibe singuratice, la adăpostul copacilor, reluându-şi mersul după ce trecătorii se îndepărtau.

În sfârşit, nu mai erau decât la trei sau patru paşi de locul întâlnirii, când un tuareg ce părea că-i pândeşte se repezi în faţa lor.

Strada, sau mai curând drumeagul deviat spre bastion era pustiu în momentul acela şi, urmându-l timp de câteva minute, mai trebuia doar să urci o îngustă ulicioară laterală ca să ajungi la coliba spre care se îndreptau Djemma şi însoţitorii săi.

Omul se duse drept la Ahmet. Apoi, adăugând gestului cuvântul, îl oprise zicând:

— Nu te duce mai departe...

— Ce-i, Horeb? întrebă Ahmet, care apucase să-l recunoască pe un tuareg din tribul său.
— Oamenii noştri nu mai sunt la colibă.
Bătrâna mamă se opri din mers şi, cu o voce plină de nelinişte şi de mânie, îl întrebă pe Horeb:
— Nu cumva câinii de ghiauri au prins de veste?
— Nu, Djemma, răspunse Horeb. Iar paznicii bastionului n-au nici o bănuială.
— Atunci de ce nu mai sunt la colibă tovarăşii noştri? reluă Djemma.
— Pentru că nişte soldaţi aflaţi în permisie au venit acolo să bea şi n-am vrut să rămânem cu ei... Era şi subofiţerul de spahii Nicol, care te cunoaşte, Djemma...
— Da, murmură femeia. M-a văzut acolo... în douar[1]... atunci când fiul mi-a căzut în mâinile căpitanului său... Ah, căpitanul ăla, dacă vreodată!...
Şi un răget ca de fiară ieşi din pieptul acelei femei, mama prizonierului Hadjar!
— Unde-i intâlnim pe ai noştri? întrebă Ahmet.
— Veniţi cu mine, răspunse Horeb.
Şi, luând-o înainte, se strecură printr-o mică plantaţie de palmieri în direcţia fortului.
Pustie la ora aceea, păduricea nu se însufleţea decât în zilele când se ţinea marele târg din Gabès. Era deci foarte probabil că nu vor întâlni pe nimeni pe lângă bastion, unde era dealtfel imposibil să pătrunzi. Din faptul că garnizoana se bucura de învoiri duminica nu trebuia să se tragă concluzia că postul de gardă ar fi fost părăsit.
Oare nu se impunea o supraveghere mai severă de vreme ce răzvrătitul Hajdar era prizonier în fort, de vreme ce el nu fusese transferat la bordul crucişătorului spre a fi predat tribunalului militar?...
Prin urmare, micul grup mergea la adăpostul copacilor şi ajunse la liziera plantaţiei de palmieri.
În acel loc erau îngrămădite vreo douăzeci de colibe, iar prin deschiderile lor înguste răzbăteau câteva lumini. Nu mai era de mers decât preţ de o bătaie de puşcă la locul de întâlnire.
Dar abia se angajase Horeb pe o străduţă întortocheată, că un zgomot de paşi şi de voci îl obligă să se oprească.
Vreo douăzeci de soldaţi, spahii, veneau în direcţia lor cântând şi strigând, sub influenţa libaţiilor poate cam prelungite prin cabaretele din vecinătate.

---

[1] Sat al triburilor din Africa de Nord, concentrare de corturi. (N. trad).

Ahmet socoti că era mai prudent să evite întâlnirea cu ei şi, ca să le facă drum liber, se retrase împreună cu Djemma, Sohar şi Horeb într-o fundătură întunecată, nu departe de şcoala franco-arabă.

Acolo era o fântână cu un schelet de lemn ridicat deasupra puţului, susţinând butucul pe care se înfăşură lanţul găleţii.

Într-o clipă se refugiară cu toţii îndărătul acestei fântâni cu ghizd destul de înalt ca să-i ascundă în întregime.

Grupul înainta, şi iată că se opri, iar unul dintre soldaţi strigă:

— Drace!... Ce sete cumplită!

— Ei bine, bea... Uite o fântână, îi răspunse sergentul-major Nicol.

— Ce! apă... dom' majur? strigă brigadierul Pistache.

— Invocă-l pe Mahomed, poate o să schimbe apa în vin.

— Ah! de-aş fi sigur de asta!

— Te-ai face mahomedan?

— Nu, dom' majur, nu... şi, dealtfel, din moment ce Allah le interzice supuşilor săi vinul, n-ar consimţi niciodată să facă miracolul ăsta pentru necredincioşi...

— Bine gândit, Pistache, aprecie subofiţerul şi adăugă: La cazarmă, înainte marş!

Dar în momentul când soldaţii se pregăteau să-l urmeze, îi opri. Doi bărbaţi urcau strada, iar subofiţerul recunoscu în ei un căpitan şi un locotenent din regimentul său.

— Stai! ordonă oamenilor săi care îşi duseră mâna la fes.

— Ei! făcu căpitanul. Ăsta-i viteazul Nicol!

— Căpitanul Hardigan? răspunse majurul pe un ton ce vădea o sinceră surpriză.

— Chiar eu!

— Şi sosim în clipa asta din Tunis, adăugă locotenentul Villette.

— Gata să plecăm din nou într-o expediţie în care tu, Nicol, vei fi...

— La ordinele dumneavoastră, dom' căpitan răspunse subofiţerul, şi gata să vă urmez oriunde veţi merge...

— În regulă... în regulă! zise căpitanul Hardigan. Iar bătrânul tău frăţior cum se ţine?

— Perfect... pe cele patru picioare, pe care am grijă să nu le las să ruginească deloc.

— Bine, Nicol!!... Dar Taie-cupa?... Tot prieten cu bătrânul frăţior?

— Tot, dom' căpitan, şi nu m-aş mira deloc să fie gemeni.

— Ar fi caraghios... un câine şi un cal..., ripostă râzând ofiţerul. Fii liniştit, Nicol, nu-i vom despărţi când plecăm!

— Ar muri, cu siguranţă, dom' căpitan.

— În clipa aceea se auzi dinspre mare o detunătură.

— Ce-i asta? întrebă locotenentul Villette.
— Probabil lovitura de tun a crucişătorului care ancorează în golf...
— Şi care vine după ticălosul de Hadjar, adăugă subofiţerul. Aţi făcut o captură grozavă, dom' căpitan...
— Poţi spune că am facut-o împreună, acceptă căpitanul Hardigan.
— Da... şi la fel bătrânul frăţior... la fel şi Taie-cupa! declară sergentul-major.
Apoi cei doi ofiţeri îşi reluară drumul spre bastion, pe când majurul Nicol şi oamenii lui coborau spre cartierele de jos din Gabès.

Capitolul II HADJAR

Tuaregii, de rasă berberă, locuiau în Ixham, ţinut cuprins între Touat, întinsa oază sahariană situată la cinci sute de kilometri sud-est de Maroc, Tombuctu la miazăzi, Nigerul la vest şi Fezzan la est. Dar, în perioada când se petrece această poveste, ei trebuiseră să se deplaseze spre regiunile orientale ale Saharei. La începutul secolului al XX-lea, numeroasele lor triburi, unele aproape sedentare, altele absolut nomade, se întâlneau prin urmare în mijlocul platourilor netede şi nisipoase cunoscute sub numele de *outtâ* în limba arabă, din Sudan şi până în ţinuturile unde deşertul algerian se uneşte cu cel tunisian.
Or, de câţiva ani încoace, după abandonarea lucrărilor la marea interioară din teritoriul Arad, care se întinde la vest de Gabès, obiectiv al căpitanului Roudaire, tuaregilor li s-a permis de către rezidentul general şi beiul Tunisului să se stabilească în oazele din jurul poturilor. Se spera că, graţie calităţilor lor de războinici, vor deveni poate un fel de jandarmi ai deşerturilor. Zadarnică speranţă, imohagii îşi meritau în continuare porecla jignitoare de „tuaregi", adică „tâlhari de noapte", sub care fuseseră cunoscuţi şi temuţi în tot Sudanul şi, în plus, dacă s-ar fi reluat chestiunea creării unei mări sahariene, era neîndoielnic că s-ar fi pus în fruntea triburilor cele mai ostile inundării şoturilor.
Altfel, dacă, pe faţă cel puţin, tuaregul practica meseria de călăuză pentru caravane şi chiar de protector, fiind jefuitor prin instinct şi pirat prin natură, reputaţia sa era prea lesne stabilită ca să nu inspire toată neîncrederea.
N-a riscat oare, cu ani buni în urmă, maiorul Paing, pe când străbătea regiunile periculoase ale ţinutului negru, să fie

masacrat într-un atac al redutabililor indigeni? În l88l, în expediţia pornită din Ouargla sub ordinele comandantului Flatters, oare n-au pierit la Bir şi Gharama acest curajos ofiţer şi camarazii săi? Autorităţile militare din Algeria şi Tunisia trebuiau să fie permanent în defensivă şi să respingă neîncetat triburile acelea care formau o populaţie destul de numeroasă.

Printre triburile tuarege, cel al ahaggarilor trecea pe bună dreptate drept unul dintre cele mai războinice. Îi regăseai pe principalii şefi amestecaţi în toate mişcările regionale care fac atât de dificilă menţinerea influenţei franceze de-a lungul acestor întinse hotare ale deşertului. Guvernatorul Algeriei şi rezidentul general al Tunisiei, mereu cu ochii în patru, erau obligaţi să supravegheze în mod deosebit regiunile şoturilor şi mlaştinilor uscate. Astfel se va înţelege importanţa unui proiect a cărui execuţie se apropia de sfârşit, invazia mării interioare, ce face obiectul acestei povestiri. Proiectul urma să dăuneze îndeosebi triburilor de tuaregi, să-i priveze de o mare parte din câştiguri prin reducerea traseului caravanelor şi mai ales să rărească, fiind mai uşor de reprimat, acele agresiuni care continuau să adauge atâtea şi atâtea nume necrologiei africane.

Familia lui Hadjar aparţinea tocmai acestui trib al ahaggarilor. Ea trecea acolo printre cele mai influente. Întreprinzător, cutezător, necruţător, fiul Djemmei fusese întotdeauna considerat drept unul dintre cei mai temuţi şefi de bandă din întreaga regiune aflată la sud de munţii Aures. În ultimii ani, numeroase atacuri, fie asupra caravanelor, fie împotriva detaşamentelor izolate, fuseseră conduse de el, iar faima i se răspândi printre triburile ce se revărsau încetul cu încetul înspre partea de răsărit a Saharei, nume dat imensului platou fără vegetaţie din această zonă a continentului african. Se mişca dintr-un loc în altul cu o iuţeală zăpăcitoare şi, deşi autorităţile însărcinaseră şefii militari cu misiunea de a-l captura cu orice preţ, ştiuse întotdeauna să descopere expediţiile pornite pe urmele sale. Îndată ce era semnalat în vecinătatea vreunei oaze, el apărea brusc în împrejurimile alteia. În fruntea unei cete de tuaregi la fel de crânceni ca şeful lor, colinda tot ţinutul cuprins între şoturile algeriene şi golful Sirta Mică. Caravanele nu mai îndrăzneau să străbată deşertul, sau cel puţin nu riscau să intre în el decât sub protecţia unei escorte numeroase. Astfel că traficul atât de important care se făcea până în pieţele Tripolitaniei suferea serios din cauza acestei stări de lucruri.

Şi totuşi, posturile militare nu lipseau nici la Nefta, nici la Gafsa, nici la Tozeur, reşedinţa politică a regiunii. Însă expediţiile organizate împotriva lui Hadjar şi a bandei sale nu reuşiseră niciodată, iar aventurierul războinic izbutise să le

scape până în ziua când — cu câteva săptămâni în urmă — căzu în mâinile unui detaşament francez.

Această parte a Africii de Nord fusese scena uneia dintre catastrofele care, din nefericire, sunt destul de dese pe continentul negru. Se ştie cu câtă pasiune, cu cât devotament, cu câtă cutezanţă s-au lansat prin acest vast câmp de descoperiri, de ani şi ani, exploratorii, succesorii lui Burton, Speke, Livingstone, Stanley. Ar putea fi număraţi cu sutele, şi câţi încă vor mai completa lista până în ziua, foarte îndepărtată, desigur, când cea de-a treia parte a Lumii Vechi îşi va fi dezvăluit ultimele taine! Dar, iarăşi, câte din aceste expediţii pline de primejdii n-au sfârşit dezastruos!

Cel mai recent exemplu era al expediţiei unui belgian curajos, aventurat în adâncul regiunilor extrem de puţin umblate şi puţin cunoscute, purtând numele de Touat.

După ce pregătise o caravană la Constantine, Carl Steinx părăsi oraşul, îndreptându-se spre sud. Caravană nu prea mare, într-adevăr, vreo zece oameni cu totul, arabi recrutaţi din zonă. Călăreau cai şi mehari[1], iar cele două căruţe care transportau materialul expediţiei erau deplasate tot cu ajutorul acestora.

Mai întâi, Carl Steinx ajunse la Ouargla prin Biskra, Touggourt, Negoussia, unde i-a fost uşor să se aprovizioneze. În aceste oraşe îşi aveau dealtfel reşedinţa autorităţi franceze care se grăbiră să vină în ajutorul exploratorului. La Ouargla se afla, ca să spunem aşa, în inima Saharei, pe paralela treizeci şi două de grade.

Până aici expediţia nu fusese pusă la încercări prea grele; oboseală, şi încă destul de mare, da, însă pericole serioase, nu. E adevărat că influenţa franceză se făcea simţită în aceste ţinuturi destul de îndepărtate. Cel puţin pe faţă, tuaregii se arătau supuşi, iar caravanele puteau, fără prea multe riscuri, să îndeplinească toate nevoile comerţului local.

În timpul şederii sale la Ouargla, Carl Steinx fu nevoit să-şi modifice componenţa personalului. Unii dintre arabii însoţitori refuzară să plece mai departe. A trebuit să le facă plata, şi asta nu fără dificultăţi, reclamaţii insolente, sâcâieli supărătoare. Totuşi, era mai bine să scape de oamenii aceia de o evidentă rea-voinţă şi pe care ar fi fost periculos să-i păstreze în escortă.

Pe de altă parte, călătorul nu şi-ar fi putut relua drumul fără să-i înlocuiască pe cei plecaţi, iar în asemenea condiţii era limpede că nu avea de ales. Se crezu însă ieşit din încurcătură acceptând serviciile mai multor tuaregi care, în schimbul unor mari sume de bani, se angajau să-l însoţească până la capătul

[1] Mehar: specie de dromader african, domestic. (N. trad.)

expediţiei sale, fie pe coasta occidentală, fie pe cea orientală a continentului african.

Cum să fi bănuit Carl Steinx, chiar având anumite rezerve faţă de cei din neamul tuareg, că-şi introducea trădători în caravană, că aceasta era pândită încă de la plecarea din Biskra de banda lui Hadjar, că temuta căpetenie nu aştepta decât ocazia nimerită de a-l ataca?... Iar acum oamenii lui amestecaţi cu personalul expediţiei, acceptaţi anume ca ghizi prin acele regiuni necunoscute, îl puteau conduce pe explorator acolo unde îl aştepta Hadjar...

Ceea ce se şi întâmplă. Plecând din Ouargla, caravana coborî spre sud, trecu linia tropicului, intră în ţinutul ahaggarilor, de unde, tăind-o spre sud-est, intenţiona să se îndrepte spre lacul Ciad. Dar, începând cu ziua a cincisprezecea de la plecarea sa, nu s-a mai auzit nimic nici despre Carl Steinx, nici despre însoţitorii lui. Ce se petrecuse? Ajunsese oare caravana în regiunea Ciadului şi îşi urma drumul de întoarcere prin est sau prin vest?

Expediţia lui Carl Steinx stârnise cel mai viu interes în rândul numeroaselor Societăţi de geografie care se ocupau în mod special de călătoriile în interiorul Africii. Până la Ouargla, ele fuseseră ţinute la curent cu itinerarul. De pe parcursul a încă o sută de kilometri, mai sosiseră veşti aduse de nomazii deşerturilor şi transmise autorităţilor franceze. Se credea, prin urmare, că în câteva săptămâni Carl Steinx va ajunge în condiţii bune în împrejurimile lacului Ciad.

Or, n-au trecut doar săptămâni, ci luni de zile fără să se primească vreo altă ştire referitoare la cutezătorul explorator belgian. Fură trimişi emisari până în ţinuturile cele mai sudice. Posturile militare franceze puseră umărul la cercetări, iar acestea se întinseră mult, în diferite direcţii. Încercările nu dădură nici un rezultat şi existau motive să se creadă despre caravană că pierise cu totul, fie într-un atac al nomazilor din Touat, fie de oboseală sau de boală, în mijlocul imenselor pustietăţi sahariene.

Lumea geografilor nu ştia, deci, ce să presupună şi începea să-şi piardă speranţa, nu numai de a-l revedea pe Carl Steinx, dar chiar şi de a mai auzi vreun zvon despre el, când, trei luni mai târziu, sosirea unui arab la Ouargla dezvălui misterul ce înconjura nefericita expediţie.

Arabul, care făcea parte tocmai din personalul caravanei, reuşise să scape. S-a aflat de la ei că tuaregii intraţi în serviciul exploratorului îl trădaseră. Derutat de ei, Carl Steinx se văzuse atacat de o bandă care acţiona sub conducerea acelui şef de trib, Hadjar, celebru de-acum prin agresiunile asupra mai multor caravane. Carl Steinx se apărase curajos, împreună cu

cei care îi erau credincioşi în escortă. Timp de patruzeci şi opt de ore, refugiaţi într-o kouba[1] părăsită, reuşise să ţină piept asediatorilor. Dar inferioritatea numerică a micii sale trupe nu-i permise să reziste mai mult şi căzu în mâinile tuaregilor, care îl masacrară împreună cu tovarăşii lui.

Se înţelege ce emoţie produse această noutate. Nu se auzi decât un singur strigăt: să fie răzbunată moartea temerarului explorator, să fie pedepsit necruţătorul şef tuareg, al cărui nume fu expus hulei publice. Şi, dealtfel, câte alte atentate împotriva caravanelor îi fuseseră atribuite nu fără temei! Astfel se hotărâră autorităţile franceze să organizeze o expediţie menită să-l înhaţe, să-l osândească pentru numeroasele sale crime şi să nimicească în acelaşi timp funesta influenţă exercitată de el asupra triburilor. Se ştie că aceste triburi avansau încetul cu încetul spre estul continentului african; tindeau să se aşeze în regiunile meridionale ale Tunisiei şi Tripolitaniei. Comerţul considerabil ce se făcea în acele ţinuturi risca să fie tulburat, ba chiar ruinat, dacă tâlharii nu erau aduşi într-o stare de absolută supunere.

Fu rânduită, prin urmare, o expediţie, iar guvernatorul general al Algeriei, ca şi rezidentul general al Tunisiei, dădură ordin ca aceasta să primească sprijin în oraşele din zona şoturilor şi mlaştinilor secate unde se stabiliseră posturi militare. Ministerul de război desemnă un escadron de spahii comandat de căpitanul Hardigan pentru dificila campanie de la care se aşteptau rezultate atât de importante.

Un detaşament de şaizeci de oameni fu transportat în portul Sfax de crucişătorul *Chanzy*. La câteva zile după debarcare, cu proviziile şi corturile urcate în spinarea cămilelor, condus de călăuze arabe, grupul părăsi ţărmul şi luă direcţia vest. Trebuia să-şi găsească noi surse de aprovizionare în oraşele şi târgurile din interior, Tozeur, Gafsa şi altele, iar oazele nu lipseau deloc în zona Djerid.

Căpitanul avea în subordinea sa un adjunct, doi locotenenţi şi mai mulţi subofiţeri, printre care sergentul-major Nicol.

Or, din moment ce sergentul-major făcea parte din expediţie, înseamnă că bătrânul său frăţior Dă-i-nainte şi credinciosul Taie-cupa făceau parte şi ei.

Fixându-şi etapele cu o precizie ce trebuia să asigure reuşita călătoriei, expediţia traversă întreg Sahelul tunisian. Dincolo de Dar-el-Mehalla şi de El-Quittar, făcu un popas de patruzeci şi opt de ore la Gafsa, în regiunea Henmara.

---

[1] *Kouba*: monument ridicat în cinstea unui personaj important. (în l. arabă) (N. trad.)

Gafsa se înalţă în prjncipalul cot format de uedul Bayoeh. Oraşul ocupă o terasă încadrată de dealuri, după care, la câţiva kilometri mai încolo, urmează un formidabil etaj de munţi. Dintre localităţile Tunisiei meridionale, posedă cel mai mare număr de locuitori, grupaţi într-o aglomerare de case şi cabane. Dominant, fortul unde odinioară vegheau soldaţi tunisieni e păzit astăzi de soldaţi francezi şi indigeni. Gafsa se mândreşte şi cu faptul că e un centru cultural: funcţionează aici diverse şcoli în profitul limbilor arabă şi franceză. Totodată, industria locului e foarte prosperă, specializată în ţesutul stofelor, în prelucrarea mătăsii, în confecţionarea păturilor şi burnuzurilor din lâna furnizată de mulţimea oilor din Hammâma. Se mai văd aici şi termele, bazine construite în epoca romană, existând izvoare termale a căror temperatură oscilează între douăzeci şi nouă şi treizeci şi două de grade Celsius.

În oraş, căpitanul Hardigan obţinu informaţii mai exacte referitoare la Hadjar: banda tuaregului fusese semnalată în apropiere de Ferkane, la o sută treizeci de kilometri vest de Gafsa.

Distanţa ce trebuia parcursă era mare, dar spahiii nu ţin seama nici de oboseală, nici de pericol.

Iar când detaşamentul află ce aşteptau şefii de la energia şi rezistenţa lui nu ceru decât s-o ia din loc. Sau, cum spunea majurul Nicol: „L-am întrebat pe bătrânul frăţior şi e gata să alerge de două ori mai mult, dacă e cazul! Cât despre Taie-cupa, nu doreşte decât să-nghită depărtarea!"

Reaprovizionaţi din belşug, căpitanul şi oamenii lui plecară. În partea de sud-vest a oraşului trebuiră să traverseze mai întâi o pădure cu nu mai puţin de o sută de mii de palmieri şi care o adăposteşte pe a doua, formată exclusiv din pomi fructiferi.

Un singur târg important se află pe traseul dintre Gafsa şi frontiera algero-tunisiană. E vorba de Chebika, unde informaţiile referitoare la prezenţa căpeteniei tuarege se confirmară. Hadjar producea mari pagube caravanelor din aceste ţinuturi mărginaşe ale provinciei Constantine, iar la dosarul său, deja atât de încărcat, se adăugau necontenit noi atentate împotriva domeniilor particulare şi a persoanelor.

Câteva popasuri mai încolo, după ce trecu frontiera, comandantul se grăbi să ajungă în târgul Negrine, pe malurile uedului Sokhma.

În ajunul sosirii sale, tuaregii fuseseră semnalaţi la câţiva kilometri mai spre vest, aşadar între Negrine şi Ferkane, pe malurile uedului Djerich, care curge spre marile şoturi ale ţinutului.

După câte se spunea, Hadjar, însoţit de mama lui, trebuia să aibă vreo sută de oameni; însă, deşi căpitanul Hardigan avea cu

aproape jumătate mai puţin, nici spahiii şi nici el nu ezitară să-l atace. Proporţia de unul contra doi nu e de natură să înspăimânte trupele din Africa, care luptaseră deseori în condiţii şi mai grele.

Chiar aşa se întâmplă şi de data asta, când detaşamentul ajunse lângă Ferkane. Hadjar fusese prevenit şi, fără îndoială, nu-şi făcea griji în privinţa luptei. Nu era oare preferabil să lase escadronul să înainteze cât mai mult în regiunea dificilă a marilor şoturi, să-l hărţuiască prin necontenite atacuri, să-i cheme în ajutor pe tuaregii nomazi care cutreieră locurile şi care n-ar refuza deloc să i se alăture lui Hadjar, atât de cunoscut tuturor triburilor tuarege? Pe de altă parte, odată ce-i dăduse de urmă, căpitanul Hardigan n-ar fi renunţat, urmărindu-l atât de departe cât era necesar.

În consecinţă, Hadjar se hotărâse să evite întâlnirea şi, dacă ajungea să taie retragerea escadronului, după ce şi-ar fi recrutat noi partizani ar fi reuşit cu siguranţă să nimicească mica trupă trimisă împotriva lui. Ceea ce ar fi însemnat o altă catastrofă, şi mai deplorabilă, adăugată celei a lui Carl Steinx.

Totuşi, planul lui Hadjar fu dejucat pe când banda se străduia să urce pe cursul uedului Sokhma spre a ajunge în nord, la baza din Djebel Cherchar. Un pluton condus de sergentul-major Nicol, căruia Taie-cupa îi dăduse de veste, îi tăie calea. Începu lupta, iar restul detaşamentului i se alătură fară zăbavă. Pocniră focuri de carabine şi de puşti, printre care se amestecau detunături de revolvere. Căzură morţi printre tuaregi şi răniţi printre spahii. Jumătate din bandă, rupând barajul, reuşi să fugă, însă căpetenia nu era printre cei salvaţi.

Într-adevăr, pe când Hadjar încerca să-şi ajungă tovarăşii dând pinteni calului lansat în cea mai mare viteză, căpitanul Hardigan se aruncă tot atât de iute asupra lui. În zadar se strădui Hadjar să-l răstoarne din şa cu un foc de pistol, glonţul nu-l atinse. În schimb, zdruncinat de un salt brusc al calului său, Hadjar alunecă din scări şi căzu. Mai înainte de a fi avut răgaz să se ridice, unul dintre locotenenţi se năpusti asupra lui şi, împreună cu alţi călăreţi veniţi în goană, reuşiră să-l ţină în ciuda cumplitelor sforţări făcute de el ca să scape.

În acel moment Djemma, care se aruncase înainte, ar fi ajuns până la fiul ei dacă n-ar fi fost înhăţată de sergentul-major Nicol. E adevărat că vreo şase tuaregi izbutiră să i-o smulgă şi zadarnic credinciosul lui câine se azvârli asupra celor care o duceau în mare grabă pe bătrâna tuaregă.

— Aveam în mâini lupoaica şi mi-a scăpat printre degete! striga majurul. Aici, Taie-cupa, aici! insistă el, chemând animalul. În orice caz, lupanul e terminat.

Hadjar era prins, şi încă bine, iar dacă tuaregii nu reuşeau să-l elibereze înainte de a ajunge la Gabès, Djeridul avea să fie scăpat în sfârşit de unul dintre cei mai de temut răufăcători.

Banda ar fi încercat, fără nici o îndoială, iar Djemma nu şi-ar fi lăsat fiul în puterea francezilor, dacă detaşamentul nu s-ar fi întărit cu soldaţi preluaţi din posturile militare de la Tozeur şi Gafsa.

Expediţia ajunsese apoi pe ţărm şi prizonierul fusese închis în bastionul din Gabès, urmând să fie transportat la Tunis, unde îl aştepta tribunalul militar.

Iată evenimentele petrecute înainte de debutul acestei povestiri. După o scurtă călătorie în Tunis, căpitanul Hardigan tocmai se întorcea la Gabès, aşa cum s-a văzut, şi chiar în seara când Chanzy ancora în golful Sirta Mică.

Capitolul III EVADAREA

După plecarea celor doi ofiţeri, a sergentului-major şi a spahiilor, Horeb se strecură pe lângă ghizdul fântânii şi începu să cerceteze împrejurimile.

Când zgomotul de paşi se stinse, atât în susul cât şi în josul potecii, tuaregul făcu semn tovarăşilor săi să-l urmeze.

Djemma, fiul ei şi Ahmet îl ajunseră în grabă pe străduţa sinuoasă, în pantă, mărginită de vechi cocioabe nelocuite, şi care ducea spre bastion.

În partea aceea oaza era pustie şi nimic din tumultul cartierelor mai populate nu ajungea acolo. Era întuneric beznă sub bolta compactă a norilor imobilizaţi în atmosfera liniştită. Ultimele adieri dinspre larg abia dacă purtau cu ele murmurul valurilor de pe plajele ţărmului.

Lui Horeb îi fu suficient un sfert de oră ca să ajungă la noul loc de întâlnire, încăperea scundă a unei mici cafenele sau cabaret ţinut de un gheşeftar levantin. Omul era la curent cu afacerea şi se putea conta pe fidelitatea lui, asigurată printr-o sumă grasă, urmând a fi dublată după reuşită. Ajutorul lui fusese util în acea împrejurare.

Printre tuaregii adunaţi în cabaret se afla şi Harrig. Era unul dintre cei mai credincioşi şi mai îndrăzneţi partizani ai lui Hadjar. Cu câteva zile mai înainte, într-o încăierare pe străzile din Gabès, fusese arestat şi închis în temniţa bastionului. În orele petrecute în curtea comună, nu i-a fost prea greu să intre în legătură cu căpetenia lui. Nimic mai natural decât ca doi oameni din acelaşi neam să fie atraşi unul de altul. Nu se ştia că acel Harrig făcea parte din banda lui Hadjar. Reuşise să

scape în timpul luptei şi fugise împreună cu Djemma. Apoi, reîntors la Gabès, conform planului stabilit cu Sohar şi Ahmet, se folosi de încarcerare ca să pregătească evadarea lui Hadjar.

Totuşi, era important să fie eliberat înainte de sosirea crucişătorului care trebuia să-l ridice pe şeful de bandă tuareg, şi iată că nava, semnalată la trecerea ei pe lângă capul Bon, tocmai arunca ancora în golful Gabès. De unde nevoia urgentă ca Harrig să poată părăsi bastionul la timp pentru a lua legătura cu camarazii săi. Trebuia ca evadarea să aibă loc în noaptea aceea; altfel, a doua zi ar fi fost prea târziu. În zori, Hadjar urma să fie transportat la bordul lui *Chanzy* şi n-ar mai fi putut fi smuls din mâinile autorităţilor militare.

În asemenea condiţii interveni speculantul; îl cunoştea pe gardianul-şef al închisorii din bastion. Pedeapsa uşoară pronunţată împotriva lui Harrig ca urmare a încăierării fusese ispăşită încă din ajun, dar pe Harrig, aşteptat cu atâta nerăbdare, nu-l puseseră în libertate. Să-şi fi agravat el situaţia printr-o încălcare oarecare a regulameritului închisorii? Era greu de presupus, însă lucrul trebuia lămurit şi, mai ales, trebuia să se aranjeze în aşa fel încât porţile bastionului să se deschidă pentru Harrig înainte de lăsarea nopţii.

Negustorul hotărî deci să-l câştige de partea lui pe paznic, care, în timpul liber, venea cu plăcere la cafenea. Porni de cu seară pe drumul spre fort.

Acel demers pe lângă gardian, şi care ar fi putut părea suspect mai târziu, după evadare, nu mai fu necesar. Pe când speculantul se apropia de poarta de serviciu, un om îi tăie calea.

Era Harrig, care-l recunoscu pe levantin. Nici unul, nici celălalt, singuri pe drumeagul ce coboară dinspre bastion, n-aveau de ce să se teamă că vor fi văzuţi, auziţi, sau măcar pândiţi ori urmăriţi; Harrig nu era un deţinut care fuge, ci unul cu pedeapsa ispăşită, lăsat să plece unde avea chef.

— Hadjar?... întrebă îndată negustorul.

— Ştie tot, răspunse Harrig.

— De noaptea asta?

— De noaptea asta. Dar Sohar... şi Ahmet, şi Horeb?

— Ai să-i întâlneşti curând.

După zece minute, Harrig îşi găsea camarazii în încăperea scundă a cafenelei, unde, din prevedere, unul dintre ei rămase afară ca să supravegheze drumul.

La numai o oră după aceea, bătrâna tuaregă şi fiul ei, conduşi de Horeb, intrară în cafenea, unde Harrig le prezentă situaţia.

În decursul celor câteva zile de încarcerare, Harrig luase deci legătura cu Hadjar. Nu părea suspect ca doi tuaregi, zăvorâţi în aceeaşi închisoare, să comunice între ei. Dealtfel, căpetenia

tuaregă trebuia dusă cât de repede la Tunis, în vreme ce Harrig urma să fie eliberat curând.

Prima întrebare pusă acestuia din urmă, când se întâlni cu Djemma şi însoţitorii ei, fu adresata de Sohar:

— Fratele meu?...

— Fiul meu?... adăugă bătrâna.

— Hadjar e anunţat, răspunse Harrig. Când ieşeam din bastion, am auzit lovitura de tun de pe *Chanzy*... Hadjar ştie că va fi îmbarcat mâine dimineaţă şi va încerca să fugă chiar în noaptea asta.

— Dacă mai stă douăsprezece ore, zise Ahmet, n-o să mai aibă când.

— Şi dacă nu reuşeşte? murmură Djemma cu glas surd.

— Cu ajutorul nostru, va reuşi! declară Harrig fară ezitare.

— Dar cum? întrebă Sohar.

Iată explicaţiile date atunci de Harrig.

Celula unde îşi petrecea Hadjar nopţile se afla într-un colţ al fortului, aproape de curtina[1] înălţată în partea dinspre mare, şi căreia apele golfului îi scăldau baza. Celula aceea dădea într-o curticică îngustă în care deţinutul avea acces, împrejmuită fiind de ziduri înalte, cu neputinţă de sărit.

Într-un capăt al curţii se deschidea un loc de trecere, un fel de canal de scurgere ieşit în exteriorul curtinei. Un grătar metalic închidea acest canal care se vărsa în mare de la o înălţime de vreo zece picioare.

Or, Hadjar observase că grătarul era deteriorat şi că rugina îi mânca barele oxidate de aerul sărat. Nu era greu să le smulgă la lăsarea nopţii şi să se târască până la orificiul exterior.

Dar apoi, cum avea să decurgă evadarea lui Hadjar? Aruncându-se în mare, va reuşi oare să ajungă la plaja cea mai apropiată după ce va fi dat ocol bastionului? Mai avea el vârsta şi puterea de a se aventura printre curenţii golfului, care trăgeau spre larg?

Căpetenia tuaregă nu împlinise încă patruzeci de ani. Era un bărbat înalt, cu pielea albă, bronzat de soarele fierbinte al ţinuturilor africane, zvelt, puternic, obişnuit cu toate exerciţiile fizice, destinat să rămână vreme îndelungată viguros, dată fiind cumpătarea ce-i caracterizează pe indigenii din rasa lui, cărora seminţele, smochinele, curmalele, produsele lactate le asigură în mod cert hrana menită să-i facă robuşti şi răbdători.

Faptul că Hadjar dobândise o reală influenţă asupra tuaregilor nomazi din Touat şi din Sahara, împinşi acum spre şoturile Tunisiei inferioare, nu era lipsit de temei. Era tot atât

---

[1] *Curtină*: (aici) zid care uneşte flancurile a două turnuri sau bastioane. (N. trad.).

de curajos pe cât de inteligent. Avea aceste calităţi de la mama sa, ca toţi tuaregii care moştenesc sângele matern. La ei, într-adevăr, femeia este egală cu bărbatul, sau chiar i se impune. Din această cauză un fiu din tată sclav şi din mamă nobilă e de origine nobilă, nicidecum altfel. Întreaga energie a Djemmei se regăsea în copiii ei, ţinuţi mereu pe lângă ea în cei douăzeci de ani de văduvie. Sub influenţa ei, Hadjar dobândise calităţile unui apostol, cu care şi semăna prin frumosul lui chip încadrat de o barbă neagră, prin ochii arzători, prin atitudinea hotărâtă. Astfel, auzindu-i glasul, triburile l-ar fi urmat prin imensităţile Djeridului dacă el ar fi dorit să le stârnească împotriva străinilor şi să le îndemne la războiul sfânt.

Era, prin urmare, un bărbat în toată puterea vârstei, dar nu şi-ar fi putut duce la bun sfârşit tentativa de evadare dacă n-ar fi fost ajutat din afară. Într-adevăr, nu era destul să ieşi prin canal după ce ai forţat grătarul. Hadjar cunoştea golful; ştia că acolo se formează curenţi extrem de puternici, chiar dacă mareele sunt slabe, ca pretutindeni în bazinul Mediteranei. Ştia că nici un înotător nu le-ar putea rezista şi că ar fi împins în larg înainte de a reuşi să pună piciorul pe uscat în amonte sau în aval de fort.

Aşadar, trebuia să găsească o barcă la capătul acelui drum de trecere din unghiul pe care îl făcea curtina cu bastionul.

Aşa sunau informaţiile date de Harrig camarazilor săi.

Când termină de vorbit, negustorul interveni:

— Am o barcă, vă stă la dispoziţie.

— Mă şi conduci? întrebă Sohar.

— Când va veni clipa...

— Dacă îţi respecţi angajamentul, ni le vom ţine şi noi pe ale noastre, adăugă Harrig, şi-o să-ţi dublăm suma promisă, dacă reuşim...

— Reuşiţi, afirmă speculantul, care, în calitatea lui de levantin, nu vedea în toată povestea aceea decât o afacere de unde spera să tragă foloase substanţiale.

Sohar se ridică şi zise:

— La ce oră ne aşteaptă Hadjar?

— Între unsprezece şi miezul nopţii, răspunse Harrig.

— Barca o să fie acolo cu mult mai devreme, replică Sohar, iar după ce-l luăm pe fratele meu în ea, îl conducem la moschee, unde ne aşteaptă caii.

— În locul acela, observă negustorul, nu riscaţi să fiţi văzuţi, plaja pe care acostaţi va fi pustie până dimineaţa.

— Dar barca? se interesă Horeb.

— O trageţi pe nisip, de unde o iau eu, răspunse negustorul. Mai rămânea de rezolvat o singură problemă.

— Care dintre noi merge să-l ia pe Hadjar? întrebă Ahmet.

— Eu, răspunse Sohar.
— Te însoţesc şi eu, zise bătrâna tuaregă.
— Nu, mamă, nu! se împotrivi Sohar. Ajunge dacă suntem doi inşi care să conducă barca spre bastion. În caz că ne întâlnim cu cineva, ai putea deveni suspectă. Trebuie să pleci la moschee. Horeb şi Ahmet au să meargă cu tine. Eu şi cu Harrig îl aducem cu barca pe fratele meu...
Sohar avea dreptate. Djemma pricepu şi spuse doar atât:
— Când ne despărţim?
În clipa asta, răspunse Sohar. Într-o jumătate de oră ajungeţi la moschee. Înainte de a trece jumătatea asta de oră, noi vom fi cu barca lângă fort, la capătul bastionului, unde nu riscăm să fim observaţi. Iar dacă fratele meu nu apare la ora stabilită... o să încerc... da! încerc să intru la el...
— Aşa, băiatul meu, aşa!... căci, dacă nu scapă în noaptea asta, nu-l mai vedem nicicând... nicicând!
Momentul sosise. Horeb şi Ahmet o luară înainte, coborând uliţa îngustă ce ducea spre piaţă. Djemma îi urma, ascunzându-se în umbră atunci când întâlneau vreun grup. Întâmplarea i-ar fi putut pune faţă în faţă cu sergentul-major Nicol şi nu trebuia să fie recunoscută de el. Dincolo de marginile oazei nu mai era nici un pericol şi, dacă se ţineau pe lângă dune, până la moschee n-aveau să mai vadă picior de om.
Puţin mai târziu, Sohar şi Harrig ieşiră din cabaret. Ştiau în ce loc se afla barca negustorului şi preferau ca acesta să nu-i însoţească deloc: ar fi putut fi zărit de vreun trecător întârziat.
Era în jur de nouă. Sohar şi tovarăşul său urcară din nou spre fort, mergând de-a lungul părţii orientate spre sud.
Înăuntru, ca şi în afară, bastionul părea liniştit; orice zgomot s-ar fi auzit în acea atmosferă atât de calmă incât n-o străbătea nici cea mai mică adiere, şi atât de întunecată, fiindcă nori deşi, nemişcaţi şi grei, acopereau cerul dintr-un orizont în altul.
Abia când ajunseră pe plajă, Sohar şi Harrig întâlniră o oarecare animaţie. Treceau pescari, unii întorcându-se cu rodul pescuitului lor, alţii căutându-şi bărcile ca să iasă cu ele în largul golfului. Ici şi colo, nişte lumini străpungeau întunericul şi se încrucişau în toate sensurile. La o jumătate de kilometru, crucişătorul *Chanzy* îşi semnala prezenţa prin puternicele sale lanterne, care lăsau dâre luminoase pe suprafaţa mării.
Cei doi tuaregi avură grijă să se ferească de pescari şi se îndreptară spre un stăvilar în construcţie de la capătul portului. La baza stăvilarului era legată barca negustorului. Aşa cum conveniseră, cu o oră mai înainte Harrig se asigurase că ea se găsea în acel loc. Două vâsle stăteau vârâte sub banchete şi nu-ţi mai rămânea altceva de făcut decât să urci.

În clipa în care Harrig se pregătea să tragă ancora din apă, Sohar îl apucă de braţ. Doi oameni de la vamă, care supravegheau acea parte a plajei, tocmai veneau spre ei. Poate că-l cunoşteau pe proprietarul bărcii şi s-ar fi mirat nespus să-i vadă pe Sohar şi pe însoţitorul său înstăpânindu-se pe ea. Era mai bine să nu trezească nici un fel de bănuieli şi să facă încercarea în cea mai mare taină. Fără îndoială, vameşii l-ar fi întrebat pe Sohar ce voiau să facă ei cu o ambarcaţiune ce nu le aparţinea şi, fără unelte de pescuit, cei doi tuaregi nu s-ar fi putut da drept pescari.

Se întoarseră aşadar pe plajă şi se ghemuiră sub stăvilar fără să fie zăriţi.

Rămaseră acolo o jumătate de oră bună şi ne putem închipui cât de mare era nerăbdarea lor văzându-i pe slujbaşi că întârzie în locul acela. Erau cumva de gardă până la ziuă?... Nu, căci se îndepărtară în sfârşit.

Atunci Sohar înainta pe nisip şi, de cum se pierdură vameşii în întuneric, îşi chemă prietenul, care veni după el.

Barca fu trasă până în marginea apei. Harrig se sui în ea; apoi Sohar, aşezând ancora în partea din faţă, se îmbarcă şi el.

Cele două vâsle fură potrivite imediat în furcheţi şi, manevrate uşurel, împinseră barca dincolo de capătul digului, apoi în lungul curtinei cu baza scăldată de apele din golf.

Într-un sfert de oră, Harrig şi Sohar coteau pe după colţul bastionului şi se opreau sub gura canalului prin care Hadjar voia să încerce să scape...

Şeful tuareg se afla atunci singur în celula unde trebuia să-şi petreacă ultima noapte. Cu o oră mai înainte, paznicul închisese cu un zăvor imens poarta micii curţi în care dădea pomenita celulă.

Hadjar aştepta clipa acţiunii cu acea extraordinară răbdare a arabului, atât de fatalist şi, pe de altă parte, atât de stăpân pe sine în orice împrejurare. Auzise lovitura de tun trasă de *Chanzy*; ştia foarte bine că sosise crucişătorul; ştia că va fi îmbarcat a doua zi şi că nu va mai revedea niciodată Djeridul, regiunile acelea cu mlaştini seci şi şoturi. Dar resemnarea sa pe de-a-ntregul musulmană se împletea cu speranţa că-i va reuşi încercarea. Că va putea să iasă prin canalul îngust, de asta era sigur; dar camarazii lui vor fi izbutit să-şi facă rost de o barcă şi vor fi oare acolo, la baza zidului?

Trecu o oră. Din când în când, Hadjar ieşea din celulă, mergea lângă intrarea în canal şi ciulea urechea. Zgomotul unei bărci care se freca uşor de curtină ar fi ajuns cu claritate până la el. Nu auzea însă nimic şi îşi relua locul, rămânând într-o imobilitate deplină.

Uneori se ducea să tragă cu urechea şi lângă poarta pe unde se intra în curticică, pândind paşii gardianului, temându-se ca nu cumva să fie îmbarcat chiar în noaptea aceea; liniştea cea mai profundă domnea în incinta bastionului şi numai paşii santinelei plasate pe platforma acestuia o întrerupea când şi când.

Se apropia miezul nopţii şi el convenise cu Harrig ca, mai repede cu o jumătate de oră, să fie la capătul exterior al canalului, după ce va fi desprins grătarul din locul său. Dacă în acel moment barca era acolo, se va îmbarca imediat. Dacă nu era încă sosită, avea să aştepte până la primele licăriri ale zorilor şi, cine ştie, poate că va încerca să scape înot, cu riscul de a fi purtat de curenţi de-a curmezişul golfului Sirta Mică? Avea să fie ultima, singura lui şansă de a se sustrage unei condamnări la moarte.

Hadjar ieşi deci să se asigure că nimeni nu se îndrepta spre curte, apoi îşi potrivi hainele în aşa fel încât să-i stea strâns lipite de corp şi se strecură în canal.

Canalul acela avea cam treizeci de picioare lungime şi era tocmai atâta de lung cât să poată pătrunde în el un om de talie mijlocie. Hadjar trebui să se frece de pereţi, care îi sfâşiară câteva pliuri ale burnuzului; însă, târâş, cu preţul unor multiple eforturi, ajunse la grătar.

Grilajul, se ştie, era într-o stare foarte proastă. Barele nu mai stăteau fixate solid în piatra care se fărâmiţa sub apăsarea mâinii. Fură de ajuns cinci sau şase smucituri ca să-l smulgă şi, după ce Hadjar îl răsuci spre perete, trecerea rămase liberă.

Căpetenia tuaregă mai avea doar doi metri până la orificiul exterior, dar porţiunea aceea de drum fu cea mai neplăcută, deoarece canalul se strâmta spre capăt. Hadjar ajunse totuşi, iar acolo nici măcar nu trebui să aştepte.

Aproape imediat, îi ajunseră la urechi cuvintele:

— Suntem aici, Hadjar...

Hadjar făcu un ultim efort şi partea din faţă a corpului său ieşi din deschizătură la o înălţime de zece picioare deasupra apei. Harrig şi Sonar se îndreptară spre el şi, în clipa când se pregăteau să-l ajute, se auzi un zgomot de paşi. Îşi putură închipui că zgomotul vine din curticică, aşadar că un paznic fusese trimis după deţinut, că voiau să-l trimită de acolo imediat... Prizonierul fiind dispărut, avea să se dea alarma în bastion.

Din fericire, nu era vorba de asta. Zgomotul fusese făcut de santinela care se plimba pe lângă parapetul dojonului. Poate că apropierea bărcii îi atrăsese atenţia. Dar, din locul unde stătea, nu putea s-o vadă şi, dealtfel, mica ambarcaţiune n-ar fi fost vizibilă în bezna aceea.

Totuşi, trebuia să se acţioneze cu prudenţă. După câteva momente, Sohar şi Harrig îl prinseră pe Hadjar de umeri, îl traseră puţin câte puţin şi, în sfârşit, acesta se aşeză alături de ei.

Împinsă puternic, barca porni spre larg. Era preferabil să navigheze prin golf până în dreptul moscheii, decât să meargă pe lângă zidurile bastionului sau în lungul plajei. Dealtfel, trebuiră să evite mai multe bărci care intrau sau ieşeau din port, căci acea noapte liniştită era favorabilă pescuitului. Trecând pe lângă *Chanzy*, Hadjar se ridică şi, cu braţele încrucişate, îi aruncă o privire lungă, plină de ură... Apoi, fără să spună un cuvânt, se aşeză din nou în partea din spate a bărcii.

După o jumătate de oră, debarcau pe nisip; apoi, odată trasă barca pe uscat, căpetenia tuaregă şi cei doi însoţitori se îndreptară spre moschee, unde ajunseră fără să fi avut vreo întâlnire neplăcută.

Djemma înainta spre fiul ei, îl strânse în braţe şi spuse doar:

— Vino!

Apoi, dând colţul clădirii, se duse la Ahmet şi Horeb. Trei cai aşteptau, gata să ţâşnească la imboldul dat de pintenii călăreţilor.

Hadjar urcă în şa; Harrig şi Horeb făcură la fel.

„Vino", spusese Djemma când îşi revăzuse fiul, iar acum pronunţă tot un singur cuvânt:

— Pleacă! zise ea, întinzând mâna spre ţinutul întunecat al Djeridului.

O clipă mai târziu, Hadjar, Horeb şi Harrig dispărură în beznă.

Până dimineaţa, bătrâna tuaregă rămase împreună cu Sohar în moschee. Ea dorise ca Ahmet să se întoarcă la Gabès. Se aflase de evadarea fiului ei? Vestea se răspândea prin oază? Autorităţile trimiseseră detaşamente în urmărirea fugarului? În ce direcţie mergeau să-l caute prin Djerid? În sfârşit, se va relansa împotriva şefului tuareg şi a partizanilor săi campania care fusese deja întreprinsă şi se soldase cu capturarea lui?

Iată ce ţinea atât de mult să ştie Djemma înainte de a-şi relua drumul spre regiunea şoturilor. Dar Ahmet nu reuşi să afle nimic pe când dădea târcoale prin vecinătatea oazei Gabès. Înainta până avu şi bastionul în raza privirii; trecu din nou pe la casa negustorului, care pricepu astfel că tentativa reuşise şi că, în sfârşit liber, Hadjar gonea prin pustietăţile deşertului.

Gheşeftarul nu auzise încă vorbindu-se despre evadare, fiindcă, în mod precis, el ar fi fost unul dintre primii care află vestea.

Între timp, primele licăriri ale zorilor luminară orizontul în partea dinspre răsărit a golfului. Ahmet nu voia să mai zăbovească mult. Era foarte important ca bătrâna să părăsească moscheea înainte de a se face ziuă, căci era cunoscută şi, în lipsa fiului ei, ar fi fost ea însăşi o captură de preţ.

Ahmet o regăsi aşadar încă pe întuneric şi, condusă de el, ea apucă din nou calea dunelor.

Dimineaţa, una dintre bărcile crucişătorului apăru în port ca să preia deţinutul şi să-l ducă la bord.

Când paznicul dechise uşa celulei ocupate de Hadjar, nu putu decât să constate dispariţia căpeteniei tuarege. În ce condiţii avusese loc evadarea s-a stability cu multă uşurinţă, după o cercetare a canalului cu grătarul demontat. Hadjar încercase deci să scape înot şi, în acest caz, nu era oare de presupus că fusese tras în larg de curenţii golfului? Sau, poate, o barcă adusă de complici îl va fi transportat în vreun punct oarecare de pe ţărm?

Asta nu se putuse stabili.

Au fost zadarnice, dealtfel, cercetările făcute prin împrejurimile oazei. Nici o urmă de-a fugarului nu s-a putut descoperi. Nici şesurile Djeridului şi nici apele Sirtei Mici nu-l înapoiară, viu sau mort.

Capitolul IV MAREA SAHARIANĂ

După ce adresase sincere complimente asistenţei care răspunsese la apelul său, după ce mulţumise ofiţerilor, funcţionarilor francezi şi tunisieni care, împreună cu notabilităţile din Gabès, onorau adunarea cu prezenţa lor, domnul de Schaller vorbi aşa cum urmează:

— Trebuie să convenim, domnilor, că, graţie progresului ştiinţei, orice confuzie între istorie şi legendă începe să devină din ce în ce mai lipsită de temei. Una sfârşeşte prin a o judeca pe cealaltă. Una aparţine poeţilor, cealaltă savanţilor şi fiecare dintre aceştia au o clientelă specială. Recunoscând meritele legendei, astăzi sunt obligat s-o exilez în domeniul imaginaţiei şi să revin la realităţile dovedite prin observaţii ştiinţifice.

Noua sală a Cazinoului din Gabès ar fi reunit cu greu un public mai dispus să urmărească interesantele demonstraţii ale conferenţiarului. Auditoriul era cucerit dinainte de proiectul pe care el urma să-l prezinte. Aşa că, încă de la început, cuvintele sale fură primite cu un murmur aprobator. Numai unii dintre indigeni, amestecaţi prin public, păreau să păstreze o rezervă

prudentă. Asta pentru că, de fapt, proiectul căruia domnul de Schaller se pregătea să-i facă istoricul nu era văzut deloc cu ochi buni, de o jumătate de secol, de triburile sedentare sau nomade din Djerid.

— Vom recunoaşte bucuros, reluă domnul de Schaller, că strămoşii erau oameni cu imaginaţie şi istoricii le-au slujit cu iscusinţă gusturile, dând drept istorie ceea ce nu era decât tradiţie. Expunerile lor se năşteau dintr-un suflu pur mitologic.

Nu uitaţi, domnilor, istorisirile lui Herodot, Pomponius Mela şi Ptolemeu. Primul, în a sa *Istorie a popoarelor*, nu vorbeşte oare despre o ţară întinsă până la fluviul Triton, care se varsă în golful cu acelaşi nume? Nu povesteşte el, ca episod din călătoria argonauţilor, că nava lui Iason, împinsă de furtună pe coastele libiene, fu azvârlită spre vest până în golful Triton, a cărui margine apuseană nu se zărea? Prin urmare, ar trebui să conchidem din această povestire că pomenitul golf comunica atunci cu marea. E, dealtfel, ceea ce susţine Scylax în *Călătorie prin Mediterana* referitor la acest considerabil lac cu malurile locuite de diferite popoare ale Libiei şi care se întindea, probabil, pe suprafaţa actualelor mlaştini şi şoturi, dar n-avea legătură cu Sirta Mică decât printr-un canal îngust.

După Herodot, Pomponius Mela este cel care, cam pe la începutul erei creştine, mai consemnează existenţa marelui lac Triton, numit şi lacul Pallas, a cărui comunicare cu Sirta Mică — actualul golf Gabès — a dispărut ca urmare a scăderii apelor prin evaporare.

În sfârşit, după Ptolemeu, nivelul lor continuînd să coboare, apele s-ar fi stabilit definitiv în patru depresiuni, lacurile Triton şi Pallas, lacurile Libiei şi Ţestoasele, cărora le corespund şoturile algeriene Melrir şi Rharsa, şoturile tunisiene Djerid şi Fedjedj, acestea din urmă reunite adesea sub numele de Faraoun.

Domnilor, trebuie să preluăm şi să renunţăm, mai ales să renunţăm la mai mult din aceste legende ale antichităţii, care n-au nimic de-a face cu precizia şi cu ştiinţa contemporană. Nu, nava lui Iason n-a fost aruncată niciodată printr-o mare interioară ce n-a comunicat nicicând cu Sirta Mică, şi ar fi putut trece peste limita ţărmului doar dacă ar fi fost înzestrată cu puternicele aripi ale lui Icar, cutezătorul fiu al lui Dedal! Observaţiile făcute pe la sfârşitul secolului al XIX-lea demonstrează neîndoielnic că o mare sahariană care să fi acoperit întreaga regiune a mlaştinilor şi a şoturilor n-a putut exista vreodată, deoarece în anumite puncte altitudinea unora dintre depresiuni depăşeşte câteodată cu cincisprezece până la douăzeci de metri nivelul golfului Gabès, mai ales în apropierea coastei, şi niciodată marea aceasta, cel puţin în decursul

timpurilor istorice, n-ar fi avut întinderea de o sută de leghe, atribuită de spiritele cu o imaginaţie prea bogată.

Cu toate acestea, domnilor, reducând-o la dimensiunile permise de natura acestor terenuri acoperite de şoturi şi lacuri mlăştinoase, n-ar fi imposibil de realizat proiectul unei mări sahariene alimentate de apele golfului Gabès.

Un astfel de proiect a şi fost conceput de câţiva savanţi cutezători şi practici, dar execuţia lui, după nenumărate peripeţii, n-a putut fi dusă la bun sfârşit; vreau să vă reamintesc istoria sa, ca şi încercările zadarnice şi cumplitele decepţii care au durat ani şi ani...

O mişcare de aprobare se făcu simţită în public şi, cum conferenţiarul arăta cu mâna o hartă cu detaliile mărite, agăţată pe perete deasupra estradei, toate privirile se îndreptară într-acolo.

Harta conţinea acea parte a Tunisiei şi Algeriei meridionale pe care o traversează paralela treizeci şi patru, şi care se întinde între trei şi opt grade longitudine. Mari depresiuni se conturau la sud-est de Biskra. Mai întâi ansamblul solurilor algeriene, aflate sub nivelul apelor Mediteranei şi cuprinse sub denumirile de Melrir, Marele şot, şotul Asloudje şi altele, până la frontiera Tunisiei. De la capătul soţului Melrir, era indicat canalul care le unea cu Sirta Mică.

La nord se desfăşurau platourile parcurse de diferite triburi; la sud, vasta regiune a dunelor. Erau plasate cu precizie principalele oraşe şi târguşoare ale ţinutului: Gabès pe ţărmul golfului, La Hammâ în sud, Limagnes, Softim, Bou-Abdallah şi Bechia pe limba de pământ prelungită între Fedjedj şi Djerid; Seddada, Kri, Tozeur, Nefta în spaţiul dintre Djerid şi Rharsa; Chebika la nord şi Bir Klebia în vestul acesteia din urmă; în sfârşit, Zeribet-Ain Naga, Tahir Rassou, Mraier, Fagoussa în vecinătatea căii ferate transsahariene, proiectată la vest de solurile din Algeria.

Auditoriul putea deci cuprinde pe hartă ansamblul depresiunilor, între care Rharsa şi Melrir, aproape în întregime inundabile, trebuiau să formeze noua mare africană.

— Dar, reluă domnul de Schaller, oricât ar fi aranjat natura în mod fericit depresiunile încât să primească apele Sirtei Mici, asta nu se putea realiza decât după o serioasă muncă de nivelare a terenului. Or, prin l872, în timpul unei expediţii ce traversa deşertul saharian, domnul senator al Oranului, Pomel, şi inginerul de mine Rocard au afirmat că lucrarea nu putea fi executată, dată fiind conformaţia şoturilor. Cercetarea se reluă apoi în condiţii mai bune, în l874, de către căpitanul de stat-major Roudaire, căruia îi aparţine prima idee a acestei opere extraordinare.

Din toate părţile izbucniră aplauze la auzul numelui ofiţerului francez, aclamat cum mai fusese în repetate rânduri şi cum va trebui să fie întotdeauna. De fapt, numelui său era cazul să-i fie alăturate şi cele ale domnilor de Freycinet, preşedinte al Consiliului de miniştri din acea vreme, şi Ferdinand de Lesseps, care, mai târziu, proiectaseră gigantica întreprindere.

— Domnilor, urmă conferenţiarul, de această dată îndepărtată se leagă prima explorare ştiinţifică a regiunii pe care o mărginesc la nord munţii Aures, la treizeci de kilometri sud de Biskra. Într-adevăr, 1874 este anul când cutezătorul ofiţer a luat în studiu proiectul mării interioare, căruia urma să-i consacre atâtea eforturi. Dar putea el, oare, să prevadă că vor apărea o mulţime de obstacole asupra cărora poate că energia sa n-avea să ajungă să triumfe? Orice ar fi fost, datoria noastră este să-i aducem acestui om curajos şi învăţat omagiul ce i se cuvine.

După primele cercetări realizate de iniţiatorul acestei întreprinderi, ministrul Instrucţiunii publice îl însărcină în mod oficial pe căpitanul Roudaire cu diverse misiuni ştiinţifice legate de explorarea regiunii. Fură efectuate observaţii geodezice foarte exacte, care aveau drept scop descrierea precisă a reliefului acestei părţi din Djerid.

Este momentul când legenda a trebuit să dispară din calea realităţii: regiunea despre care se spusese că a fost cândva o mare cu deschidere spre Sirta Mică n-avusese niciodată astfel de condiţii. Mai mult, depresiunea socotită în întregime inundabilă, de la pragul golfului Gabès şi până la capătul şoturilor algeriene, avea calitatea asta doar în proporţie restrânsă. Dar din faptul că marea sahariană n-ar fi avut dimensiunile atribuite la început de credinţa populară nu reieşea că proiectul trebuia să fie abandonat.

— În principiu, zise domnul de Schaller, se crezuse că marea cea nouă putea să se întindă pe o suprafaţă de cincisprezece mii de kilometri pătraţi. Or, din această cifră trebui să se scadă cinci mii pentru mlaştinile tunisiene, cu nivelul mai ridicat decât al Mediteranei. În realitate, după aprecierile căpitanului Roudaire, trebuia redusă la opt mii de kilometri pătraţi suprafaţa inundabilă a solurilor Rharsa şi Melrir, a căror adâncime avea să fie cu douăzeci şi şapte de metri sub nivelul apelor din golful Gabès.

Plimbând pe hartă un indicator şi explicând amănunţit peisajul panoramic de sub ochii săi, domnul de Schaller reuşi apoi să-şi antreneze auditoriul prin această parte a vechii Libii.

Mai întâi de toate, în regiunea lacurilor mlăştinoase, pornind de pe litoralul cu cote superioare nivelului mării — cea mai joasă de 15,52 m, cea mai înaltă de 31,45 m — altitudinea maximă se află nu departe de pragul Gabès. Dacă te îndrepţi

spre vest, întâlneşti primele depresiuni mari abia în cuveta[1] şotului Rharsa, la două sute douăzeci şi şapte de kilometri depărtare de mare, pe o lungime de patruzeci de kilometri. Apoi solul se înalţă pe o distanţă de treizeci de kilometri, până la pragul Asloudje, ca să coboare din nou în următorii cincizeci de kilometri spre şotul Melrir, în mare parte inundabil pe o întindere de cincizeci şi cinci de kilometri. În acest punct se întâlneşte meridianul 3° 40’ cu paralela noastră, iar distanţa care îl desparte de golful Gabès este de patru sute doi kilometri.

— Aşa indică, domnilor, reluă de Schaller, lucrarea geodezică efectuată în aceste regiuni. Însă, dacă opt mii de kilometri pătraţi erau în mod precis, ca urmare a cotei lor negative, apţi să primească apele golfului, nu cumva deschiderea unui canal de două sute douăzeci şi şapte de kilometri, dată fiind natura solului, întrecea puterile omeneşti?

După un mare număr de sondaje, căpitanul Roudaire considera că nu. Aşa cum se spusese în acea vreme într-un remarcabil articol al domnului Maxime Hélène, nu era vorba despre un canal care să traverseze un deşert nisipos ca la Suez, sau munţi calcaroşi ca în Panama şi Corint. Aici terenul este departe de a avea soliditatea acelora. Debleierea[2] urma să se facă într-o crustă saliferă şi, după un drenaj, solul ar fi fost destul de asanat încât să permită realizarea lucrării. Până şi pe pragul ce separă golful Gabès de primul lac mlăştinos, aşadar pe o întindere de vreo douăzeci de kilometri, târnăcopul urma să întâlnească doar un banc calcaros de treizeci de metri adâncime. Restul săpăturii avea să se facă în teren uşor.

Conferenţiarul rezumă şi aminti apoi cu mare precizie avantajele care, după Roudaire şi continuatorii săi, trebuiau să rezulte din această operă gigantică.

În primul rând, clima Algeriei şi a Tunisiei s-ar fi ameliorat considerabil. Sub acţiunea vânturilor din sud, norii formaţi de vaporii noii mări s-ar transforma în ploi binefăcătoare pentru întreaga regiune, sporindu-i producţia agricolă. În plus, depresiunile tunisiene Djerid şi Fedjedj, solurile algeriene Rharsa şi Melrir, actualmente mlăştinoase, s-ar însănătoşi sub stratul adânc al apelor statornice. După asemenea ameliorări fizice, ce avantaje comerciale ar dobândi regiunea aceea transformată de mâna omului! În sfârşit, domnul Roudaire îşi

[1] *Cuvetă*: concavitate a solului având lărgimea bazei aproape egală cu lungimea. (N. trad.)

[2] *Debleiere*: ansamblu de operaţii cerute de o săpătură deschisă sub nivelul natural al pământului, prin care trece un canal. (N. trad.)

arunca pe bună dreptate în joc ultimele argumente: faptul că zona de la sudul munţilor Aurès şi Atlas va fi străbătută de drumuri noi, cu securitatea caravanelor mai serios asigurată; că o flotilă comercială va dezvolta negoţul în întreg ţinutul, ceea ce depresiunile nu permiteau până acum; că trupele, având posibilitatea să debarce la sud de Biskra, ar asigura liniştea, făcând totodată să crească influenţa franceză în această parte a Africii.[1]

— Şi totuşi, reluă conferenţiarul, deşi proiectul mării interioare fusese studiat cu o deosebită atenţie, deşi operaţiile geodezice au fost conduse cu cea mai riguroasă grijă, numeroşi adversari veniră să nege avantajele pe care regiunea le-ar fi avut în urma importantei lucrări.

Şi domnul de Schaller pomeni pe rând argumentele reproduse în articole publicate de diferite ziare pe timpul când un război nemilos începuse împotriva operei căpitanului Roudaire.

Mai întâi, se spunea, atât de lung era canalul care ducea apele din golful Gabès în şotul Rharsa, apoi în şotul Melrir, şi atât de mare capacitatea noii mări — douăzeci şi opt de miliarde de metri cubi — încât depresiunile nu s-ar fi putut umple niciodată.

Apoi s-a afirmat că, încetul cu încetul, apa sărată a mării sahariene se va infiltra în solul oazelor din vecinătate şi, urcând la suprafaţă printr-un efect de capilaritate naturală, avea să distrugă vastele plantaţii de curmali, bogăţia ţării.

Apoi, nişte critici — altfel destul de serioşi — au dat asigurări că apele mării nu vor ajunge nicicând în depresiuni, că ele se vor evapora neîncetat în drumul lor prin canal. Or, în Egipt, sub razele arzătoare ale unui soare asemănător celui din Sahara, lacul Monzaleth, despre care se spunea că nu poate fi umplut, s-a umplut totuşi, deşi secţiunea canalului nu trecea acolo de o sută de metri.

---

[1] La data când scria romanul *Invazia mării* (publicat în anul morţii sale, l905), Jules Verne nu putea să nu facă apel la realităţi politice si la idei de circulaţie în epocă, astăzi depăşite. Însuşi proiectul mării sahariene este conceput din perspectiva interesului francez mai degrabă decât din cea a populaţiei autohtone. Totuşi, chiar marcat de limite ideologice, autorul care în atâtea rânduri a ştiut să pledeze fierbinte pentru cauza asupriţilor este prea viu în memoria noastră încât să nu-l vedem crezând sincer în misiunea „umanistă" a colonialismului francez, în rolul său de purtător al civilizaţiei tehnice avansate în locuri de pe glob rămase în urmă din acest punct de vedere. (N. trad.)

Apoi, s-a pretextat imposibilitatea, sau cel puţin dificultăţile costisitoare pe care le-ar pretinde deschiderea canalului. Dar la verificări s-a constatat că solul, începând de la pragul Gabès şi până la primele depresiuni, era atât de moale încât sonda se scufunda singură, sub propria ei greutate.

Apoi urmau pronosticurile cele mai supărătoare invocate de detractorii lucrării:

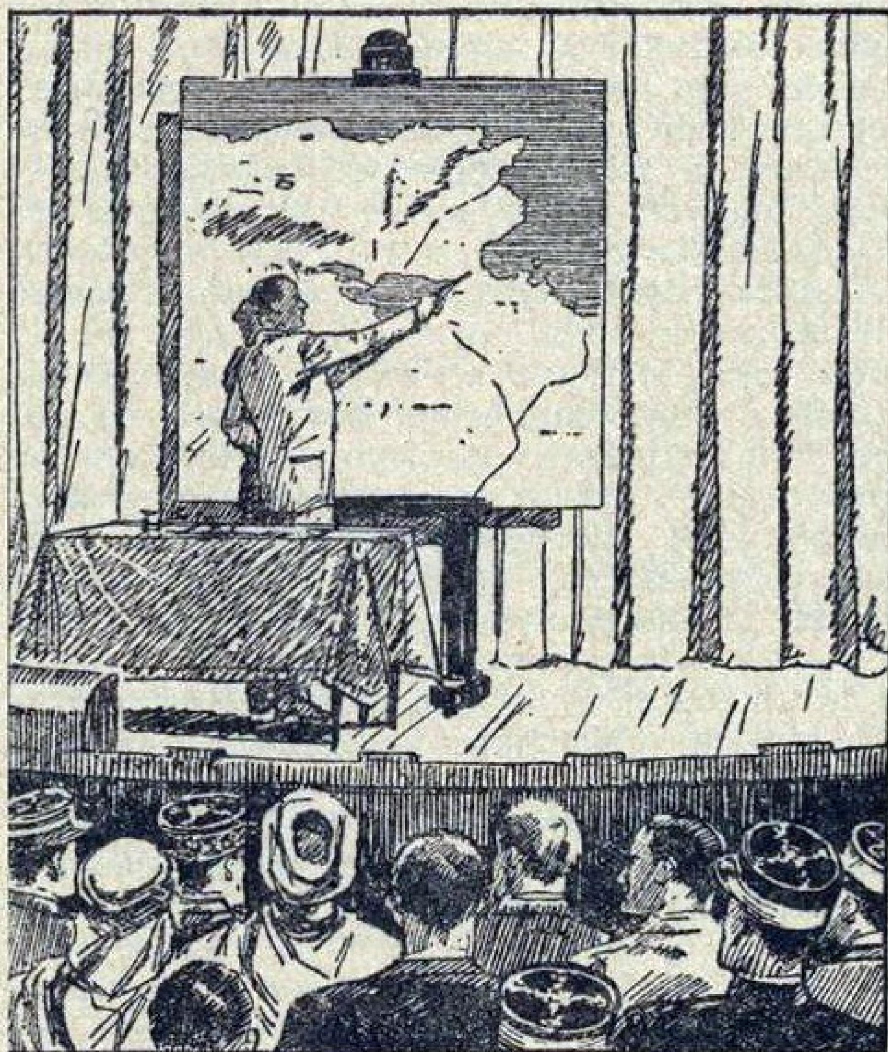
Fiind prea joase, malurile şoturilor s-ar transforma curând în mlaştini, focare dezgustătoare ce vor infecta regiunea. În loc să sufle dinspre sud, cum pretindeau autorii proiectului, vânturile dominante ar sufla mai degrabă dinspre nord. Ploile născute din evaporarea noii mări, în loc să cadă pe câmpiile Algeriei şi Tunisiei, se vor pierde inutil pe nesfârşitele întinderi nisipoase ale marelui deşert.

Aceste critici deschiseră o perioadă nefastă, cu evenimente tocmai potrivite pentru a evoca ideea de fatalitate în nişte ţinuturi unde fatalismul e atotstăpânitor — evenimente săpate adânc în memoria tuturor celor care au trăit atunci în Tunisia.

Proiectele căpitanului Roudaire subjugaseră imaginaţia unora şi treziseră pasiunea speculativă a altora. Domnul de Lesseps, care făcea parte din prima categorie, pusese afacerea la inimă până în momentul când atenţia i-a fost abătută spre străpungerea istmului Panama.

Lucrurile, atâtea câte s-au petrecut, n-au rămas fără efect asupra fanteziei indigenilor din acele ţinuturi, nomazi sau sedentari, care vedeau întreaga parte de

Domnul de Schaller plimba pe hartă un indicator...

sud a Algeriei intrată în stăpânirea ghiaurilor şi sfârşitul siguranţei, independenţei şi al însăşi soartei lor legate de hazard. Invazia mării prin pustietăţile lor ar fi fost urmată de o dominaţie multiseculară. S-a născut astfel o agitaţie surdă între triburi, de teama unui atentat la privilegiile lor, sau cel puţin la cele pe care singure şi le acordau.

Tocmai atunci căpitanul Roudaire, slăbit, se stinse mai curând de decepţie decât de boală. Iar opera visată de el amorţi vreme îndelungată, până când, la câţiva ani după cumpărarea de către americani a canalului Panama în l904, nişte ingineri şi financiari străini îi reluară proiectele şi întemeiară o societate care, sub numele de Compania franco-străină, se organiză în vederea începerii lucrărilor şi a ducerii lor la bun sfârşit.

Întrucât ideea pătrunderii spre Sahara câştigase numeroase spirite, mişcarea produsă în acest sens în vestul algerian, în Orania, se întărea pe măsură ce cădea în uitare proiectul abandonat al lui Roudaire. Calea ferată trecea deja de localitatea Beni-Ounif, în oaza Figuig, devenind capăt avansat al transsaharianului.

— N-am să intru acum, continuă domnul de Schaller, în consideraţii retrospective asupra operaţiunilor acestei companii, asupra energiei de care a dat dovadă şi asupra remarcabilelor lucrări întreprinse de ea, cu mai multă cutezanţă decât chibzuinţă. A acţionat, după cum ştiţi, pe o suprafaţă foarte întinsă; succesul nefiind deloc îndoielnic pentru ea. Compania se preocupa de toate, între altele şi de serviciul forestier căruia îi încredinţase misiunea de a fixa dunele, la nord de şoturi, prin mijloacele folosite în landele Franţei spre a proteja coastele de dubla invazie a mării şi a nisipurilor. Cu alte cuvinte, înainte de realizarea proiectelor sale, i s-a părut necesar, indispensabil chiar, să pună oraşele existente, sau cele ce urmau să fie construite mai târziu, şi la fel oazele, la adăpost de surprizele unei mări viitoare care în mod precis nu avea să fie un lac liniştit, prin urmare era mai prudent să fii din bună vreme prevăzător.

În acelaşi timp, era necesar un întreg sistem hidraulic pentru amenajarea apelor potabile din ueduri. Nu trebuia oare să eviţi lezarea obiceiurilor şi intereselor localnicilor? Acesta era preţul succesului. Şi, iarăşi, dincolo de săpături, nu era cazul să se instaleze porturi din al căror cabotaj, organizat la iuţeală, să se scoată imediat profit?

Pentru aceste operaţii începute din toate părţile în acelaşi timp, apărură aglomerări de lucrători, oraşe provizorii se înălţară subit acolo unde, în ajun, ca să zic aşa, domnea o pustietate aproape deplină. Deşi revoltaţi din punct de vedere moral, nomazii intraseră printre muncitori. Inginerii erau

deosebit de zeloşi, iar cunoştinţele lor nesecate impuneau masei de oameni de sub ordinele lor, şi care aveau în ei o încredere nemărginită. Sudul Tunisiei începea să devină un adevărat stup uman fără grija zilei de mâine, năpădit de tot soiul de speculanţi, afacerişti, traficanţi, ostenind să-i exploateze pe primii pionieri, aceştia din urmă fără vreo şansă să se aprovizioneze din împrejurimi şi obligaţi astfel să rămână, în ce priveşte mijloacele de trai, la cheremul furnizorilor apăruţi de cine ştie unde, şi pe care îi întâlneai întotdeauna în locuri cu o asemenea afluenţă.

Iar deasupra tuturor acestor necesităţi materiale irecuzabile, plana ideea unui pericol apropiat, dar nevăzut; sentimentul unei ameninţări nedefinite, ceva comparabil cu neliniştea vagă ce precede toate cataclismele atmosferice, tulburând o mare mulţime înconjurată în fond de o imensă singurătate; o singurătate în care se ghicea ceva, nu se ştie ce, dar în mod sigur ceva misterios, în acele împrejurimi fără margini, ca să spunem aşa, unde nu se vedea nici o vietate, om sau animal, şi unde totul părea că se sustrage privirii şi auzului lucrătorilor.

Domnilor, eşecul apăru, ca urmare a lipsei de prevedere şi a calculelor greşite, iar Compania franco-străină dădu faliment. De atunci încoace lucrurile au stagnat, dar mi-am propus să vă vorbesc despre putinţa de a relua opera întreruptă. Compania intenţionase să le facă pe toate odată, lucrări de cele mai diverse naturi, speculaţii de tot felul, şi mulţi dintre dumneavoastră îşi mai amintesc de trista zi când fu obligată să-şi suspende plăţile fără să-şi fi încheiat programul exagerat de întins. Hărţile pe care vi le arătăm chiar acum înfăţişează lucrările începute de Compania franco-străină.

Dar aceste lucrări neterminate există; climatul african, în mod esenţial conservator, nu le-a distrus şi nici măcar nu le-a avariat, încât nimic nu e mai legitim pentru o societate nouă, a noastră, Societatea mării sahariene, decât să le folosească spre binele şi succesul întreprinderii, urmând să se stabilească o despăgubire în funcţie de starea în care le vom găsi. Atâta doar că e necesar să fie cunoscute *de visu* să se ştie în ce măsură putem conta pe ele. Aşa că din acest motiv mi-am propus să le inspectez temeinic, mai întâi singur, apoi, mai târziu, însoţit de ingineri specialişti, şi întotdeauna sub protecţia unei escorte destul de numeroase încât să asigure securitatea posturilor şi a şantierelor recent înfiinţate sau pe cale de a se înfiinţa, aşa cum e escorta noastră pe durata unui traseu pe care, puteţi fi siguri, îl vom scurta atâta cât va fi posibil.

Nu pentru că m-ar îngrijora prea mult indigenii, în ciuda complicaţiei datorate aşezării câtorva grupuri de tuaregi pe teritoriile din sud, întâmplare ce-şi va avea, poate, partea ei

bună. N-au fost oare beduinii deşertului buni colaboratori când s-a străpuns istmul Suez? Deocamdată par liniştiţi, dar sunt cu simţurile treze şi n-ar trebui să avem prea multă încredere în inerţia lor aparentă. Cu un soldat brav şi experimentat cum e căpitanul Hardigan, sigur de cei pe care-i comandă şi foarte bun cunoscător al obiceiurilor şi tradiţiilor ciudaţilor locuitori ai acestor ţinuturi, credeţi-mă, nu avem de ce ne teme. La întoarcere vă vom comunica observaţii absolut precise şi vom stabili, cu o strictă exactitate, devizul de achiziţionare a afacerii, în felul acesta, o să vă puteţi asocia gloriei şi, îndrăznesc s-o spun, beneficiului unei întreprinderi grandioase, pe cât de fericită, pe atât de patriotică, pe care, chiar condamnată la început, o vom realiza datorită dumneavoastră, spre lauda şi prosperitatea patriei care ne va ajuta şi va şti să facă, la fel ca în sudul Oranului, din triburile încă duşmănoase, paznicii cei mai credincioşi şi cei mai siguri ai incomparabilei noastre cuceriri a naturii.

Domnilor, ştiţi cine sunt şi ştiţi de asemenea cu ce forţe contribui la această măreaţă operă, forţe financiare şi intelectuale, a căror strânsă îmbinare sfidează orice piedică. Grupaţi în jurul noii Societăţi, vă garantez că vom izbândi acolo unde au eşuat înaintaşii, mai slab echipaţi decât noi, iată ce am vrut să vă spun înainte de a pleca spre sud. Cu o încredere deplină în succes şi cu o dăruire constantă, de care să nu vă îndoiţi, restul va merge de la sine, şi aşa se va în-tâmpla că, la o sută de ani după ce drapelul francez a fost înfipt pe fortăreaţa din Alger, vom vedea flotila noastră evoluînd pe marea sahariană şi aprovizionându-ne posturile din deşert.

Capitolul V CARAVANA

După întoarcerea din proiectata expediţie, aşa cum anunţase domnul de Schaller cu prilejul reuniunii de la Cazino, lucrările aveau să fie reluate energic şi cu rânduială, iar apele golfului urmau a fi în sfârşit dirijate în noul canal prin străpungerea pragului Gabès. Dar, mai înainte, era indispensabil să se verifice la faţa locului tot ce rămăsese din vechile lucrări, iar în acest scop părea util să se parcurgă toată zona Djerid, urmărindu-se traseul primului canal până la vărsarea lui în şotul Rharsa, traseul celui de-al doilea de la Rharsa până la şotul Melrir, prin şoturile de mai mică însemnătate care le despart, apoi, după joncţiunea cu o coloană de muncitori angajaţi la Biskra, să se facă înconjurul ultimului şot pomenit, stabilindu-se amplasarea diverselor porturi ale mării sahariene.

Pentru punerea în valoare a celor două milioane cinci sute de mii de hectare de teren concesionat de stat Companiei franco-străine şi pentru eventuala răscumpărare a lucrărilor efectuate de această companie şi a materialului important care se mai putea folosi, luase fiinţă o puternică societate sub direcţia unui consiliu de administraţie cu sediul la Paris. Publicul părea să fi primit favorabil acţiunile şi obligaţiunile emise de societatea cea nouă. Bursa le păstra la un curs ridicat ce oglindea reuşita financiară în importante afaceri şi în lucrări publice dintre cele mai folositoare, succese datorate celor aflaţi în fruntea asociaţiei.

Viitorul uneia dintre cele mai apreciabile opere de la mijlocul secolului douăzeci părea deci asigurat sub toate aspectele.

Inginerul-şef al noii societăţi era tocmai conferenţiarul care făcuse istoricul lucrărilor executate înaintea lui. Expediţia proiectată spre a cerceta starea actuală a acelor lucrări urma să fie condusă de el.

În vârstă de patruzeci de ani, domnul de Schaller era un bărbat de talie mijlocie, cu capul ,,tare" sau mai degrabă „cu capul pătrat", ca să folosesc expresia vulgară, având părul tuns ca peria, mustaţa blond-roşcată, o gură cu buze subţiri, ochi vii, privirea de o extremă fixitate. Umerii săi largi, membrele bine dezvoltate, pieptul bombat în care plămânii funcţionau în voia lor ca o maşină la înaltă presiune într-o încăpătoare sală bine aerisită, indicau o constituţie dintre cele mai solide. Cât priveşte moralul, inginerul îl avea tot atât de bine „clădit" ca şi fizicul. Cu studii politehnice temeinic făcute, atrăsese prin primele sale lucrări atenţia asupra lui şi urmă cu paşi repezi calea succesului. Niciodată, dealtfel, vreo mentalitate n-a fost mai pozitivă decât a sa. Spirit chibzuit, metodic, matematic, dacă se acceptă cumva un asemenea epitet, nu se lăsa furat de nici o iluzie; şansele şi neşansele unei situaţii sau afaceri le calcula cu o precizie „împinsă până la a zecea zecimală", aşa se spunea despre el. Socotea totul, punea totul în ecuaţii şi, dacă simţul imaginaţiei i-a fost refuzat vreunei fiinţe umane, asta i s-a întâmplat tocmai omului-cifră, omului-algebră însărcinat să ducă la bun sfârşit atât de importantele lucrări ale mării saharicne.

În fond, din momentul când domnul de Schaller, după ce studiase cu detaşare şi minuţiozitate proiectul căpitanului Roudaire, îl declarase realizabil, el chiar era astfel, şi era neîndoielnic că, sub conducerea sa, nici o greşeală nu va reuşi să se strecoare fie în partea materială, fie în partea financiară a proiectului. „De vreme ce de Schaller s-a vârât în ea, afacerea nu poate fi decât bună!" repetau bucuros cei care îl cunoşteau pe inginer şi totul dovedea că nu se înşelau.

Domnul de Schaller dorise să cereteze perimetrul viitoarei mări, să constate că nimic nu va opri trecerea apei prin primul canal până la Rharsa şi prin al doilea până la Melrir, să verifice starea râpelor şi albiilor ce vor cuprinde masa aceea lichidă în greutate de douăzeci şi opt de miliarde de tone.

Întrucât schema viitorilor săi colaboratori trebuia să cuprindă atât personal provenit din vechea Companie, cât şi ingineri sau antreprenori noi, dintre care mulţi — şi din cei mai importanţi — nu se aflau atunci la Gabés, inginerul-şef, ca să evite orice conflict ulterior de atribuţii, hotărâse să nu ia cu el nici un membru al personalului de la Societate, încă incomplet.

Îl însoţea însă un servitor, valet sau mai degrabă un „perie-uniformă", calificativ justificat dacă n-ar fi fost civil, ori şi mai bine acela de „ordonanţă". Punctual, metodic, „militarizat", ca să spunem aşa, deşi nu se înrolase niciodată, domnul François era exact omul necesar stăpânului său. Înzestrat cu o sănătate perfectă, suporta fără să se plângă eforturi dintre cele mai mari şi nu fusese scutit de ele în cei zece ani de când era în slujba inginerului. Vorbea puţin, dar, dacă economisea cuvintele, o făcea în profitul cugetării. Un om calculat şi pe care domnul de Schaller îl considera un desăvârşit instrument de precizie. Era sobru, era discret, era curat, n-ar fi lăsat să treacă douăzeci şi patru de ore fără să se bărbierească, nu purta nici favoriţi, nici mustaţă, şi niciodată, chiar şi în împrejurările cele mai dificile, nu neglijase această operaţie cotidiană.

Se înţelege cu uşurinţă că expediţia, organizată de inginerul-şef de la Societatea franceză a mării sahariene, n-ar fi putut avea loc fără să se fi luat măsuri de precauţie. Dacă s-ar fi aventurat singuri, el şi valetul său, de-a curmezişul Djeridului, domnul de Schaller ar fi dat dovadă de o adevărată imprudenţă. Căile de comunicaţie, se ştie, nu erau prea sigure, nici măcar pentru caravane, prin acele ţinuturi străbătute neîncetat de nomazi, şi asta în ciuda vechilor aşezări ale Companiei, prost păstrate ori pierite, într-un cuvânt, extrem de împrăştiate, şi a celor câteva posturi de siguranţă ce fuseseră înfiinţate odinioară şi retrase de ani şi ani. Cum să uiţi agresiunile lui Hadjar şi ale bandei sale, dar mai ales pe acel şef temut care, odată prins şi încarcerat, dispăruse mai înainte ca meritata pedeapsă cc-l aştepta să fi curăţat ţara de prezenţa lui? Era uşor de prevăzut că intenţiona să se apuce din nou de tâlhării.

Dealtfel, împrejurările actuale păreau să fie în favoarea sa. Mai trebuia să treacă mult până când arabii din sudul Algeriei şi al Tunisiei, şi cu atât mai mult sedentarii sau nomazii din Djerid, să accepte fără proteste executarea proiectului căpitanului Roudaire. Ea atrăgea după sine distrugerea mai multor oaze din Rharsa şi din Melrir. Proprietarii urmau să fie

despăgubiţi, fireşte, dar mult mai puţin avantajos decât le-ar fi convenit lor. Cu siguranţă, anumite interese fuseseră lezate şi proprietarii aceia erau apucaţi de o ură profundă la gândul că parcelele lor fertile aveau să dispară curând sub apele venite din Sirta Mică. Iar acum, printre populaţiile cărora noua stare de lucruri le strica obiceiurile, trebuiau socotiţi şi tuaregii, mereu dispuşi să-şi reia viaţa de aventură, de jefuitori ai caravanelor; ce se va întâmpla cu ei când nu vor mai fi drumuri între bălţi şi şoturi, când negoţul nu va mai fi făcut de caravanele care din vremuri imemoriale străbat deşertul spre Biskra, Touggourt sau Gabès? Mărfurile vor fi transportate în sudul munţilor Aures de o flotilă de goelete, şebecuri[1], tartane, bricuri şi nave cu trei catarge, veliere şi vapoare, ca şi de o întreagă *baharia* său marină indigenă. Şi, pe acestea, cum le-ar fi trecut tuaregilor prin minte să le atace? Ar fi însemnat sfârşitul rapid al triburilor ce trăiau din piraterie şi jaf.

Era de înţeles, prin urmare, că o agitaţie mocnită domnea printre aceste populaţii aparte. Imamii o stârneau la răzvrătire. De multe ori, muncitorii arabi angajaţi la lucrările de deschidere a canalului fură atacaţi de bande furioase şi, în apărarea lor, a fost nevoie de intervenţia trupelor algeriene.

— Cu ce drept, se predica în moschei, vor aceşti străini să facă din oazele şi din câmpiile noastre o mare? De ce vor ei să desfacă ceea ce a făcut natura? Nu-i destul de întinsă Mediterana de vor să-i adauge şi şoturile noastre?! Păgânii n-au decât să navigheze cât le place, dacă asta-i voia lor, dar noi, noi suntem oamenii uscatului, iar Djeridul e sortit drumurilor de caravane, nu navelor! Trebuie nimiciţi străinii înainte ca ei să înece ţinutul care ne aparţine, pământul străbunilor noştri, invadat de mare!

Agitaţia mereu în creştere îşi avusese contribuţia ei la ruina Companiei franco-străine; apoi, cu timpul, păru să se fi potolit ca urmare a încetării lucrărilor; însă invadarea deşertului de către mare rămăsese ca o obsesie în mintea populaţiei din Djerid. Întreţinută cu grijă de tuaregi începând de la cantonarea lor în sud, ca şi de hagiii sau pelerinii întorşi de la Mecca şi care legau cu uşurinţă pierderea independenţei coreligionarilor lor din Egipt de deschiderea canalului Suez, ea continua să fie pentru toţi o preocupare ce nu se potrivea deloc cu fatalismul musulman. Instalaţiile acelea abandonate, cu fantastice maşinării de dragat prevăzute cu pârghii extraordinare, ca nişte braţe de monştri, cu excavatoare considerate pe bună dreptate nişte uriaşe caracatiţe terestre, jucau un rol fabulos în povestirile improvizatorilor din regiune,

---

[1] *Şebec*: ambarcaţiune arabă cu pânze şi vâsle. (N. trad.)

gen consumat cu aviditate de la poveştile din *O mie şi una de nopţi* încoace şi de la celelalte producţii ale nenumăraţilor povestitori arabi, persani sau turci.

Povestirile pomenite menţineau în spiritul indigenilor obsesia invaziei mării, trezind din nou amintirile celor de demult.

Or, nu va fi de mirare că, nu o singură dată, înainte de a fi arestat, Hadjar şi adepţii săi se dedaseră la diverse acte de agresiune în vremea despre care vorbim.

Expediţia inginerului urma, aşadar, să se desfăşoare sub protecţia unei escorte de spahii. Aceasta avea să stea sub ordinele căpitanului Hardigan şi ale locotenentului Villette şi ar fi fost greu de făcut o alegere mai bună, căci cei doi ofiţeri, cunoscători ai sudului şi purtători încununaţi de succes ai campaniei dure contra lui Hadjar şi a bandei sale, erau preocupaţi şi de măsurile de siguranţă ce trebuiau luate pentru viitor.

Căpitanul Hardigan era în toată puterea vârstei — abia treizeci şi doi de ani — inteligent, curajos, dar de un curaj ce nu excludea deloc prudenţa, obişnuit din plin cu asprimea climatului african, şi de o răbdare probată cu vârf şi îndesat în decursul diverselor sale companii. Era ofiţerul în cea mai completă accepţiune a termenului, militar de suflet, care nu vedea altă meserie pe lume decât cea de soldat. Dealtfel, fiind celibatar şi chiar fără rude apropiate, n-avea altă familie decât regimentul, n-avea alţi fraţi decât camarazii lui. În regiment era mai mult decât stimat, era iubit; cât despre oamenii săi, atât din dragoste cât şi din recunoştinţă, ar fi acţionat pentru el până la sacrificiu. Putea aştepta totul de la ei, fiindcă putea să le ceară totul.

În ce-l pri,veşte pe locotenentul Villette, va fi suficient să spunem că, brav precum căpitanul său, la fel de energic şi chibzuit ca el, şi tot ca el neobosit şi excelent călăreţ, îşi dăduse deja examenul cu prilejul expediţiilor anterioare. Era un ofiţer de nădejde, dintr-o familie bogată, de industriaşi, şi avea deschis în faţă un viitor strălucit. Ieşit printre primii de la şcoala din Saumur, urma să primească în curând un grad superior:

Locotenentul Villette era pe punctul de a fi chemat în Franţa când se hotărî expediţia prin Djerid. Aflând că avea s-o conducă Hardigan îl căută pe ofiţer şi-i spuse:

— Domnule căpitan, m-aş bucura mult să fiu cu dumneavoastră...

— Şi eu m-aş bucura mult dacă ai fi, răspunse căpitanul pe acelaşi ton, al unei bune şi sincere camaraderii.

— Tot aşa de bine m-aş putea întoarce în Franţa şi peste două luni.

— Tot aşa de bine, dragul meu Villette, ba chiar mai bine, fiindcă ai raporta acolo cele mai proaspete informaţii despre marea sahariană!

— Într-adevăr, domnule căpitan, şi o să vedem pentru ultima dată şoturile algeriene înainte ca ele să dispară sub ape...

— Dispariţie care, după câte se pare, va dura atâta cât va dura şi bătrâna Africă, răspunse Hardigan, adică tot atâta cât şi lumea noastră scăldată de razele lunii.

— Avem motive s-o credem, domnule căpitan! Prin urmare, ne-am înţeles... şi voi avea plăcerea să fac împreună cu dumneavoastră această scurtă campanie... o simplă plimbare, fără îndoială...

— O simplă plimbare, cum spui, dragă Villette, mai ales de când am reuşit să curăţăm ţinutul de turbatul ăla de Hadjar.

— E o captură ce v-a făcut cinste, domnule căpitan.

— Şi dumitale la fel, Villette!

Se înţelege că dialogul dintre căpitanul Hardigan şi locotenentul Villette avusese loc înainte ca şeful tuareg să fi reuşit să scape din bastionul din Gabés. După evadarea sa, te puteai teme însă de noi agresiuni, ba mai mult, nimic nu i-ar fi fost mai uşor decât să provoace o răscoală a triburilor lui, cărora marea interioară urma să le modifice condiţiile de viaţă.

Expediţia avea deci nevoie de pază în înaintarea ei prin Djerid, iar căpitanul Hardigan îşi dădea toată osteneala în acest sens. Dacă sergentul-major Nicol n-ar fi făcut parte din escortă, faptul ar fi părut surprinzător. Unde mergea căpitanul Hardigan, mergea neapărat şi sergentul-major. Participase din plin la acţiunea ce adusese după sine capturarea lui Hadjar. Avea să fie şi în expediţia care-l va pune, poate, din nou pe căpitanul său în contact cu bandele tuarege.

La cei treizeci şi cinci de ani ai săi, subofiţerul avea deja vechime în slujbă, făcută în întregime la acelaşi regiment de spahii. Cele două galoane de sergent-major îi satisfăcuseră pe deplin ambiţia. Nu-şi dorea altceva decât să-şi asigure prin servicii folositoare o pensie binemeritată, dar cât mai târziu posibil; soldat cu o rezistenţă extraordinară, oricât de descurcăreţ ar fi fost, Nicol nu cunoştea decât disciplina. Această mare lege a existenţei, făcută parcă pentru el, ar fi vrut-o aplicată deopotrivă civililor ca şi militarilor. Totuşi, dacă admitea că omul fusese creat exclusiv ca să servească sub drapele, era de părere, iarăşi, că acesta n-ar fi fost desăvârşit dacă nu şi-ar fi găsit în cal complementul natural.

— Dă-i-nainte şi cu mine facem un singur tot. Eu sunt capul lui, iar el picioarele mele... şi trebuie să recunoaşteţi că picioarele de cal sunt altfel croite pentru marş decât picioarele

de om! Şi măcar de-am avea patru, dar n-avem decât două, când ne-ar trebui o jumătate de duzină!

După cum se vede, sergentul-major era dispus să invidieze miriapodele. Dar, în sfârşit, dincolo de glumă, el şi calul său erau făcuţi anume unul pentru altul.

Cu o talie deasupra celei mijlocii, cu umerii largi şi pieptul bine reliefat, Nicol ştiuse să rămână suplu şi ar fi făcut orice sacrificiu ca să nu ia proporţii. Dacă ar fi observat cel mai mic semn de îngrăşare, s-ar fi considerat cea mai nefericită dintre creaturi. Dealtfel, strângând cureaua pantalonului său bleumarin şi forţând în butoniere nasturii dolmanului, ştia prea bine să oprească orice asalt al obezităţii, dacă s-ar fi produs vreodată unul într-o constituţie atât de uscăţivă. Era roşcat acest Nicol, roşcat aprins, cu părul tuns perie, cu barbişon stufos, mustaţa deasă, ochii cenuşii rotiţi neîncetat în orbitele lor, cu privirea de o mare agerime, reuşind să distingă, precum rândunica, o muscă la cincizeci dc paşi, ceea ce-i stârnea o profundă admiraţie brigadierului Pistache.

Tip vesel, brigadierul, totdeauna mulţumit, şi care la şaizeci de ani avea să arate la fel ca la douăzeci şi cinci, îndurând fără crâcnire foamea, chiar şi atunci când masa întârzia câteva ore, sau setea, chiar dacă izvoarele deveneau tot mai rare de-a lungul acelei nesfârşite întinderi arse de soarele saharian. Era unul dintre bravii meridionali din Provenţa care nu făcea deloc casă bună cu melancolia, iar majurul Nicol avea „slăbiciune" pentru el. Aşa că erau văzuţi împreună cel mai adesea, iar în tot cursul expediţiei unul avea să-l urmeze îndeaproape pe celălalt.

Când se stabilise că detaşamentul va fi alcătuit dintr-un anumit număr de spahii, că două căruţe trase de catâri vor transporta obiectele necesare taberei şi alimentele micii trupe, escorta inginerului de Schaller era cunoscută.

Dar, dacă nu e deloc cazul să vorbim în mod special despre caii pe care urmau să-i încalece ofiţerii şi oamenii lor, trebuie făcută o menţiune aparte în legătură cu cel al majurului Nicol şi, de asemenea, în legătură cu câinele care, la fel ca propria-i umbră, nu-l părăsea niciodată.

Calul primise de la stăpânul său semnificativul nume Dă-i-nainte, ceea ce se explică de la sine. Iar animalul confirma calificativul, fiind mereu gata s-o ia din loc, încercând necontenit să-i întreacă pe ceilalţi, încât trebuia să fii un călăreţ tot atât de bun ca Nicol pentru a-l ţine în rând. Cât priveşte restul, se ştie, omul şi animalul se înţelegeau excelent.

Dacă admiţi însă că pe un cal îl poate chema Dă-i-nainte, cum putea să-l cheme pe un câine Taie-cupa?... Avea el oare talentele unui Munito sau ale altor celebrităţi din rasa

canină?... Apărea oare în reprezentaţiile de bâlci? Îl vedea publicul jucând cărţi?...

Nu, însoţitorul lui Nicol şi al lui Dă-i-nainte nu poseda nici unul dintre aceste talente de societate. Nu era decât un viteaz şi credincios animal care făcea cinste regimentului, deopotrivă iubit, răsfăţat, mângâiat de şefi ca şi de soldaţi. Dar adevăratul său stăpân era majurul, după cum prietenul său cel mai intim era Dă-i-nainte.

Or, Nicol făcuse o extraordinară pasiune pentru jocul de rams, la drept vorbind asta era singura lui pasiune, unica sa distracţie printre cele din garnizoană; cu greu ar fi admis că putea exista ceva mai atractiv la îndemâna muritorilor de rând; era, dealtfel, o adevărată forţă, iar numeroasele lui victorii îi aduseseră binemeritata poreclă de „mareşalul Rams", care îl umplea de mândrie.

Ei bine, cu doi ani în urmă, Nicol dăduse o lovitură dintre cele mai răsunătoare, o lovitură senzaţională de care îi plăcea să-şi amintească. Aşadar la o masă într-o cafenea din Tunis, împreună cu doi dintre camarazii săi, cu cele treizeci şi două de cărţi etalate pe tăblie înaintea lor, iată că după o destul de lungă înfruntare, spre marea satisfacţie a celorlalţi, norocul şi măiestria sa dintotdeauna îl părăsiseră cu totul. Fiecare dintre cei trei adversari câştigase trei partide, era tocmai vremea să se întoarcă la garnizoană şi o ultimă partidă trebuia să hotărască victoria finală. Mareşalul Rams simţea că o scapă printre degete: era într-o zi cu ghinion. Fiecare jucător mai avea câte o singură carte în mână: cei doi adversari le aruncară pe masă, unul dama de cupă, celălalt regele de cupă, speranţa lor supremă. Puteau presupune că asul de cupă sau ultimul atu rămăseseră printre cele unsprezece cărţi nejucate.

— Taie-cupa! strigă Nicol cu o voce răsunătoare, izbind masa cu pumnul, atât de puternic încât atuul său zbură până în mijlocul sălii.

Cine se duse atunci să ridice cartea cu delicateţe, cine o aduse înapoi între dinţi? Câinele, pe care până în acea zi memorabilă îl chemase Mişto.

— Mulţumesc, mulţumesc, camarade! strigă majurul, atât de mândru de dubla sa victorie, de parcă ar fi cucerit două drapele inamice. Taie-cupa, înţelegi? Am tăiat cupa!

Câinelui îi scăpă un lung lătrat de satisfacţie.

— Aşa... Taie-cupa, repeta Nicol, n-o să te mai cheme Mişto, o să te cheme Taie-cupa!... Îţi convine?

Fără îndoială că noul nume îi mergea la inimă credinciosului animal, căci, după nişte ţopăieli înverşunate, sări pe genunchii stăpânului său şi era cât pe ce să-l răstoarne.

Mişto îşi uită curând numele vechi, înlocuit de cel nou, Taie-cupa, cu atâta demnitate făcut, de atunci încoace, cunoscut întregului regiment.

Nimeni nu se îndoia că proiectul unei noi expediţii nu putea fi primit decât cu o extremă încântare de sergentul-major Nicol şi de brigadierul Pistache. Dar, dacă ar fi să ne luăm după ei, bucuria lui Dă-i-nainte şi a lui Taie-cupa fu la fel de mare.

În ajunul plecării, în prezenţa brigadierului, majurul avu cu cei doi inseparabili o convorbire ce nu lăsa nici o îndoială în această privinţă.

— Ei bine, bătrâne Dă-i-nainte, prin urmare pornim în campanie? zise Nicol, lovind uşor cu mâna gâtul calului.

S-ar părea că Dă-i-nainte a înţeles ce-i spunea stăpânul, căci slobozi un nechezat voios.

Acestui nechezat, Taie-cupa îi răspunse printr-o serie de scurte lătrături de plăcere, care nu trebuiau să fie înţelese greşit.

— Da, bunul meu câine, da... o să fii şi tu cu noi! adăugă majurul pe când Taie-cupa ţopăia ca şi cum ar fi vrut să-i sară lui Dă-i-nainte în spinare.

Şi, de fapt, i se mai întâmplase de câteva ori să stea în şa, iar calul, după câte se părea, fu tot atât de bucuros să poarte câinele pe cât fu câinele de bucuros că era purtat de cal!

— Mâine plecăm din Gabès, continuă sergentul-major, mâine luăm calea şoturilor! Sper că o să fiţi gata amândoi şi n-o să rămâneţi în urma altora!

Alt nechezat şi alte lătrături drept răspuns îndemnurilor făcute.

— Apropo, reluă Nicol, ştiţi că dracul ăla împieliţat de Hadjar a spălat putina pe furiş?... Afurisitul de tuareg pe care l-am prins împreună!

Dacă Dă-i-nainte şi Taie-cupa nu ştiau, o aflară atunci!... Ah! ticălosul acela reuşise să scape!

— Ei bine, prieteni, declară majurul, e foarte posibil să-l întâlnim din nou, acolo, pe Hadjar şi-o să trebuiască să strângem în jurul lui semicercul.

Taie-cupa era gata să ţâşnească afară, iar Dă-i-nainte nu aştepta decât să fie încălecat de stăpânul său ca să-i calce pe urme.

— Pe mâine... pe mâine!... repetă sergentul-major, retrăgându-se. Şi, cu siguranţă, pe vremea când animalele vorbeau, şi în mod neîndoielnic spuneau mai puţine prostii decât oamenii, Dă-i-nainte şi Taie-cupa ar fi răspuns:

— Pe mâine, dom’ majur... pe mâine!

Capitolul VI DE LA GABÈS LA TOZEUR

La l7 martie, orele cinci dimineaţa, expediţia pornea din Gabès pe când soarele, înălţându-se la orizont dinspre Sirta Mică, făcea să sclipească vastele întinderi nisipoase din regiunea solurilor.

Timpul era frumos, din nord sufla o briză uşoară, alungând nişte nori ce se risipeau înainte de a ajunge în zarea opusă.

Dealtfel, perioada de iarnă era pe sfârşite. Anotimpurile se succed cu o remarcabilă regularitate în climatul Africii de nord. Perioada ploilor, „eş-şta", nu trece deloc de lunile ianuarie şi februarie. Vara, cu temperaturile ei excesive, ţine din mai până în octombrie, interval în care predomină vânturile dinspre nord-est şi nord-vest. Domnul de Schaller şi însoţitorii săi plecau deci într-un anotimp favorabil. Campania de recunoaştere avea să se termine, în mod precis, înaintea cumplitelor călduri care fac atât de dificil drumul prin deserturile sahariene.

S-a spus despre Gabès că nu avea port. Anticul golfuleţ Tnoupe, aproape umplut cu nisip, putea fi abordat doar de nave cu pescaj mic. Numele de Sirta Mică l-a primit golful ce formează un semicerc între grupul de insule Kerkenath şi insulele Lotofagilor, iar această porţiune de mare este la fel de temută de navigatori ca şi Sirta Mare, atât de rodnică în dezastre marine.

La gura uedului Melah, unde se făceau amenajările unui nou port, trebuia să ia naştere canalul. Din pragul Gabès, larg de douăzeci de kilometri şi din care fuseseră scoşi douăzeci şi două de milioane de metri cubi, pământ şi nisip, nu mai rămânea decât un tampon puternic ce reţinea apele golfului. Tamponul putea fi înlăturat în câteva zile, dar se înţelege că această operaţie avea să fie făcută abia în ultimul moment, şi numai atunci când toate lucrările de fortificare, de străpungere şi de adâncire a şoturilor vor fi terminate cu totul. În plus, trebuia prevăzută instalarea unui pod de trecere pentru prelungirea spre Gabès şi frontiera tripolitană a liniei de cale ferată de la Kairouan la Feriana şi Gafsa. Pragul Gabès, prima şi cea mai scurtă secţiune a celui dintâi canal, pricinuise mari neplăceri şi cheltuieli, fiindcă în anumite locuri avea ridicături de o sută de metri, exceptând două breşe de cincizeci-şaizeci de metri, iar nisipul era amestecat acolo cu masă pietroasă, greu de extras.

Pornind de la vărsarea uedului Melah, canalul se îndrepta spre Djerid, iar detaşamentul îşi începu primele etape de marş urmând când malul dinspre nord, când pe cel sudic. De la

kilometrul 20 începea a doua secţiune, desfăşurată, atâta cât era posibil, pe malul nordic pentru a diminua greutăţile şi pericolele conţinute în însăşi natura terenului din şoturi.

Inginerul de Schaller şi căpitanul Hardigan mergeau în frunte, escortaţi de câţiva spahii. După ei venea, sub comanda sergentului-major Nicol, convoiul cu transportul de alimente şi material de campanie. Un pluton comandat de locotenentul Villette forma ariergarda.

Neavând ca obiectiv decât recunoaşterea traseului canalului pe întreg parcursul său, aşadar să verifice starea lucrurilor până la şotul Rharsa, mai întâi, apoi până la şotul Melrir, expediţia nu trebuia să parcurgă distanţe mari pe zi. Dacă e adevărat că, mergând din oază în oază, înconjurând pe la sud munţii şi platourile Algeriei şi Tunisiei, caravanele parcurg până la patru sute de kilometri în zece sau douăsprezece zile, inginerul nu avea de gând să facă mai mult de doisprezece kilometri în douăzeci şi patru de ore, căci era necesar să ţină cont de starea proastă în care se aflau potecile şi drumurile vechi în zona lucrărilor.

Nu mergem să facem descoperiri, spunea domnul de Schaller, ci ca să ne dăm seama cu mai multă exactitate de stadiul actual al lucrărilor lăsate de cei dinaintea noastră.

— Am înţeles asta cât se poate de bine, dragul meu prieten, îi răspunse căpitanul Hardigan, şi dealtfel de multă vreme nu mai e nimic de descoperit în această parte a Djeridului. Dar, în ce mă priveşte, n-am nimic împotrivă să o mai vizitez pentru ultima oară, înainte de a se modifica. Va avea oare de câştigat?

— Cu siguranţă, căpitane, şi dacă doreşti să revii aici...

— Peste vreo cincisprezece ani...

— Nu, sunt convins că vei regăsi curând animaţia vieţii comerciale acolo unde nu întâlneşti încă decât singurătatea deşertului.

— Ceea ce are farmecul său, scumpul meu însoţitor!

— Da... dacă totuşi dezolarea şi pustiul pot încânta...

— Un spirit ca al dumitale, nu, fără îndoială, răspunse căpitanul Hardigan, dar cine ştie dacă vechii şi devotaţii admiratori ai naturii nu vor avea motiv să regrete aceste transformări impuse de neamul omenesc!

— Ei bine, dragă Hardigan, nu te plânge prea tare, căci dacă toată Sahara ar fi la un nivel inferior celui al Mediteranei, fiind sigur că am transforma-o în ocean, de la golful Gabès până la ţărmul Atlanticului! Aşa cum trebuie să fi stat lucrurile în anumite perioade geologice.

— Hotărât, declară zâmbind ofiţerul, inginerii moderni nu mai respectă nimic! Dacă i-ai lăsa de capul lor, ar astupa mările cu munţii, iar globul nostru n-ar mai fi decât o sferă netedă şi

şlefuită ca un ou de struţ, pregătită în mod convenabil pentru instalarea căilor ferate!

Şi poate fi socotit indiscutabil faptul că, în cele câteva săptămâni cât avea să dureze călătoria lor prin Djerid, inginerul şi ofiţerul nu vor vedea deloc lucrurile din acelaşi unghi; însă n-aveau să fie mai puţin buni prieteni din cauza asta.

Traversarea oazei Gabès se făcu printr-un peisaj fermecător. Acolo, între nisipurile maritime şi dunele deşertului, se întâlnesc specii din diverse tipuri de floră africană. Botaniştii au cules la laţa locului cinci sute şaizeci şi trei de soiuri de plante. Locuitorii acestei oaze norocoase n-au de ce să se plângă, fiindcă natura n-a fost, faţă de ei, deloc zgârcită cu favorurile. Dacă bananierii, duzii şi trestia de zahăr se întâlnesc rar, cel puţin se găsesc din abundenţă smochini, migdali, portocali, înmulţiţi sub înaltele evantaie ale nenumăraţilor curmali, ca să nu mai vorbim de pantele pline cu viţă de vie, sau de câmpurile cu orz, întinse cât vezi cu ochii. Dealtfel, Djeridul, ţara curmalelor, numără peste un milion de asemenea arbori, cu o sută cincizeci de varietăţi, iar fructul lor, între altele curmala cu miez transparent, este de calitate superioară.

Dincolo de marginile cele mai îndepărtate ale oazei, urcând cursul uedului Melah, caravana se angaja pe partea aridă a pragului peste care se întindea noul canal. Acolo era locul unde fusese nevoie de mii de braţe pentru executarea lucrărilor. Însă, în ciuda tuturor complicaţiilor, la urma urmei nu era deloc lipsă de muncitori, iar Compania franco-străină reuşise să angajeze, la un preţ nu prea mare, atâţia arabi de câţi avea nevoie. Numai triburile tuarege şi alţi nomazi de prin împrejurimi refuzaseră să participe la săparea canalului.

Din mers, domnul de Schaller lua notiţe. Ar fi fost de tăcut câteva rectificări pe taluzul râpelor şi chiar în albia canalului ca să se ajungă la înclinarea calculată în aşa fel încât să se obţină un debit suficient, menit, cum stabilise Roudaire, să umple bazinele, dar să le şi menţină la un nivel constant, înlocuind apa ce urma să se evapore zi de zi.

— În principiu, însă, întrebă căpitanul Hardigan, care ar trebui să fie lărgimea canalului?

— Doar de douăzeci şi cinci până la treizeci de metri în medie, răspunse domnul de Schaller, şi trebuia făcut în aşa fel încât lărgirea să se producă de la sine, datorită curentului apei. Totuşi, chiar dacă asta a cerut mai multă muncă şi, prin urmare cheltuieli sporite, s-a considerat necesar să se stabilească o lărgime de optzeci de metri, cea pe care o vedem acum.

— Asta, fără îndoială, iubitul meu prieten, ca să se scurteze timpul în care şoturile Rharsa şi Melrir urmează să fie inundate.

— Bineînţeles, şi, repet, contăm pe rapiditatea curentului, destinat să împingă nisipul în lături şi să permită trecerea unei mai mari cantităţi de apă din golf.

— Dar, în sfârşit, reluă căpitanul Hardigan, nu se vorbea la început de aproape zece ani necesari pentru ca marea sahariană să ajungă la nivelul ei normal?

— Ştiu... ştiu..., răspunse domnul de Schaller, şi se susţinea chiar că apa avea să se evapore în aşa măsură la trecerea ei prin canal încât nici o picătură n-o să ajungă în şotul Rharsa! După părerea mea, ar fi fost mult mai bine să se fi menţinut lărgimea stabilită iniţial, dându-se o mai mare adâncime canalului, cel puţin pe prima lui porţiune. Ar fi fost infinit mai practic şi mai puţin costisitor; dar ştii şi dumneata că asta nu e singura greşeală din calculele înaintaşilor. Dealtfel, nişte studii făcute pe baze mai exacte au permis respingerea criticilor detractoare şi, cu siguranţă, nu va fi nevoie de zece ani ca să se umple depresiunile algeriene. Înainte de a trece măcar cinci, navele comerciale vor străbate marea cea nouă, din golful Gabès şi până la portul cel mai îndepărtat din Melrir.

Cele două etape ale primei zile se desfăşurară în bune condiţii; caravana se oprise de fiecare dată când inginerul avusese de gând să examineze starea săpăturilor. La vreo cincisprezece kilometri de Gabès, spre ora cinci seara, căpitanul Hardigan dădu semnalul de popas pentru noapte.

Tabăra fu imediat aşezată pe malul nordic al canalului, la umbra unui pâlc de curmali. Călăreţii descălecară şi duseră caii pe o pajişte unde găseau iarbă din belşug. Un pârâiaş şerpuia prin pădurice; se încredinţară că apa lui era proaspătă şi limpede.

Corturile, care urmau să se ocupe doar în orele de somn, fură înălţate rapid. Cât despre masă, o întinseră la adăpostul copacilor. Serviţi de François, inginerul şi cei doi ofiţeri se înfruptară din proviziile aduse din Gabès. Nimic altceva decât conserve de carne şi legume, hrana caravanei fiind astfel asigurată pentru câteva săptămâni, iar în târgurile, în satele din sudul Tunisiei şi Algeriei, în vecinătatea şoturilor, proviziile puteau fi împrospătate cu uşurinţă.

E inutil să spunem că sergentul-major şi oamenii săi, descurcăreţi cum erau, îşi ridicaseră corturile într-o clipită, după ce puseseră la adăpost, la intrarea în pădure, cele două căruţe din dotarea convoiului. Dealtfel, înainte de a se gândi la sine, Nicol — glumă pe care îi plăcea s-o facă şi de care

Pistache râdea întotdeauna — dorise să-l ţesale[1] pe Dă-i-nainte. Vrednicul cal părea satisfăcut de prima zi petrecută în Djerid şi îi răspunse stăpânului său, de mai multe ori, printr-un nechezat întărit de scheunatul lui Taie-cupa.

Căpitanul Hardigan, se înţelege, luase toate măsurile de supraveghere a taberei. La urma urmei, liniştea nopţii nu fu tulburată decât de vreo câteva urlete recunoscute a fi ale nomazilor din regiune. Fiarele se ţinură însă la distanţă, iar caravana nu avu parte de nici o vizită neplăcută până la răsăritul soarelui.

La orele cinci, toată lumea fu în picioare; la cinci şi zece, domnul François îşi termina bărbieritul în faţa unei oglinzi atârnate de pichetul cortului. Fură adunaţi caii, încărcate căruţele şi mica trupă o porni la drum în aceeaşi ordine ca în ajun.

Mergeau pe malurile canalului, când pe unul, când pe celălalt, ceva mai scunde decât în partea dinspre pragul Gabès, mai aproape de golf. Alcătuite numai din pământ foarte sfarâmicios sau din nisip afânat, era clar că nu vor rezista la presiunea apei în cazul unui curent puternic. Aşa cum prevăzuseră inginerii şi se temuseră indigenii, canalul urma să se lărgească de la sine, scurtând timpul necesar inundării complete a solurilor. Dar, în ansamblu, fundul albiei părea solid, lucru constatat de domnul de Schaller. Abia straturile moi ale mlaştinilor tunisiene permiseseră o săpătură executată mai rapid decât în terenurile din apropierea Sirtei Mici.

Ţinutul era mereu la fel de pustiu şi de sterp ca şi la ieşirea din oaza Gabès. Din loc în loc, întâlneau pâlcuri de curmali şi întinderi presărate cu smocuri de alfa, care constituie adevărata bogăţie a locului.

De la plecare, expediţia se îndreptase spre vest ca să treacă, înaintând de-a lungul canalului, prin depresiunea indicată sub numele de Fedjedj şi să ajungă astfel în târguşorul La Hammâ. Acesta nu trebuie confundat cu un altul denumit la fel, situat la extremitatea orientală a Rharsei, şi pe care expediţia urma să-l viziteze după traversarea în întregime a ţinuturilor Fedjedj şi Djerid.

În sudul canalului, în La Hammâ, îşi instală căpitanul Hardigan tabăra pentru noapte, după cele două etape obişnuite ale zilei de l8 martie.

Diversele târguşoare din regiune ocupă, toate, poziţii identice în mijlocul unor mici oaze. Ca şi satele, sunt împrejmuite cu

[1] Joc de cuvinte intraductibil: *penser* (a gândi, a se gândi) si *panser* (a ţesăla). (N. trad.)

ziduri de pământ care le-ar permite să reziste agresiunilor nomazilor şi chiar atacului marilor fiare africane.

Doar câteva sute de indigeni locuiau acolo, amestecaţi uneori cu un număr de colonişti francezi. O mica trupă de soldaţi indigeni ocupa bastionul, simplă căsuţă ce domina mijlocul târgului. Spahiii, cărora localnicii le făcură o bună primire, se repartizară prin casele arabe, în vreme ce inginerul şi ofiţerii fură găzduiţi de un compatriot.

Când căpitanul Hardigan se interesă de căpetenia tuaregă ce evadase de la închisoarea din Gabès, gazda îi spuse că nu auzise nimic despre asta. Nicăieri în împrejurimile târguşorului La Hammâ nu se semnalase prezenţa lui Hadjar. Totul te făcea să crezi că, ocolind ţinutul Fedjedj, fugarul ajunsese din nou în regiunea şoturilor algeriene şi găsise adăpost printre triburile tuarege din sud. Totuşi, un locuitor din La Hammâ, întors de la Tozeur, auzise vorbindu-se că Djemma se arătase prin împrejurimi, dar nu se ştia în ce direcţie o luase după aceea. Dealtfel, se cuvine să amintim că, după evadarea lui Hadjar, după debarcarea sa pe ţărmul Sirtei Mici, îndată ce-şi văzuse o clipă mama lângă moschee, unde îl aşteptau caii pregătiţi, el şi însoţitorii lui fugiseră pe un drum pe care Djemma nu-l urmase şi ea.

În dimineaţa de l9, sub un cer uşor acoperit ce promitea o zi mai puţin zăpuşitoare, căpitanul Hardigan dădu semnalul de plecare.

Parcurseseră treizeci de kilometri între Gabès şi La Hammâ; nu le mai rămânea decât jumătate din cifra asta până la Fedjedj. Era preţ de o zi de marş, iar seara mica trupă avea să campeze într-un loc apropiat de şot.

Pe ultima porţiune a drumului care-l adusese în La Hammâ, inginerul trebuise să se îndepărteze puţin de canal, dar în prima parte a acelei zile îl regăsi la intrarea în şot. Prin urmare, pe un traseu de o sută optzeci şi cinci de kilometri de-a curmezişul lungii depresiuni Fedjedj, cu cote între cincisprezece şi douăzeci şi cinci de metri deasupra nivelului mării, săpăturile se efectuaseră fără dificultăţi prea mari.

În zilele următoare, detaşamentul reuşi să parcurgă malurile râpoase ale canalului pe un sol a cărui stabilitate lăsa de dorit. În mijlocul acestor depresiuni se întâmplă ca sondele să se scufunde uneori singure, până la dispariţie, iar ceea ce păţea un instrument putea păţi şi omul. Este cea mai întinsă dintre formaţiunile geologice asemănătoare din Tunisia. Dincolo de înălţimea Bou-Abdallah, Fedjedjul şi Djeridul — să nu se confunde cu partea din deşert cunoscută sub acest nume — formează o singură depresiune până la extremitatea lor occidentală. Dealtfel, canalul fusese trasat chiar prin Fedjedj,

începând din satul Mtocia, mai sus de La Hammâ, şi tocmai acest traseu trebuia urmat, mergând aproape în linie dreaptă până la kiomctrul l53, de unde o lua spre sud, paralel cu coasta, între Tozeur şi Nefta.

Nimic mai curios decât aceste bazine lacustre, cunoscute sub denumirea de sebkha şi de şoturi. Cu privire la cele geografic denumite Djerid şi Fedjedj, complet lipsite de apă chiar şi în partea lor centrală, iată ce le spuse domnul de Schaller, mergând călare, căpitanului Hardigan şi locotenentului Villette, care îi ajunsese din urmă, cum se întâmplă deseori.

— Nu se vede nici urmă de apă deoarece e acoperită cu o crustă de sare. Crusta aceasta este o veritabilă curiozitate geologică şi veţi observa că paşii cailor noştri răsună ca şi cum ar umbla pe o boltă.

— Într-adevăr, răspunse locotenentul, şi ar fi cazul să ne întrebăm dacă nu cumva, dintr-o dată, se vor pomeni călcând în gol.

— Trebuie să fim cu grijă, adăugă căpitanul Hardigan, eu mereu le-o spun oamenilor noştri. S-a întâmplat uneori, în părţile cele mai joase ale acestor depresiuni, ca apa să urce brusc până la pieptul cailor.

Asta s-a petrecut, într-adevăr, chiar în expediţia de recunoaştere făcută pe aici de căpitanul Roudaire, şi nu sunt oare menţionate exemple de caravane îngropate subit pe când se îndreptau spre diferite târguşoare din ţinut?

— Un ţinut care, dacă nu e nici mare, nici lac, nu este, totuşi, nici pământ în adevăratul sens al cuvântului! observă locotenentul Villette.

— Ce nu găseşti în Djerid intâlneşti în Rharsa şi Melrir, reluă domnul de Schaller. Pe lângă ape ascunse, şoturile acelea conţin ape de suprafaţă în nişte bazine aflate sub nivelul mării.

— Ei bine, scumpul meu domn, zise căpitanul Hardigan, e cu adevărat păcat că acest şot nu se află în aceeaşi situaţie! Ar fi ajuns un canal de treizeci de kilometri pentru deversarea apei din golful Gabès şi, încă de acum câţiva ani, am fi navigat pe marea sahariană!

— E cu adevărat regretabil, afirmă domnul de Schaller, şi nu numai pentru că durata şi dimensiunile lucrărilor ar fi fost considerabil diminuate, ci poate şi pentru că întinderea noii mări s-ar fi dublat, ca să spun aşa. În loc de 7.200 de kilometri pătraţi, adică 720.000 de hectare, ar fi acoperit o suprafaţă de aproximativ l.500.000! Examinând harta ţinutului, se poate constata că zona Fedjedj şi Djerid are o suprafaţă mai mare decât Rharsa şi Melrir, iar acesta din urmă nici măcar nu va fi inundat în întregime.

— La urma urmei, zise locotenentul Villette, de vreme ce călcăm pe un teren instabil, nu s-ar putea oare ca într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat solul să se deterioreze şi mai mult, mai ales după ce apele canalului se vor infiltra în el timp îndelungat? Cine ştie dacă nu cumva întreaga parte meridională a Algeriei şi Tunisiei, în urma unei modificări lente sau rapide a solului, va deveni bazinul unui ocean... dacă nu cumva Mediterana o va invada de la răsărit până la apus?

— Iată-l pe amicul nostru Villette înflăcărându-se, observă căpitanul Hardigan, şi lăsându-se impresionat de toate fantomele care bântuie închipuirea arabilor în poveştile lor. Vrea să se întreacă la viteză cu bravul Dă-i-nainte, al nu mai puţin bravului Nicol!

— Pe legea mea, domnule, căpitan, replică tânărul ofiţer râzând, eu cred că orice se poate întâmpla.

— Şi care e părerea dumitale în legătură cu asta, scumpul meu de Schaller?

— Îmi place să mă bazez doar pe fapte bine stabilite, pe observaţii precise, conchise inginerul. Dar, într-adevăr, cu cât studiez mai mult solul acestei regiuni, cu atât îl găsesc mai anormal şi ne putem întreba ce schimbări se vor produce cu timpul, datorită unor întâmplări ce nu pot fi prevăzute! În aşteptarea lor, însă, lăsând totul pe seama viitorului, să ne mulţumim cu realizarea acestui magnific proiect al mării sahariene.

După mai multe popasuri la Limagnes, la Seftimi, la Bou-Abdallah, târguşoare situate pe limba de pământ din Fedjedj şi Djerid, expediţia îşi încheie explorarea primului canal la Tozeur, unde se opri în seara de 30 martie.

Capitolul VII TOZEUR ŞI NEFTA

— Aici, le spunea în acea seară majurul Nicol brigadierului Pistache şi domnului François, ne aflăm în ţara curmalelor, în adevărate „Curmălărie", cum o numeşte dom' căpitan şi cum i-ar zice camarazii mei Dă-i-nainte şi Taie-cupa, dacă ar avea darul vorbirii.

— Bun, răspunse Pistache, curmalele sunt curmale oriunde, fie că le culegi la Gabés, fie la Tozeur, din moment ce cresc într-un curmal... Nu-i aşa, domnule François?

— Când acestuia i se adresa cineva, o făcea întotdeauna cu „domnule François". Până şi stăpânul său îi spunea aşa, iar domnul François ţinea la asta datorită demnităţii sale înnăscute.

— N-aş putea să mă pronunţ, spuse el cu o voce gravă, trecându-şi mâna peste bărbia ce urma să fie rasă a doua zi la prima oră. Mărturisesc că nu am o preferinţă deosebită pentru acest fruct bun pentru arabi, nu şi pentru normanzii din care mă trag.

— Asta-i acum, ştii că eşti bine, domnul François? strigă majurul. Bun pentru arabi! Poate vrei să spui: prea bun pentru ei, căci nu sunt în stare să-l aprecieze aşa cum ar merita!... Curmale! Aş da toate fructele Franţei pentru ele, pere, mere, struguri, portocale…

— Eh! nu-s, totuşi, deloc de dispreţuit, declară Pistache lingându-şi buzele.

— Dacă vorbeşti aşa, spuse Nicol, înseamnă că n-ai gustat niciodată curmalele din Djerid. Fii atent, am să te fac să mănânci mâine o „deglat-en-nour", culeasă direct din pom, tare şi transparentă... şi care, dacă se învecheşte, dă o delicioasă pastă dulce... Nu-mi spune mie! Ăsta-i pur şi simplu un fruct din paradis... şi s-ar putea ca nu cu un măr, ci cu o curmală să fi fost ispitit gurmandul nostru tată dintâi.

— Tot ce se poate! adăugă brigadierul, înclinându-se supus în faţa autorităţii majurului.

— Şi să nu-ţi închipui, domnule François, reluă acesta, că sunt singurul care are părerea asta despre curmalele din Djerid, şi în mod deosebit despre cele din oaza Tozeur! Întreabă-i pe căpitanul Hardigan şi pe locotenentul Villette, care se pricep, nu glumă! Întreabă-i chiar şi pe Dă-i-nainte, pe Taie-cupa…

— Cum, zise domnul François cu surpriza întipărită pe faţă, cum, câinele şi calul dumitale?...

— Se dau în vânt după ele, domnule François, simţeau mireasma curmalilor de la trei kilometri, le fremătau nările adulmecând... Da, chiar de mâine au să tragă un ospăţ în lege...

— Bine, domnule majur, acceptă domnul François, iar dacă n-ai nimic împotrivă, eu şi brigadierul vom fi încântaţi să ne cinstim şi noi cu câteva duzini din aceste apreciabile produse ale Djeridului!

Cu siguranţă că sergentul-major nu exagera. În tot ţinutul şi îndeosebi în împrejurimile localităţii Tozeur, curmalele sunt de calitate superioară, iar în oază cresc peste două sute de mii de palmieri, producând mai mult de opt milioane de kilograme de curmale. Ele sunt marea bogăţie a regiunii şi atrag numeroase caravane care, după ce şi-au descărcat lâna, orzul şi grâul, duc înapoi mii de saci cu preţiosul fruct.

Va fi de înţeles, prin urmare, de ce populaţia oazei încercase temeri serioase în legătură cu crearea unei mări interioare. Într-adevăr, dacă ar fi să-i credem obiecţiile, în urma umidităţii produse de inundarea şoturilor, curmalele şi-ar pierde calităţile

excelente. Datorită aerului uscat al Djeridului sunt clasate pe locul întâi între fructele de acest fel, ce constituie principala hrană a triburilor şi, ca să spunem aşa, pot fi conservate la nesfârşit. Odată schimbat climatul, ele nu vor fi mai preţuite decât cele din vecinătatea golfului Gabès sau a Mediteranei.

Erau oare justificate asemenea temeri? În această privinţă, se ştie, părerile erau împărţite. Cert e că indigenii din sudul Algeriei şi Tunisiei protestau şi se revoltau împotriva realizării mării sahariene la gândul daunelor ireparabile ce urmau să fie provocate de proiectul Roudaire.

Astfel că, încă din vremea aceea, pentru a proteja regiunea de invazia progresivă a nisipului, fusese pus pe picioare un început de serviciu forestier, dezvoltat mulţumitor în continuare, aşa cum o dovedeau plantaţiile, mereu adăugate, de brazi şi eucalipţi, ca şi operaţiile de consolidare, asemănătoare celor din departamentul landelor. Dar, dacă mijloacele de împotrivire la avansul calamităţii sunt cunoscute şi aplicate, e necesar ca trudnica încleştare să fie continuu întreţinută, altfel nisipul ar putea învinge obstacolele, reluîndu-şi opera de distrugere şi înghiţire.

Călătorii se aflau atunci chiar în centrul Djeridului tunisian, ale cărui principale oraşe şi târguri sunt Gafsa, Tameghza, Medas, Chebika şi Tozeur, acestora alăturându-li-se marile oaze Nefta, Oudiane şi La Hammâ; aici expediţia putea să-şi dea seama cu uşurinţă de starea lucrărilor Companiei franco-străine, atât de brusc întrerupte de nişte dificultăţi financiare devenite curând imposibil de rezolvat.

Tozeur are cam zece mii de locuitori. Se cultivă aproape o mie de hectare de pământ. Industria e limitată la fabricarea de burnuzuri, cuverturi şi covoare. Însă, aşa cum s-a mai spus, caravanele dau aici năvală iar fructele palmierilor-curmali sunt exportate în cantităţi de milioane de kilograme. Poate va stârni mirare faptul că industria şcolară stă, relativ, la un loc de cinste în acest îndepărtat târg din Djerid. Nu e mai puţin adevărat că un număr de aproape şase sute de copii frecventează optsprezece şcoli şi unsprezece localuri de educaţie confesională.

Dar dacă Tozeur nu putea trezi curiozitatea domnului de Schaller prin amenajările forestiere şi prin frumoasele sale oaze, o făcea totuşi în mod vizibil prin canalul a cărui albie trecea pe la câţiva kilometri depărtare, îndreptându-se spre Nefta. În schimb, căpitanul Hardigan şi locotenentul Villette vizitau pentru prima dată oraşul. Ziua petrecută aici i-ar fi satisfăcut până şi pe cei mai curioşi turişti. Nimic mai încântător decât unele pieţe, unele străzi mărginite de case pe zidurile cărora cărămizile colorate alcătuiau desene de o

surprinzătoare originalitate. Acestea trebuie că atrăgeau privirea artiştilor mai curând decât vestigiile ocupaţiei romane.

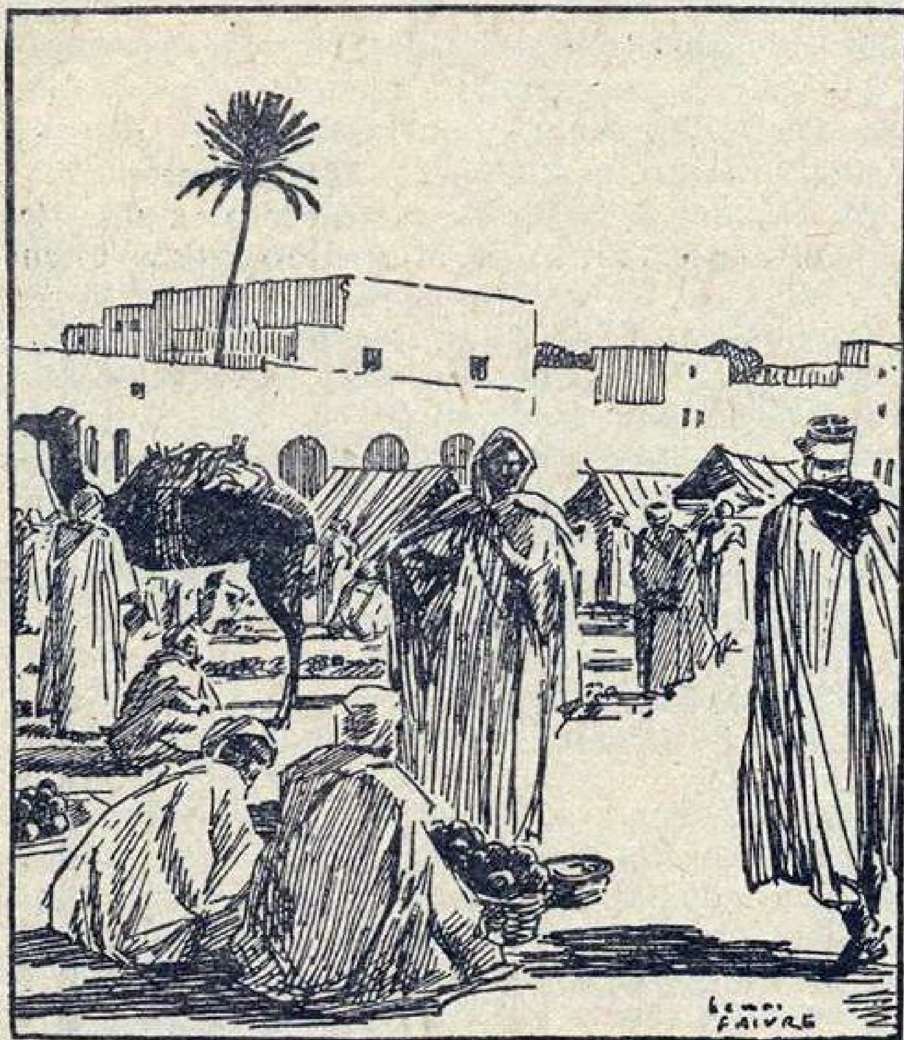
Din zorii zilei următoare, subofiţerii şi soldaţii aveau permisiunea căpitanului Hardigan de a hoinări prin oază după bunul lor plac, cu condiţia ca toată lumea să fie prezentă la cele două apeluri: la amiază şi seara. Nu aveau însă voie să se aventureze mai departe decât o făceau cei din postul militar instalat în târg sub ordinele unui ofiţer superior, comandantul locului. Mai mult ca oricând trebuia să se ţină cont de surescitarea produsă, între triburile sedentare sau nomade din Djerid, de reluarea lucrărilor şi apropiata inundare a şoturilor.

Se înţelege de la sine că sergentul-major Nicol şi brigadierul Pistache se plimbau împreună încă din faptul zilei. Dacă Dă-i-nainte nu ieşise din grajd, unde nutreţul îi urca până spre genunchi, măcar Taie-cupa se zbenguia pe lângă ei şi, în mod precis, avea să-i împărţească bunului său prieten impresiile lui de câine curios şi indiscret.

Piaţa din Tozeur era locul unde, în cursul acelei zile, inginerul, ofiţerii şi soldaţii avură prilejul să se întâlnească mai des. Mai cu seamă acolo năvăleşte lumea, pe lângă Dar-el-Bey. Locul primeşte înfăţişarea unei tabere îndată ce se întind corturile vânzătorilor, făcute fie din rogojini, fie dintr-o ţesătură uşoară, sprijinită pe ramuri de palmier. În faţa lor se expun mărfurile aduse pe spinarea cămilelor, din oază în oază.

Majurul şi brigadierul avură acolo ocazia — care, ca să spunem lucrurilor pe nume, se ivea destul de des — să soarbă nişte pahare cu vin de palmier, băutură indigenă cunoscută sub numele de *lagmi*. Se obţine fie prin tăierea vârfului

Piaţa din Tozeur îşi arăta spectacolul corturilor...

copacului, operaţie în urma căreia acesta piere inevitabil, fie prin incizii ce nu permit sevei să se scurgă în cantităţi care l-ar distruge.

— Pistache, îi atrase majurul atenţia subalternului său, ştii că nu trebuie să abuzezi de lucrurile plăcute!... iar acest lagmi e al dracului de înşelător...

— O, dom' şef, nu ca vinul de curmale! răspunse brigadierul, care avea noţiuni foarte exacte în legătură cu subiectul.

— Nu ca el, de acord, reluă Nicol, dar nu trebuie să te încrezi, căci îţi loveşte picioarele la fel de turbat ca şi capul!

— Fii liniştit, dom' majur, şi ia uită-te la arabii ăia care cam dau un prost exemplu oamenilor noştri!

— Într-adevăr doi sau trei localnici chercheliţi treceau clătinându-se prin piaţă, într-o stare de beţie cam jenantă, mai ales pentru nişte arabi, fapt care îi dădu brigadierului prilejul să facă următoarea observaţie:

— Credeam că Mahomed al lor a interzis tuturor credincioşilor săi să se îmbete.

— Aşa-i, Pistache, răspunse majurul, cu toate vinurile din lume, în afară de lagmi! S-ar părea că în Coran se face o excepţie pntru acest produs al Djeridului.

— Şi văd că arabii profită din plin! zise brigadierul.

După toate aparenţele, vinul de palmier nu figurează pe lista de băuturi fermentate neîngăduite fiilor Profetului.

Dacă palmierul este, prin excelenţă, arborele regiunii, solul oazei are o fertilitate miraculoasă şi produse vegetale dintre cele mai variate înfurmuseţează şi îmbogăţesc grădinile. Uedul Berkouk îşi plimbă apele dătătoare de viaţă peste câmpia din jur, fie prin albia sa principală, fie prin numeroasele braţe care se desprind din el. Şi oare nu ţi se trezeşte admiraţia când vezi un palmier înalt adăpostind un măslin de dimensiuni mijlocii, măslinul adăpostind un smochin, smochinul un pom cu rodii, sub care şerpuieşte viţa de vie, strecurându-şi coardele printre straturile cu gnu, legume şi alte plante comestibile?

În decursul serii pe care domnul de Schaller, căpitanul Hardigan şi locotenentul Villette şi-o petrecură în sala cea mare a cazărmii, la invitaţia comandantului militar, conversaţia alunecă în mod foarte firesc spre stadiul actual al lucrărilor, spre apropiata inaugurare a canalului, spre avantajele obţinute de regiune în urma inundării celor două şoturi tunisiene. În acest context, comandantul zise:

— E foarte adevărat că localnicii refuză să accepte că Djeridul va profita într-o măsură considerabilă de marea sahariană. Am avut prilejul să stau de vorbă cu unii şefi arabi. Ei bine, cu puţine excepţii, sunt ostili proiectului, iar eu unul nu i-am putut face să înţeleagă! Se tem de o schimbare a climei, datorită

căreia produsele oazei şi în special plantaţiile de palmieri vor avea de suferit. Deşi totul arată contrariul... Savanţii cei mai autorizaţi n-au nici un dubiu în această privinţă; odată cu apa mării, canalul va aduce în ţinut bogăţie. Dar indigenii se încăpăţânează şi nu vor deloc să se dea bătuţi!

Căpitanul Hardigan întrebă:

— Opoziţia asta nu vine mai degrabă de la nomazi decât de la sedentari?

— Fără îndoială, răspunse comandantul, căci viaţa nomazilor nu va mai putea fi ce a fost până acum. Dintre toţi, tuaregii sunt cei mai violenţi, lucru de înţeles. Numărul şi importanţa caravanelor vor scădea. Gata cu convoaiele conduse pe drumurile Djeridului, sau jefuite, aşa cum încă se mai face! Întreg comerţul o să depindă de vapoarele ce vor străbate noua mare şi, dacă nu cumva nomazii îşi schimbă meseria de tâlhari cu cea de piraţi... Dar în asemenea condiţii vor fi puşi foarte curând la locul lor.

Prin urmare, nu e de mirare că ei, cu orice ocazie, se străduiesc să-i lămurească pe sedentari în privinţa viitorului catastrofic pe care l-ar aduce abandonarea modului de viaţă al înaintaşilor. Te loveşti aici nu numai de ostilitate, ci şi de un fel de fanatism absurd. Dacă acum, datorită fatalismului musulman, toate acestea rămân în stare latentă, într-un timp nedefinit pot izbucni, la prima scânteie, sub forma unei agitaţii violente. Evident, oamenii ăştia nu pricep nimic din consecinţele unei mări sahariene, aşa cum nu pricep nici mijloacele prin care o aducem încoace. Ei văd aici doar o lucrare vrăjitorească, în stare să atragă după sine un cataclism înspăimântator.

Comandantul nu le spunea invitaţilor săi nimic nou. Căpitanul Hardigan ştia că expediţia era rău văzută de triburile din Djerid. Interesa însă dacă spiritele erau iritate în asemenea măsură încât vreo răscoală a locuitorilor din regiunile Rharsa şi Melrir să devină iminentă.

— Tot ce pot spune în legătură cu asta, declară comandantul, este că tuaregii şi alţi nomazi, exceptând unele agresiuni izolate, n-au ameninţat în mod serios canalul până acum. După câte ştim, mulţi puneau lucrările pe seama născocirilor lui Şeitan, diavolul musulmanilor, şi se spunea că o putere superioară aceluia va veni să pună lucrurile la punct. La urma urmei, cum să ştii cu exactitate ce gândesc nişte oameni ascunşi? Poate că aşteaptă ca lucrările să fie reluate, să revină muncitorii angajaţi de noua societate, pentru ca ei să pună la cale jafuri mai mari, sau vreo lovitură de forţă!

— Ce fel de lovitură de forţă? întrebă domnul de Schaller.

— N-ar putea, oare, domnule inginer, să se adune mai multe mii şi să încerce să astupe canalul pe o porţiune din traseu? Să arunce în albie nisipul de pe margini, să împiedice într-un singur punct, folosindu-se doar de braţe, trecerea apei din golf?

— Le va fi mai greu să-l astupe decât predecesorilor noştri să-l sape, răspunse domnul de Schaller. Şi, de fapt, n-au să izbutească la o asemenea lărgime...

— De timp nu vor duce deloc lipsă! observă comandantul. Aud că va fi nevoie de vreo zece ani pentru umplerea şoturilor.

— Nu, domnule comandant, nu! declară inginerul. Mi-am exprimat deja părerea în această chestiune şi ea nu se bazează pe date false, ci pe calcule exacte. Prin nişte mari lucrări făcute de mâna omului şi, mai ales, cu ajutorul unor puternice maşini de felul celor pe care le avem astăzi, nu va fi nevoie să treacă zece ani, ba nici măcar cinci, până la inundarea şoturilor Rharsa şi Melrir... Apele vor lărgi şi, în acelaşi timp, vor adânci albia care le-a fost deschisă. Cine ştie dacă nu cumva şi Tozeur, chiar aflat la o distanţă de câţiva kilometri de şot, nu va fi într-o zi port la mare, în legătură cu La Hammâ, peste Rharsa? Tocmai asta justifică necesitatea anumitor lucrări de protecţie la care a trebuit să mă gândesc, ca şi a anteproiectului de porturi la nord şi la sud, unul dintre scopurile importante ale călătoriei noastre.

Date fiind spiritul metodic şi seriozitatea domnului de Schaller, existau motive să crezi că nu se lăsa prins de speranţe himerice.

Căpitanul Hardigan puse apoi câteva întrebări referitoare la şeful tuareg care evadase din bastionul de la Gabès. Fusese cumva semnalată prezenţa lui prin împrejurimile oazei? Existau noutăţi despre tribul din care făcea parte? Indigenii din Djerid ştiau în momentul de faţă că Hadjar îşi recăpătase libertatea? Nu apăruseră semne din care să se înţeleagă că el încerca să-i răscoale pe arabi împotriva proiectului mării sahariene?

— În problemele acestea nu vă pot da informaţii exacte, răspunse ofiţerul comandant. Faptul că ştirea despre evadarea lui Hadjar s-a răspândit în oază este sigur: a stârnit tot atâta vâlvă ca şi prinderea lui, la care aţi participat, căpitane. Dar, dacă nu mi s-a raportat că Hadjar ar fi fost văzut prin apropiere de Tozeur, am aflat în schimb că o bandă întreagă se îndrepta spre porţiunea de canal ce leagă şotul Rharsa de şotul Melrir.

— Aveţi motive să credeţi în exactitatea acestei informaţii? întrebă căpitanul Hardigan.

— Da, căpitane, căci o am de la unul din cei rămaşi în zona unde lucraseră şi care-şi spun sau se cred supraveghetori ori paznici de lucrări, sperând, de bună seamă, ca în felul acesta să-şi atragă bunăvoinţa administraţiei.

— Lucrări în fond încheiate, adăugă domnul de Schaller, însă a căror supraveghere va trebui să fie continuă. Dacă tuaregii încearcă vreun atac asupra canalului, îşi vor concentra eforturile mai ales în acel punct.

— De ce? întrebă comandantul.

— Pentru că inundarea Rharsei îi deranjează mai puţin decât inundarea depresiunii Melrir. Primul şot nu are nici o oază serioasă, pe când situaţia se schimbă cu al doilea, unde oaze de primă importanţă urmează să dispară sub apa mării. Trebuie deci să ne aşteptăm la atacuri în zona celui de-al doilea canal, acela care uneşte cele două şoturi. Astfel că e nevoie să se ia măsuri militare pentru preîntâmpinarea unor posibile agresiuni.

— În orice caz, mica noastră trupă va trebui să fie cu ochii în patru după ce trecem de Rharsa, zise locotenentul Villette.

— N-o să uităm, declară căpitanul Hardigan. L-am prins o dată pe Hadjar, vom şti să-l prindem şi a doua oară şi să-l păzim mai bine decât cei din Gabès, până când un consiliu de război va scăpa ţinutul de el, pentru totdeauna.

— Ar fi de dorit, şi cât mai curând posibil, observă comandantul, fiindcă Hadjar are o mare influenţă asupra triburilor nomade şi ar putea ridica la răscoală tot Djeridul. Oricum, unul din avantajele noii mări va fi şi dispariţia din Melrir a unora dintre bârlogurile răufăcătorilor!

Dar nu a tuturora, căci în acest întins şot, conform ridicărilor topografice ale căpitanului Roudaire, rămâneau diverse zone, bunăoară Hinguiz şi principalul său târg Zenfig, care nu urmau să fie acoperite de apă.

Între Tozeur şi Nefta e o distanţă de aproximativ douăzeci şi cinci de kilometri, iar inginerul socotea că-i trebuiau două zile ca s-o străbată, campând în noaptea următoare pe unul din malurile canalului. În această secţiune, al cărei traseu nu era identic cu cel al lui Roudaire şi atrăgea după sine, spre marea satisfacţie a locuitorilor, transformarea regiunii Tozeur şi Nefta într-un fel de peninsulă între Djerid şi Rharsa, lucrarea fusese în întregime sfârşită şi totul era acolo în bună stare.

Mica trupă ieşi din Tozeur în dimineaţa de l aprilie, pe un timp schimbător care, la latitudini mai mici, ar fi produs abundente averse. Dar în acea parte a Tunisiei asemenea ploi erau aproape excluse; aflaţi foarte sus, norii aveau să domolească în mod precis arşiţa soarelui.

Merseră mai întâi de-a lungul malurilor uedului Berkouk, traversând mai multe braţe peste nişte poduri construite cu materiale provenite din monumente antice.

Interminabile şesuri de un galben cenuşiu se întindeau spre vest, unde zadarnic ai fi căutat adăpost de razele soarelui, din

fericire destul de blânde. În decursul celor două etape ale zilei dintâi, nu întâlniră pe terenul nisipos decât planta aceea firavă din familia gramineelor, cu frunze lungi, numită de indigeni *dris* şi mâncată de cămile cu lăcomie, ceea ce e de mare importanţă pentru caravanele din Djerid.

Nici un incident nu întrerupse marşul între răsăritul şi apusul soarelui, iar liniştea taberei nu fu tulburată defel până la ziuă. Nişte grupuri de arabi apărură la mare distanţă de malul nordic al canalului, urcând spre munţii Aures. Căpitanul Hardigan rămase calm şi nu încercă să intre în legătură cu ei.

A doua zi, 2 aprilie, marşul spre Nefta se reluă în aceleaşi condiţii ca în ajun, cu cer acoperit şi temperatură suportabilă. Totuşi, în vecinătatea oazei ţinutul se schimba încetul cu încetul, solul devenind mai puţin steril. Nenumărate smocuri de alfa, printre care şerpuiau mici ueduri, înverzeau câmpia. Apărea din nou şi pelinul, şiruri de nopal[1] se conturau pe platouri, unde aglomerări de flori de un albastru pal, limba-peştelui şi rochiţa-rândunicii, îţi încântau privirea. Apoi, pe lângă cursurile de apă începură să se perinde grupuri de arbori, măslini şi smochini şi, în sfârşit, păduri de acacii se îngrămădiră la orizont.

Fauna acestui ţinut se constituie din antilope care, în cete, alergau cu o asemenea viteză, încât dispăreau în câteva secunde. Nici chiar Dă-i-nainte, orice-ar fi crezut stăpânul său despre el, nu s-ar fi putut întrece cu ele. Cât despre Taie-cupa, se mulţumea să latre cu înverşunare când vreun magot[2], din cei care trăiesc în număr destul de mare prin regiunea şoturilor, sălta printre copaci. Se mai zăreau bivoli şi mufloni, inutil de urmărit, fiindcă aprovizionarea urma să se facă la Nefta.

În această parte a Djeridului, cele mai obişnuite fiare sălbatice sunt leii, cu atacurile lor deosebit de periculoase. De la începerea lucrărilor la canal, ei fuseseră însă împinşi treptat spre frontiera algeriană şi în vecinătatea soţului Melrir.

Totuşi, dacă nu aveau de ce să se teamă de fiare, nici oamenilor şi nici animalelor nu le era uşor să se apere de scorpioni şi de şerpii şuierători — cobrele naturaliştilor — care mişunau prin apropiere de Rharsa. Dealtfel, sunt acolo atât de multe reptile încât anumite regiuni rămân nelocuibile şi, printre altele, Djerid Teldja a trebuit să fie părăsit de arabi. În tabăra de seară, lângă o pădure de tamarini, domnul de Schaller şi însoţitorii săi nu se aşezară la odihnă înainte de a-şi

---

[1] *Nopal*: plantă erbacee cu frunze cărnoase şi flori roşii. (N. trad.)

[2] *Magot*: specie de maimuţă din zonele nord-vestice ale Africii. (N. trad.)

fi luat cele mai minuţioase măsuri de precauţie. Şi e fapt cert că sergentul-major Nicol nu dormi decât cu un ochi pe când Dă-i-nainte dormea cu amândoi închişi. E adevărat că Taie-cupa veghea şi ar fi semnalat orice zgomot suspect, periculos pentru cal sau pentru stăpânul său.

Pe scurt, nu se produse nici un accident în decursul nopţii şi corturile fură strânse în zori. Căpitanul Hardigan ţinea mereu direcţia sud-vest, urmată şi de canal începând din Tozeur. La kilometrul 207, canalul urca spre nord şi, cu începere de la acest cot, mica trupă urma să avanseze de la Nefta încolo în lungul meridianului. În localitate ajunse în după-amiaza aceleiaşi zile.

Poate că lungimea canalului ar fi fost scurtată cu vreo cincizeci dc kilometri, dacă s-ar fi putut atinge Rharsa într-un punct al marginii sale orientale, din direcţia Tozeur. Dar dificultăţile de execuţie ar fi fost mari. Înainte de a răzbi în acest fel la şot, canalul ar fi trebuit săpat într-un sol de o duritate excesivă, unde roca predomina. Porţiunea dificilă ar fi fost mai lungă şi mai costisitoare decât în unele puncte ale pragului Gabès, iar o cotă de treizeci până la treizeci şi cinci de metri deasupra nivelului mării ar fi pretins o muncă apreciabilă. Acesta era motivul pentru care, după un studiu temeinic al regiunii, inginerii Companiei franco-străine renunţaseră la primul traseu, optând pentru altul ce pornea de la kilometrul 207, la vest de Nefta. Din acest punct, o lua în direcţia nord. Era a treia şi ultima secţiune a primului canal, dusă la bun sfârşit de o lărgime considerabilă, profitându-se de numeroasele depresiuni întâlnite în cale; ajungea la Rharsa într-o adâncitură aflată la una dintre cele mai joase cote ale şotului, aproape în mijlocul marginii sale meridionale.

De comun acord cu căpitanul Hardigan, domnul de Schaller nu intenţiona deloc să se oprească două zile la Nefta. Le-ar fi ajuns să-şi petreacă aici ultimele ore ale după-amiezii şi noaptea următoare, odihnindu-se şi făcând aprovizionarea detaşamentului. Dealtfel, oameni şi cai, nu puteau fi obosiţi după aceşti o sută nouăzeci de kilometri de mers lejer, parcurşi, de la plecarea din Gabès, între l7 martie şi 3 aprilie. Le-ar fi fost uşor să străbată a doua zi distanţa care le mai rămânea până la şotul Rharsa, unde inginerul ţinea să ajungă exact la data fixată.

Oaza Nefta nu se deosebeşte prea mult de oaza Tozeur în privinţa aspectului regiunii, a naturii solului sau a producţiei vegetale. Aceeaşi aglomerare de locuinţe printre copaci, aceeaşi dispunere a cazărmii, aceeaşi ocupaţie militară. însă oaza e mai puţin populată şi nu avea atunci mai mult de opt mii de locuitori.

Francezi şi indigeni, primiră cu entuziasm trupa căpitanului Hardigan şi se înghesuiră s-o cazeze cât mai bine. Existau nişte motive de interes personal, aşa că nu era de mirare. Graţie noului traseu, comerţul din Nefta urma să beneficieze din plin de trecerea canalului prin vecinătatea oazei. Avea să-i aparţină un întreg trafic pe care l-ar fi pierdut dacă drumul apelor către şot ar fi fost croit pe dincolo de Tozeur. Nefta era pe cale să devină oraş-port la marea cea nouă.

Iată de ce inginerul de la Societatea franceză a mării sahariene nu fu cruţat de entuziasmul locuitorilor.

Şi totuşi, în ciuda insistenţelor menite să reţină expediţia fie şi numai pentru douăzeci şi patru de ore, plecarea rămase stabilită pentru a doua zi la răsăritul soarelui. Îngrijorat de veştile care îi parveneau în legătură cu agitaţia indigenilor de prin împrejurimile şotului Melrir, unde ducea cel de-al doilea canal, căpitanul Hardigan era nerăbdător să-şi încheie această parte a explorării. Soarele încă nu apăruse la orizont când, oamenii fiind adunaţi, caii şi căruţele gata de drum, fu dat semnalul de plecare. Cei doisprezece kilometri cât măsoară canalul de la Nefta până la cot s-au parcurs în prima etapă de marş, iar distanţa de la cot la Rharsa în cea de-a doua.

Nici un incident pe traseu, şi era în jur de şase seara când căpitanul Hardigan ordonă popasul la capătul intrândului pe unde canalul, ajuns la capătul său, pătrundea în şot.

Capitolul VIII ŞOTUL RHARSA

Pentru noaptea de 4 spre 5 aprilie, tabăra se făcu la poalele dunelor care, destul de înalte, încadrau intrândul. Locul nu oferea nici un adăpost. Mica trupă lăsase ultimii copaci ai acelui ţinut dezolant cu vreo trei sau patru kilometri în urmă, între Nefta şi şot. Ajunseseră în deşertul nisipos, cu vagi urme de vegetaţie, Sahara în toată ariditatea ei.

Corturile fuseseră ridicate. Încărcate la Nefta, căruţele transportau hrana oamenilor şi a cailor pe mai multe zile. Dealtfel, înconjurând Rharsa, inginerul urma să se oprească în oazele destul de numeroase de pe marginea depresiunii, unde se găsea din abundenţă nutreţul proaspăt pe care l-ai fi căutat zadarnic în interiorul şotului.

Tocmai asta le explica domnul de Schaller căpitanului Hardigan şi locotenentului Villette, reuniţi în acelaşi cort înainte de cina pe care domnul François se pregătea s-o servească. Întins pe masă, un plan al Rharsei îi ajuta să cunoască aspectul locurilor. Cu limita sa meridională trecând

de paralela 34, şotul se rotunjeşte spre nord, peste regiunea mărginită de munţii Aures, în apropierea târgului Chebika. Lungimea sa maximă, măsurată exact pe latitudinea de 34 de grade, este de şaizeci de kilometri, dar suprafaţa submersibilă nu trece de o mie trei sute de kilometri pătraţi, adică, aşa cum aprecia inginerul, de trei-patru ori suprafaţa Câmpului lui Marte din Paris.

— Eh, observă locotenentul Villette, ceea ce este enorm pentru un Câmp al lui Marte, pare destul de modest pentru o mare...

— Fără îndoială, locotenente, răspunse domnul de Schaller. Dar dacă adaugi la asta suprafaţa şotului Melrir, cu alte cuvinte şase mii de kilometri pătraţi, avem în total şapte sute douăzeci de mii de hectare destinate mării sahariene. Şi, în fond, e foarte posibil ca, în timp, acţiunea apelor să conducă la ocuparea depresiunilor Djerid şi Fedjedj.

— Observ, dragă prietene, spuse căpitanul Hardigan, că mereu contezi pe această eventualitate. Oare viitorul ne-o rezervă?

— Cine poate citi viitorul? întrebă domnul de Schaller. Planeta noastră a asistat în mod cert la lucruri şi mai extraordinare, şi nu-ţi ascund că această idee, fără să mă obsedeze, mă cucereşte uneori. Ai auzit cu siguranţă vorbindu-se despre un continent dispărut, numit Atlantida; ei bine, nu o mare sahariană stă astăzi peste el, ci chiar Oceanul Atlantic, între latitudini perfect determinate. Şi mai sunt exemple de asemenea cataclisme, de proporţii mai mici, e adevărat; aminteşte-ţi ce s-a petrecut în secolul al XIX-lea, cu prilejul teribilei erupţii din Krakatoa[1]. Aşa că de ce nu s-ar putea întâmpla mâine ce s-a mai produs şi ieri?

— Viitorul este marea cutie cu surprize a omenirii, aprecie locotenentul Villette, râzând.

— Exact, scumpul meu locotenent, afirmă inginerul, iar când se va goli...

— Ei bine, atunci va fi sfârşitul lumii, conchise căpitanul Hardigan.

— Apoi, punând degetul pe hartă, acolo unde se termina primul canal, lung de două sute douăzeci şi şapte de kilometri, întrebă:

— N-ar trebui înfiinţat un port chiar aici?

---

[1] Krakatoa sau Krakatau: insula vulcanică situate între Java şi Sumatra, distrusă în anul 1883 de explozia vulcanului cu acelaşi nume. În cataclism au pierit 26 de mii de oameni. (N. trad.)

— Ba da, pe malurile intrândului, răspunse domnul de Schaller, şi există toate motivele să credem că va fi unul dintre cele mai frecventate porturi ale mării sahariene. Planurile se află în studiu şi, cu siguranţă, se vor construi aici case şi magazine, antrepozite şi un bastion, pentru vremea când Rharsa va deveni navigabilă. În plus, la extremitatea orientală a şotului, târgul La Hammâ este deja pe cale de a se transforma în sensul importanţei maritime şi comerciale pe care contase în varianta primului traseu, asigurându-şi probabil, în ciuda schimbării, poziţia de port avansat al Gafsei.

Ca acest târg, indicat de inginer pe hartă la extremitatea depresiunii Rharsa, să devină un port comercial chiar în inima Djeridului, iată un vis care altădată ar fi părut irealizabil. Şi totuşi, geniul uman urma să-l prefacă în realitate. Localitatea nu avea să regrete decât un singur lucru, şi anume că primul canal nu se putuse vărsa chiar lângă porţile ei. Se cunosc însă motivele pentru care inginerii fuseseră nevoiţi să pătrundă în şot prin intrândul botezat deocamdată Golful Roudaire, în aşteptarea clipei când acesta va fi numele unui port nou, fără îndoială cel mai impresionant din zona mării sahariene.

Căpitanul Hardigan îl întrebă pe domnul de Schaller dacă avea de gând să conducă expediţia de-a dreptul prin Rharsa, pe întreaga ei lungime.

— Nu, răspunse inginerul, vreau să văd malurile şotului; sper să regăsesc materiale preţioase care ne-ar putea fi utile, fie aici, fie în altă parte de vreme ce le avem la îndemână. Chiar dacă sunt în mod precis inferioare celor de azi; însă acestea din urmă trebuie procurate abia de acum înainte.

— Caravanele nu preferau oare să traverseze şotul? întrebă locotenentul Villette.

— Şi încă îl mai traversează, scumpul meu locotenent, deşi e o rută destul de periculoasă, pe un teren instabil; dar e mai scurtă şi chiar mai puţin obositoare decât un marş făcut de-a lungul malurilor năpădite de dune. Totuşi, pe un asemenea drum vom merge noi, spre vest, până în punctul unde începe cel de-al doilea canal; apoi, la întoarcere, după ce vom fi parcurs perimetrul şotului Melrir, putem urma limita nordică a Rharsei şi ajungem la Gabès mai repede decât am venit încoace.

Conform planului dinainte stabilit, după explorarea celor două canale inginerul ar fi refăcut întreaga circumferinţă a noii mări.

A doua zi, domnul de Schaller şi cei doi ofiţeri trecură în fruntea detaşamentului. Taie-cupa alerga în faţă, stârnind stoluri de sturzi ce-şi luau zborul indispuşi. Se mergea pe partea interioară a înaltelor dune din marginea solului. Era exclus ca pe acolo suprafaţa lichidă, întinzându-se, să poată

depăşi marginile depresiunii, aşa cum se temeau unii. Malurile ridicate, semănând întrucâtva cu tamponul pragului Gabès, n-ar fi cedat la presiunea apei, încât partea meridională a Djeridului rămânea în afara oricărui pericol.

Tabăra fusese ridicată de la primele ore ale zilei. Marşul se desfăşura în ordinea obişnuită. Parcursul cotidian nu trebuia modificat, aşa că făceau în medie doisprezece până la cincisprezece kilometri, în două etape.

Domnul de Schaller voia mai cu seamă să verifice ţărmul ce urma să cuprindă apa noii mări, şi dacă nu cumva exista riscul ca aceasta, ieşind dintre limitele ei, să inunde regiunile vecine. Prin urmare, mica trupă se ţinea pe lângă dunele de nisip care se perindau de-a lungul şotului, în direcţia vest. Realizându-şi proiectul, se părea dealtfel că omul nici nu trebuise să modifice opera naturii. Dacă fusese sau nu fusese cândva un lac, Rharsa era în schimb pregătită să fie, iar apele aduse de primul canal din golful Gabès aveau să intre cu precizie între hotarele stabilite.

Totuşi, neabătându-se de la rută, puteau observa o mare parte din depresiune. Sub razele soarelui, suprafaţa acestei cuvete aride sclipea ca şi cum ar fi fost alcătuită dintr-un strat de argint, de cristal sau de camfor. Ochii nu puteau suporta strălucirea şi trebuia să-i aperi cu ochelari fumurii ca să te fereşti de oftalmiile atât de frecvent întâlnite din cauza arzătoarei lumini a Saharei. Ofiţerii şi trupa se pregătiseră în mod special pentru asta. Majurul Nicol achiziţionase nişte ochelari adecvaţi până şi pentru calul său. Dar, după câte se părea, lui Dă-i-nainte nu-i prea conveneau ochelarii. Era cam caraghios, iar în spatele acelui aparat optic Taie-cupa nu-şi mai recunoştea prietenul. Aşa că până la urmă nici Dă-i-nainte şi nici ceilalţi cai nu fură înzestraţi cu mijloacele de protecţie indispensabile stăpânilor lor.

În rest, şotul avea exact aspectul lacurilor saline care seacă vara sub acţiunea căldurilor tropicale. Dar o parte a stratului lichid, prinsă sub nisipuri, degajă gazele conţinute şi solul se umple de umflături ce-l fac să semene cu un câmp presărat cu muşuroaie; cât despre fundul şotului, inginerul îi informă pe cei doi ofiţeri că era compus din nisip roşu de cuarţ amestecat cu sulfat şi carbonat de calciu. Stratul acela era acoperit de eflorescenţe formate din sulfat de sodiu şi clorură de sodiu, o veritabilă crustă de sare. Dealtfel, terenurile pliocenului[1], caracteristice pentru şoturi şi pentru mlaştinile ascunse, conţin gips şi sare din belşug.

---

[1] *Pliocen*: epocă a erei neozoice care începe în urmă cu aproximativ zece milioane de ani. (N.trad.)

E bine să spunem că în acea perioadă a anului Rharsa nu era încă golită de toată apa adusă de ueduri în decursul iernii. Îndepărtându-se uneori de *ghourd*, adică de dunele cu pantă abruptă, caii se opreau la marginea unor gropi cu apă stătută.

De departe, căpitanul Hardigan avu impresia că descoperă un grup de călăreţi arabi umblând încoace şi încolo peste întinderile pustii ale şotului; dar, când oamenii lui se apropiară, întreaga trupă o întinse, nu tocmai în galop, ci bătând din aripi.

Era de fapt un stol de flamingo albaştri şi roz, al căror penaj amintea de culorile unei uniforme. Oricit de repede porni Taie-cupa în urmărirea lor, nu reuşi să-i ajungă pe acei magnifici reprezentanţi ai familiei de picioroange. Reuşi, în schimb, să ridice în cale miriade de zburătoare, şi ce de ţipete străpungeau spaţiul odată cu păsările bu-habibi, asurzitoare vrăbii ale Djeridului!

Avansând pe la marginea Rharsei, detaşamentul avea să găsească uşor locuri de tabără pe care nu le-ar fi aflat în centrul depresiunii. Asta şi din cauză că şotul era în întregime inundabil, pe când anumite părţi din Melrir, cu cotă pozitivă, aveau să rămână deasupra după pătrunderea apelor din Mediterana. Mergeau deci din oază în oază, unele mai mult, altele mai puţin locuite, sortite să devină *marsâ*, adică porturi sau golfuleţe ale noii mări. Sunt cunoscute sub numele de *toual* în limba berberă şi, în aceste oaze, solul îşi redobândeşte întreaga fertilitate, reapar în număr destul de mare arborii, palmierii şi ceilalţi, nu lipsesc nici păşunile, aşa că Dă-i-nainte şi camarazii lui n-aveau de ce să se plângă de lipsa nutreţurilor. Imediat ce treceai însă de oaze, solul îşi recăpăta brusc ariditatea obişnuită. După un *mourdj* ierbos, apărea deodată *reg*-ul, un teren întins, alcătuit din pietriş şi nisip.

Totuşi, este locul să observăm că recunoaşterea se făcea fără prea mari probleme în lungul limitei sudice a şotului Rharsa. E adevărat că, atunci când nici un nor nu domolea arşiţa soarelui, lângă dune căldura îi punea serios la încercare pe oameni şi pe cai. Dar, în sfârşit, ofiţerii din Algeria şi spahiii sunt deja obişnuiţi cu clima fierbinte, iar în ce-l priveşte pe domnul de Schaller, era şi el un african bronzat de soare şi de explorări, încât tocmai din acest motiv i se încredinţase conducerea lucrărilor definitive la marea sahariană.

Cât priveşte pericolele, ele ar fi putut să apară doar dacă s-ar fi mers peste acele *hofra* ale şotului care sunt depresiunile cele mai adânci, cu pământ mişcător ce nu oferă nici un sprijin statornic; pe traseul urmat de expediţie, însă, nimeni nu avea de ce să se teamă de asemenea împotmoliri.

— Pericolele acelea sunt cât se poate de grave, repeta inginerul, iar la săparea canalului peste lacurile secate ale

Tunisiei au existat nenumărate prilejuri să te convingi că-i adevărat.

— Chiar aşa, adăugă căpitanul Hardigan, chiar şi domnul Roudaire vedea în asta una dintre dificultăţile ce stăteau în calea topografierii şoturilor Rharsa şi Melrir. Nu povesteşte el că uneori se scufunda până la genunchi în nisipul sărat?

— Şi n-a spus decât adevărul, adăugă domnul de Schaller. Aceste depresiuni sunt pline de gropi cărora arabii le zic „ochiuri de mare", iar sondele nu pot să le dea de fund. Astfel că întotdeauna te poţi aştepta aici la accidente. În timpul unei expediţii de recunoaştere a lui Roudaire, unul din călăreţi se scufundă cu cal cu tot într-una din acele crevaşe, iar camarazii lui n-au reuşit să-l scoată nici măcar cu douăzeci de vergele de puşcă puse cap la cap...

— Aşadar, să fim prevăzători, recomandă căpitanul Hardigan, nici o măsură de prudenţă nu e în plus. Oamenii mei n-au voie să se îndepărteze de dune atâta vreme cât n-am stabilit exact starea solului. Şi tot mă tem că diavolul ăsta de Taie-cupa, care aleargă ca un bezmetic în toate părţile, o să dispară la un moment dat pe neaşteptate. Nicol nu-l mai poate ţine în loc.

— Ar fi tare necăjit dacă i s-ar întâmpla câinelui o asemenea nenorocire! declară locotenentul Villette.

— Iar Dă-i-nainte, adăugă căpitanul, sunt sigur că ar muri de durere!

— E o prietenie cu totul aparte între aceste două animale, observă inginerul.

— Absolut, zise locotenentul Villette. Cel puţin Oreste şi Pilade, Nisus şi Eurial, Damon şi Pithias, Ahile şi Patrocle, Alexandru şi Ephestion, Hercule şi Pirithous erau din aceeaşi rasă, dar un cal şi un câine...

— Şi un om, poţi adăuga, locotenente, conchise căpitanul Hardigan, căci Nicol, Dă-i-nainte şi Taie-cupa formează un grup de prieteni inseparabili în care omul intră cu o treime, iar animalele cu două.

Ceea ce spunea inginerul despre pericolele conţinute în solul mişcător al şoturilor nu era deloc exagerat. Şi totuşi, caravanele preferau să treacă prin Melrir, Rharsa şi Fedjedj.

Ruta aceasta le scurta traseul, iar drumul făcut pe teren neted era mai uşor. Ele mergeau însă întotdeauna însoţite de ghizi care cunoşteau perfect părţile lacustre ale Djeridului, ştiind să evite smârcurile primejdioase.

De la plecarea din Gabès, detaşamentul nu întâlnise încă nici una din caravanele ce transportă mărfuri, produsele solului sau produse de manufactură, de la Biskra până la ţărmul Sirtei Mici şi a căror trecere este aşteptată întotdeauna cu nerăbdare la Nefta, la Gafsa, la Tozeur, în La Hammâ, în toate oraşele şi

târgurile Tunisiei meridionale. Dar în ziua de 9 aprilie, după-amiază, luară contact cu o caravană, şi iată în ce împrejurări.

Era în jur de orele trei. După prima etapă de marş a zilei, căpitanul Hardigan şi oamenii lui o porniră din nou la drum sub un soare arzător. Se îndreptau spre curbura ultimă pe care o face Rharsa la câţiva kilometri mai încolo, în capătul său dinspre apus.

Terenul se înălţa de-acum sensibil, relieful dunelor se accentua din ce în ce mai mult, aşa că nici pe acolo apele noii mări n-ar fi putut forţa vreodată perimetrul şotului.

De pe un loc mai înalt, cuprindeai cu privirea un spaţiu întins, spre nord şi spre vest. Depresiunea strălucea sub razele soarelui. Fiecare grăunte din acel sol sărat devenea un punct luminos. În stânga începea cel de-al doilea canal, stabilind legătura între Rharsa şi Melrir.

Inginerul şi cei doi ofiţeri descălecară. Escorta îi urma cu caii ţinuţi de frâuri.

La un moment dat, când cu toţii se opriseră pe un platou nisipos, locotenentul Villette zise, cu mâna întinsă:

— Îmi pare că văd în fundul şotului o trupă în mişcare...

— O trupă sau o turmă[1], răspunse căpitanul Hardigan.

— E greu să te pronunţi, din cauza distanţei, constată domnul de Schaller.

Adevărul, era că în partea aceea, la vreo trei sau patru kilometri, un nor gros de praf se ridica deasupra Rharsei. Poate că nu era decât o turmă de rumegătoare aflată în marş spre nordul Djeridului.

În plus, câinele dădea semne clare, dacă nu de nelinişte, în orice caz de interes, aşa că majurul îi strigă:

— Hai, Taie-cupa, fii nas şi urechi... Ce-i acolo?

Animaul lătră violent, cu labele încordate, zvâcnind puternic din coadă şi gata să ţâşnească prin şot.

— Uşurel... uşurel! făcu Nicol reţinându-l aproape de sine. Agitaţia din mijlocul vârtejului devenea tot mai mare pe măsură ce volutele de praf se apropiau. Dar era greu să le stabileşti cauza. Oricât de ageră le-ar fi fost privirea, nici domnul de Schaller, nici ofiţerii, nici altcineva din detaşament n-ar fi putut spune dacă vânzoleala aceea era produsă de o caravană în marş sau de vreo turmă alungată de cine ştie ce pericol prin această parte a şotului.

Două sau trei minute mai târziu, nu mai exista nici o incertitudine. Din nor ţâşniră fulgere şi izbucniră detunături, al căror fum se amesteca şi el cu vârtejul de praf.

---

[1] Joc de cuvinte între *troupe* (trupă) şi *troupeau* (turmă). (N. trad.)

Chiar atunci Taie-cupa, pe care stăpânul său nu putu să-l oprească, o zbughi lătrând cu furie.

— Împuşcături! strigă locotenentul Villette.

— Fără îndoială, vreo caravană care se apără de fiare..., zise inginerul.

— Ori mai degrabă de hoţi, reluă locotenentul, căci împuşcăturile par să aibă şi răspuns...

— Pe cai! comandă căpitanul Hardigan.

O clipă mai târziu, părăsind malul Rharsei, spahiii se îndreptau spre teatrul luptei.

Poate că era imprudent, sau cel puţin temerar, să angajezi pe cei câţiva oameni ai escortei într-o afacere căreia nu i se cunoştea cauza.

Putea fi o bandă de tâlhari din Djerid, şi încă numeroasă. Dar căpitanul Hardigan şi detaşamentul său nu stăteau să se codească la primejdie.

Dacă, aşa cum era cazul să se presupună, nişte tuaregi sau alţi nomazi din regiune atacau o caravană, ţinea de onoarea unui soldat să-i sară în ajutor. Astfel că, săltând cu toţii pe cai, în frunte cu câinele pe care Nicol nu mai încerca acum să-l cheme înapoi, lăsară în urmă linia dunelor şi se avântară de-a curmezişul şotului.

Distanţa, am mai spus-o, nu părea să fie mai mare de trei kilometri, iar două treimi din ea fură parcurse în zece minute. Împuşcăturile continuau şi din stânga, şi din dreapta, printre volutele de fum şi de praf. Totuşi, vârtejul începea să se risipească sub efectul brizei de sud-est.

Căpitanul Hardigan se putu lămuri atunci în legătură cu lupta aceea atât de violent angajată.

Aşa cum avea să se stabilească imediat era vorba chiar de o caravană, al cărei mers tocmai fusese întrerupt în acea parte a şotului. Cu cinci zile în urmă, ea părăsea oaza Zeribet, de la nord de Melrir, îndreptându-se spre Tozeur, de unde intenţiona să ajungă la Gabes. Vreo douăzeci de arabi alcătuiau grupul ce conducea cam o sută de cămile de toate mărimile.

Mergeau aşa, zoriţi, cu animalele în faţă, transportând în saci o apreciabilă încărcătură de curmale. Ei, conducătorii cămilelor, veneau la urmă, repetând strigătul pe care unul dintre ei îl slobozea cu voce răguşită, ca să îndemne animalele.

Caravana făcuse până aici călătoria în condiţii bune; tocmai ajunsese în extremitatea vestică a Rharsei şi se pregătea să traverseze depresiunea pe toată lungimea ei, având în acest scop o călăuză cu multă experienţă. Din nefericire, îndată ce se angajase pe primele pante ale *reg*-ului, vreo şaizeci de călăreţi apărură brusc din spatele dunelor.

Era o bandă de tâlhari care puteau să-i supună cu uşurinţă pe oamenii caravanei. I-ar fi pus pe fugă, i-ar fi masacrat la nevoie, s-ar fi făcut stăpâni pe animale şi pe încărcătura lor, le-ar fi mânat spre cine ştie ce oază îndepărtată din Djerid şi, cu siguranţă, agresiunea ar fi rămas nepedepsită, ca atâtea altele, dată fiind imposibilitatea de a-i descoperi pe făptaşi.

Conducătorii cămilelor încercară să opună o rezistenţă ce n-avea sorţi de izbândă. Înarmaţi cu puşti şi pistoale, se folosiră de ele. Mai numeroşi, asediatorii traseră şi ei, iar după zece minute de luptă caravana sfârşi prin a se împrăştia, cu animalele fugind în toate părţile, cuprinse de teamă.

Asta se întâmplase cu puţin înainte ca detunăturile să fi fost auzite de căpitanul Hardigan.

Dar mica sa trupă fu zărită şi tâlharii, văzându-i pe călăreţii veniţi în ajutorul caravanei, se opriră.

În momentul acela, cu o voce răsunătoare, căpitanul Hardigan strigă:

— Înainte!

Carabinele erau pregătite. Spahiii le traseră de la spate, le duseră la umăr şi, cu toţii, se năpustiră în trombă asupra bandiţilor. Cât despre convoi, fusese lăsat în urmă sub paza călăuzelor şi urmau să se întoarcă la el după despresurarea caravanei.

Tâlharii nu aşteptară ciocnirea. Nu se simţeau oare destul de puternici, ori, mai degrabă destul de curajoşi pentru a ţine piept plutonului de uniforme binecunoscute care înainta impetuos spre ei? Se supuneau cumva altui impuls decât celui al fricii? Fapt e că, înainte de a ajunge aproape căpitanul Hardigan şi oamenii lui, o luară la fugă în direcţia nord-vest.

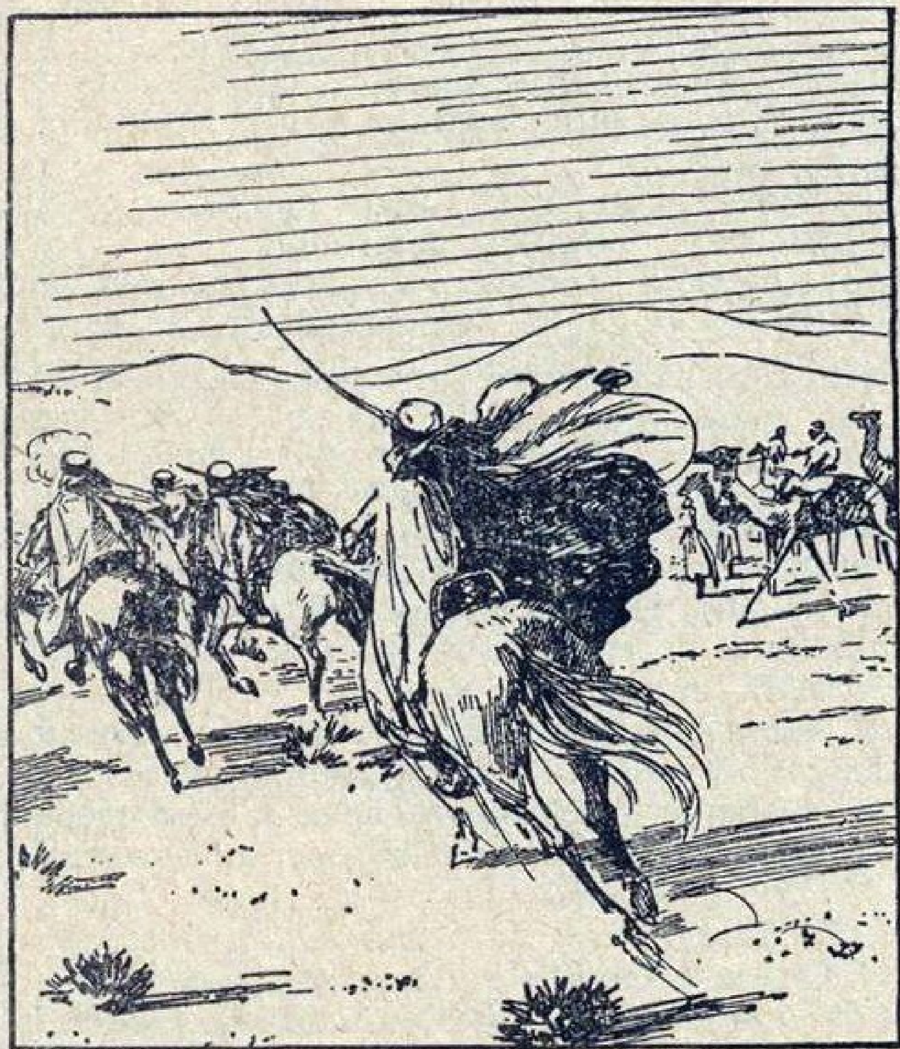
Totuşi, ordinul de foc fusese dat şi vreo douăzeci de detunături bubuiră, atingând mai mulţi fugari, însă nu atât de grav încât să-i oprească.

Majurul constată cu mândrie că Taie-cupa primise botezul focului, căci îl văzuse scuturând din cap într-o parte şi-n alta, de unde trase concluzia că un glonte îi şuierase pe lângă urechi.

Căpitanul Hardigan consideră că nu era oportun să-i urmărească pe agresori, purtaţi de caii lor în cea mai mare viteză. Dealtfel, ei dispărură curând după cortina unui *tel*, colină împădurită ce se înălţa la orizont. Într-un ţinut cunoscut de ei foarte bine, şi-ar fi găsit cu uşurinţă vreun loc de refugiu, unde ar fi fost greu să-i mai găseşti.

Fără îndoială, n-aveau să se întoarcă, iar caravana nu trebuia să se mai teamă că o să-i întâlnească din nou în drumul ei spre partea de răsărit a Rharsei.

Spahii se năpustiră asupra bandiţilor...

Ajutorul sosise la timp; câteva minute mai târziu, cămilele ar fi căzut în mâinile acelor piraţi ai deşertului.

Întrebându-l pe şeful caravanei, inginerul află apoi cum se petrecuseră lucrurile şi în ce fel fuseseră atacaţi el şi oamenii lui.

— Ştiţi cumva, întrebă căpitanul, din ce trib face parte banda aceea?

— Călăuza noastră ne asigură că sunt tuaregi, răspunse şeful.

— S-a pretins că tuaregii au părăsit încetul cu încetul oazele din vest, mutându-se în estul ţinutului Djerid, spuse inginerul.

— Ah! atâta vreme cât vor exista caravane care să-l traverseze, nu vor lipsi nici bandiţii ieşiţi să le atace, observă locotenentul Villette.

— Eventualitate de care n-o să ne mai temem după inundarea şoturilor, declară domnul de Schaller.

Căpitanul Hardigan îl întrebă apoi pe şeful caravanei dacă nu cumva auzise vorbindu-se prin ţinut de evadarea lui Hadjar.

— Ba da, căpitane, chiar acum câteva zile s-a răspândit zvonul.

— Nu se spune că a fost prin împrejurimile şoturilor Rharsa şi Melrir?

— Nu, căpitane.

— Oare nu era tocmai el în fruntea bandei?

— Eu pot să spun că nu, interveni călăuza, fiindcă îl ştiu şi l-aş fi recunoscut...

— E foarte posibil ca bandiţii ăia să fi fost dintre cei pe care îi conducea cândva, şi dacă n-aţi fi sosit dumneavoastră, căpitane, ne-ar fi jefuit, ne-ar fi omorât până la unul.

— Vă puteţi continua drumul fără grijă, zise inginerul.

— Şi eu aşa cred, răspunse şeful. Ticăloşii ăia au să se întoarcă în vreun târg din vest, iar în trei-patru zile noi vom fi la Tozeur.

Şeful îşi adună oamenii. Cămilele împrăştiate reveneau la locul lor în şir; caravana se refăcea, fără să fi pierdut vreun om, având doar câţiva răniţi uşor cu care îşi putea continua drumul. Apoi, după ce le mai mulţumi o dată căpitanului Hardigan şi însoţitorilor săi, şeful dădu semnalul de plecare. Întreaga caravană se puse în mişcare.

În câteva minute, oameni şi animale dispărură după un *tarf*, înălţime nisipoasă care se alungea peste şot, iar strigătele şefului de caravană, îndemnuri pentru conducătorii cămilelor, se pierdeau încetul cu încetul m depărtare.

Când inginerul şi cei doi ofiţeri se reîntâlniră după ciocnirea aceea care putea fi plină de consecinţe, îşi comunicară impresiile şi îngrijorarea. Domnul de Schaller vorbi cel dintâi:

— Iată, deci, că Hadjar a apărut din nou prin ţinut! zise inginerul.
— Trebuia să ne aşteptăm la asta, răspunse căpitanul, şi e de dorit ca inundarea şoturilor să se realizeze cât mai curând posibil! E singurul mod de a isprăvi odată cu aceşti răufăcători din Djerid.
— Din păcate, observă locotenentul Villette, vor mai trece câţiva ani până când apele golfului au să umple şoturile Rharsa şi Melrir...
— Cine ştie? rosti domnul de Schaller.
În timpul nopţii următoare, tabăra nu fu deranjată de tuaregi şi nici prin împrejurimi nu-şi făcură apariţia.
A doua zi, l0 aprilie, după-amiază, detaşamentul făcu popas în locul unde începea cel de-al doilea canal, deschis între şoturi.

Capitolul IX AL DOILEA CANAL

Al doilea canal, cel ce lega Rharsa şi Melrir de şotul Djerid, avea o lungime cam de trei ori mai mică decât primul. Pe de altă parte, pe când relieful solului intre Gabès şi Rharsa atingea cote între cincisprezece şi patruzeci şi şase de metri, el nu depăşea zece metri între ultimele două şoturi, la pragul Asloudje.
Mai trebuie menţionat şi faptul că, pe lângă Rharsa şi Melrir, existau acolo nişte depresiuni lungi de câţiva kilometri, de mai mare însemnătate fiind şotul El Asloudje, folosit la săparea canalului.
Pentru realizarea celui de-al doilea canal fusese nevoie, deci, de mai puţin timp decât în cazul primului, iar greutăţile întâmpinate erau şi ele mai puţine. Prin urmare, fusese atacat abia mai târziu. Lucrările definitive putând fi acum reluate de pe baza de operaţii şi de aprovizionare reprezentată de provincia Constantine, se stabilise înainte de plecarea expediţiei din Gabès ca domnul de Schaller să găsească în Melrir, la capătul celui de-al doilea canal, sub conducerea unui foarte competent agent de la Drumuri şi Poduri, un şantier plin de lucrători care, după călătoria cu trenul până la Biskra şi în caravană de-a lungul Farfariei, urmau să intre în legătură cu el imediat ce se vor fi instalat.
Odată constatat stadiul lucrărilor, domnului de Schaller nu-i mai rămânea decât să-şi continue drumul pe marginea şotului spre a reveni în punctul de plecare, şi inspecţia era gata.

Când detaşamentul ajunse la capătul Rharsei, inginerul fu foarte surprins că nu găsea acolo pe nici unul dintre muncitorii arabi sau străini trimişi de la Biskra de către Societate.

Ce-ar fi putut să se întâmple? În orice caz era cam îngrijorător, mai ales după atacul asupra caravanei şi reapariţia lui Hadjar. Avusese oare loc vreo modificare în program, fără ca inginerul să poată fi prevenit la timp, ori vreo schimbare de ultimă oră în conducere?

Domnul de Schaller rămase pe gânduri, însă căpitanul Hardigan îl întrebă:

— În această secţiune lucrările nu erau terminate?

— Ba da, răspunse domnul de Schaller, iar rapoartele cunoscute de noi spun că tăierea pragurilor dintre porţiunile inundabile trebuie să fi fost împinsă, asigurându-se panta necesară, până la Melrir, care se află aproape în întregime sub nivelul mării.

— De ce să te mai miri atunci că muncitorii nu sunt acolo?

— Pentru că de vreo câteva zile şeful lucrărilor ar fi trebuit să-şi trimită câţiva oameni în întâmpinarea mea, iar dacă mă gândesc bine, nu văd nici un motiv pentru care ei să fi întârziat la Biskra sau în Melrir.

— Atunci, cum îţi explici dumneata această absenţă?

— Nu mi-o pot explica, mărturisi inginerul, dacă nu cumva vreun incident i-o fi reţinut pe şantierul principal, aflat la cealaltă extremitate a canalului.

— Ei bine, ne vom lămuri curând, zise căpitanul Hardigan.

— Şi totuşi, mă supără, iar în acelaşi timp sunt foarte preocupat de faptul că n-am întâlnit aici oamenii de care aveam nevoie şi a căror absenţă îmi încurcă proiectele.

— Câtă vreme se pregăteşte tabăra, n-ai vrea să mergem puţin mai încolo? propuse căpitanul Hardigan.

— Cu plăcere răspunse domnul de Schaller.

Fu chemat sergentul-major. Primi ordin să organizeze popasul de noapte lângă un pâlc de palmieri crescuţi în marginea canalului. La adăpostul copacilor înverzea iarba. Un pârâiaş, curgea pe sub ei. Nu lipsea deci nici apa, nici păşunea; cât despre proviziile proaspete, puteau fi făcute cu uşurinţă în una dintre oazele de pe malul şotului Asloudje.

Nicol execută imediat ordinele căpitanului, iar spahiii luară măsurile obişnuite pentru camparea în asemenea condiţii.

Domnul de Schaller şi cei doi ofiţeri, profitând de ultima oră din zi, o apucară pe malul nordic, cu intenţia de a înainta cam un kilometru.

Excursia îi permise inginerului să constate că săpătura era, în acel punct, terminată în întregime şi că ansamblul lucrărilor se menţinea şi el în starea bună la care se aşteptau. Canalul dintre

cele două şoturi permitea cu uşurinţă trecerea apelor deversate de Rharsa după ce aceasta le va fi primit din golf, iar panta era conformă cu planurile inginerilor.

Domnul de Schaller şi însoţitorii săi nu-şi prelungiră plimbarea dincolo de un kilometru. Dealtfel, cât putură străbate cu privirea în direcţia lui El Asloudje, acea porţiune a canalului era pustie. Aşa că, vrând să se întoarcă înainte de căderea nopţii, inginerul, căpitanul Hardigan şi locotenentul Villette apucară din nou drumul taberei.

Acolo, în cortul deja ridicat, domnul François le servi cina cu obişnuita lui promptitudine. Fură luate măsuri pentru paza de noapte şi nu le mai rămânea decât să-şi adune, într-un somn bun, forţele necesare etapelor din ziua următoare.

Deşi în timpul excursiei lor domnul de Schaller şi cei doi ofiţeri nu zăriseră pe nimeni, deşi acea parte a canalului le păruse pustie, în realitate nu era deloc aşa. Nici o îndoială totuşi în privinţa faptului că echipa nu mai era acolo, iar inginerul nu remarcase în zonă nici o urmă de lucrare recentă.

El şi ofiţerii fuseseră văzuţi însă de doi oameni pitiţi după nişte tufe dese de *dris*, într-o scobitură făcută de dune.

Cu siguranţă că, dacă Taie-cupa ar fi fost prin apropiere, i-ar fi descoperit pe cei doi. Aceştia avură mare grijă să nu fie văzuţi. De la mai puţin de cincizeci de paşi urmăriră trecerea străinilor care se plimbau în lungul malului, îi revăzură la întoarcere. Abia când se lăsară primele umbre ale amurgului îndrăzniră să se apropie de tabără.

Apropierea lor îl făcu pe Taie-cupa să dea câteva semne de nelinişte şi să mârâie surd. Dar sergentul-major îl potoli, după ce aruncase o privire afară, încât câinele reveni să se culce lângă stăpânul lui.

Mai întâi, indigenii se opriseră la liziera micii dumbrăvi. La ora opt se făcea deja noapte, deoarece crepusculul e de scurtă durată la această latitudine. Nu exista nici o îndoială că intenţionau să spioneze mai de aproape detaşamentul care făcuse popas la intrarea în cel de-al doilea canal. De ce venise şi de cine era condus?

Că acei călăreţi aparţineau unui regiment de spahii, asta o ştiau, căci îi zăriseră pe cei doi ofiţeri pe când se plimbau însoţiţi de inginer. Dar câţi oameni făceau parte din detaşament şi ce transportau spre Melrir? Iată ce voiau neapărat să afle.

Cei doi indigeni părăsiră, prin urmare, liziera; se târâră prin iarbă, trecând de la un copac la altul. În întuneric putură să descopere conurile întinse la intrarea în dumbravă şi caii culcaţi pe păşune.

În momentul acela mârâitul câinelui îi puse în gardă şi se întoarseră spre dune, fără ca prezenţa lor să fi fost bănuită în tabără. Când nu se mai temeau că vor fi auziţi, începură să vorbească:

— Aşa deci... e chiar el... căpitanul Hardigan?

— Da! Cel care l-a luat prizonier pe Hadjar.

— Şi ofiţerul de lângă el?

— Locotenentul lui. I-am recunoscut.

— Cum te-ar fi recunoscut şi ei, cu siguranţă.

— Dar pe tine... nu te-au întâlnit nicicând?

— Nicicând.

— Bun! Ar fi posibil... îmi închipui... Iată o ocazie de care ar trebui să profităm. Care nu va mai apărea....

— Iar dacă acest căpitan şi locotenentul lui ajung în mâinile lui Hadjar...

— N-au să mai scape... aşa cum a scăpat Hadjar din bastion.

— Erau doar trei când i-am descoperit, observă unul dintre indigeni.

— Da, însă nici cei aşezaţi acolo, în tabără, nu-s chiar atât de mulţi, răspunse celălalt.

— Cine să fie al treilea? Nu-i ofiţer.

— Nu... Vreun inginer de la blestemata lor de Companie! O fi venit cu escorta să mai vadă o dată lucrările de la canal, înainte de-al umple cu apă. Ăştia se îndreaptă spre Melrir... iar când ajung la şot... când vor vedea...

— Că nu-l mai pot inunda! strigă cel mai nervos dintre cei doi. Şi că marea lor sahariană rămâne baltă... se vor opri... n-au să meargă mai departe... Şi atunci, vreo câteva sute de oameni de nădejde...

— Dar cum să-i prevenim, ca să vină la timp?

— Oaza Zenfig e la numai douăzeci de leghe... iar dacă detaşamentul se opreşte la Melrir... şi dacă ar putea fi reţinuţi acolo câteva zile...

— Nu-i imposibil. Mai ales acum, că nu vor mai avea motive să plece mai departe.

— Iar dacă aşteaptă ca apele golfului să se reverse peste şot, îşi pot săpa mormântul în locul acela, căci vor fi morţi cu toţii înainte de-a ajunge marea acolo! Să mergem, Harrig... vino!

— Da... te urmez, Sohar!

Erau chiar acei doi tuaregi care participaseră la evadarea lui Hadjar: Harrig, cel ce aranjase afacerea cu negustorul din Gabès; Sohar, însuşi fratele căpeteniei de bandă. Se smulseră din loc şi porniră spre Melrir.

A doua zi, la o oră după răsăritul soarelui, căpitanul Hardigan dădu semnalul de plecare. Cu caii pregătiţi, oamenii se urcară

în şa, iar mica trupă se înşiră, în ordinea obişnuită, de-a lungul malului nordic al canalului.

Proaspăt şi îngrijit ras, domnul François îşi ocupa locul său în partea dinainte a convoiului şi, cum brigadierul Pistache călărea pe alături, discutau voios despre una, despre alta.

— Ei bine, merge-merge, domnule François ? întrebă Pistache cu ştiutul său ton de bună dispoziţie.

— Minunat, răspunse vrednicul servitor al domnului de Schaller.

— Excursia asta nu vă produce prea multe neplăceri şi osteneală?

— Nu, brigadiere... nu-i decât o plimbare printr-o ţară ciudată.

— Şotul o să se schimbe zdravăn, după inundare...

— O să se schimbe mult, într-adevăr, răspunse domnul François cu o voce măsurată şi gravă.

Căci omul acela minuţios şi metodic nu şi-ar fi mâncat cuvintele.

Dimpotrivă, le gusta şi le sugea, aşa cum face un degustător priceput cu o porţie fină.

— Şi când mă gândesc, reluă Pistache, că aici, pe unde calcă armăsarii noştri, vor înota peşti şi vor trece vapoare...

— Aşa-i, brigadiere... peşti de toate soiurile, şi marsuini.

— Şi balene, adăugă Pistache.

— Balene nu... nu cred, brigadiere. În mod precis nu va fi destulă apă pentru ele.

— O, domnule François, după cum ne spunea majurul nostru, apa o să aibă douăzeci de metri adâncime la Rharsa şi douăzeci şi cinci la Melrir!

— Nu peste tot, brigadiere, şi să ştii că au ceva nevoie de apă aceşti uriaşi ai lumii submarine, ca să se poată zbengui şi răsufla după bunul lor plac!

— Răsuflă tare, domnule François?

— Ar umple foalele unui furnal înalt sau orgile tuturor catedralelor din Franţa!

Şi vom fi de acord că domnul François fu satisfăcut de răspunsul său fără replică, răspuns ce-l ului întrucâtva pe bravul Pistache. Apoi reluă, descriind cu mâna perimetrul noii mări:

— Văd de pe-acum marea asta interioară, brăzdată de vapoare şi de veliere ce trec din port în port, făcând după puterile lor cabotaj, şi ştii care e dorinţa mea cea mai aprinsă, brigadiere?

— Rostiţi-o, domnule François.

— Aş vrea să fiu la bordul primului vapor care va naviga pe apele noi ale acestor străvechi şoturi algeriene! Şi contez puţin pe faptul că domnul inginer o să se îmbarce pe nava aceea, aşa

că voi da ocol împreună cu el mării pe care am făcut-o cu propriile noastre mâini.

Într-adevăr, vrednicul domn François nu era departe de a crede că ajunsese întrucâtva colaboratorul stăpânului său la viitoarea înfăptuire a mării sahariene.

La urma urmelor — şi cu această dorinţă brigadierul Pistache încheie interesanta conversaţie — din moment ce expediţia începuse atât de bine, puteai spera că se va sfârşi la fel.

Mergind ca şi până atunci în două etape zilnice de mars, fiecare de câte şapte-opt kilometri, domnul de Schaller socotea că va ajunge curând la capătul celui de-al doilea canal. Când detaşamentul avea să se afle la marginea depresiunii Melrir, urma să se ia hotărârea de a înconjura şotul fie prin nord, fie prin sud. De fapt, asta nu avea nici o importanţă, fiindcă inginerul prevăzuse o cercetare a întregului său perimetru.

Prima parte a canalului se putu parcurge într-o singură etapă. Secţiunea pleca din Rharsa şi ajungea în mica depresiune cunoscută sub numele de El Asloudje, între nişte dune cu înălţimea variind de la şapte la zece metri.

Dar, înainte de a sosi în Melrir, trebuia să traversezi sau să mergi de-a lungul unor şoturi mai mici, înşirate în toate sensurile şi făcând o linie aproape continuă de depresiuni mai puţin adânci, între maluri nu prea ridicate, şi pe care apele Mediteranei trebuiau să le inunde neapărat. Astfel apărea nevoia unei balizări, de la o albie la alta, menită să indice drumul prin aceste şoturi navelor de tot felul ce nu vor întârzia să-şi facă apariţia pe marea cea nouă, creată prin priceperea şi voinţa oamenilor. Nu se procedase oare tot aşa la săparea canalului Suez, în trecerea lui peste lacurile de coastă, unde navele nu puteau fi conduse fără asemenea indicaţii precise?

Pe acolo, de asemenea, lucrul avansase binişor; maşini puternice săpaseră şanţuri adânci până la Melrir. Şi, oare, ce nu se va putea încerca mâine, dacă va fi nevoie, cu maşinile pe care le avem acum, uriaşe instalaţii de dragat, perforatoare capabile să străpungă orice, transportoare circulând pe căi ferate provizorii, în sfârşit, tot materialul acela formidabil, nebănuit de căpitanul Roudaire şi de succesorii săi, dar pe care inventatorii şi constructorii îl imaginaseră şi îl construiseră de-a lungul anilor scurşi între debutul execuţiei proiectului Roudaire, cel şi mai avansat al Companiei franco-străine, abandonat şi el, cum se ştie, şi reluarea afacerii de către Societatea franceză a mării sahariene, sub conducerea domnului de Schaller.

Tot ce fusese făcut până atunci rămăsese într-o stare destul de bună, după cum prevăzuse inginerul cu prilejul atât de elocventei sale conferinţe din Gabès, vorbind despre esenţialele

calităţi conservante ale climatului african, care pare să păstreze perfect până şi ruinele dezgropate de sub nisip nu demult. O pustietate absolută domnea însă în jurul lucrărilor de canalizare, aproape sau chiar deplin încheiate. Unde cu puţin timp în urmă se manifestase agitaţia unei mulţimi de lucrători, mai rămăsese doar liniştea sumbră a locurilor depopulate, părăsite de orice suflare omenească, încât numai lucrările abandonate dovedeau că activitatea, perseverenţa şi energia omului trecuseră pe acolo şi dăduseră pentru moment singuraticelor regiuni o aparenţă de viaţă.

Ceea ce făcea domnul de Schaller era, aşadar, o inspiraţie întreprinsă în singurătate, înainte de a duce la bun sfârşit noi proiecte despre care aveai toate motivele să crezi că sunt şi definitive. Singurătatea aceea era însă, atunci, parcă şi mai îngrijorătoare, iar inginerului nu-i venea deloc la îndemână că nu vedea nici un om al echipei din Biskra venindu-i în întâmpinare, aşa cum se stabilise.

Decepţia era crudă, dar, reflectând, domnul de Schaller îşi spunea că de la Biskra la Rharsa nu se ajunge chiar aşa cum ai merge de la Paris la Saint-Cloud şi că, pe o rută atât de lungă, putea să se producă orice incident, încurcând socotelile iniţiale şi modificând orarele. Şi totuşi nu, nu era posibil, din moment ce agentul îi telegrafiase la Gabès, de la Biskra, că totul mersese bine până la sosirea în acest oraş, şi conform instrucţiunilor primite chiar din Paris. Prin urmare, pe traseu, poate că în regiunea mlăştinoasă, adesea inundată şi nu prea cunoscută a Farfariei, între Biskra şi punctul din Melrir unde trebuiau să ajungă şi ei curând, ceva neprevăzut i-o fi oprit din drum pe cei însărcinaţi să-l aştepte.

Odată lansat pe câmpul ipotezelor, nu mai poţi ieşi de acolo. Una o urmează pe cealaltă într-un ritm obsesiv, iar ele îi chinuiau acum domnului de Schaller mintea, fără să-i dea vreo explicaţie cât de cât plauzibilă sau chiar verosimilă. Pe nesimţite, surpriza şi neplăcerea se transformară în reală nelinişte, iar prima etapă se încheie fără ca fizionomia sa morocănoasă să se fi schimbat. În consecinţă, căpitanul Hardigan consideră necesar să lămurească lucrurile.

Din ordinul său, sergentul-major împreună cu câţiva călăreţi trebuiau să cerceteze zona pe o adâncime de unu sau doi kilometri, de o parte şi de alta a canalului, în vreme ce restul detaşamentului îşi continua marşul.

Regiunea era pustie, sau, mai exact, părea să fi fost părăsită de curând. La sfârşitul celei de-a doua etape, detaşamentul făcu popas de noapte în capătul micului şot. Locul era absolut deschis; nici o oază prin împrejurimi. Până acum nu campaseră niciodată în condiţii atât de neprielnice. Nici copaci, nici

păşuni. Nimic în afară de acel *reg* unde nisipul se amestecă din belşug cu pietrişul, iar solul rămâne fără urmă de verdeaţă.

Convoiul căra însă destul nutreţ încât să asigure hrana cailor. Dealtfel, pe marginea depresiunii Melrir, mergând din oază în oază, mica trupă avea să se poată aproviziona în continuare cu uşurinţă. În lipsa uedurilor, găsiră din fericire mai multe *ras* sau izvoare, la care oamenii şi animalele îşi putură potoli setea; ai fi crezut că le seacă, atât de cumplită fusese căldura zilei.

Noaptea fu liniştită şi foarte luminoasă, o noapte cu lună plină pe un cer năpădit de stele; ca de obicei, supraveghează atent împrejurimile. De fapt, în câmp deschis, nici Sohar şi nici Harring n-ar fi putut da târcoale taberei fără să fie văzuţi.

Nici nu s-ar fi expus, dealtfel, fiindcă planul lor prevedea, fără îndoială, ca inginerul, căpitanul Hardigan şi spahiii să pătrundă mai adânc în partea algeriană a şoturilor.

A doua zi, la prima oră, tabăra fu ridicată. Domnul de Schaller dădea zor să ajungă la capătul canalului.

Acolo, deschiderea prin care apele golfului Gabès urmau să pătrundă în Melrir era făcută.

Nici urmă, însă, de echipa din Biskra, a cărei absenţă rămânea un mister. Ce i se putuse întâmpla?

Domnul de Schaller se pierdea în presupuneri. Sosit la locul de întâlnire cu exactitate fixat, nu găsi pe nici unul dintre cei aşteptaţi, iar lipsa lor i se păru plină de ameninţări.

— E limpede că s-a întâmplat ceva grav! nu contenea el să repete.

— Mă tem că da, mărturisi la rândul său căpitanul Hardigan. Să încercăm să ajungem la Melrir înainte de căderea nopţii.

Pauza de amiază fu scurtă. Caii rămaseră înhămaţi la căruţe, unii, iar ceilalţi cu şeile pe ei. Se opriră doar atâta cât să mănânce ceva.

Era destul timp pentru odihnă după ultima etapă de marş.

Pe scurt, fară să fi întâlnit pe nimeni în cale, detaşamentul se grăbi în aşa chip încât, spre orele patru după-amiază, apărură înălţimile ce încadrează şotul în partea aceea. În dreapta. la kilometrul 347, se afla ultimul şantier al Companiei ajunse la capătul lucrărilor; apoi, plecând din acest punct, nu mai era de traversat decât şotul Melrir şi, pe la intrarea sa, şotul Sellem, ca să ajungi la cotele mai ridicate.

Locotenentul Villette făcu observaţia că nici o dâră de fum nu se înălţa la orizont şi nu se auzea nici un zgomot.

Caii fură zdravăn îndemnaţi şi, cum câinele o lua înainte, Nicol nu-şi putu opri calul să se avânte pe urmele lui Taie-cupa.

De fapt, galopau cu toţii şi, în mijlocul unui nor de praf, spahiii ajunseră la gura canalului.

Acolo, ca şi la Rharsa, nimic nu vestea apariţia echipei ce trebuia să vină de la Biskra, iar surpriza şi uluirea inginerului şi a tovarăşilor lui fură imense când descoperiră şantierul răvăşit, o parte a canalului astupată printr-un baraj de nisip, încât apele n-ar fi putut să se mai reverse în adâncurile şotului Melrir înainte de a se reorganiza complet lucrările în acest punct.

Capitolul X LA KILOMETRUL 347

Fusese vorba ca punctul în care cel de-al doilea canal se vărsa în Melrir să se numească Roudaire-Ville. Apoi, cum de fapt canalul se termina abia în malul vestic al şotului Melrir, cei în drept se gândiseră să-i înlocuiască numele, aici, cu cel al preşedintelui Companiei franco-străine şi să-l păstreze pe cel de Roudaire pentru portul care urma să se înfiinţeze înspre Mraier sau Setil, în strânsă legătură cu transsaharianul sau cu o linie ferată dirijată spre el. În sfârşit, cum numele în cauză fusese dat intrândului din Rharsa, se păstrase obiceiul ca acestui punct să i se spună kilometrul 347.

Din ultima secţiune a canalului nu mai rămăsese nici urmă. Pe toată lărgimea lui şi pe mai mult de o sută de metri distanţă, era astupat cu nisip. Se putea admite că săpătura nu fusese făcută în întregime acolo. Dar la ora aceea — şi domnul de Schaller o ştia prea bine — cel mult un tampon nu prea gros putea să bareze extremitatea canalului şi câteva zile ar fi fost suficiente ca să-l deblocheze. Cu siguranţă, trecuseră pe acolo mulţimi de nomazi îndoctrinaţi, fanatici, şi distruseseră poate într-o zi ceea ce timpul păstrase atât de bine.

Stând nemişcat pe un platou îngust care domina canalul la joncţiunea lui cu şotul, amuţit, având-u-i alături pe cei doi ofiţeri, în vreme ce detaşamentul aştepta oprit lângă dune, inginerul contempla melancolic dezastrul, neputând să-şi creadă ochilor.

— Destui nomazi din ţinut puteau da lovitura asta, zise căpitanul Hardigan, triburi aţâţate de propriile lor căpetenii, fie tuaregi, fie alţii, adunaţi de prin oazele din Melrir! Jefuitorii ăştia de caravane, scoşi din sărite de ideea mării sahariene, s-au năpustit în masă, fireşte, asupra şantierului de la kilometrul 347... Era cazul ca ţinutul să fie supravegheat zi şi noapte de Maghzen, ca să se împiedice astfel agresiunile nomazilor.

Acest Maghzen despre care vorbea căpitanul Hardigan este un corp de auxiliari ai armatei regulate a Africii; sunt spahii şi pedeştri însărcinaţi cu treburi poliţieneşti şi cu intervenţiile represive mai puţin complicate. Se recrutează dintre oamenii

ageri şi binevoitori care, dintr-un motiv sau altul, nu ţin să rămână în tribul lor. Au ca semn distinctiv burnuzul albastru, pe când şeicii poartă burnuz maro, iar burnuzul roşu face parte din uniforma spahiilor şi e, de asemenea, semnul de investitură al marilor şefi. Grupe din Maghzen întâlneşti în târgurile mai importante ale Djeridului. Dar ar fi trebuit organizat un întreg regiment şi purtat de la o secţiune la alta pe durata lucrărilor la canal, în eventualitatea unei răscoale a indigenilor, cărora li se cunoşteau sentimentele ostile. Când avea să se dea în exploatare marea cea nouă, când soiurile inundate urmau să fie brăzdate de nave, ostilităţile acestea vor fi mai puţin temute, însă până atunci era important ca ţinutul să fie supravegheat cu stricteţe. Atacuri precum cel de la punctul terminus al canalului se puteau produce şi în altă parte, dacă autorităţile nu luau măsuri.

Inginerul şi cei doi ofiţeri ţinură sfat. Ce trebuiau să facă? În primul rând, să pornească în căutarea oamenilor care alcătuiau echipa venită din nord. De unde să înceapă? În ce parte să-şi orienteze cercetările? Asta era, totuşi, de o importanţă capitală; mai întâi, spunea domnul de Schaller, trebuiau găsiţi lucrătorii, dacă era posibil, şi încă neîntârziat, căci în împrejurările cunoscute lipsa lor de la întâlnire devenea din ce în ce mai îngrijorătoare; mai departe, rămânea de văzut. Aducându-i înapoi pe oameni, muncitori şi contramaiştri, stricăciunile aveau să fie reparate în timp util, aşa credea el.

— Cu condiţia să li se asigure protecţia, zise căpitanul Hardigan, iar asta nu-i o treabă pe care s-o pot face cu cei câţiva spahii ai mei; să-i păzeşti, admiţând că-i vom găsi, de mulţimea bandiţilor!

— Pentru asta, zise locotenentul Villette, ne trebuie neapărat întăriri, iar ca să le ceri din cel mai apropiat loc...

— Cel mai apropiat loc e Biskra, declară căpitanul Hardigan.

Într-adevăr, oraşul e situat în nord-vestul şotului Melrir, la intrarea în marele deşert şi în câmpia Ziban. Aparţine provinciei Constantine din 1845, când l-au ocupat algerienii. Fiind multă vreme punctul cel mai avansat deţinut de Franţa în Sahara, avea o populaţie de câteva mii de locuitori şi un birou militar. Garnizoana lui putea pune la dispoziţie, cel puţin în mod provizoriu, un contingent care, adăugat puţinilor spahii ai căpitanului Hardigan, ar fi fost în măsură să-i apere cu succes pe muncitori, în eventualitatea că reuşeau să-i readucă pe şantier.

Prin urmare, dacă se grăbeau, câteva zile ar fi fost suficiente ca să ajungă la Biskra, mult mai apropiată decât Tozeur şi la distanţă egală de Nefta. Dar aceste două localităţi n-ar fi putut

furniza aceleaşi întăriri ca Biskra şi, în plus, mergând în partea aceea, aveau şanse să dea peste echipa lui Pointar.

— Eh, zise inginerul, la ce ar folosi să apărăm lucrările, dacă lipsesc tocmai cei însărcinaţi să le facă? E imporant să ştim în ce împrejurări s-au împrăştiat muncitorii şi, fugind de aici, unde s-au refugiat.

— De bună seamă, confirmă locotenentul Villette, dar aici nu e nimeni de la care să ne informăm. Poate că, dacă am colinda ţinutul, am întâlni indigeni dispuşi eventual să ne dea informaţii...

— În orice caz, observă căpitanul Hardigan, nu mai poate fi vorba să ne continuăm misiunea de recunoaştere prin Melrir, trebuie să hotărâm dacă mergem la Biskra, ori ne întoarcem la Gabès.

Domnul de Schaller se arăta cu totul descumpănit. Apăruse o situaţie neprevăzută; ceea ce se impunea, neîntârziat, era refacerea canalului şi stabilirea de măsuri menite să-l pună la adăpost de orice nou atac. Dar cum să te gândeşti la aşa ceva înainte de a căuta muncitorii, a căror lipsă îl tulburase atât de tare încă de la sosirea lui în zona celui de-al doilea canal!

Cât priveşte motivul ce-i împinsese pe indigeni să strice lucrările, el era, fără nici o îndoială, nemulţumirea provocată de apropiata inundare a şoturilor algeriene. Şi cine ştie dacă nu cumva avea să urmeze o răscoală generală a triburilor din Djerid, şi dacă pe acest traseu de patru sute de kilometri întins din capătul şotului Melrir până la pragul Gabès se va putea trăi vreodată în siguranţă...

— Oricum, zise apoi căpitanul Hardigan, şi indiferent de direcţia în care am merge, să campăm aici, iar mâine pornim din nou la drum.

Nu aveau nimic mai bun de făcut. După marşul destul de obositor pe sub un cer de foc, aveau nevoie de răgazul odihnei de peste noapte. Se dădu deci ordinul de ridicare a corturilor, fură aranjate căruţele, cailor li se dădu drumul să pască pe păşunea oazei şi se asigură paza ca de obicei. Dealtfel, nici un pericol nu părea să ameninţe detaşamentul. De la atacul asupra şantierului trebuie să fi trecut câteva zile. Într-un cuvânt, oaza Goleah şi împrejurimile păreau absolut pustii.

Pe când inginerul şi cei doi ofiţeri discutau în jurul acestui subiect, aşa cum am mai spus, sergentul-major se îndreptă, însoţit de doi spahii, spre mijlocul oazei. Taie-cupa era şi el alături de stăpân. Mergea amuşinând prin iarbă şi nimic nu părea să-i atragă atenţia, când, deodată, se opri, înălţă capul şi rămase în poziţia luată de un câine care stă la pândă.

Alerga oare vreun vânat prin pădure şi Taie-cupa îl simţise? Vreo fiară sălbatică, leu sau panteră, gata de salt?

Sergentul-major nu se înşelă. După felul cum lătră inteligentul animal, înţelese ce voia să spună.

— Sunt nişte plimbăreţi pe acolo, zise, şi dacă am putea să-l înhăţăm pe vreunul...

Taie-cupa tocmai se avânta, dar stăpânul său îl opri. Dacă din partea aceea venea un indigen, nu trebuia pus pe fugă. Auzise cu siguranţă lătratul câinelui şi poate că nici nu încerca să se ascundă.

Nicol se lămuri îndată în privinţa asta. Un bărbat, un arab înainta printre copaci, uitându-se încoace şi încolo, fără să fie preocupat de faptul că va fi văzut sau nu. Iar când îi desoperi pe cei trei, se duse spre ei cu un mers liniştit.

Sergentul-major observă un indigen...

Era un indigen de vreo treizeci sau treizeci şi cinci de ani, îmbrăcat ca muncitorii din Algeria de sud, cei angajaţi pe ici, pe colo, când apărea ceva de lucru, ori în vremea secerişului, şi Nicol îşi spuse că din întâlnirea aceea căpitanul va avea poate de profitat. Era ferm hotărât să i-l ducă pe indigenul acela, de bunăvoie sau cu forţa, când, luîndu-i-o înainte, neunoscutul întrebă:

— Sunt francezi pe aici?

— Chiar aşa... un detaşament de spahii, răspunse sergentul-major.

— Duceţi-mă la comandant! se mulţumi să spună arabul. Nicol, precedat de Taie-cupa, care mârâia surd, reveni aşadar la marginea oazei. Cei doi spahii mergeau în urmă. Dar indigenul nu avea deloc intenţia de a fugi.

Cum trecură de ultimul şir de copaci, fu observat de locotenentul Villette, care exclamă:

— În sfârşit... cineva!

— Ia te uită, zise căpitanul, norocosul ăsta de Nicol a făcut o captură...

— Într-adevăr, adăugă domnul de Schaller, şi poate că vom afla ceva de la omul acesta.

— O clipă mai târziu, arabul ajunsese lângă inginer, iar spahiii se adunară grup în jurul ofiţerilor.

Nicol povesti cum îl întâlnise pe necunoscut. Cum rătăcea arabul prin pădure şi, descoperindu-i pe majur şi pe însoţitorii lui, venise la ei. Cu toate acestea, Nicol consideră necesar să adauge că noul venit i se părea suspect şi că el credea că nu era cazul să le ascundă superiorilor impresia lui. Căpitanul începu imediat să-l interogheze pe cel apărut acolo din propria-i voinţă.

— Cine eşti? îl întrebă în franceză.

Iar indigenul răspunse destul de corect în aceeaşi limbă:

— Unul din Tozeur.

— Cum te cheamă?

— Mezaki.

— De unde veneai?

— De acolo, din El Zeribet.

Acesta era numele unei oaze algeriene situate la patruzeci şi cinci de kilometri de şot, pe un ued care se chema la fel.

— Şi ce aveai de gând să faci?

— Să văd ce se întâmplă pe aici.

— De ce? Ai fost cumva muncitor la Societate? întrebă cu însufleţire domnul de Schaller.

— Da, mai demult, apoi mulţi ani am păzit lucrările astea. Aşa că şeful Pointar m-a luat cu el de cum a sosit.

Aşa se numea, într-adevăr, specialistul de la Drumuri şi Poduri, ataşat al Societăţii, care adusese cu sine mult aşteptata echipă de la Biskra şi a cărui absenţă îl neliniştise atât de mult pe inginer. În sfârşit, iată că aveau veşti!

Apoi, indigenul adaugă:

— Vă cunosc bine, domnule inginer, căci v-am văzut de mai multe ori când veneaţi prin ţinut.

Nu aveai de ce să pui la îndoială spusele lui Mezaki, era unul dintre numeroşii arabi angajaţi cândva de Companie la săparea canalului între Rharsa şi Melrir şi pe care agenţii noii Societăţi a mării sahariene se străduiau să-i recruteze, zeloşi. Era un bărbat viguros, cu fizionomia calmă, atât de specifică rasei sale; dar ochii lui negri aveau o privire vie, o privire de foc.

— Ei bine, unde-ţi sunt camarazii, cei ce trebuiau să se instaleze pe şantier? întrebă domnul de Schaller.

— Acolo... pe lângă Zeribet, răspunse indigenul şi întinse braţul spre nord. Vreo sută sunt în oaza Gizeb.

— Dar de ce au plecat? Le-a fost atacată tabăra?

— Da... de o bandă de berberi.

Berberii, sau cei de origine berberă, trăiesc în ţinutul Icham, regiune cuprinsă între Touat, la nord, Tombuctu la sud, Niger la vest şi Fezzan la est. Triburile lor sunt numeroase, arzcheri, ahaggari, mahinga, thagima, într-o aproape permanentă luptă cu arabii şi în special cu algerienii chaamba, cei mai mari duşmani ai lor.

Mezaki povesti apoi ce se întâmplase pe şantier, în urmă cu opt zile.

Câteva sute de nomazi, întărâtaţi de căpeteniile lor, năvăliseră peste muncitori exact cânt aceştia soseau pe şantier. Fiind călăuze de caravane, n-aveau să-şi mai poată face meseria când marina comercială ar fi preluat tot traficul dinlăuntrul Algeriei şi Tunisiei, pe seama mării sahariene. De aici hotărârea comună a diverselor triburi de a distruge, înainte de reluarea lucrărilor, canalul ce urma să aducă apele din Sirta Mică. Echipa lui Pointar nu era capabilă să reziste unui atac neaşteptat. Împrăştiaţi aproape imediat, lucrătorii nu putură evita masacrul decât refugiindu-se în fugă spre nordul Djeridului. Li se păruse primejdios să o apuce în direcţia şotului Rharsa, apoi spre oazele Nefta sau Tozeur, fiindcă asediatorii puteau astfel să le taie calea, aşa că îşi căutaseră adăpost pe lângă Zeribet. După plecarea lor, bandiţii şi ajutoarele lor nimiciseră şantierul, incendiaseră oaza, răvăşiseră totul cu participarea nomazilor care li se alăturaseră în această operă de distrugere. Iar după ce săpătura fusese astupată, când nu mai rămânea nimic din taluz, când vărsarea canalului în Melrir era în întregime blocată, nomazii dispărură la fel de repede

cum veniseră. Dacă nu era păzit de forţe suficiente, cel de-al doilea canal, între Rharsa şi Melrir, avea să mai fie expus, fără discuţie, unor atacuri de acest fel.

— Da, zise inginerul atunci când arabul îşi încheie povestea, e nevoie ca autorităţile militare să ia măsuri care să protejeze şantierele, la reluarea lucrărilor. Mai târziu, marea sahariană va şti să se apere singură!

Căpitanul Hardigan îi puse apoi diverse întrebări lui Mezaki.

— Cât de mare era banda aceea de borfaşi?

— Vreo patru-cinci sute de oameni, răspunse arabul.

— Se ştie în ce parte s-au retras?

— În sud, afirmă Mezaki.

— Şi nu se vorbeşte că ar fi participat şi tuaregii la treaba asta?

— Nu... doar berberi.

— Căpetenia Hadjar n-a apărut din nou prin ţinut?

— Cum să fi apărut, răspunse Mezaki, când de trei luni a fost prins şi închis în fortul din Gabès?

Prin urmare, indigenul nu ştia nimic despre evadarea lui Hadjar şi nu de la el ar fi putut afla dacă fugarul fusese văzut sau nu prin regiune. Era însă în măsură să vorbească despre muncitorii lui Pointar şi, la întrebarea pusă de inginer în legătură cu ei, Mezaki răspunse:

— Repet, au fugit spre nord, spre Zeribet...

— Dar Pointar e cu ei? întrebă domnul de Schaller.

— Nu i-a părăsit nici o clipă, zise indigenul, iar contramaiştrii sunt şi ei acolo.

— Cu exactitate, unde?

— În oaza Gizeb.

— Cât de departe?

— La vreo douăzeci de kilometri de Melrir.

— Ai putea merge să le spui că am sosit pe şantierul din Goléah cu câţiva spahii? întrebă căpitanul Hardigan.

— Pot, dacă doriţi, răspunse Mezaki, dar, dacă mă duc singur, poate că şeful Pointar o să aibă îndoieli...

O să ne mai gândim, conchise căpitanul după ce dăduse ordin să i se aducă indigenului ceva de mâncare, părându-i-se că era tare flămând şi obosit.

Inginerul şi cei doi ofiţeri se traseră deoparte, să discute.

Nu li se păru nici o clipă că ar fi trebuit să suspecteze sinceritatea acelui arab care îl cunoştea în mod evident pe Pointar şi îl recunoscuse, de asemenea, pe domnul de Schaller. Neîndoielnic, era unul dintre muncitorii angajaţi la lucrările canalului.

Or, în împrejurările actuale, lucrul cel mai urgent era, s-a mai spus, să fie găsit Pointar şi să se reunească neapărat cele două

expediţii. În plus, prevenit, comandantul militar din Biskra avea să fie rugat să trimită întăriri, aşa că, eventual, va putea să reînceapă munca pe şantier.

— O spun încă o dată, vorbi inginerul, după inundarea şoturilor nu ne vom mai teme de nimic. Înainte de toate trebuie refăcută însă albia canalului, iar pentru asta trebuie aduşi înapoi muncitorii dispăruţi.

Pe scurt, iată unde se opriră inginerul şi căpitanul Hardigan, ţinând cont de circumstanţe.

De banda berberilor nu aveau de ce să le mai fie frică, aşa cum spusese şi Mezaki, fiindcă se retrăseseră spre sud-vestul depresiunii Melrir. La kilometrul 347 nu mai exista, aşadar, nici un risc şi cel mai bine ar fi fost să instaleze tabăra acolo, aşteptând întoarcerea lucrătorilor. Locotenentul Villette, sergentul-major Nicol şi toţi cei disponibili urmau să-l însoţească pe Mezaki până la oaza Gizeb, unde se spunea că se aflau în acel moment Pointar şi echipa lui. Prin părţile acelea străbătute de caravane şi, în consecinţă, expuse atacurilor banditeşti, prudenţa trebuia să fie lege. Plecând a doua zi în zori, locotenentul socotea că va ajunge la oază în cursul dimineţii şi, făcând după-amiaza drumul de întoarcere, va fi la şantier înainte de lăsarea nopţii. Probabil că Pointar avea să se întoarcă şi el împreună cu ofiţerul, aşa că îi va pune la dispoziţie un cal. Cât despre muncitori, urmau să facă drumul în etape şi, după patruzeci şi opt de ore, puteau fi adunaţi pe şantier, cu condiţia să plece a doua zi, iar lucrul se va relua imediat.

Călătoria în jurul zonei Melrir era deci, pentru moment, suspendată.

Acestea fură hotărârile luate de comun acord de inginer şi căpitanul Hardigan. Mezaki nu făcu nici o obiecţie, acceptând cu bucurie să-i însoţească pe locotenentul Villette şi pe călăreţi până la oaza Gizeb. Îi asigura că muncitorii nu vor ezita să se întoarcă pe şantier când vor afla de sosirea inginerului şi a căpitanului. Urmau să vadă, de altfel, dacă nu era convenabil să cheme un puternic detaşament de jandarmi din Maghzen de la Biskra, care să păzească şantierul până în ziua când primele şuvoaie de apă venite din golful Gabès vor pătrunde în Melrir, inundându-l.

Capitolul XI O EXCURSIE DE DOUĂSPREZECE ORE

La şapte dimineaţa, locotenentul Villette şi oamenii lui părăseau tabăra. Ziua se anunţa apăsătoare şi caldă, pregătind o furtună, vreunul din acele violente fenomene meteorologice abătute adesea peste întinderile Djeridului. Dar nu era timp de pierdut, iar domnul de Schaller, pe bună dreptate, ţinea să-i regăsească neîntârziat pe Pointar şi pe lucrătorii săi.

Se înţelege cu uşurinţă că majurul îl călărea pe Dă-i-nainte, şi că Dă-i-nainte era însoţit de Taie-cupa.

La plecare, spahiii îşi încărcaseră caii cu alimente pentru ziua respectivă şi, de altfel, în oaza Gizeb hrana le-ar fi fost asigurată, nefiind nevoie, în acest sens, să-şi prelungească drumul până la Zeribet.

Până la întoarcerea locotenentului Villette, inginerul şi căpitanul Hardigan începură să organizeze tabăra, ajutaţi de brigadierul Pistache, de domnul François, de patru spahii care nu făceau parte din escorta locotenentului Villette şi de conducătorii de atelaje. Păşunile oazei aveau iarbă din abundenţă şi un mic ued le străbătea, vărsându-se în şot.

Excursia locotenentului Villette nu trebuia să dureze decât douăsprezece ore. Într-adevăr, distanţa dintre kilometrul 347 şi Gizeb nu depăşea douăzeci de kilometri. Fără să zorească prea tare caii, ea putea fi străbătută în cursul dimineţii. Apoi, după un popas de două ore, rămânea destul timp pentru ca detaşamentul, împreună cu Pointar, şeful şantierului, să ajungă până seara înapoi.

Lui Mezaki îi fusese dat un cal şi se văzu imediat că era un bun călăreţ, aşa cum sunt toţi arabii. Mergea în frunte, alături de locotenent şi de sergentul-major, spre nord-est, direcţie apucată de cum ieşiseră din oază.

Un şes întins, presărat ici-colo cu pâlcuri de arbori piperniciţi şi străbătut de un pârâiaş, se întindea înainte cât vedeai cu ochii. Era chiar acea *outtâ* algeriană, în toată ariditatea ei. Abia câteva tufe gălbejite ieşeau din solul supraîncălzit pe care firele de nisip străluceau ca nişte diamante sub razele soarelui.

Partea aceea din Djerid era absolut pustie. Nici o caravană nu trecea atunci spre vreunul dintre oraşele importante ale Saharei, Ouargla sau Touggourt, aflate la marginea deşertului. Nici o turmă de rumegătoare nu venea să se arunce în apa uedului. O făcea însă Taie-cupa, spre care Dă-i-nainte arunca priviri pline de invidie când îl vedea că se zbenguie, scuturându-se de picături.

Mica trupă urca de-a lungul malului stâng al cursului de apă. La o întrebare pusă de ofiţer, Mezaki explicase:

— Da... mergem pe lângă ued până la oaza Gizeb, pe care o străbate pe toată lungimea ei.

— Oaza asta e locuită?

— Nu, răspunse indigenul. Aşa că a trebuit să luăm cu noi mâncare din Zeribet, căci pe şantierul din Goleah nu mai rămăsese nimic.

— Prin urmare, zise locotenentul Villette, şeful vostru, Pointar, avea de gând să se întoarcă la săpături ca să se întâlnească acolo cu inginerul?

— De bună seamă, declară Mezaki, iar eu venisem să văd dacă berberii au plecat ori nu.

— Eşti sigur, deci, că vom găsi echipa la Gizeb?

— Păi da... acolo unde am lăsat-o şi unde m-am înţeles cu Pointar să mă aştepte... Dacă dăm bice cailor, în două ore ajungem.

Nu era deloc posibil să mergi mai repede pe căldura aceea copleşitoare, lucru observat cu promptitudine de sergentul-major. În fond, chiar şi într-un ritm moderat, aveau să ajungă în oază la vremea amiezii. Urma acea pauză de câteva ore şi marşul înapoi, care l-ar fi adus pe locotenent la Goleah înainte de căderea nopţii.

E adevărat că, pe măsură ce soarele urca prin aburii calzi ai orizontului, căldura devenea tot mai intensă, încât în plămâni nu mai intra decât aer încins.

— Pe toţi dracii, dom’ locotenent, repeta majurul, nu cred să-mi fi fost vreodată atât de cald de când sunt african! Tragem foc pe nări şi apa pe care am bea-o ar da în clocot în stomac! Şi măcar de ne-am putea răcori scoţând limba, ca Taie-cupa! Ia priviţi cum îi atârnă zdreanţa aia roşie până la piept...

— Fă ca el, sergent, răspunse cu un zâmbet locotenentul Villette, fă aşa, cu toate că nu-i prea reglementar!

— Uf!... mi-ar fi şi mai cald, replică Nicol. Poate că-i mai bine să închizi gura şi să nu mai respiri! Dar parcă poţi!

— În mod precis, observă locotenentul, ziua asta n-o să se sfârşească înainte de-a începe furtuna.

— Aşa cred şi eu, răspunde Mezaki, care, fiind indigen, suferea mai puţin din pricina temperaturilor excesive, atât de obişnuite în deşert.

Şi adăugă:

— Poate ajungem mai înainte la Gizeb. Acolo ne adăpostim în oază şi putem aştepta să treacă furtuna.

— Să sperăm, zise locotenentul. Norii abia încep să se îngroaşe la nord, iar vântul încă nu se simte până aici.

— Eh, dom' locotenent, strigă sergentul-major, furtunile din Africa n-au deloc nevoie de vânt, astea merg singure ca pacheboturile din Marsilia la Tunis... de-ţi vine să crezi că au o maşină în pântec!

Oricât de mare era arşiţa şi oricât de obositor drumul din cauza asta, locotenentul Villette zori marşul. Se grăbea să

încheie etapa — o etapă de douăzeci de kilometri făcuţi fără oprire pe întinderea aceea lipsită de orice adăpost. Spera să ajungă înaintea furtunii, care ar fi avut tot timpul să pornească în intervalul popasului lor la Gizeb. Spahiii s-ar fi odihnit acolo, şi-ar fi refăcut puterile, înfruptându-se din proviziile cărate în raniţe. Apoi, scăpaţi de căldura amiezii, ar porni din nou la drum în jurul orei patru şi, înaintea amurgului, ar fi iarăşi în tabără.

Totuşi, caii suferiră atât de mult în decursul primei etape de marş, încât călăreţii nu-i mai putură mâna în trap. Influenţat de apropierea furtunii, aerul devenea irespirabil. Norii, care ar fi putut acoperi soarele, denşi şi grei, urcau totuşi extrem de încet şi locotenentul, în mod cert, avea să ajungă la oază cu mult înainte ca ei să invadeze cerul până la zenit. Acolo, dincolo de orizont, încă nu-şi schimbau între ei încărcăturile electrice, iar urechea nu percepea bubuiturile îndepărtate ale tunetului.

Mergeau, mergeau întruna, iar câmpia arsă de soare rămânea pustie, ca şi cum ar fi fost fără sfârşit.

— Ei, harapule, i se adresa sergentul-major călăuzei, nu mai apare odată oaza ta afurisită? Precis că-i acolo sus, printre nori, şi n-o s-o vedem decât atunci când or să se rupă deasupra noastră...

— N-ai greşit direcţia? îl întrebă locotenentul Villette pe Mezaki.

— Nu, răspunse indigenul, şi nu poţi greşi de vreme ce, ca să ajungi la Gizeb, trebuie s-o ţii tot de-a lungul uedului.

— Ar fi fost cazul să vedem de-acum oaza, fiindcă nimic nu ne împiedică privirea, observă ofiţerul.

— Iat-o, se mulţumi să spună Mezaki, întinzând mâna spre orizont.

Într-adevăr, nişte forme începuseră să se profileze la o leghe distanţă. Erau primii copaci ai oazei şi mica trupă ar fi putut ajunge în marginea ei cu efortul unui galop sănătos. Dar era imposibil să pretinzi cailor această ultimă încercare; până şi Dă-i-nainte ar fi meritat atunci să i se spună Dă-i-napoi, căci, oricât de rezistent să fi fost, abia îşi mai târa picioarele. Se făcu aproape unsprezece când locotenentul trecu liziera oazei.

Uimitor putea să pară faptul că mica trupă nu fusese zărită, şi încă de departe pe şesul străbătut până acolo, de conducătorul şantierului şi de tovarăşii lui, care, după spusele lui Mezaki, trebuiau să aştepte la Gizeb. Iar când locotenentul făcu această remarcă, arabul, prefăcându-se surprins, răspunse:

— Se poate să nu mai fie acolo?

— Şi de ce n-ar mai fi acolo? întrebă ofiţerul.

— Nu pot să-mi explic, zise Mezaki. Ieri erau încă aici... Poate că de teama furtunii s-or fi adăpostit în mijlocul oazei! Dar ştiu eu cum să dau de ei.

— Până atunci, dom' locotenent, cred că ar fi bine să-i lăsăm pe oameni să răsufle puţin.

— Repaus! comandă ofiţerul.

La o sută de paşi de acolo se deschidea un fel de luminiş înconjurat de palmieri înalţi, unde caii puteau să pască. Nu era nici un risc să plece din locul acela; cât despre apă, o găseau din belşug în ued, care trecea chiar prin marginea luminişului. Mai departe, uedul se îndrepta spre nord-est şi înconjura oaza, curgând spre Zeribet.

După ce terminară de îngrijit animalele, călăreţii se ocupară şi de ei înşişi, luîndu-şi singura masă pe care o aveau în vedere pentru Gizeb.

Între timp, Mezaki, mergând pe malul drept al uedului, se îndepărtase câteva sute de paşi în compania sergentului-major. În faţă alerga Taie-cupa. Dacă-l credeai pe arab, echipa lui Pointar trebuia să se fi stabilit prin preajmă, aşteptându-i întoarcerea.

— Şi chiar aici ţi-ai lăsat tovarăşii?

— Aici, răspunse Mezaki. Eram la Gizeb de câteva zile, şi doar dacă n-or fi fost siliţi să se întoarcă la Zeribet...

— Mii de draci! exclamă Nicol. Dacă trebuie să ne trambalăm până acolo...

— Sper că nu, zise Mezaki, şeful Pointar nu poate fi departe.

— În orice caz, spuse majurul, să ne întoarcem la locul de popas. Locotenentul o să fie neliniştit dacă lipsim mult. Şi să mai şi mâncăm... Apoi cercetăm oaza şi, în caz că echipa mai e acolo, punem noi mâna pe ea!

După care se adresă câinelui:

— Nu simţi nimic, Taie-cupa?

Animalul tresări la glasul stăpânului, care repeta:

— Caută... caută...

Câinele se mulţumi să facă nişte salturi şi nimic nu arăta că ar fi descoperit vreo pistă. Apoi îşi deschise botul într-un căscat lung, cât se poate de semnificativ pentru majur.

— Aşa...înţeleg, zise el, mori de foame şi-ai mânca bucuros o ciozvârtă... La fel şi eu... Mi-a căzut stomacul în călcâie şi-o să ajung să calc pe el! Mă mir, totuşi: dacă Pointar şi oamenii lui au campat aici, cum de n-a găsit Taie-cupa nici o urmă?

Coborând în lungul uedului, se întoarse împreună cu arabul. Când locotenentul Villette află cum stăteau lucrurile, fu la fel de surprins ca Nicol.

— În fine, îl întrebă pe Mezaki, eşti sigur că nu te-ai înşelat?

— Sigur... De la kilometrul 347, cum îi spuneţi voi, am venit pe acelaşi drum pe care m-am dus acolo.

— Iar asta-i chiar oaza Gizeb?

— Da... Gizeb, afirmă arabul. Urmând uedul ce coboară spre Melrir, n-aveam cum să mă înşel.

— Atunci unde ar putea fi Pointar şi echipa lui?

— În vreo altă parte a pădurii, căci nu pricep de ce s-ar fi întors la Zeribet.

— Într-o oră, conchise locotenentul Villette, străbatem întreaga oază.

Mezaki se duse să-şi scoată din raniţă mâncarea adusă cu sine şi, aşezându-se mai la o parte, pe malul uedului, începu să mănânce.

Rezemaţi de un curmal, locotenentul şi sergentul-major mâncară împreună, pe când câinele pândea bucăţile aruncate de stăpânul său.

— E ciudat, totuşi, repeta Nicol, că n-am văzut încă pe nimeni şi nici n-am descoperit vreo urmă de tabără.

— Taie-cupa n-a simţit chiar nimic? întrebă ofiţerul.

— Nimic.

— Spune-mi, Nicol, reluă locotenentul privind spre arab, am avea vreun motiv să-l suspectăm pe acest Mezaki?

— Pe legea mea, dom' locotenent... nu ştim de unde vine, şi nici cine e, decât de la el... La început n-am avut încredere şi n-am ascuns-o. Dar până acum nu mi-am dat seama că ar putea fi vreun motiv de suspiciune. Şi, de altfel, ce interes o fi avut să ne înşele? De ce ne-ar fi adus la Gizeb dacă Pointar şi oamenii lui n-au pus niciodată piciorul aici?... Ştiu prea bine că nu poţi fi sigur niciodată cu diavolii ăştia de harapi... În sfârşit... a venit el singur la noi, de cum am ajuns la Goléah. Nu încape îndoială că l-a recunoscut pe inginer, că-l mai văzuse... Toate te fac să crezi că-i unul din arabii angajaţi de Companie!

Locotenentul Villette îl lăsă pe Nicol să vorbească; argumentaţia lui părea plauzibilă, în definitiv... Şi totuşi, să găseşti pustie oaza Gizeb, când, după spusele arabului, se adunaseră aici o mulţime de muncitori... asta părea cât se poate de straniu.

Dacă în urmă cu o zi Pointar mai era acolo, cu o parte din personal, aşteptându-l pe Mezaki, atunci cum de nu-i pândiseră întoarcerea? Cum de nu veniseră în întâmpinarea micului grup de spahii, pe care ar fi trebuit să-i observe de departe? Iar dacă se retrăseseră în adâncul pădurii, înseamnă că fuseseră constrânşi s-o facă, dar din ce cauză? Se putea oare admite că se întorseseră la Zeribet? Şi, în cazul acesta, locotenentul trebuia oare să-şi prelungească recunoaşterea până acolo?

Nu, fără îndoială, iar odată constatată lipsa lui Pointar şi a echipei sale, era firesc să revină cât mai curând posibil la căpitanul Hardigan şi la inginer. Aşa că, fără nici o ezitare şi indiferent de rezultatul expediţiei la Gizeb, avea să se întoarcă în tabără chiar în seara aceea.

La ora unu şi jumătate, sătul şi odihnit, locotenentul Villette se ridică. Cercetă cerul pe care norii îl acopereau tot mai mult şi îi spuse arabului:

— Vreau să văd oaza înainte de plecare. O să ne conduci.

— Cum doriţi, răspunse Mezaki, gata să pornească.

— Sergent-major, adăugă ofiţerul, ia doi oameni şi însoţeşte-ne. Ceilalţi să aştepte aici.

— Am înţeles, dom' locotenent! zise Nicol, făcând semn la doi dintre spahii.

În ce-l priveşte pe Taie-cupa, nu era nici un dubiu că urma să-şi însoţească stăpânu, fără să fie nevoie de vreo poruncă în acest sens.

Mergând înaintea ofiţerului şi a însoţitorilor lui, Mezaki o luă spre nord. Asta însemna că se îndepărtau de ued, însă la întoarcere urmau să coboare în lungul malului stâng, în aşa fel încât oaza să fie cercetată pe toată întinderea ei. Ea nu avea, de altfel, mai mult de douăzeci şi cinci-treizeci de hectare şi, nelocuită vreodată de indigenii sedentari, era doar un loc de popas pentru caravanele care mergeau de la Biskra spre ţărmul golfului Gabès.

Locotenentul şi călăuza sa înaintară în direcţia aceea vreo jumătate de oră. Rămurişul copacilor nu era atât del des încât să nu se poată vedea pe cer mişcarea greoaie a norilor încărcaţi de vapori, ajunşi acum la zenit. Dinspre orizont răzbăteau bubuiturile surde ale furtunii şi câteva fulgere sclipiră în depărtare, către miazănoapte.

Ajuns la limita extremă a oazei, locotenentul se opri. În faţă i se întindea şesul gălbui, tăcut şi pustiu. Dacă echipa plecase din Gizeb, unde Mezaki afirma că o lăsase în ajun, trebuia să fie deja departe, fie că Pointar o apucase spre Zeribet, fie că mergea la Nefta. Ei aveau însă datoria să se asigure că nu campase în altă parte a oazei, lucru destul de improbabil, şi cercetările confirmară la revenirea lor spre ued.

Vreme de încă o oră, ofiţerul şi oamenii săi căutară printre copaci, fără să întâlnească nici o urmă de tabără. Arabul părea foarte surprins. La privirile întrebătoare ale celorlalţi, răspundea invariabil:

— Erau aici... chiar ieri... şeful şi toţi ceilalţi... Chiar Pointar m-a trimis la Goleah... Trebuie să fi plecat în dimineaţa asta neapărat.

— Şi unde anume, după părerea ta? întrebă locotenentul Villette.

— Poate că pe şantier...

— Îmi închipui că i-am fi întâlnit pe drum.

— Nu, dacă n-au coborât pe lângă ued...

— Şi de ce ar fi luat-o pe altă parte decât noi?

Mezaki nu putea răspunde.

Aproape că se făcuse ora patru când ofiţerul ajunse înapoi la locul de popas. Căutările nu dăduseră nici un rezultat. Câinele nu descoperise vreo pistă. Se părea că nimeni nu trecuse de multă vreme prin oază, nici echipa, nici vreo caravană.

Nemaiputând răbda un gând obsedant, sergentul-major se apropie atunci de Mezaki şi-l privi ţintă în ochi.

— Ei, harapule, aşa-i că ne-ai tras clapa?

Fără să-şi plece privirile, Mezaki dădu din umeri cu atâta dispreţ, încât Nicol l-ar fi apucat de gât dacă nu l-ar fi reţinut locotenentul Villette.

— Potoleşte-te, Nicol, îi zise el. Ne întoarcem la Goléah, iar Mezaki o să ne urmeze.

— Între doi oameni de-ai noştri!

— Sunt gata, răspunse cu răceală arabul, a cărui privire, o clipă înflăcărată de mânie, îşi reluă calmul obişnuit.

Hrăniţi pe păşune şi adăpaţi în ued, caii erau pregătiţi şi ei să parcurgă distanţa dintre Gizeb şi Melrir. Cu siguranţă, mica trupă avea să fie înapoi înainte de lăsarea nopţii.

Ceasul arăta patru şi patruzeci când locotenentul dădu semnalul de plecare. Majurul i se alătură, iar arabul fu plasat între doi spahii care nu-l scăpau din ochi. Trebuie să spunem că acum camarazii lui Nicol aveau aceleaşi bănuieli în privinţa lui Mezaki şi, chiar dacă ofiţerul nu lăsa să se vadă asta, în mod precis nici el nu mai avea încredere. Aşa că se grăbea să ajungă la inginer şi la căpitanul Hardigan. Urmau să hotărască atunci ce era de făcut, din moment ce echipa nu putea fi readusă pe şantier a doua zi.

Caii mergeau repede. Îi simţeau nervoşi din cauza furtunii, a cărei dezlănţuire era iminentă. Aerul era încărcat la maximum cu electricitate, iar norii se întindeau acum dintr-un orizont într-altul. Fulgerele îi sfâşiau, încrucişîndu-se între cer şi pământ; tunetul năvălea cu acele bubuituri cumplite, specifice întinderilor deşertului, unde nu găsesc nici o stavilă care să le repercuteze, dându-le astfel ecou. În rest, nici cea mai mică adiere de vânt, nici măcar o picătură de ploaie. Te sufocai în acea atmosferă fierbinte, iar plămânii respirau foc în loc de aer.

Şi totuşi, cu preţul unor mari oboseli, locotenentul Villette şi însoţitorii lui urmau să facă drumul de întoarcere fără prea multă întârziere, dacă starea vremii nu se înrăutăţea. Se

temeau mai ales ca nu cumva furtuna să se transforme în vijelie. Putea începe mai întâi vântul, apoi ploaia, şi unde să caute refugiu pe şesul acela neted şi arid, fără nici un adăpost?

Era important, deci, să ajungă la kilometrul 347 în cel mai scurt timp. Dar caii nu erau în stare să răspundă la îndemnurile călăreţilor. În zadar încercau! Din când în când se opreau ca şi cum picioarele le-ar fi fost împiedicate, iar coastele le sângerau sub pinteni. De altfel şi oamenii se simţiră curând neputincioşi, nemaifiind în stare să parcurgă ultimii kilometri. Atât de puternicul Dă-i-nainte era totuşi epuizat şi, la fiecare pas, stăpânul său se temea să nu cadă în nisipul supraîncălzit.

Totuşi, cu încurajările şi îndemnurile locotenentului, spre orele şase seara parcurseseră deja trei sferturi din drum. Dacă soarele, mult lăsat spre orizont la apus, n-ar fi fost acoperit cu un strat gros de nori, la o leghe distanţă s-ar fi zărit eflorescentele sclipitoare ale şotului Melrir. Chiar la deschiderea lui se conturau vag coroanele palmierilor din oază şi, admiţând că mai aveau nevoie de o oră ca să ajungă până la ea, noaptea nu s-ar fi lăsat cu totul până când mica trupă urma să treacă de cei dintâi copaci.

— Haideţi, prieteni, curaj! repeta ofiţerul. Un ultim efort!

Oricât de rezistenţi îi erau însă oamenii, vedea apropiindu-se momentul când dezordinea avea să se instaleze în mica sa trupă. Mai mulţi călăreţi începuseră să rămână în urmă şi, ca să nu-i piardă, trebuia neapărat să-i aştepte.

Ar fi fost mai de dorit ca furtuna să se manifeste altfel decât prin fulgere şi tunete. Era mai bine dacă vântul făcea aerul mai respirabil, iar enormele mase de vapori s-ar fi transformat în ploaie. Tocmai aerul le lipsea, iar plămânii nu mai funcţionau decât foarte greu în atmosfera aceea sufocantă.

În sfârşit, se porni vântul, dar cu toată violenţa datorată cumplitei tensiuni electrice care umplea spaţiul. Aceşti curenţi de o extraordinară intensitate veneau din două direcţii, formând vârtejuri la locul de întâlnire. Un zgomot asurzitor se adăuga bubuiturilor tunetului, nişte şuierături incredibil de stridente. Cum ploaia nu venea să înmoaie praful de pe jos, se formă un imens titirez care, învârtindu-se pe vârful său ascuţit cu o viteză nemaipomenită, sub influenţa fluidului electric, stârnea un aflux de aer căruia nu i se putea ţine piept. Se auzeau ţipetele păsărilor antrenate de vârtej; nici măcar cele mai puternice nu reuşeau să se smulgă din el.

Caii se găseau chiar în calea acelei trombe. Prinşi în vârtej, fură despărţiţi unii de alţii şi mai mulţi oameni se treziră aruncaţi din şa. Nu mai vedeai, nu mai auzeai, nu mai erai stăpân pe tine însuţi. Vârtejul învăluia totul, îndreptându-se spre şesurile meridionale ale Djeridului.

În asemenea condiţii, locotenentul Villette nu-şi putea da seama pe ce drum mergea. Era verosimil ca ei toţi să fi fost împinşi spre şot, dar mai departe de tabără. Din fericire, începu o ploaie torenţială. Sub presiunea rafalelor, tromba dispăru în întunericul devenit de-acum profund.

Mica trupă se împrăştiase. Fu adunată la loc destul de greu. Dealtfel, la lumina fulgerelor, locotenentul observase că oaza se afla abia la un kilometru distanţă, puţin mai la sud-est.

În fine, după repetate chemări lansate în scurtele momente de acalmie, oamenii şi caii ajunseră din nou împreună; când, deodată, sergentul-major strigă:

— Unde-i harapul?

Cei doi spahii însărcinaţi cu supravegherea lui Mezaki nu putură răspunde. Nu ştiau ce se întâmplase, fiindcă fuseseră smulşi cu violenţă unul de lângă celălalt de tromba care îi antrena în vârtejurile ei.

— Ticălosul! A întins-o! repeta sergentul-major. A şters-o cu calul nostru cu tot... Ne-a tras pe sfoară, harapul, ne-a tras pe sfoară!

Ofiţerul tăcea, dus pe gânduri.

Aproape imediat izbucniră lătrături furioase şi, înainte ca Nicol să se fi gândit să-l reţină, câinele se repezi şi dispăru în salturi în direcţia şotului.

— Aici... Taie-cupa, aici! strigă majurul plin de nelinişte. Dar, fie că nu auzise, fie că nu voise să audă, câinele dispăru în beznă. La urma urmei, poate că Taie-cupa o luase pe urmele lui Mezaki, iar efortul acesta Nicol nu i l-ar fi putut cere calului său, frânt de oboseală ca şi ceilalţi.

Abia atunci se întrebă locotenentul Villette dacă nu cumva se întâmplase o nenorocire, dacă în vreme ce el urca spre Gizeb inginerul, căpitanul Hardigan şi oamenii rămaşi la Goléah nu erau ameninţaţi de vreun pericol. Inexplicabila dispariţie a arabului făcea plauzibilă orice ipoteză, şi oare nu cumva detaşamentul avusese de-a face cu un trădător, aşa cum spunea mereu Nicol?

— Spre tabără, comandă locotenentul Villette, şi cât puteţi de repede!

Furtuna încă mai bântuia, cu toate că vântul se mai liniştise, cum s-a văzut mai sus; însă ploaia, din ce în ce mai violentă, săpa nenumărate gropi largi în sol. Era beznă lucie, ca să spunem aşa, deşi soarele abia dispăruse dincolo de orizont. Să mergi spre oază era tot mai greu şi nici un punct luminos nu indica poziţia taberei.

Şi totuşi, inginerul n-ar fi neglijat o asemenea măsură de prevedere ca să-i uşureze locotenentului întoarcerea. Combustibilul nu lipsea. Lemne uscate erau din belşug în oază.

În ciuda vântului, în ciuda ploii, s-ar fi putut întreţine un foc a cărui lumină să se vadă de la o oarecare distanţă, iar mica trupă nu putea fi mai departe de o jumătate de kilometru.

Aşa că locotenentul Villette începu să fie cuprins de temeri, împărtăşite şi de sergentul-major, care îi şi vorbi în acest sens ofiţerului.

— Să mergem, răspunse acesta, şi să dea sfântul să n-ajungem prea târziu!

Or, în mod precis, direcţia urmată nu era tocmai cea bună, încât mica trupă atinse şotul mai la stânga oazei. Fu necesar să revină spre est de-a lungul malului nordic al depresiunii, şi era nu mai puţin de opt şi jumătate când făcură popas la capătul şotului Melrir.

Nimeni nu apăruse încă, deşi spahiii îşi anunţau întoarcerea prin strigăte repetate.

După puţine minute, locotenentul ajunse la poiana unde trebuiau să fie căruţele şi corturile.

Tot nimeni, nici domnul de Schaller, nici căpitanul, nici brigadierul, nici unul dintre oamenii rămaşi împreună cu ei.

Strigară, traseră focuri de armă. Nu se auzi nici un răspuns. Aprinseră mai multe crengi pline de răşină, iar lumina palidă a acestora se împrăştie printre copaci.

Corturile nu mai erau; cât despre căruţe, fură nevoiţi să constate că fuseseră prădate şi scoase din uz. Catârii care le trăgeau, caii căpitanului Hardigan şi ai însoţitorilor lui, totul dispăruse.

Prin urmare, tabăra fusese atacată şi, cu siguranţă, Mezaki intervenise doar ca să uşureze acest nou atac dat în exact acelaşi loc, antrenându-i pe locotenentul Villette şi pe spahiii săi spre Gizeb.

Se înţelege că arabul nu se mai ivi. Cât despre Taie-cupa, sergentul-major îl chemă în zadar, iar noaptea trecu fără ca acesta să-şi fi făcut din nou apariţia în tabăra din Goléah.

Capitolul XII CE SE ÎNTÂMPLASE

După plecarea locotenentului Villette spre oaza Gizeb, inginerul începu să facă pregătiri pentru o şedere care s-ar fi putut prelungi.

De fapt, nimeni nu se gândise să-l suspecteze pe Mezaki, nimeni nu se îndoia că, în aceeaşi seară chiar, el şi Pointar aveau să se întoarcă la săpături, însoţiţi de un oarecare număr de muncitori aduşi de locotenentul Villette.

Să nu uităm că la kilometrul 347 nu rămăseseră, incluzându-i pe domnul de Schaller şi pe căpitanul Hardigan, decât zece oameni, brigadierul Pistache, domnul François, patru spahii şi cei doi conducători de atelaje. Cu toţii trecură imediat la amenajarea unei tabere la marginea oazei, în apropierea şantierului. Fură trase acolo căruţele; apoi, după descărcarea materialului, ridicară corturile ca de obicei. Cât despre cai, căruţaşii şi spahiii le aleseră o păşune unde găseau hrană din abundenţă. În ce priveşte detaşamentul, acesta avea provizii pentru mai multe zile de atunci înainte. Pe de altă parte, era de presupus că Pointar, contramaiştrii şi muncitorii lui nu se vor întoarce fără să-şi comunice nevoile, iar târgul Zeribet le-ar fi putut furniza cu uşurinţă lucrurile cerute.

De altfel, se conta şi pe sprijinul localităţilor mai apropiate, Nefta, Tozeur, La Hammâ. Mai târziu, repetăm, indigenii n-ar mai fi putut întreprinde nimic împotriva măreţei opere a continuatorilor lui Roudaire.

Întrucât era important ca, încă din prima zi, să se asigure aprovizionarea şantierului de la kilometrul 347, inginerul şi căpitanul Hardigan conveniră să trimită mesageri la Nefta şi Tozeur. Îi aleseră pe cei doi căruţaşi, care cunoşteau perfect drumul, deoarece îl parcurseseră deseori împreună cu însoţitorii caravanelor. Erau doi tunisieni demni de toată încrederea. Plecând a doua zi în zori, călare pe propriii lor cai, urmau să ajungă destul de repede într-unul din târguri, de unde în câteva zile li se puteau trimite alimente la Melrir. Trimişii aveau să ducă două scrisori, prima din partea inginerului pentru unul din funcţionarii superiori ai Companiei, cealaltă din partea căpitanului Hardigan pentru comandantul militar din Tozeur.

După micul dejun luat în cortul lor, la adăpostul arborilor din marginea oazei, domnul de Schaller îi spuse căpitanului:

— Iar acum, scumpul meu Hardigan, să-i lăsăm pe Pistache, pe domnul François şi pe oamenii noştri să termine cu aşezarea taberei. Aş vrea să-mi fac o părere cât mai exactă în privinţa reparaţiilor ce trebuie făcute la această ultimă secţiune a canalului.

O parcurse pe toată întinderea ei, spre a evalua cantitatea de pământ ce fusese aruncată înăuntru.

Legat de asta, îi zise însoţitorului său:

— Cu siguranţă, indigenii erau foarte numeroşi, aşa că e firesc ca Pointar şi personalul său să nu le fi putut ţine piept.

— Şi totuşi, nu era destul ca arabii aceia, tuaregi sau alte neamuri, să vină aici în masă; odată alungaţi muncitorii, cum au putut oare da peste cap lucrările în aşa hal, cum au reuşit să

arunce atâta material în albia canalului? Treaba asta cere destul de mult timp, contrar celor spuse de Mezaki.

— N-aş putea să-mi explic decât în felul următor, răspunse domnul de Schaller. Ei nu trebuiau să sape, ci doar să astupe şi să surpe malurile în albie. Cum acolo nu era decât nisip, cu uneltele pe care în fuga lor precipitată Pointar şi oamenii lui au fost nevoiţi să le abandoneze, şi poate că şi cu materiale mai vechi, treaba era mai simplă decât mi-aş fi închipuit.

În acest caz, zise căpitanul Hardigan, vreo patruzeci şi opt de ore le-ar fi ajuns...

Cred că da, acceptă inginerul, şi apreciez că reparaţiile ar putea fi făcute în cel mult cincisprezece zile.

Minunat, observă căpitanul, dar se impune o măsură, şi anume: protejarea canalului până la completa inundare a şoturilor, atât în secţiunea de la marele şot la Melrir, cât şi în toate celelalte. Ce s-a întâmplat aici s-ar putea repeta în altă parte. E sigur că treburile din Djerid, şi mai ales nomazii, şi-au ridicat capul, că şefii lor îi incită împotriva mării interioare, iar agresiunile pe care le provoacă sunt de temut oricând. Astfel că autorităţile militare ar trebui să fie prevenite. Cu garnizoanele din Biskra, Nefta, Tozeur şi Gabès nu va fi greu să se organizeze o supraveghere efectivă, iar lucrările să fie puse la adăpost de o nouă lovitură.

Lucrul acesta era, în definitiv, de primă urgenţă şi trebuia ca guvernatorul general al Algeriei şi rezidentul general al Tunisiei să fie puşi la curent cu situaţia neîntârziat. Era de datoria lor să apere diversele interese angajate în această importantă lucrare.

E adevărat, totuşi — repeta inginerul — că, odată intrată în exploatare, marea sahariană se va apăra singură. Dar să nu se uite că la început se aprecia la nu mai puţin de zece ani durata necesară inundării depresiunilor Rharsa şi Melrir. Apoi, după un studiu mai aprofundat al terenurilor, perioada fu redusă la jumătate. Supravegherea urma să fíe făcută doar în anumite puncte ale celor două canale, nu şi în partea inundabilă a şoturilor. E iarăşi adevărat că, la cei două sute douăzeci şi şapte de kilometri ai primului canal, plus optzeci cât avea cel de-a doilea, era de păzit o distanţă apreciabilă, timp îndelungat. Iar ca răspuns la remarca făcută de căpitanul Hardigan pe acest subiect, inginerul nu putu decât să-i repete ce-i mai spusese referitor la inundarea şoturilor:

— Am mereu impresia că solul Djeridului, în partea cuprinsă între litoral şi, dincoace, Rharsa şi Melrir, ne rezervă unele surprize, în realitate nu-i decât o crustă saliferă care, am constatat eu însumi, suferă oarecari oscilaţii de o amplitudine destul de mare. E, prin urmare, admisibilă, perspectiva unei

lărgiri şi adânciri a canalului la trecerea apei, şi tocmai pe această eventualitate conta Roudaire, nu fără temei, în completarea lucrărilor. Natura va colabora cu geniul uman, treabă care nu mă miră câtuşi de puţin! Cât despre depresiuni, ele sunt fundurile secate ale unor lacuri străvechi şi, fie brusc, fie treptat, se vor adânci sub acţiunea apelor, ajungând dincolo de cota prevăzută în momentul de faţă. Convingerea mea este, deci, că inundarea completă va cere mai puţin timp decât se presupune. Repet, Djeridul nu-i deloc ferit de anumite mişcări seismice, iar acestea pot să-l modifice într-un sens favorabil întreprinderii noastre... În sfârşit, dragul meu căpitan, vom vedea... vom vedea! Nu fac parte dintre cei care nu au încredere în viitor, ci dintre aceia care contează pe el! Ce-ai spune dacă, peste mai puţin de doi ani, sau chiar peste mai puţin de unul, o întreagă flotilă comercială ar brăzda suprafaţa depresiunilor Rharsa şi Melrir, umplute până la margini?

— Accept ipotezele dumitale, iubit prieten, răspunse căpitanul Hardigan. Dar, fie că se realizează în doi ani, fie că într-unui singur, lucrările şi muncitorii vor trebui la fel de bine protejaţi prin forţe suficiente.

— Înţeleg, conchise domnul de Schaller, şi-ţi împărtăşesc părerea, Hardigan. E important ca supravegherea canalului, pe toată lungimea lui, să se organizeze fără nici o întârziere.

Măsura se impunea, în mod cert, aşa că a doua zi, după întoarcerea muncitorilor pe şantier, căpitanul Hardigan urma să ia legătura cu comandantul militar din Biskra printr-o scrisoare urgentă. Până la rezolvarea ei, cei câţiva spahii ai săi vor fi, poate, în stare să apere singuri secţiunea; iar în asemenea condiţii nu mai era de temut, fără îndoială, un nou atac al indigenilor.

După terminarea inspecţiei, inginerul şi căpitanul se întoarseră în tabără, unde amenajările îşi urmau cursul. Nu mai aveau de făcut altceva decât să-l aştepte pe locotenent, care urma să se întoarcă precis înainte de lăsarea serii.

O problemă dintre cele mai importante în împrejurările trăite atunci de expediţie era cea a aprovizionării. Până în momentul acela aveau hrana asigurată fie din rezervele aduse cu cele două căruţe, fie cumpărând alimente în târgurile şi satele din Djerid. Proviziile nu le lipseau nici oamenilor, nici cailor.

Or, pe şantierul restabilit la kilometrul 347 vor trebui să se aprovizioneze regulat pentru o şedere de mai multe săptămâni. Aşa că, odată cu înştiinţarea autorităţilor militare din garnizoanele învecinate, căpitanul Hardigan avea să ceară să i se asigure alimente pe toată durata rămânerii lui în oază.

Ne mai amintim că, încă de la răsăritul soarelui, în ziua aceea de l3 aprilie aburi grei se îngrămădeau la orizont. Totul anunţa că atât dimineaţa, cât şi după-amiaza, vor fi sufocante.

Nici o îndoială că în nord se pregătea o furtună de maximă intensitate.

Brigadierul Pistache făcu nişte observaţii în acest sens, la care domnul François declară:

— N-am să fiu deloc surprins dacă ziua va fi furtunoasă. Încă din zori prevăd o apropiată dezlănţuire a elementelor în partea aceasta a deşertului.

— Cum aşa? întrebă Pistache.

— Iată de ce, brigadiere. Pe când mă rădeam la prima oră, mi-am simţit firele de păr zbârlindu-se şi devenind atât de aspre, încât a trebuit să-mi ascut briciul de două-trei ori. Ai fi zis că din fiecare fir ţâşnea o mică scânteie.

— Foarte curios, răspunse brigadierul, fără să pună oclipă ia îndoială afirmaţia unuia ca domnul François.

Ce putea să însemne faptul că părul acestui om cumsecade avea proprietăţi electrice, ca blana unei pisici? Pistache admitea aşa ceva fără rezerve.

— Aşadar... în dimineaţa asta..? reluă el, uitându-se la faţa proaspăt bărbierită a interlocutorului său.

— În dimineaţa asta a fost ceva de necrezut! Obrajii şi bărbia îmi străluceau de mulţimea luminiţelor...

— Mi-ar fi plăcut să văd aşa ceva! răspunse Pistache.

De fapt, chiar şi fără observaţiile meteorologice ale domnului François, era sigur că se apropia o furtună dinspre nord-est, iar atmosfera se încărca treptat cu electricitate.

Căldura devenea insuportabilă. În consecinţă, după masa de prânz, inginerul şi căpitanul îşi prelungiră obişnuita siestă. Cu toate că se adăpostiseră în cort, iar cortul le fusese ridicat sub primii arbori ai oazei, înăuntru pătrundea un aer torid şi nici o boare nu se făcea simţită în atmosferă.

Această stare de lucruri nu înceta să-i neliniştească pe domnul de Schaller şi pe căpitan. Pe atunci furtuna nu izbucnise încă deasupra şotului Selem. Nu era însă nici o îndoială că-şi încerca furia în nord-est, mai precis peste oaza Gizeb. Dacă bubuiturile tunetelor nu se auzeau încă, fulgerele începeau în schimb să brăzdeze cerul în partea aceea. Admiţând că, dintr-un motiv sau altul, locotenentul n-ar fi putut pleca inainte de furtună, era de presupus că va aştepta trecerea ei la adăpostul copacilor, chiar dacă astfel nu s-ar mai fi întors în tabără decât a doua zi.

— Probabil că n-o să-l revedem în seara asta, zise căpitanul Hardigan. Dacă Villette ar fi pornit în jur de două după-amiază, l-am fi putut zări acum în apropierea oazei.

— Cu riscul de a întârzia o zi, spuse domnul de Schaller, locotenentul avea toate motivele să nu se aventureze pe sub un cer atât de ameninţător. Cel mai neplăcut ar fi ca el şi oamenii săi să fi fost surprinşi în câmp deschis, fără nici o şansă de a găsi adăpost.

— Asta e şi părerea mea, conchise căpitanul Hardigan.

După-amiaza trecea şi nimic nu anunţa apropierea micii trupe, nici măcar lătratul lui Taie-cupa, care i-ar fi luat-o înainte. Acum, la mai puţin de o leghe, fulgerele luminau neîntrerupt spaţiul. Masa grea a norilor, trecută de zenit, se răsfrângea încet spre Melrir. În cel mult o jumătate de oră, furtuna avea să fie deasupra taberei, deplasându-se apoi în direcţia şotului.

Cu toate acestea, inginerul, căpitanul Hardigan, brigadierul şi doi spahii o luară spre liziera oazei. În faţa lor se întindea câmpia largă, ale cărei eflorescenţe reflectau ici-colo lumina fulgerelor.

În zadar scrutau privirile lor orizontul. Nici un grup de călăreţi nu apărea din partea aceea.

— Precis că detaşamentul n-a pornit încoace, zise căpitanul, aşa că nu trebuie să-l aşteptăm decât mâine.

— Aşa cred şi eu, dom’ căpitan, spuse Pistache. Chiar dacă trece furtuna, noaptea, pe întuneric, ar fi destul de greu s-o porneşti spre Goléah...

— Villette e un ofiţer cu experienţă şi se poate conta pe prudenţa lui. Să ne întoarcem în tabără, în curând începe ploaia.

Abia făcură vreo zece paşi, că brigadierul se opri.

— Ascultaţi, dom' căpitan! zise el.

Cu toţii se întoarseră.

— Îmi pare că aud lătrături... Să fie oare câinele majurului?

Ciuliră urechile. Nu! Nu se auzea nici un lătrat în scurtele momente de linişte. Pistache se înşelase, cu siguranţă.

Căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi îşi reluară, deci, drumul spre tabără şi, trecând prin oaza cu arborii îndoiţi sub apăsarea vântului, ajunseră la corturi.

Să mai fi întârziat câteva minute, ar fi fost asaltaţi de rafalele dezlănţuite ale unei ploi torenţiale.

Era ora şase. Căpitanul dădu dispoziţii pentru noaptea aceea care se anunţa a fi una dintre cele mai rele de când expediţia plecase din Gabès.

Fără îndoială, existau motive să crezi că întârzierea locotenentului Villette se datora cumplitei furtuni care avea să-l reţină în oaza Gizeb până a doua zi.

Totuşi, căpitanul şi domnul de Schaller aveau în continuare unele temeri. Că Mezaki se dăduse arept unul dintre muncitorii

lui Pointar fără să fi fost şi că pregătise o uneltire criminală împotriva expediţiei trimise spre Melrir, aşa ceva nu-şi puteau închipui. Dar cum să poată uita starea de spirit a populaţiilor nomade ori sedentare din Djerid, agitaţia ce domnea în triburi, stârnită de ideea mării sahariene? Şi nu fusese oare atacat recent şantierul din Goléah, atac ce se va repeta, probabil, dacă lucrările din sector aveau să se reia? Adevărat, Mezaki afirma că agresorii, după ce-i împrăştiaseră pe muncitori, se retrăseseră la sud de şot. Dar prin alte părţi poate că bântuiau peste şesuri şi, dacă i-ar întâlni, detaşamentul locotenentului Villette ar fi copleşit de numărul lor!

Cu toate acestea, la o privire mai adâncă, temerile păreau să fie exagerate. Dar ele reveneau necontenit în sufletul inginerului, ca şi în cel al căpitanului. Şi cum să fi putut bănui că, dacă exista vreun pericol, nu pe locotenentul Villette şi pe oamenii lui plecaţi la Gizeb îi ameninţa, ci pe domnul de Schaller şi pe însoţitorii săi rămaşi în oază?

Pe la şase şi jumătate furtuna era în toi. Mai mulţi copaci fură loviţi de trăsnet şi puţin a lipsit ca până şi cortul inginerului să fie atins de fluidul electric. Ploaia cădea în şuvoaie, iar solul oazei, înmuiat de miile de pârâiaşe scurse spre şot, se schimba într-un fel de *outtâ* mlăştinoasă. În acelaşi timp, vântul izbea cu o putere înfiorătoare. Crengile se frângeau ca nişte bastonaşe de sticlă şi un mare număr de palmieri, smulşi din rădăcini, erau târâţi în derivă.

Nu mai era cu putinţă să pui piciorul afară. Din fericire, caii fuseseră adăpostiţi la vreme sub un uriaş pâlc de arbori în stare să reziste uraganului şi, în ciuda spaimei provocate de furtună, reuşiră să-i ţină acolo.

Altfel se întâmplă însă cu catârii lăsaţi în poiană. Înspăimântaţi de bubuiturile trăsnetului, o luară la fugă prin oază, în ciuda eforturilor depuse de căruţaşi. Unul dintre spahii veni să-l anunţe pe căpitanul Hardigan, care strigă:

— Trebuie prinşi din nou, cu orice preţ!

— Cei doi tunisieni au şi pornit după ei, răspunse brigadierul.

— Să meargă şi doi oameni de-ai noştri, ordonă ofiţerul. Catârii ăştia, dacă ajung să iasă din oază, sunt pierduţi… În câmp deschis nu-i mai poate prinde nimeni!

Cu toate rafalele abătute asupra taberei, doi din cei patru spahii alergară în direcţia luminişului, luîndu-se după strigătele căruţaşilor, care se auzeau din când în când.

De altfel, dacă intensitatea fulgerelor şi bubuiturile tunetului rămâneau constante, rafalele se potoliră totuşi brusc; slăbi vântul, slăbi şi ploaia. Întunericul era însă profund, abia la lumina fulgerelor se mai zărea ceva.

Inginerul şi căpitanul Hardigan ieşiră din cort, urmaţi de domnul François, de brigadier şi de cei doi spahii rămaşi împreună cu ei în tabără.

Se înţelege că, dată fiind ora înaintată, apoi violenţa furtunii ce avea să mai dureze, cu siguranţă, o parte din noapte, nu era cazul să se mai conteze pe întoarcerea locotenentului Villette. El şi cu oamenii lui urmau să-şi înceapă marşul abia a doua zi, când terenul Djeridului avea să devină din nou practicabil.

Mari fură, prin urmare, surpriza şi mulţumirea căpitanului şi a însoţitorilor săi când auziră lătrături venind dinspre nord!

De data aceasta nu se înşelau, un câine alerga spre oază şi chiar se apropia, în plină viteză.

— Taie-cupa!... El e! strigă brigadierul. Îl recunosc după lătrat.

— Înseamnă că Villette nu e departe! zise căpitanul Hardigan.

Într-adevăr, dacă animalul acela credincios alerga înainte, detaşamentul trebuia să fíe la vreo câteva sute de paşi.

În clipa aceea, fără ca nimic să le fi anunţat apariţia, vreo treizeci de indigeni năvăliră asupra taberei, după ce se târâseră mai întâi pe la marginea oazei. Căpitanul, inginerul, brigadierul, domnul François şi cei doi spahii fură înconjuraţi înainte ca ei să-şi dea seama ce se întâmplă şi înhăţaţi înainte de a se fi putut apăra. Şi, în fond, ce ar fi putut face, puţini cum erau, împotriva bandei care îi luase prin surprindere?

Totul fu jefuit cât ai bate din palme, jar caii luară, drumul şotului Melrir.

Despărţiţi unii de alţii, puşi astfel în imposibilitate de a comunica, prinşii erau împinşi şi ei prin şot, urmaţi de câine. Erau deja departe când apărea în tabără locotenentul Villette fără să găsească pe nimeni din cei lăsaţi acolo dimineaţa şi crezând despre cai că, de bună seamă, în timpul uraganului scăpaseră din legături.

Capitolul XIII OAZA ZENFIG

În planul său geometric, adăugându-i mlaştinile Farfaria din nord, iar la sud alte depresiuni de aceeaşi natură precum şotul Merouan, şotul Melrir seamănă destul de bine cu un triunghi dreptunghic. De la nord la est, ipotenuza trasează o linie aproape dreaptă din direcţia Tahir-Nassou până într-un punct aflat sub paralela treizeci şi patru de grade, la capătul celui de-al doilea canal. Latura mare, capricios accidentată, merge de-a lungul amintitei paralele şi se prelungeşte, ca şi în est, cu nişte şoturi secundare. La vest, latura mică a triunghiului urcă spre

târgul Tahir-Nassou, pe o direcţie aproape paralelă cu linia transsaharianului proiectat în prelungirea liniei Philippeville — Constantine — Batna — Biskra, şi al cărui traseu trebuia modificat spre a se evita o ramificaţie ce urma să-l lege de un port al noii mări, pe malul opus intrării în şot a celui de-al doilea canal.

Lărgimea acestei mari depresiuni — mai puţin întinsă totuşi decât suprafaţa teritoriilor Djerid şi Fedjedj — măsoară cincizeci şi cinci de kilometri între punctul terminus al ultimei secţiuni din canal şi portul ce urmează să fie construit pe coasta occidentală, într-un loc încă nefixat definitiv între Chegga şi uedul Itel; proiectul care prevăzuse să se ajungă la Mraier, mult mai spre sud, părea abandonat. Dar depresiunea nu poate fi inundată decât pe şase mii de kilometri pătraţi, sau şase sute de mii de hectare, restul suprafeţei sale având înălţimi situate deasupra nivelului Mediteranei. În realitate, marea cea nouă trebuia să ocupe opt mii de kilometri pătraţi în spaţiul celor două şoturi, iar cinci mii urmau să rămână deasupra după ce Rharsa şi Melrir vor fi umplute în întregime. Părţile neinundabile deveneau astfel insule. Ele aveau să formeze în Melrir un fel de arhipelag, cuprinzând două insule mari. Prima, numită Hinguiz, alcătuia un dreptunghi strâmb în mijlocul şotului, împărţindu-l pe acesta din urmă în două părţi, cealaltă ar fi ocupat o poziţie extremă, între cele două laturi ale unghiului drept. Cât despre insuliţe, ele se rânduiau în linii paralele în special spre sud-est. Navele care s-ar fi hazardat prin trecătorile acestui arhipelag trebuiau să ţină seama cu stricteţe de nivelele hidrografice stabilite, pentru a diminua riscurile unei navigaţii primejdioase.

În cuprinsul celor două şoturi pe care apele urmau să le înece, se aflau câteva oaze cu câmpurile şi curmalii lor. E limpede că aceste proprietăţi trebuiau răscumpărate de la proprietarii lor. Dar, aşa cum apreciase căpitanul Roudaire, despăgubirea nu depăşise suma de cinci milioane de franci din fondurile Companiei franco-străine, care spera să-şi recupereze paguba din cele două milioane cinci sute de mii de hectare, pământ şi păduri, concesionate de guvern.

Între diversele oaze din Melrir, una dintre cele mai importante se întindea pe trei-patru kilometri de la mijlocul ţinutului Hinguiz către partea sa orientată spre nord. Prin urmare, după inundare, liziera ei avea să fie scăldată de apele septentrionale ale şotului. Oaza avea numeroşi palmieri de cel mai bun soi, ale căror curmale purtate de caravane sunt căutate pe pieţele din Djerid. Se numea Zenfig, iar legăturile sale cu principalele târguri — La Hammâ, Tozeur, Gabès — se reduceau la vizita rarelor caravane din sezonul recoltei.

Sub uriaşii arbori din Zenfig se adăpostea o populaţie de trei până la patru sute de indigeni de neam tuareg, unul din triburile cele mai neliniştitoare din Sahara. Casele târguşorului, vreo sută la număr, presărau acea parte a oazei care urma să devină ţărm de mare. Spre centru şi în afară, pe laturi, se întindeau câmpuri cultivate şi păşuni, în stare să asigure hrana tribului şi a animalelor lui domestice. Un ued destinat să devină braţ al noii mări, alimentat de pârâiaşele insulei, acoperea nevoile întregii populaţii.

S-a spus aici că oaza Zenfig nu avea decât rare legături cu celelalte oaze ale provinciei Constantine. În ea se aprovizionau doar tuaregii nomazi care cutreierau deşertul. Locul era temut şi totodată redutabil. Pe cât le stătea în putere, caravanele evitau să treacă prin apropiere. De câte ori nu fuseseră însă atacate prin împrejurimile şotului de bande venite din Zenfig!

Trebuie notat faptul că terenurile din jurul oazei erau dintre cele mai dificile, mai primejdioase. Pe lângă Hinguiz solul soţului nu oferea nici o siguranţă. Pretutindeni nisipuri mişcătoare unde o caravană s-ar fi scufundat cu totul. Peste aceste suprafeţe constituite de straturile pliocenului, nisipuri impregnate cu gips şi sare, treceau abia câteva poteci practicabile, cunoscute numai de localnici, şi pe care, ca să ajungi la oază, trebuia să mergi cu sufletul plin de teama de a nu fi înghiţit. Era însă clar că la Hinguiz se va acosta cu uşurinţă îndată ce apa avea să acopere crusta aceea moale, unde piciorul nu găsea nici un sprijin. Dar tocmai asta nu voiau tuaregii să îngăduie. Astfel că acolo se afla focarul cel mai activ, cel mai aprins al împotrivirii. Din Zenfig porneau necontenite apeluri la „războiul sfânt" contra străinilor.

Printre multele triburi ale Djeridului, cel din Zenfig era cel mai important şi avea o influenţă considerabilă asupra tuturor celorlalte. Putea să şi-o exercite în deplină siguranţă, fără grija că va fi tulburat în refugiul său aproape inaccesibil. Dar acest avantaj urma să se risipească definitiv în ziua când apele Sirtei Mici, inundând şotul în întregime, aveau să facă din Hinguiz insula centrală a depresiunii Melrir.

Tocmai în oaza Zenfig rasa tuaregă se păstrase în toată puritatea ei autentică. Obiceiurile, datinile nu suferiseră acolo nici o alterare. Oameni frumoşi, cu o fizionomie gravă, ţinută mândră, mers lent. plin de demnitate; toţi se împodobesc cu inelul de serpentin[1] verde, care, dacă e să-i crezi, dă braţului drept mai multă putere. Foarte curajoşi, nu se tem de moarte. Încă mai poartă costumul strămoşilor, acea gandoura din

---

[1] *Serpentin*: silicat natural de magneziu de culoare galben-verzuie. (N. trad.)

stambă de Sudan, cămaşă alb-albastră, pantalon strâns la gleznă, sandale din piele, fes fixat pe cap cu o năframă răsucită în formă de turban, de care se prinde vălul ce coboară până în dreptul gurii şi apără buzele de praf.

Femeile, superbe, cu ochi albaştri, sprâncene dese, gene lungi, au faţa liberă şi nu-şi pun niciodată văl, poate doar înaintea străinilor, în semn de respect. Nu întâlneşti mai multe într-un cămin de-al tuaregilor, care, contrar preceptelor Coranului, nu admit poligamia, dar admit divorţul.

Aşadar, în acest loc din Melrir tuaregii constituiau o populaţie aparte. Nu se amestecau deloc cu alte triburi ale Djeridului. Dacă se întâmpla să iasă, la îndemnul căpeteniilor, dincolo de oaza lor, o făceau doar pentru vreo incursiune fructuoasă, când trebuia jefuită vreo caravană sau pedepsită vreo oază rivală. Şi într-adevăr, tuaregii din Zenfig erau nişte piraţi de temut, ale căror agresiuni se produceau uneori, peste întinderile Tunisiei meridionale, până în apropiere de Gabès. Împotriva acestor bandiţi autorităţile militare organizau expediţii. Ei reuşeau însă să se pună repede la adăpost în asemenea refugii îndepărtate din Melrir.

De fapt, dacă tuaregul este mai degrabă sobru, dacă nu se hrăneşte nici cu peşte, nici cu vânat, dacă nu consumă decât puţină carne, dacă îi ajung curmalele, smochinele, fructele de *Salvadora persica*, făina, lactatele, ouăle, are în schimb sclavi care-l servesc, acei *imrhad* însărcinaţi cu o mulţime de treburi, căci pentru orice fel de muncă el n-are decât dispreţ. Cât despre *ifguna*, asceţii musulmani, vânzătorii de amulete, influenţa lor este foarte serioasă asupra neamului tuareg, în special în acea parte din Melrir. Şi tocmai acei fanatici propovăduiau revolta împotriva proiectului de mare sahariană. Tuaregul e, de altfel, superstiţios, crede în spirite, se teme de strigoi în aşa măsură încât nu-şi plânge morţii de teamă să nu-i reînvie, iar în familie numele defunctului se stinge odată cu el.

Iată, în câteva cuvinte, tribul din Zenfig căruia îi aparţinea Hadjar. Fusese întotdeauna recunoscut drept căpetenie până in ziua când căzu în mâinile căpitanului Hardigan.

Acolo era şi leagănul familiei sale, atotputernică în mijlocul oamenilor aparte din Zenfig, ca şi asupra altor triburi din depresiunea Melrir. Şotul avea numeroase oaze, fie în diverse puncte din Hinguiz, fie în restul perimetrului său întins.

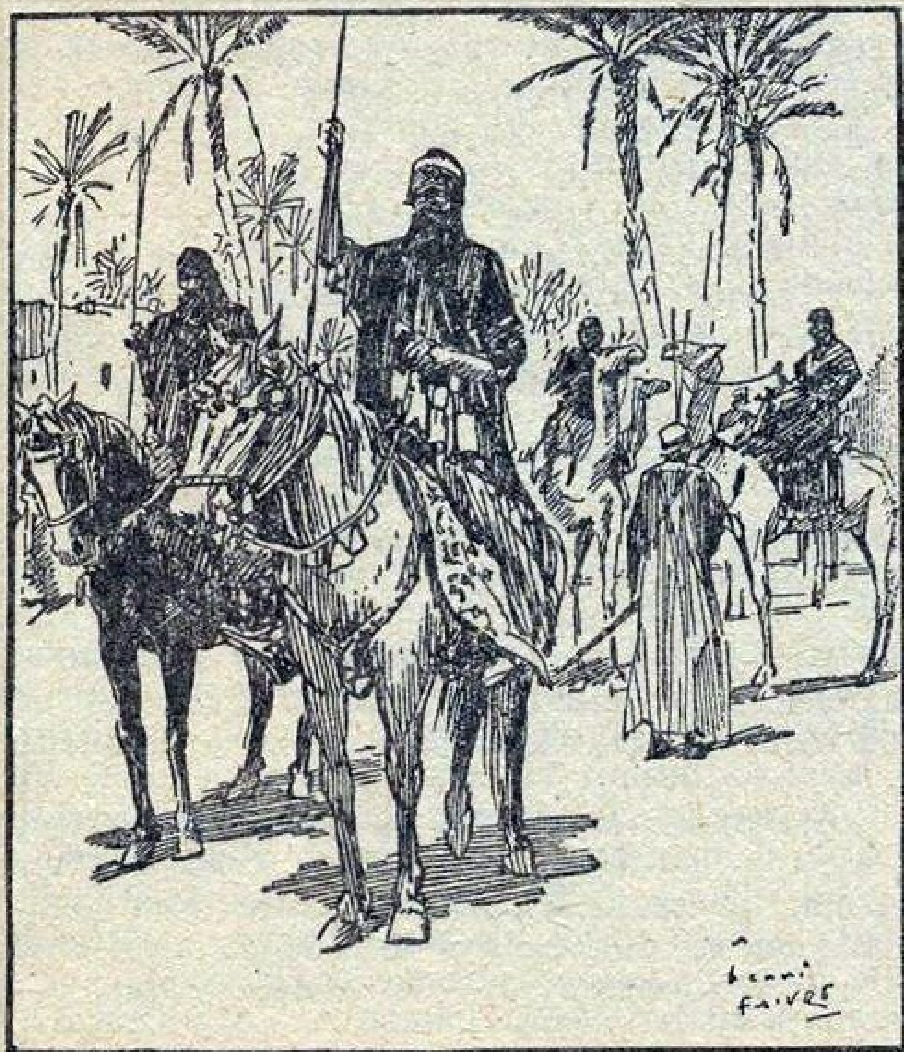
Alături de Hadjar, mama lui, Djemma, era profund venerată printre triburile tuarege. La femeile din Zenfig, acest sentiment mergea până la adoraţie. Toate împărtăşeau ura nutrită de Djemma faţă de străini. Ea le fanatiza aşa cum fiul ei îi fanatiza pe bărbaţi, şi să nu uităm ce influenţă avea Djemma asupra lui Hadjar — influenţă pe care o au toate femeile tuarege. Ele sunt

în fond mai instruite decât soţii şi fraţii lor. Ştiu să scrie, pe când bărbatul abia ştie să citească, iar în şcoli ele predau limba şi gramatica. În ce priveşte întreprinderea căpitanului Roudaire, opoziţia lor nu cedase nici o clipă.

Aceasta era situaţia înaintea arestării şefului tuareg. Diferitele triburi din Melrir, ca şi cel stabilit în oaza Zenfig, urmau să fie ruinate odată cu inundarea şoturilor. N-aveau să-şi mai poată continua meseria de piraţi. Nici o caravană nu va mai traversa Djeridul între Biskra şi Gabès. În plus, vor fi uşor de urmărit până în bârlog atunci când navele se vor putea apropia de ei, când nu-i va mai proteja solul instabil în care caii şi călăreţii riscau să se scufunde la fiecare pas. Se ştie în ce condiţii fusese luat prizonier Hadjar, după o întâlnire cu spahiii căpitanului Hardigan, cum a fost închis în fortul din Gabès şi cum, cu ajutorul mamei sale, al fratelui şi al câtorva dintre credincioşii lui, Ahmet, Harrig, Horeb, reuşise să evadeze în ajunul zilei când un vas urma să-l ducă la Tunis spre a fi judecat de un consiliu de război. Trebuie să se mai ştie şi faptul că, după evadare, Hadjar avusese norocul să străbată regiunea şoturilor, ajungând în oaza Zenfig, acolo unde veni curând şi Djemma.

Totuşi, când vestea arestării lui Hadjar ajunse la Zenfig, ea provocă acolo o extraordinară tulburare. Căpetenia căreia partizanii săi îi erau devotaţi până la moarte căzuse în mâinile duşmanului! Mai puteau oare spera că o să scape? Nu cumva era condamnat dinainte? ...Cu câtă bucurie fu întâmpinată, prin urmare, sosirea lui! Fugarul fu purtat în triumf. Din toate părţile izbucniră explozii de

Tuaregii din oaza Zenfig

bucurie, pretutindeni băteau *tabel*, adică tobele, şi cântau *rebaza*, viorile orchestrelor tuarege. Profitând de acel incredibil delir, Hadjar n-ar fi trebuit să facă decât un semn ca să-i arunce pe toţi credincioşii săi asupra târgurilor din Djerid.

Dar Hadjar ştiu cum să potolească pasiunile năvalnice ale tuaregilor. În faţa pericolului de a se relua lucrările, treaba cea mai presantă era să se garanteze securitatea oazelor din unghiul de sud-vest al şotului. Nu li se putea îngădui străinilor să transforme depresiunea Melrir într-un vast bazin navigabil, pe care navele să-l străbată în toate sensurile. Aşadar, mai întâi de toate, trebuiau date peste cap lucrările la canal.

Dar, în acelaşi timp, Hadjar află că în mai puţin de patruzeci şi opt de ore expediţia condusă de căpitanul Hardigan avea să facă popas la capătul canalului, unde urma să întâlnească o alta, venită mai înainte din provincia Constantine.

Aşa pornise acel atac, condus de Hadjar însuşi, asupra ultimei secţiuni a canalului şi care îi împrăştiase pe cei dintâi lucrători angajaţi de Societate. De treaba asta se ocupară câteva sute de tuaregi. Apoi, după ce astupaseră canalul pe jumătate, se reîntoarseră la Zenfig.

Iar dacă Mezaki se aflase la Goléah, era pentru că acolo îl lăsase căpetenia lui, şi dacă el declarase că Hadjar nu luase parte la atacarea şantierului, o făcuse anume ca să-l înşele pe căpitan, şi dacă afirmase că muncitorii se refugiaseră la Gizeb, era pentru ca o parte a detaşamentului să fie trimisă în direcţia aceea şi, în sfârşit, dacă în momentul de faţă inginerul, căpitanul şi patru dintre însoţitorii lor erau prizonierii lui Hadjar, explicaţia trebuie căutată în faptul că aceştia, surprinşi de vreo treizeci de tuaregi ajunşi, sub ordinele lui Sohar, în împrejurimile oazei Goléah, fuseseră conduşi spre Zenfig înainte de a se fi întâlnit cu spahiii locotenentului Villette.

Odată cu cei şase prizonieri, tuaregii se înstăpâniseră pe caii rămaşi în tabără, al inginerului, al ofiţerului, al brigadierului şi ai celor doi spahii. Domnul François, care până atunci călătorise într-una din cele două căruţe ale expediţiei, nu călărise deloc de la plecarea din Gabès. La două sute de paşi de şantier aşteptau însă caii şi dromaderii cu care venise banda. Acolo, prizonierii fură obligaţi să-şi încalece animalele proprii, pe când una dintre cămile îi era rezervată domnului François, nevoit, de bine, de rău, să se caţăre în spinarea jivinei. Întreaga trupă dispăru apoi în noaptea furtunoasă, sub un cer incendiat.

Este cazul să observăm că Taie-cupa, câinele sergentului-major Nicol, sosise în momentul atacului şi, neştiind că în urma lui venea detaşamentul, Sohar îl lăsă să-i însoţească pe prizonieri.

În vederea acelei lovituri organizate de Hadjar, tuaregii se aprovizionaseră cu alimente pentru câteva zile, iar doi mehari încărcaţi din belşug asigurau hrana bandei până la întoarcere.

Călătoria se anunţa foarte dificilă, căci erau de străbătut vreo cincizeci de kilometri între extremitatea orientală a şotului şi oaza Zenfig.

Prima etapă îi conduse pe prizonieri la locul unde Sohar făcuse popas înainte de a ataca tabăra de la Goleah. Tocmai acolo se opriră tuaregii, luînd toate măsurile pentru ca nici căpitanul Hardigan şi nici însoţitorii acestuia să nu poată fugi. Petrecură o noapte înfiorătoare, fiindcă vremea rea nu se potoli decât spre ziuă. Ca adăpost aveau doar frunzişul unui pâlc de palmieri. Înghesuiţi unii în alţii, pe când tuaregii se învârteau pe lângă ei, dacă nu puteau fugi, puteau cel puţin să discute, şi despre ce altceva dacă nu despre agresiunea aceea atât de neaşteptată, ale cărei victime erau? Nimic nu-i îndreptăţea să creadă că acolo fusese mâna lui Hadjar. Spiritul de revoltă ce stăpânea diversele triburi din Djerid şi mai ales din Melrir explica destul de bine lucrurile. Unii dintre şefii tuaregi trebuie să fi aflat de apropiata sosire a unui detaşament de spahii pe şantier. Nomazii le vor fi adus la cunoştinţă că un inginer al Companiei venea să inspecteze marginile şotului Melrir, înainte ca ultimele lovituri de cazma să spargă pragul Gabès.

Abia atunci se întrebă căpitanul Hardigan cu seriozitate dacă nu cumva fusese înşelat de indigenul întâlnit cu o zi în urmă la Goléah, şi nu le ascunse tovarăşilor săi presupunerea.

— Trebuie că aveţi dreptate, dom’ căpitan, zise brigadierul. Animalul ăla nu mi-a inspirat nici o încredere.

— Dar atunci, observă inginerul, ce s-a întâmplat cu locotenentul Villette? Nu i-o fi găsit nici pe Pointar, nici pe muncitori în oaza Gizeb…

— Admiţând că a ajuns până acolo, reluă căpitanul. Dacă Mezaki e trădătorul pe care îl bănuim, nu avea alt scop decât să-i îndepărteze pe Villette şi pe oamenii lui şi să-i lase pe drum cu buza umflată.

— Şi cine ştie dacă nu se va întoarce la banda asta care a tăbărât asupra noastră! strigă unul dintre spahii.

— Nu m-ar mira deloc, mărturisi Pistache. Şi, când mă gândesc, cât de puţin a lipsit, un sfert de oră cel mult, ca locotenentul nostru să ajungă la timp, să dea năvală asupra acestor ticăloşi şi să ne elibereze!

— Într-adevăr, adăugă domnul François, detaşamentul nu putea fi departe, din moment ce am auzit lătratul câinelui aproape în clipa când ne surprindeau tuaregii.

— Ah! Taie-cupa... Taie-cupa! repeta brigadierul Pistache. Unde-o fi acum? Ne-o fi urmat până aici? Sau mai degrabă s-a întors la stăpânul lui, să-l facă să înţeleagă...

— Uite-l... uite-l! zise chiar atunci unul dintre spahii.

Este uşor de imaginat ce primire îi făcură lui Taie-cupa. Câte mângâieri i-au fost dăruite şi de câte ori l-a sărutat Pistache pe cap!

— Da, Taie-cupa, da... suntem chiar noi! Dar ceilalţi?... majurul nostru, Nicol... stăpânul tău... a sosit?

Taie-cupa ar fi răspuns bucuros prin nişte lătrături semnificative. Dar brigadierul îi făcu semn să tacă. Tuaregii puteau crede, în fond, că şi câinele fusese împreună cu căpitanul în tabăra din Goléah, aşa că era normal să vrea să-i urmeze.

Până unde aveau să fie duşi? În ce parte a Djeridului? Poate că în vreo oază pierdută din şotul Melrir... poate că până în adâncul imensei Sahare?

Dimineaţa, prizonierii primiră mâncare, turtă dintr-un amestec de cuşcuş şi curmale, iar ca băutură, apă din uedul ce trecea prin marginea boschetului.

De unde stăteau, aveau vedere spre şot, ale cărui cristale de sare scânteiau în lumina soarelui abia înălţat. La est, însă, privirea era oprită brusc de bariera dunelor. Era deci imposibil să vezi oaza Goléah.

Prin urmare, domnul de Schaller, căpitanul Hardigan şi însoţitorii lor întoarseră zadarnic capetele spre est, poate în speranţa că-l vor zări pe locotenent îndreptându-se spre partea aceea a şotului.

— Căci, în fine, repeta ofiţerul, n-am nici o îndoială că Villette a sosit aseară la Goléah. Şi, nemaigăsindu-ne, descoperind tabăra părăsită, cum ai putea crede că n-a pornit imediat în căutarea noastră?

— Dacă nu cumva l-au atacat şi pe el, pe când urca spre oaza Gizeb, observă inginerul.

— Aşa-i, aşa-i! Tot ce se poate, cu ticălosul de Mezaki! spuse Pistache. Ah! Dacă-mi pică vreodată în mână, aş vrea să-mi crească gheare în ziua aceea, ca să-i sfâşii pielea de netrebnic...

Chiar atunci Sohar dădu ordin de plecare. Mergând spre el, căpitanul Hardigan întrebă:

— Ce vrei cu noi?

Sohar nu răspunse.

— Unde ne duci?

Sohar se mulţumi să poruncească brutal:

— Încălecaţi!

Fură nevoiţi să se supună şi, lucru cu totul neplăcut, domnul François n-avu în dimineaţa aceea posibilitatea să se

bărbierească. Deodată, brigadierul nu-şi putu reţine un strigăt de indignare:

— Uite-l!... Uite-l! repetă el.

Toate privirile se îndreptară spre cel arătat de Pistache tovarăşilor săi.

Era Mezaki. După ce condusese detaşamentul până la Gizeb, dispăruse şi, în răstimpul nopţii, se alăturase bandei lui Sohar.

— N-avem nimic să-i spunem acestui mizerabil! consideră căpitanul Hardigan şi, cum Mezaki îl privea cu obrăznicie, îi întoarse spatele.

Atunci domnul François observă:

— Hotărât lucru, tuaregul ăsta nu pare să fie o persoană recomandabilă...

— Te cred! replică Pistache, care, prin această expresie din limbajul curent îl tutuia pentru prima dată pe domnul François, ceea ce nu-l jigni deloc pe bărbatul acela pedant.

Furtunii din ajun îi urmă un timp splendid. Nici un nor pe cer, nici o boare de vânt prin şot. Astfel că mersul fu destul de dificil. În acea parte a depresiunii nu se afla nici o oază, iar trupa avea să găsească din nou adăpostul copacilor abia pe înălţimea Hinguiz.

Sohar îi dădea zor cu marşul. Se grăbea să ajungă la Zenfig, unde îl aştepta fratele său. De fapt, nimic nu le îngăduia încă prizonierilor să presupună că intraseră în mâinile lui Hadjar. Căpitanul Hardigan şi domnul de Schaller îşi imaginau, nu fără motiv, că acea ultimă agresiune avusese altceva în vedere decât jefuirea taberei de la Goléah, care nu merita osteneala. Atacul trebuia să fie mai degrabă o răzbunare a triburilor din Melrir, şi cine ştie dacă nu cumva căpitanul şi însoţitorii săi urmau să plătească, poate cu libertatea, poate cu viaţa, proiectul mării sahariene!

Prima zi cuprindea două etape de marş, însumând douăzeci şi cinci de kilometri. Căldura fusese, dacă nu copleşitoare, fiindcă vremea nu trăgea spre furtună, în orice caz foarte intensă. Cel mai mult suferi pe drum, fireşte, domnul François, cocoţat pe spinarea unui mehar. Nu prea obişnuit cu scuturăturile acestor animale, era pur şi simplu zdrobit şi trebuiră să-l lege ca să nu cadă, într-atât de lipsit de fineţe galopa cămila lui.

Noaptea trecu în linişte, dar tăcerea fu tulburată de răgetele răguşite ale fiarelor sălbatice care dădeau târcoale prin şot.

În timpul acestor prime etape, Sohar trebui să urmeze anumite poteci cunoscute de el foarte bine, ca să nu se împotmolească în mlaştină. A doua zi, însă, călcară pe solul cu o bună stabilitate al platoului Hinguiz.

Marşurile din ziua de 15 aprilie se desfăşurară, aşadar, în condiţii mai acceptabile decât cele din ajun şi, spre seară,

Sohar ajunse cu prizonierii săi în oaza Zenfig. Şi care nu le fu surpriza, apoi neliniştea perfect îndreptăţită, când se pomeniră faţă în faţă cu Hadjar!

Capitolul XIV ÎN CAPTIVITATE

Clădirea în care fură conduşi prizonierii lui Sohar era vechea fortăreaţă a târgului. De mulţi ani ajunsese o ruină. Zidurile ei şubrede încununau o colină nu prea înaltă, aflată la marginea dinspre nord a oazei. Odinioară cetatea, un simplu fort, servise tuaregilor din Zenfig în luptele purtate de triburi între ele pretutindeni în Djerid. Dar, după pacificare, nu se mai ocupase nimeni nici de reparaţii, nici de buna întreţinere a clădirii.

Un *sour* cu nenumărate spărturi servea drept incintă fortăreţei dominate de *souma'ah*, un fel de minaret fără vârf, de unde se putea vedea departe, în toate direcţiile.

Totuşi, oricât ar fi fost de şubred, fortul mai avea unele părţi locuibile în centrul construcţiei. Două sau trei încăperi cu acces spre o curte interioară, nemobilate şi lipsite de tapet, despărţite prin pereţi groşi, puteau oferi adăpost de furtunile anotimpului cald şi de frigul anotimpului rece.

Acolo fură conduşi inginerul, căpitanul Hardigan, brigadierul Pistache, domnul François şi cei doi spahii, de cum ajunseră în Zenfig.

Hadjar nu le adresase nici un cuvânt, iar Sohar, care îi duse în fortăreaţă escortaţi de o duzină de tuaregi, nu răspunse la nici una din întrebările lor. Se înţelege că, în momentul atacului, căpitanul Hardigan şi tovarăşii lui nu avuseseră posibilitatea să se repeadă la arme — săbii, revolvere, carabine. Ei fură de altfel scotociţi prin buzunare şi jefuiţi de puţinii bani pe care îi aveau asupra lor, iar domnului François, pe bună dreptate indignat, bădăranii aceia îi confiscara briciul.

Când Sohar îi lăsă singuri, căpitanul şi inginerul avură mai întâi grijă să exploreze fortăreaţa.

— Când eşti zăvorât într-o închisoare, observă domnul de Schaller, primul lucru pe care trebuie să-l faci este să o vizitezi.

— Iar al doilea, să evadezi! adăugă căpitanul Hardigan.

Străbătură, deci, cu toţii, curtea interioară în mijlocul căreia se înălţa minaretul. Era cazul să recunoască imediat că zidurile înconjurătoare, de vreo douăzeci de picioare înălţime, nu puteau fi escaladate. Aici nu descoperiră nici o breşă de felul celor existente în acel *sour* exterior ce mărginea drumul de acces. Din pomenitul drum intrai în curtea centrală printr-o singură poartă. Ea fusese închisă de Sohar, iar uşile ei groase,

prevăzute cu bare de fier, ar fi rezistat oricărei încercări de a le forţa.

Or, nu se putea ieşi decât prin această poartă şi mai era de presupus faptul că împrejurimile fortăreţei nu rămâneau nesupravegheate.

Veni noaptea, o noapte petrecută de prizonieri într-o beznă absolută. N-avură de unde să-şi facă rost de lumină. La fel şi în ce priveşte alimentele. În primele ore, aşteptară în zadar să li se aducă mâncare, sau apă, căci erau chinuiţi de sete. Poarta nu se deschise.

Prizonierii cercetaseră curtea în lumina scurtului amurg, apoi se adunară într-una din încăperi, unde nişte mănunchiuri de iarbă alfa, uscată, ţineau loc de paturi. Căzură atunci pradă unor gânduri cumplit de triste. Printre alte fraze schimbate între ei, brigadierul simţi nevoia să spună:

— Oare ticăloşii ăia vor să ne lase să pierim de foame?

Nu, nu acesta era lucrul de care trebuiau să se teamă. Înaintea ultimei etape de marş, la zece kilometri de Zenfig, banda făcuse popas, iar captivii îşi primiseră partea lor din proviziile cărate de mehari. Seara, desigur, căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi ar mai fi pus bucuros ceva în gură. Dar foamea nu putea deveni insuportabilă decât dacă a doua zi în zori nu li s-ar fi adus hrană suficientă.

— Să încercăm să dormim, zise inginerul.

— Şi să ne visăm lângă o masă îmbelşugată, adăugă brigadierul. Cotlete, o gâscă îndopată, salată...

— Nu mai continua, brigadiere, îl sfătui domnul François, ne-ar mulţumi şi o supă bună cu bucăţi de slănină!

Acum, care erau intenţiile lui Hadjar în legătură cu prizonierii? Îl recunoscuse în mod precis pe căpitanul Hardigan. Nu dorea oare să-l pedepsească, având-l în mână în acest moment? Nu-l va trimite la moarte, iar pe tovarăşii săi împreună cu el?

— N-aş crede, declară domnul de Schaller. E puţin probabil ca viaţa să ne fie în pericol. Tuaregii, dimpotrivă, au interesul să ne ţină ostatici ca să se asigure pentru viitor. E de presupus că Hadjar şi ai lui, vrând să împiedice terminarea lucrărilor la canal, îşi vor relua atacurile asupra şantierului 347, dacă muncitorii Societăţii se întorc acolo. Iar într-o nouă încercare, Hadjar poate eşua. Poate cădea din nou în mâinile autorităţilor, şi de data asta va fi atât de bine păzit încât nu va mai reuşi să scape. Prin urmare, e spre binele lui să ne mai aibă în mână... până în ziua când, ameninţat să fie la rândul său înhăţat din nou, Hadjar va spune: „Viaţa mea şi a tovarăşilor mei în schimbul prizonierilor" şi, cu siguranţă, îi vor împlini dorinţa... Cred că ziua aceea nu-i departe, întrucât cele două lovituri

îndrăzneţe ale lui Hadjar trebuie să fie de-acum cunoscute şi curând se va pomeni cu trupe trimise să ne elibereze, militari şi jandarmi din Maghzen.

— S-ar putea să ai dreptate, răspunse căpitanul Hardigan. Dar să nu uităm că Hadjar e răzbunător şi crud. Are deja reputaţie în acest sens. Nu-i stă în fire să gândească aşa cum gândim noi. Are de împlinit o răzbunare personală.

— Şi chiar împotriva dumneavoastră, dom’ căpitan, observă brigadierul Pistache, fiindcă l-aţi încolţit pur şi simplu acum câteva săptămâni.

— E drept, brigadiere, şi chiar mă mir că, recunoscându-mă şi ştiind cine sunt, nu s-a dedat imediat la violenţe... De fapt, o să vedem... Lucru sigur e că suntem în mâinile lui şi că nu ştim nimic despre Villette şi Pointar, cum nici ei nu ştiu nimic despre noi. Aşa că, scumpe domnule de Schaller, n-o să fiu eu preţul libertăţii lui Hadjar şi nici trofeul vieţii lui de tâlhar. Trebuie să scăpăm cu orice preţ, iar când va veni momentul potrivit, am să fac tot posibilul ca să ies de aici. În ce mă priveşte, vreau să apar în faţa camarazilor mei liber, nu ca un prizonier eliberat prin schimb, şi mai vreau să-mi păstrez viaţa ca să mă văd, cu revolverul ori cu sabia în mână, faţă în faţă cu banditul ăla care, luîndu-ne prin surprindere, ne-a înhăţat pe toţi.

Dacă domnul de Schaller şi căpitanul Hardigan făceau planuri de evadare, Pistache şi domnul François, oricât de hotărâţi ar fi fost să-şi urmeze şefii, contau în primul rând pe ajutoare din afară şi, poate, chiar şi pe inteligenţa amicului lor Taie-cupa.

Asta era, de fapt, situaţia; trebuiau s-o accepte.

Să ne aducem aminte că, de la plecarea lor, Taie-cupa îi urmase pe prizonieri până la Zenfig, fără ca tuaregii să fi avut vreo intenţie de a-l alunga. Dar când căpitanul Hardigan şi camarazii lui fuseseră duşi în fortăreaţă, nu-l lăsară pe credinciosul animal împreună cu ei. O făcuseră intenţionat? Era greu de ghicit. Neîndoielnic era însă faptul că toţi îi regretau lipsa. Şi totuşi, dacă ar fi fost acolo, ce serviciu le-ar fi putut face, oricât de inteligent şi devotat le era?

— Nu se ştie... nu se ştie, repeta brigadierul Pistache, stând de vorbă cu domnul François. Câinii au din instinct idei pe care oamenii nu le au. Dacă-i vorbim lui Taie-cupa despre stăpânul său Nicol, despre prietenul său Dă-i-nainte, poate că din proprie iniţiativă o să se repeadă în căutarea lor. E adevărat că, din moment ce noi nu putem ieşi din curtea asta, nici Taie-cupa n-ar putea... Nu contează, aş vrea să-l am aici! Numai să nu-i facă vreun rău brutele de afară...

Domnul Frangois se mulţumi să dea din cap fără să răspundă, frecându-şi bărbia şi obrajii deja aspri din cauza firelor de păr crescute.

Tot aşteptând zadarnic să li se aducă ceva de mâncare, prizonierilor nu le mai rămânea decât să se odihnească puţin, lucru de care simţeau că au mare nevoie. Se întinseră pe legăturile de alfa şi, mai devreme sau mai târziu, reuşiră să adoarmă cu toţii, spre a se trezi în zori, după o noapte destul de proastă.

— Din faptul că n-am cinat aseară, întrebă pe bună dreptate nemulţumit domnul François, trebuie să tragem cumva concluzia că nu vom mânca nici în dimineaţa asta?

— Ar fi neplăcut, aş zice chiar jalnic! veni replica brigadierului Pistache, care căsca să-şi rupă fălcile, de data aceasta nu de somn, ci de foame.

Prizonierii fură, curând, foarte preocupaţi de acea problemă întru totul vrednică de interes. Peste o oră, vreo doisprezece tuaregi conduşi de Ahmet pătrundeau în curte şi lăsau acolo o turtă asemănătoare cu cea din ajun, carne rece, curmale, cât să ajungă pentru şase persoane vreme de o întreagă zi. Câteva ulcioare conţineau o bună cantitate de apă, scoasă din uedul ce traversa oaza Zenfig.

Căpitanul Hardigan vru încă o dată să afle care era soarta rezervată lor de către şeful tuareg. Îl întrebă pe Ahmet.

Acesta, la fel ca Sohar în ajun, nu binevoi să răspundă. Avea, de bună seamă, dispoziţii să procedeze astfel şi ieşi din curte fără să fi rostit măcar un cuvânt. Trei zile se scurseră, neaducând vreo schimbare a situaţiei. Să încerce să evadeze din fortăreaţă era imposibil, cel puţin prin escaladarea zidurilor înalte, operaţie cu neputinţă de făcut în lipsa unei scări. Poate că, odată trecute zidurile la adăpostul întunericului, căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi ar fi reuşit să fugă de-a curmezişul oazei? Nici măcar nu părea că fortăreaţa ar fi păzită pe dinafară, căci nici ziua şi nici noaptea nu se auzea vreun zgomot de paşi pe drumul de acces. În fond, la ce bun? Zidurile constituiau un obstacol de netrecut, iar poarta curţii nu putea fi forţată.

Altfel, încă din primele zile ale încarcerării, brigadierul Pistache îşi putuse da seama de felul cum era aşezată oaza. După multe eforturi, riscând să-şi rupă gâtul de o sută de ori, reuşise să ajungă, pe scara dărăpănată, în vârful minaretului căruia îi lipsea calota superioară.

De acolo, uitându-se prin ultimele ambrazuri, convins că nu putea fi văzut, cercetase panorama largă, desfăşurată dinaintea ochilor săi.

Sub el, în jurul fortăreţei, se întindea târgul, printre copacii oazei Zenfig. Mai încolo, teritoriul Hinguiz se prelungea vreo trei-patru kilometri la est, ca şi la vest. Înspre nord se înşira cea mai mare parte a clădirilor, foarte albe în contrast cu vegetaţia întunecată. După locul ocupat de una din ele, după mulţimea acareturilor cuprinse între zidurile ei, după agitaţia din faţa porţii, după numeroasele flamuri ce fluturau în vânt deasupra intrării, brigadierul îşi zise, pe bună dreptate, că aceea era reşedinţa lui Hadjar, şi nu se înşela.

În după-amiaza zilei de 20, reluîndu-şi postul de observaţie din vârful minaretului, brigadierul remarcă o mare însufleţire în târg, ale cărui case se goleau încetul cu încetul. Ba chiar se părea că o mulţime de indigeni veneau, străbătând oaza, din diferite puncte ale platoului Hinguiz. Şi nu erau nicidecum caravane de-ale negustorilor, căci nu-i însoţea nici un mehar, nici un animal de povară.

Cine ştie dacă nu cumva, chemaţi de Hadjar, se întruneau în ziua aceea la Zenfig pentru vreo adunare importantă? Şi într-adevăr, piaţa principală fu năpădită curând de o mulţime impresionantă.

Văzând ce se petrecea, brigadierul îşi zise că trebuia să-l informeze pe căpitan, şi-l chemă.

Căpitanul Hardigan nu ezită să se caţăre lângă Pistache, în locul acela strâmt din minaret, dar şi urcuşul lui fu însoţit de eforturi cumplite.

Negreşit şi fără nici o îndoială, un fel de consfătuire la care panicipau mai multe sute de tuaregi fusese convocată chiar atunci la Zenfig. Strigătele se auzeau, gesturile se vedeau din vârful pomenitului *souma'ah* şi toată această forfotă nu conteni decât la sosirea unui anume personaj, urmat de un bărbat şi o femeie, ieşiţi cu toţii din casa indicată de brigadier ca fiind, de bună seamă, a căpeteniei tuarege.

— Hadjar... e chiar el! strigă căpitanul Hardigan. Îl recunosc.

— Aveţi dreptate, dom’ căpitan, întări Pistache. Şi eu îl recunosc.

Era într-adevăr Hadjar, cu mama sa, Djemma, cu Sohar, fratele lui, aclamaţi de cum intrară în piaţă.

Apoi se lăsă liniştea. Înconjurat de mulţime, Hadjar luă cuvântul şi, timp de o oră, întrerupt uneori de strigăte entuziaste, predică acelei mulţimi de indigeni. Cuvintele lui nu puteau fi, însă, auzite nici de căpitan, nici de brigadier. Alte aclamaţii izbucniră când întrunirea luă sfârşit şi, odată cu întoarcerea lui Hadjar la locuinţa lui, târgul se scufundă în liniştea sa dintotdeauna.

Căpitanul Hardigan şi Pistache coborâră neîntârziat în curte şi împărtăşiră camarazilor lor cele observate.

— Presupun că întrunirea a avut drept scop să protesteze împotriva inundării şoturilor, zise inginerul, şi va fi urmată în mod precis de noi agresiuni.

— Aşa cred şi eu, declară căpitanul Hardigan. Ar putea fi un indiciu că Pointar s-a reinstalat la secţiunea din Goléah.

— Dacă nu cumva e vorba despre noi, zise brigadierul Pistache şi toţi ticăloşii ăia s-or fi adunat ca să asiste la masacrul prizonierilor!

O lungă tăcere urmă acestei observaţii. Căpitanul şi inginerul schimbaseră o privire ce trăda gândurile lor ascunse. Oare nu era cazul să te temi că şeful tuareg se hotărâse să treacă la represalii, că voia să dea un exemplu de execuţie publică şi că diferite triburi din Hinguiz fuseseră convocate la Zenfig în acest scop? Iar pe de altă parte cum să mai poţi spera vreun ajutor, care ar putea veni sau de la Biskra, sau din Goléah, de vreme ce locotenentul Villette habar n-avea unde fuseseră duşi prizonierii şi în mâinile cărui trib căzuseră? Or, înainte de a coborî din minaret, căpitanul Hardigan şi brigadierul parcurseseră încă o dată cu privirea toată acea parte din Melrir care se întindea înaintea lor. Pustie la nord ca şi la sud, tot pustie şi porţiunea prelungită la est şi la vest de marginile platoului Hinguiz, care urma să devină o insulă după inundarea şotului. Nici o caravană nu se arăta prin depresiunea aceea largă. Cât despre detaşamentul locotenentului Villette, admiţând că explorările l-ar fi purtat spre Zenfig, ce-ar fi putut face puţinii săi oameni împotriva unui târg întreg? Nu le mai rămânea, aşadar, decât să aştepte desfăşurarea evenimentelor, şi cu câtă nelinişte! Nu se putea oare deschide, dintr-o clipă în alta, poarta fortăreţei ca să intre Hadjar şi banditţii lui?

Le-ar fi putut rezista, dacă şeful tuareg ar fi poruncit să fie duşi în piaţă şi executaţi? Şi, dacă asta nu se va întâmpla astăzi, n-avea să se întâmple totuşi mâine?

Ziua se scurse, însă, fără să aducă vreo modificare a situaţiei. Cele câteva provizii puse în curte de dimineaţă le ajunseră şi, la venirea serii, se întinseră pe aşternutul de alfa în încăperea unde îşi petrecuseră şi nopţile precedente.

Erau abia de o jumătate de oră acolo, când de afară se auzi un zgomot. Era oare vreun tuareg însărcinat să-i păzească? Se deschidea cumva poarta? Hadjar trimitea după prizonieri?

Brigadierul se ridică imediat şi, ghemuit lângă poartă, ascultă cu atenţie.

Nu un zgomot de paşi auzea el, ci mai degrabă un fel de scheunat surd şi tânguitor. Un câine dădea târcoale pe lângă zidul exterior.

— Taie-cupa... el! el! strigă Pistache.

Şi, culcându-se lângă prag, îl chemă:

— Taie-cupa!... Taie-cupa!... Tu eşti, căţelule? Tu?

Animalul recunoscu vocea brigadierului cum ar fi recunoscut-o şi pe a stăpânului său, Nicol, şi răspunse prin alte câteva lătrături pe jumătate înăbuşite.

— Chiar aşa... noi suntem... Taie-cupa, suntem aici! repeta mereu Pistache. Ah! de i-ai putea găsi pe majur şi pe bunul său frăţior, prietenul tău Dă-i-nainte... pricepi?... şi să-i anunţi că suntem închişi în căsuţa asta!

Căpitanul Hardigan şi ceilalţi se apropiaseră de poartă. Dacă s-ar putea folosi de câine ca să comunice cu camarazii lor! Un bilet prins de zgardă! Şi cine ştie dacă nu cumva credinciosul animal, măcar din instinct, avea să-l găsească pe locotenent? Iar Villette, aflând unde-i erau tovarăşii, ar fi luat măsuri pentru eliberarea lor!

În orice caz, nu trebuia ca Taie-cupa să fie surprins pe drumul de acces, la poarta fortăreţei. Aşa că brigadierul îi spuse:

— Du-te, iubitule... du-te!

Taie-cupa înţelese şi plecă, după ce dădu drumul unui ultim scheunat, de adio.

A doua zi, ca şi în ajun, fură aduse la prima oră provizii şi existau motive să se creadă că situaţia prizonierilor va rămâne aceeaşi încă douăzeci şi patru de ore.

În noaptea următoare, câinele nu reveni; cel puţin Pistache, care îl pândea, nu-l mai auzi deloc. Şi se întrebă dacă nu cumva sărmanul animal păţise ceva, încât n-aveau să-l mai revadă.

În următoarele două zile nu se produse nici un incident şi nici o altă animaţie nu se făcu simţită în târg.

În ziua de 24, pe la orele unsprezece, din vârful minaretului căpitanul Hardigan observă o anumită agitaţie în Zenfig. Parcă era tropot de copite şi un zăngănit de arme destul de neobişnuit. În acelaşi timp, populaţia se aduna grămadă în piaţa principală, spre care se îndreptau numeroşi călăreţi.

Să fi sosit oare ziua când căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi urmau să fie duşi în faţa lui Hadjar?

Nu, nici de data asta nu se întâmplă nimic. Dimpotrivă, totul anunţa o apropiată plecare a căpeteniei tuarege.

Călare, în mijlocul pieţei, trecea în revistă vreo sută de inşi, încălecaţi şi ei.

După o jumătate de oră, în fruntea acelei trupe, Hadjar ieşea din târg. îndreptându-se spre est.

Căpitanul coborî imediat şi le vesti camarazilor lui această plecare.

— Vreo expediţie spre Goléah, unde lucrările or fi fost reluate, de bună seamă, zise inginerul.

— Cine ştie dacă Hadjar nu merge să-l întâlnească pe Villette, cu detaşamentul lui? întrebă căpitanul.

— Da... totul e posibil, dar nimic nu-i sigur, răspunse brigadierul. Ceea ce-i limpede, totuşi, e că acum, când Hadjar şi pungaşii lui au părăsit târgul, a sosit momentul s-o ştergem.

— Cum? întrebă unul dintre spahii.

— Da... cum? Cum să profite de prilejul ce li se oferea? Oare zidurile fortăreţei nu rămâneau la fel de imposibil de trecut? Poarta, zăvorâtă zdravăn pe dinafară, putea fi forţată? Pe de altă parte, de la cine să aştepţi ajutor?

Şi totuşi, acest ajutor veni; iată în ce împrejurări.

În noaptea următoare, aşa cum mai făcuse o data, câinele îşi anunţă prezenţa prin lătrături înăbuşite, râcâind totodată pământul de lângă poartă.

Condus de instinct, Taie-cupa descoperise o spărtură pe sub acea parte din zid, o gaură pe jumătate astupată cu pământ, făcând legătura între exterior şi interior.

Şi deodată, brigadierul care nu se aştepta deloc la aşa ceva, îl văzu apărând în curte.

Da! Taie-cupa era lângă el, sărind, lătrând, şi îi fu destul de greu să-l potolească pe devotatul animal.

Imediat, căpitanul Hardigan, domnul de Schaller şi ceilalţi se repeziră afară din cameră şi, cum câinele se întorcea la gaura prin care tocmai trecuse, se luară după el.

Acolo găsiră deschiderea unui canal strâmt, din care era destul să dai la o parte câteva pietre şi puţin pământ ca să se poată strecura un om.

— Iată o şansă! strigă Pistache.

Chiar aşa... o şansă destul de neaşteptată şi de care trebuiau să profite încă în noaptea aceea, înainte ca Hadjar să se întoarcă la Zenfig.

Şi totuşi, traversarea târgului, apoi a oazei nu se putea face fără înfruntarea unor serioase dificultăţi. Cum să se orienteze fugarii pe o asemenea beznă? Nu riscau ei să fie descoperiţi, poate chiar de trupa lui Hadjar? Iar cei cincizeci de kilometri până la Goléah cum aveau să-i străbată fără alimente, având drept hrană doar fructele şi rădăcinile oazelor?

Nici unul dintre ei nu vru să se gândească o clipă la aceste pericole. Nu ezitară deloc înainte de a evada. Se duseră după câine până la gaura prin care acesta dispăru primul.

— Treci, îi zise ofiţerul lui Pistache.

— După dumneavoastră, dom' căpitan! răspunse brigadierul.

Trebuiră luate unele măsuri ca nu cumva să se prăbuşească zidăria. Prizonierii reuşiră să se descurce şi, în vreo zece minute, ajunseră la drumul de acces.

Noaptea era foarte întunecoasă, cu nori, fără stele. Căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi n-ar fi ştiut încotro s-o apuce dacă n-ar fi avut câinele, să-i conducă. Tot ce le rămânea de făcut era

să se încreadă în inteligentul animal. De altfel, erau absolut singuri prin împrejurimile fortăreţei, pe pantele căreia se lăsară să alunece până la liziera primilor copaci.

Era ora unsprezece noaptea. Liniştea domnea peste târg, iar prin ferestrele caselor, adevărate ambrazuri, nu răzbătea nici o lumină.

Mergând furişat, fugarii se strecurară printre arbori şi, până la marginea oazei, nu întâlniră pe nimeni.

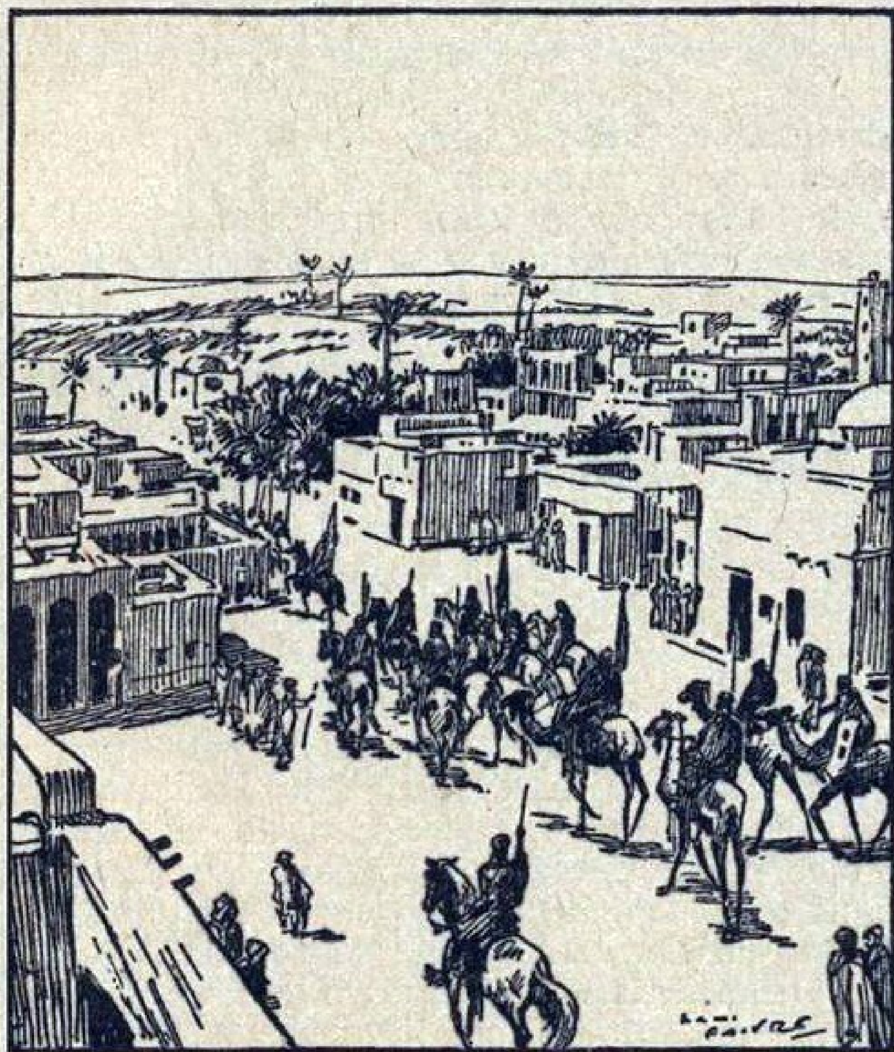
Acolo, deodată, în faţa lor apăru un om cu un felinar aprins.

Îl recunoscură şi îi recunoscu şi el.

Era Mezaki, întorcându-se acasă prin partea aceea a târgului. Mezaki nu avu timp nici măcar să strige. Câinele îi sărise în gât, iar el căzu la pământ fără viaţă.

— Aşa, Taie-cupa, aşa! zise brigadierul.

Hadjar și banda lui ieșiră din tîrg...

Căpitanul şi însoţitorii lui n-aveau de ce să-şi mai facă griji din cauza acelui mizerabil care zăcea mort acolo; cu paşi grăbiţi, o porniră peste Hinguiz spre partea estică a şotului Melrir.

Capitolul XV FUGA

Căpitanul apucase direcţia est după o matură chibzuinţă privind ceea ce era de făcut, odată evadaţi. Fără îndoială că în partea opusă, puţin mai încolo de marginea vestică a depresiunii Melrir, se afla calea umblată ce ducea la Touggourt, în paralel cu traseul transsaharianului, şi de unde puteai ajunge cu uşurinţă la Biskra, în siguranţă şi într-un timp acceptabil. Nu cunoşteau însă acea parte din şot, fiind veniţi de la Goléah la Zenfig prin est, încât a străbate ţinutul Hinguiz spre vest însemna atât intrarea în plin necunoscut, cât şi riscul de a întâlni oameni puşi de Hadjar să pândească trupele ce puteau veni din Biskra pe direcţia aceea. De altfel, traseul dintre Zenfig şi capătul canalului era aproape egal. Se putea ca muncitorii să fi revenit în masă pe şantier. Şi apoi, îndreptându-se spre Goléah, poate că ar întâlni detaşamentul locotenentului Villette, care trebuie că-şi făcea mai degrabă în acea parte a Djeridului cercetările... În sfârşit, într-acolo se avântase Taie-cupa de-a curmezişul oazei, iar câinele, aşa cum credea brigadierul, avea motivele lui s-o facă; şi nu era oare cazul să se bizuie pe perspicacitatea lui Taie-cupa? Aşa că zise:

— Dom’ căpitan, nu trebuie decât să ne ţinem după el. Simt că nu se înşală! Şi, în fond, el vede la fel de bine noaptea ca şi ziua... Vă spun, e un câine cu ochi de pisică!

— Luaţi-o pe urmele lui, hotărî căpitanul Hardigan.

Era cel mai bun lucru pe care îl puteau face. Prin bezna aceea profundă, în labirintul oazei, fugarii ar fi riscat să rătăcească în jurul târgului, fără să se îndepărteze de el. Spre marea lor bucurie, lăsându-se conduşi de Taie-cupa, ajunseră destul de repede la marginea nordică a platoului Hinguiz, de unde nu le mai rămânea decât să meargă de-a lungul malului.

Să nu se îndepărteze de el era cu atât mai important cu cât, în rest, şotul Melrir n-avea decât un sol periculos, perforat de gropi ascunse din care ar fi fost cu neputinţă să ieşi. Potecile practicabile dintre ele erau cunoscute doar de tuaregii din Zenfig şi din târgurile vecine, care se angajau călăuze şi deseori îşi ofereau serviciile doar pentru a jefui caravanele.

Fugarii mergeau în pas întins şi nu avură nici o întâlnire neplăcută până la ziuă, când făcură popas într-o pădure de palmieri. Dată fiind greutatea unui drum parcurs în plin

întuneric, puteau aprecia la cel mult şapte-opt kilometri distanţa străbătută în acea etapă. Mai rămâneau deci vreo douăzeci până la punctul cel mai îndepărtat din Hinguiz, iar de acolo, aproape tot atâta peste şot, până la oaza Goléah.

Obosit de marşul nocturn, căpitanul Hardigan decise să se odihnească acolo o oră. Pădurea era pustie, iar târgurile cele mai apropiate se situau pe linia meridională a acestei viitoare insule centrale. Puteau fi, prin urmare, evitate cu uşurinţă. Spre răsărit, cât putea privirea să răzbată, nu se zărea nici urmă din trupa lui Hadjar. Plecată din Zenfig de vreo cincisprezece ore, trebuie să fi ajuns deja departe.

Dar, dacă oboseala îi obliga pe fugari să se odihnească puţin, numai odihna n-ar fi reuşit să le refacă puterile, în caz că nu-şi procurau ceva de mâncare. Proviziile li se terminaseră în ultimele ore petrecute în fortăreaţă, aşa că puteau conta doar pe fructele culese în trecere prin oazele platoului Hinguiz, nimic altceva decât curmale şi, poate, nişte rădăcini comestibile pe care le cunoştea bine Pistache. Scăpărătoarea şi iasca nu lipsea nimănui, încât, coapte la un foc de uscături, rădăcinile acelea aveau să le procure o hrană mai substanţială.

Da, existau motive să crezi că, în asemenea condiţii, căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi aveau să-şi potolească foamea, la fel şi setea, căci prin Hinguiz curgeau mai multe ueduri. Cu ajutorul lui Taie-cupa, poate că aveau să prindă şi ceva vânat, cu blană sau cu pene. Dar orice şansă de acest fel urma să se risipească îndată ce vor ajunge pe întinderile nisipoase ale şotului, pe terenurile salifere unde nu creşteau decât tufe de *dris*, necomestibile.

La urma urmei, dacă prizonierii veniseră de la Goléah la Zenfig, conduşi de Sohar, în două zile, fugarilor le va trebui oare mai mult timp de la Zenfig la Goleah? Da, bineînţeles, din două motive: mai întâi, pentru că de data asta nu aveau cai; în al doilea rând, fiindcă — necunoscând potecile practicabile — mersul le-ar fi fost fără doar şi poate încetinit de tatonări.

— În definitiv, observă căpitanul, e vorba doar de vreo cincizeci de kilometri... Jumătate din distanţă o vom parcurge până deseară. După o noapte de odihnă, o luăm din nou la drum şi, chiar dacă ne va trebui de două ori mai mult timp pentru jumătatea cealaltă, în seara zilei de poimâine vom vedea malurile canalului.

Trecând ora rezervată popasului, în intervalul căreia se hrăniseră numai cu curmale, fugarii o apucară în lungul lizierei, ascunzându-se cât puteau mai bine. Cerul era acoperit. Abia câteva raze de soare răzbăteau printre norii zdrenţuiţi. Chiar şi ploaia îi ameninţa, dar avură noroc şi scăpară neudaţi.

Prima etapă se încheie la amiază. Nu avură parte de nici o alarmă. Nu întâlniră nici măcar un singur indigen. Cât despre banda lui Hadjar, era neîndoielnic că ajunsese la vreo treizeci sau patruzeci de kilometri mai la est.

Făcură alt popas de o oră. Curmalele nu lipseau din apropiere, iar brigadierul dezgropa nişte rădăcini pe care le puseră la copt pe jar. De bine, de rău, mâncară, iar Taie-cupa trebui să se mulţumească şi el cu atât.

Seara, aveau deja douăzeci şi cinci de kilometri parcurşi de la Zenfig şi căpitanul se opri în extremitatea estică a ţinutului Hinguiz.

Erau la marginea ultimei oaze. Mai încolo se întindea largul pustiu al depresiunii, imensa suprafaţă scânteietoare din pricina eflorescenţelor sării, peste care, fără călăuză, mersul devenea pe cât de dificil, pe atât de periculos. Dar, în sfârşit, prizonierii erau departe de închisoarea lor şi, dacă Ahmet şi ceilalţi porniseră după ei, cel puţin n-aveau să le găsească urmele.

Tuturor le lipsea nespus odihna. Oricât de interesaţi erau să ajungă cât mai repede la Goléah, trebuiră să-şi petreacă noaptea acolo. De altfel, ar fi fost cu totul imprudent să se aventureze prin întuneric pe terenurile instabile de dincolo de Hinguiz. Abia dacă s-ar fi descurcat pe lumină! Neavând de ce să se teamă de frig în acea perioadă a anului şi la acea latitudine, se ghemuiră lângă un pâlc de palmieri.

De bună seamă, ar fi fost înţelept ca unul dintre ei să supravegheze împrejurimile locului de popas. Brigadierul chiar se oferi să stea de pază în primele ore, urmând să fie schimbat de cei doi spahii. Pe când camarazii săi se scufundau într-un somn adânc, el rămase la post în compania lui Taie-cupa. Nu trecu însă nici un sfert de oră şi Pistache nu rezistă ispitei de a dormi. În mod aproape inconştient, mai întâi se aşeză, apoi se întinse pe jos, iar ochii i se închiseră împotriva voinţei lui.

Din fericire, credinciosul Taie-cupa făcea de gardă cu mai mult succes, ceea ce fu un adevărat noroc, căci, cu puţin înainte de miezul nopţii, lătrăturile lui înfundate îi deşteptară pe cei ce dormeau.

— Alarmă!... Alarmă! strigă Pistache, trezindu-se brusc.

Într-o clipă, căpitanul Hardigan fu în picioare.

— Ascultaţi, dom’ căpitan! zise Pistache.

O hărmălaie cumplită izbucnise în stânga pâlcului de copaci, zgomot de crengi rupte, tufişuri zdrobite, la câteva sute de paşi mai încolo.

— Oare ne urmăresc tuaregii din Zenfig? Au reuşit să ne descopere?

Mai puteai să te îndoieşti de faptul că tuaregii, constatând evadarea prizonierilor, porniseră după ei?

Ascultând cu atenţie, căpitanul Hardigan se puse de acord cu brigadierul şi zise:

— Nu... nu-s indigenii! Ar fi încercat să ne ia prin surprindere. N-ar fi făcut atâta gălăgie!

— Atunci? întrebă inginerul.

— Sunt animale... fiare sălbatice care dau târcoale prin oază, constată brigadierul.

Într-adevăr, nu de tuaregi erau ameninţaţi, ci de unul sau mai mulţi lei a căror vecinătate însemna un pericol cu nimic mai neînsemnat. Dacă s-ar fi aruncat asupra taberei, ar fi putut ei să le ţină piept fără nici o armă cu care să se apere?

Câinele dădea semne de mare agitaţie. Brigadierul reuşi extrem de greu să-l potolească, să-l împiedice să latre, să nu-l lase să se repeadă spre locul de unde izbucneau urlete furioase.

Ce se întâmpla oare? Fiarele se luptau între ele, îşi disputau vreo pradă atât de înverşunat?

Îi descoperiseră pe fugari sub pâlcul de arbori? Tocmai se repezeau asupra lor?

Trecură câteva minute de profundă nelinişte. Dacă fuseseră descoperiţi, căpitanul Hardigan şi tovarăşii lui ar fi fost repede ajunşi din urmă. Era mai bine să aştepte, să rămână pe loc şi, mai degrabă, să se caţăre în copaci ca să evite atacul.

Căpitanul dădu un asemenea ordin şi erau pe punctul de a-l executa când câinele, scăpând din mâinile brigadierului, dispăru spre dreapta locului de popas.

— Aici... Taie-cupa! înapoi..., strigă Pistache.

Dar animalul, ori nu-l auzi, ori nu vru să-l audă, aşa că nu se întoarse.

În momentul acela, vacarmul şi urletele părură să se îndepărteze.

Scăzură încetul cu încetul, apoi conteniră. Singurele zgomote ce se mai auzeau erau lătrăturile lui Taie-cupa, care apăru curând.

— Au plecat... fiarele au plecat, e mai mult ca sigur! zise căpitanul Hardigan. Habar n-aveau de prezenţa noastră! Nu mai e cazul să ne temem.

— Dar ce are Taie-cupa? strigă Pistache, care, mângâind câinele, îşi simţi mâinile umezite de sânge. E rănit? Sunt nişte urme de gheare?

Nicidecum. Taie-cupa nu se plângea. Ţopăia, sălta, se repezea în dreapta şi se întorcea imediat. Ai fi zis că încerca să-l ducă acolo pe brigadier şi, cum acesta părea gata să-l urmeze, căpitanul ordonă:

— Nu! Rămâi pe loc, Pistache... Să aşteptăm să se facă ziuă, o să vedem atunci ce avem de făcut.

Brigadierul se conformă. Fiecare îşi reluă locul părăsit la primele urlete ale fiarelor şi somnul atât de brusc întrerupt.

Acest somn nu le-a mai fost tulburat şi, când fugarii se treziră, soarele tocmai începea să se ridice din orizont, la estul şotului Melrir.

Dar iată că Taie-cupa o zbughi pe sub copaci şi, când se întoarse, observară că avea de data asta urme de sânge proaspăt pe blană.

— În mod precis, zise inginerul, e acolo un animal rănit sau răpus. Vreunul dintre leii care s-au luptat între ei...

— Păcat că nu-i comestibil, căci l-am mânca! spuse unul dintre spahii.

— Să mergem să vedem, ceru căpitanul Hardigan.

Cu toţii îl urmară pe câine, care îi conducea lătrând; la vreo sută de paşi mai încolo, găsiră un animal zăcând într-o baltă de sânge.

Nu era un leu, ci o antilopă mare pe care fiarele o sfâşiaseră, pentru care se luptaseră, fără îndoială, abandonând-o apoi din prea marea furie ce le azvârlea pe unele împotriva celorlalte.

— Ah! Straşnic... Straşnic! strigă brigadierul. Iată o pradă pe care n-am fi prins-o niciodată. Soseşte la ţanc, şi vom avea o rezervă de carne pentru toată călătoria!

Era, într-adevăr, o şansă nesperată. Fugarii n-aveau să mai fie constrânşi la o hrană alcătuită numai din rădăcini şi curmale. Pistache şi spahiii se puseră îndată pe treabă şi tăiară bucăţile cele mai bune din antilopă, iar Taie-cupa îşi primi şi el partea. Aveau deci kilograme de carne excelentă, dusă imediat la locul de campare. Aprinseră focul, puseră câteva bucăţi pe jar, şi nu e cazul să insistăm asupra faptului că se ospătară toţi cu grătare suculente.

Chiar aşa, fiecare prinse puteri noi după acest dejun neaşteptat, în care fructele fură înlocuite prin carne. Îndată ce sfârşiră, spre satisfacţia generală, căpitanul spuse:

— La drum! Nu trebuie să zăbovim... De la tuaregii din Zenfig ne putem aştepta oricând la o urmărire.

Era adevărat, aşa că, înainte de a părăsi locul de popas cercetară cu mare atenţie partea din Hinguiz care se întindea în direcţia târgului. Era pustie, iar în întreg şotul, spre est ca şi spre vest, nu se zărea nici o făptură vie. Şi nu doar fiarele sălbatice şi rumegătoarele evitau să se aventureze vreodată prin acele regiuni dezolante, dar nici măcar păsările nu treceau pe deasupra lor în zbor. De ce ar fi făcut-o, de vreme ce oazele platoului Hinguiz le ofereau o hrană imposibil de găsit pe suprafaţa aridă a şotului?

De altfel, la această observaţie făcută de căpitanul Hardigan, inginerul răspunse:

— Păsările de mare vor deveni oaspeţi obişnuiţi ai locului: goelanzi, pescăruşi, fregate, alcioni[1], atunci când şotul Melrir va fi transformat într-un lac imens, iar prin apă vor înota peşti şi cetacee mediteraneene! Şi parcă văd flotilele de luptă şi pe cele comerciale brăzdând, cu pânzele întinse sau cu toată puterea aburului, marea cea nouă.

— Până când se vor umple şoturile, domnule inginer, observă brigadierul Pistache, aş zice că trebuie să profităm de faptul că încă nu sunt, ca să ajungem la canal. Ţi-ai putea pierde răbdarea tot aşteptând un vapor care să vină să te ia de aici.

— De bună seamă, răspunse domnul de Schaller, însă eu cred în continuare că inundarea completă a depresiunilor Rharsa şi Melrir se va face în mai puţin timp decât se presupune.

— Chiar dacă n-ar dura decât un an, replică râzând căpitanul, tot ar fi prea mult pentru noi! Aşa că, îndată ce vom fi gata, dau semnalul de plecare.

— Haide, domnule François, zise atunci brigadierul, o să fie nevoie să ne mişcăm binişor picioarele şi s-ar putea ca în curând să poposim în vreun târg cu frizerie, căci altfel ne-am trezi cu nişte bărbi de călugăr.

— De călugăr! murmură domnul François, care nu se mai recunoştea când apa vreunui ued îi reflecta faţa.

În situaţia de atunci a fugarilor, pregătirile nu puteau fi nici lungi, nici complicate.

Totuşi, ceea ce-i mai ţinea în loc în dimineaţa aceea era nevoia de a-şi asigura hrana pentru următoarele două zile de marş până la Goleah. Nu aveau la dispoziţie decât bucăţile de antilopă din care doar o parte fusese consumată. Dar cum să aprindă focul prin Melrir, unde nu erau lemne?

Aici, cel puţin, combustibilul nu lipsea, iar crengile rupte de rafalele violente ale Djeridului zăceau împrăştiate pe jos.

Brigadierul şi cei doi spahii trecură deci la treabă. Într-o jumătate de oră, bucăţile tranşate din acea excelentă carne fură prăjite pe jar. Apoi, după ce se răciră, Pistache le adună în şase părţi egale şi fiecare şi-o luă pe a sa, înfăşurată în frunze proaspete.

Era ora şapte dimineaţa, judecând după soarele înălţat deasupra orizontului printr-o pâclă roşiatică, anunţând o zi fierbinte.

De data asta, arborii din Hinguiz n-aveau să-i mai apere de razele arzătoare ale soarelui pe căpitan şi pe camarazii săi.

---

[1] *Goelandul şi alcionul:* specii de pescăruşi. *Fregata*: pasăre din mările tropicale, cu coadă şi aripi foarte lungi. (N. trad.)

Acestei regretabile situaţii i se adăuga alta, al cărei pericol era cu mult mai serios. Câtă vreme fugarii se ţinuseră pe lângă liziera umbroasă, riscul de a fi observaţi şi, deci, de a fi urmăriţi era destul de mic. Dar când aveau să înainteze, cu totul descoperiţi, peste întinderile nisipoase ale şotului, cine ştie dacă trecerea lor va rămâne nesemnalată! Iar dacă vreo bandă de tâlhari le-ar ieşi în cale, unde să se refugieze ca să evite întâlnirea? Şi apoi, dacă exact în ziua aceea sau a doua zi reveneau la Zenfig Hadjar şi trupa lui?

Adăugând la aceste pericole dificultăţile mersului pe terenul instabil din Melrir, cu poteci necunoscute atât inginerului cât şi căpitanului, ne putem imagina cât de primejdios era traseul de douăzeci şi cinci de kilometri dintre capătul platoului Hinguiz şi şantierul din Goléah.

Căpitanul Hardigan şi domnul de Schaller se gândiseră cu seriozitate la asta, şi încă se mai gândeau. Dar expunerea la asemenea riscuri impresionante nu putea fi cu nici un chip evitată.

În definitiv, erau cu toţii plini de energie, viguroşi, capabili de eforturi mari.

— La drum! zise căpitanul.

— Da... trupă, la drum! repetă Pistache, interpretând în felul său, nu fără motiv, înţelepciunea unei vechi zicale populare.

Capitolul XVI TELUL

Trecuse puţin de ora şapte când căpitanul Hardigan şi tovarăşii lui părăsiră înălţimea. Natura particulară a solului le impunea să înainteze cu mare prudenţă. După eflorescenţele suprafeţei nu-şi puteau da seama dacă avea suficientă rezistenţă, sau dacă nu cumva riscau, la tot pasul, să se scufunde în vreo văgăună.

Pe baza sondajelor căpitanului Roudaire şi a celor făcute de el însuşi, inginerul ştia la ce să se aştepte în privinţa compoziţiei acelor straturi ce constituie mlaştinile aparent secate şi albia şoturilor. În partea lor superioară se întinde o crustă de sare, predispusă la unele oscilaţii foarte fine. Dedesubt, nisipul se amestecă adesea cu marnele fluide, în compoziţia cărora apa intră în proporţie de două treimi, ceea ce le face cu totul inconsistente. De multe ori sondele nu întâlnesc roca decât la mari adâncimi. Prin urmare, nu e deloc de mirare că în acele straturi semilichide dispăreau oameni şi cai, ca şi cum pământul s-ar înmuia sub ei, fără să li se poată veni în ajutor.

Ar fi fost de dorit ca, la ieşirea din Hinguiz, fugarii să găsească urmele trecerii lui Hadjar şi a trupei sale prin acea parte a şotului. Amprentele de pe crusta albă n-ar fi avut timp să se şteargă, fiindcă nici vântul, nici ploaia nu măturaseră întinderile răsăritene ale depresiunii Melrir de câteva zile încoace. Aşa că nu trebuia decât să se ţină după ele, ca să rămână pe potecile bine ştiute de indigeni până la oaza Goléah, spre care se îndrepta, cu siguranţă, şeful tuareg. Dar domnul de Schaller căută în zadar şi fură nevoiţi să tragă concluzia că banda nu urmase şi ea marginile platoului Hinguiz până la cota sa cea mai avansată în şot.

Căpitanul şi inginerul mărşăluiau în frunte, având în faţă câinele, pe post de cercetaş. Înainte de-a o apuca într-o direcţie sau în alta, încercau să determine compoziţia solului, operaţie destul de dificilă din cauza vastei pături de sare. Avansau încet. Din cauza asta, în prima etapă, încheiată în jurul orelor unsprezece, parcurseră abia patru sau cinci kilometri. Trebuiră să facă popas pentru odihnă şi masă. Nu se vedea nici o oază, nici o pădure, nici măcar un pâlc de copaci. Doar o vagă înălţare a nisipului, la câteva sute de paşi, scotea şesul din obişnuita lui uniformitate.

— N-avem de ales, zise căpitanul Hardigan.

Se îndreptară spre acea dună mică şi se aşezară în partea umbrită. Fiecare îşi scoase din buzunar o bucată de carne. Brigadierul căută fără succes vreun izvor cu apă potabilă. Nici un ued nu trecea prin acea parte din Melrir; setea şi-o astâmpărară cât de cât cu cele câteva curmale culese de la locul ultimului popas.

În jur de douăsprezece şi jumătate reluară marşul, continuîndu-şi drumul cu mari dificultăţi şi cu multă oboseală. Pe cât se putea, căpitanul Hardigan încerca să menţină direcţia est, orientându-se după poziţia soarelui. Dar, aproape în fiece clipă, nisipul le fugea de sub picioare. Depresiunea era acolo destul de joasă şi, fără îndoială, tocmai între Hinguiz şi gura canalului avea să înregistreze şotul, după inundare, cea mai mare adâncime, aproximativ treizeci de metri sub nivelul mării.

Făcând această observaţie, inginerul adăugă:

— Nu mă mir deci că solul, în partea asta, e mai instabil decât în alte locuri. În perioada ploilor, aici se scurg toate apele din Melrir, aşa că terenul nu se poate consolida niciodată.

— E neplăcut că nu putem ocoli pe altundeva, observă căpitanul. Iar ca să urcăm spre nord, ori să coborâm spre sud fără să fim siguri că vom găsi o rută mai bună, ar fi timp pierdut şi nu ne putem permite să pierdem nici măcar o singură zi. În definitiv, direcţia urmată de noi reprezintă drumul cel mai scurt şi e mai bine să n-o schimbăm.

— De bună seamă, declară domnul de Schaller, şi în mod precis Hadjar şi banda lui, dacă au luat-o spre kilometrul 347, n-au urmat acest drum.

Într-adevăr, nu apărea nici o urmă a trecerii lor pe acolo. Ce marş greoi şi lent, şi cu câtă dificultate se puteau menţine pe căile de trecere! Mereu în frunte, Taie-cupa se întorcea din drum când simţea crusta albă cedând sub greutatea lui. Atunci trebuiau să se oprească, să tatoneze terenul, să o ia fie la stânga, fie la dreapta, abătându-se uneori cu cincizeci de metri, iar drumul se prelungea prin aceste nenumărate ocoluri. În asemenea condiţii, în cea de-a doua etapă nu înaintară mai mult de o leghe şi jumătate. La venirea serii făcură popas, epuizaţi; şi, de altfel, fără să fi fost cumva neapărat obligaţi, cum s-ar fi putut aventura oare într-un marş nocturn?

Era ora cinci după-amiază. Căpitanul Hardigan înţelesese bine că tovarăşii săi nu puteau merge mai departe. Şi totuşi, locul nu era deloc potrivit pentru un popas de noapte. Nimic altceva decât întinderea netedă. Nici măcar o ridicătură, ca să se sprijine de ea. Nici un izvor, de unde să poată lua apă de băut... sau cel puţin o tufă de *dris* în acele *hofra*, funduri joase, năpădite de cristale de sare. Câteva păsări traversau în zbor rapid regiunea pustie, ca să ajungă în oazele cele mai apropiate, aflate doar la câteva leghe de acolo, în mod precis, dar unde fugarii n-ar fi ştiut să răzbată!

În clipa aceea, apropiindu-se de ofiţer, brigadierul îi spuse:

— Dom' căpitan, cu voia dumneavoastră, îmi pare că avem ceva mai bun de făcut decât să campăm în locul ăsta, care nu-i bun nici măcar pentru câinii de bandiţi.

— Şi ce anume, brigadiere?

— Priviţi... sper să nu mă înşel! Nu se înalţă acolo un fel de dună, pe care cresc nişte copaci?

Şi, cu mâna întinsă spre nord-est, Pistache arăta un punct al şotului, la o distanţă de cel mult trei kilometri.

Toţi ochii se îndreptară în direcţia aceea. Brigadierul nu se înşela. Din întâmplare, se afla acolo una din micile coline numite teluri, deasupra căreia se profilau trei sau patru copaci, atât de rar întâniţi prin zonă. Dacă reuşeau să ajungă la ea, nu cumva căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi şi-ar fi petrecut noaptea în condiţii mai puţin vitrege?

— Acolo trebuie să mergem... cu orice preţ, zise ofiţerul.

— Cu atât mai mult, adăugă domnul de Schaller, cu cât nu ne îndepărtăm cine ştie cât de traseul nostru.

— Şi apoi, mai spuse brigadierul, poate că pe-acolo fundul şotului va fi ceva mai bun pentru sărmanele noastre picioare!

— Haideţi, prieteni, un ultim efort! ordonă căpitanul Hardigan. Îl urmară cu toţii.

Dar dacă dincolo de tel, aşa cum tocmai spusese Pistache, fundul şotului era mai înălţat, şi dacă a doua zi fugarii urmau să dea peste un teren mai solid, cu totul alta era situaţia pe parcursul ultimei ore a acelei etape de marş.

— N-am să ajung niciodată! repeta domnul François.

— Ba da... dacă te ţii de braţul meu! răspunse săritorul brigadier.

Abia făcuseră doi kilometri când soarele ajunse pe punctul de a dispărea. Luna, la începutul primului pătrar, îi urma îndeaproape şi tocmai îşi căuta ascunzişul după orizont. Amurgului destul de scurt la acea latitudine joasă i-ar fi urmat o beznă profundă. Era deci nevoie să se profite de ultimele secunde ale zilei pentru a răzbi până la tel.

Căpitanul Hardigan, domnul de Schaller, brigadierul, domnul François şi cei doi spahii avansau în şir, foarte încet. Solul era din ce în ce mai rău. Crusta ceda sub picior, nisipul se scufunda, lăsând să urce apa cu care era îmbibat. Uneori se înfundau până la genunchi în masa fluidă şi nu le era uşor să se smulgă de acolo. Se întâmplă chiar ca domnul François, îndepărtându-se prea mult de ceilalţi, să se scufunde până la brâu şi ar fi fost înghiţit cu totul de unul din acele „ochiuri de mare" despre care am mai vorbit, dacă nu şi-ar fi întins braţele, zbătându-se din răsputeri şi strigând:

— Ajutor... ajutor!

— Ţine-te bine, ţine-te bine! strigă la rândul său Pistache.

Şi, cum se afla în faţă, brigadierul se opri şi se întoarse să-l ajute. Odată cu el se opriră şi ceilalţi. Dar Taie-cupa i-o luă înainte şi, din câteva salturi, ajunse la sărmanul domn François, căruia doar capul şi braţele i se mai vedeau. Omul se agăţă zdravăn de gâtul robustului animal.

În sfârşit, ieşi din mlaştină ud leoarcă, mânjit cu marnă din creştet până în tălpi.

Şi, cu toate că nu era momentul să glumească, Pistache îi zise:

— N-aveai de ce să te temi, domnule François, căci, dacă Taie-cupa nu mi-ar fi luat-o înainte, te scoteam eu de acolo, trăgându-te de barbă!

Cu greu s-ar putea spune în ce fel a decurs mersul, sau, mai exact, alunecarea pe suprafaţa acelei *outtâ*, timp de încă o oră. Fugarii nu mai reuşeau să înainteze decât cu riscul de a se scufunda până la brâu. Se târau pe nisip, unii lângă alţii, ca să se sprijine reciproc în caz de nevoie.

În acea parte a depresiunii, fundul continua să se lase. Era ca o cuvetă imensă unde se adunau apele izvoarelor ce alimentau reţeaua hidrografică a şotului.

Le rămânea doar o singură şansă de salvare: să ajungă la telul observat de brigadierul Pistache. Acolo, fără îndoială, ar fi întâlnit din nou teren stabil, de la bază şi până la pâlcul de arbori care îi încununau creasta, iar în asemenea condiţii n-aveau de ce se teme pe timp de noapte.

Pe întuneric, însă, le era tot mai greu să se orienteze. Telul abia se mai zărea. Nu mai ştiai dacă trebuie s-o iei la dreapta sau la stânga.

Curând, căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi mergeau la voia întâmplării, şi doar norocul îi putea ţine pe drumul cel bun. În sfârşit, Taie-cupa, adevărata lor călăuză, începu să latre precipitat. Câinele părea să fie la vreo sută de paşi mai spre stânga şi la o oarecare înălţime.

— Acolo-i movila! zise brigadierul.

— Într-adevăr, observă domnul de Schaller, ne-am îndepărtat de ea.

Câinele găsise telul, se căţărase până la copaci, nu mai era în privinţa asta nici o îndoială, iar repetatele lui lătrături erau cu siguranţă nişte chemări.

O luară într-acolo, dar cu preţul câtor eforturi şi primejdii! Solul începea să urce treptat, redevenind în acelaşi timp consistent. Pe suprafaţa lui apăruseră nişte tufe de *dris*, aspre, de care degetele se puteau agăţa, şi astfel se pomeniră cu toţii pe tel, după ce Pistache îi dăduse o ultimă mână de ajutor domnului François.

— Iată-ne ajunşi! exclamă brigadierul, potolindu-i pe Taie-cupa, care sărea pe lângă el.

Era aproape opt. Întunericul îl împiedica să vadă ceva în jur. Nu aveau altceva de făcut decât să se întindă sub copaci şi să se odihnească o noapte întreagă. Dacă însă brigadierul, domnul François şi cei doi spahii adormiră imediat, domnul de Schaller şi căpitanul Hardigan aşteptară zadarnic somnul. Nenumăratele griji şi nelinişti îi ţinură treji. Nu erau oare ca nişte naufragiaţi aruncaţi pe o insulă necunoscută, fără să ştie dacă vor mai putea pleca de acolo? La poalele telului aveau să găsească oare căi practicabile? Când se va face ziuă, vor trebui să se aventureze din nou pe un sol instabil? Şi cine ştie dacă nu cumva, spre Goléah, fundul şotului cobora şi mai mult decât înainte?

— La ce distanţă presupui dumneata că se află Goléah? îl întrebă căpitanul Hardigan pe inginer.

— La vreo doisprezece sau cincisprezece kilometri, răspunse domnul de Schaller.

— Aşadar, am făcut jumătate din traseu?

— Aşa cred!

Cât de încet se scurgeau orele acelei nopţi de 26 spre 27 aprilie! Inginerul şi ofiţerul trebuie că-i invidiau pe camarazii lor pe care oboseala îi făcuse să se scufunde într-un somn greu, de unde nu i-ar fi smuls nici bubuitul tunetului. De altfel, în ciuda atmosferei încărcate cu electricitate, nu se declanşa nici o furtună şi, totuşi, deşi briza încetase, o oarecare rumoare tulbura liniştea.

Era aproape de miezul nopţii când se auzi rumoarea aceea, căreia i se adăugaseră curând zgomote mai puternice.

— Ce se întâmplă? întrebă căpitanul Hardigan, ridicându-se de lângă copacul de care se rezemase.

— Nu-mi prea dau seama, răspunse inginerul. Să fie vreo furtună îndepărtată?... Nu! Mai curând nişte huruituri propagate prin sol!

În asta nu era nimic uimitor. Să nu uităm că, în timpul lucrărilor de nivelment, domnul Roudaire observase că suprafaţa Djeridului era supusă unor oscilaţii de o amplitudine considerabilă, care îi stânjeniseră nu o singură dată treaba. Oscilaţiile se datorau, în mod cert, unor fenomene seismice petrecute în straturile inferioare. Prin urmare, existau motive să te întrebi dacă nu cumva vreo perturbare de acest fel tocmai acţiona asupra adâncurilor atât de instabile ale acelei *hofra*, una dintre cele mai accentuate din Melrir.

Brigadierul, domnul François şi cei doi spahii fură treziţi de vuietul subteran, a cărui intensitate tindea să crească.

Chiar atunci, Taie-cupa dădea semnele unei agitaţii ieşite din comun. Coborî în mai multe rânduri până la poalele telului, iar la ultima lui apariţie era ud de parcă ar fi ieşit dintr-o apă adâncă.

— Da, apă, apă! Parcă ar fi apă de mare! repeta brigadierul. Nu, de data asta nu-i sânge!

Observaţia viza cele petrecute cu o noapte în urmă la capătul ţinutului Hinguiz, când câinele apăruse în tabără cu blana îmbibată de sângele antilopei sfâşiate de sălbăticiuni.

Taie-cupa se scutura, stropindu-l pe Pistache.

Aşadar, în jurul movilei se întindea acum un strat de apă destul de gros, din moment ce câinele putuse să se scufunde. Şi totuşi, când căpitanul Hardigan şi camarazii săi veniseră acolo, o făcuseră târându-se pe o marnă înmuiată, nu traversând o întindere de lichid.

Se producea oare o coborâre a solului, care împingea la suprafaţă apa din straturile inferioare, iar telul urma să se transforme într-o insuliţă?

Cu câtă nerăbdare şi cu ce nelinişte aşteptară fugarii venirea zilei! N-ar mai fi putut să adoarmă din nou. De altfel, intensitatea perturbaţiilor subterane creştea întruna. Ai fi zis că

forţele plutonice şi cele neptunice se luptau între ele sub fundul şotului, modificându-l încetul cu încetul. Uneori se produceau chiar zguduiri atât de violente, încât copacii se arcuiau ca sub bătaia vântului, ajunşi pe punctul de a fi smulşi din rădăcină.

La un moment dat brigadierul, care tocmai coborâse spre baza telului, constată că acesta era scăldat într-o pătură de apă ajunsă la o grosime de două-trei picioare.

De unde venea apa asta? Perturbările din sol o împinseseră oare prin marnele subterane până la suprafaţa soţului, ori nu cumva era posibil ca, sub acţiunea acelui fenomen extraordinar, suprafaţa însăşi să fi coborât, şi încă mult sub nivelul Mediteranei?

Iată problema pe care şi-o punea domnul de Schaller; iar când soarele avea să reapară la orizont, era cu putinţă oare să o rezolve?

Vuietele îndepărtate ce păreau să vină dinspre est continuara să tulbure atmosfera locului până în zori. La intervale regulate, se mai produseră zguduiri destul de puternice încât să cutremure telul, pe la poalele căruia apa dădea năvală cu zgomotul specific al fluxului izbind în stâncile unui ţărm.

Într-un anume moment, pe când toţi încercau să-şi dea seama după ureche de ceea ce ochii lor nu puteau să vadă, căpitanul Hardigan se simţi îndemnat să întrebe:

— E oare cu putinţă ca depresiunea Melrir să se umple cu apele subterane, urcate la suprafaţă?

— Ar fi neverosimil, răspunse domnul de Schaller. Cred că există o explicaţie mai uşor de admis.

— Şi anume?

— Inundaţia ar putea fi cauzată de apele golfului, care invadează, începând din Gabès, toată această porţiune din Djerid.

— Atunci, strigă brigadierul, nu ne mai rămâne decât o singură soluţie... să ne salvăm înot!

— Se apropia, în sfârşit, ziua. Dar lumina prefigurată în partea de est a şotului era destul de vagă, de parcă o deasă perdea de ceaţă învăluia orizontul.

Stând în picioare lângă copaci, cu privirile aţintite într-acolo, aşteptau cu toţii primele sclipiri ale zorilor ca să-şi poată da seama de situaţie. O jalnică neşansă avea să-i dezamăgească însă curând.

Capitolul XVII DEZNODĂMÂNT

Un fel de negură se lăsase peste dună şi împrejurul ei, atât de densă, încât primele raze ale soarelui n-ar fi reuşit s-o destrame. Nu se vedea la doi paşi, iar ramurile copacilor rămâneau înecate în acea pâclă grea.

— Hotărât, e lucrul diavolului! exclamă brigadierul.

— Mă tentează s-o cred! zise domnul François.

Puteai totuşi spera că, în câteva ore, pe măsură ce soarele prindea putere, avansând spre zenit, ceaţa avea să se risipească şi perspectiva asupra şotului Melrir se va lărgi.

Nu le rămânea deci decât să aştepte cu răbdare şi, deşi era mai necesar ca oricând să economisească proviziile ce nu puteau fi reîmprospătate nicicum, fură nevoiţi să consume o parte din ele, încât le mai ajungeau cel mult pentru două zile. Cât despre sete, şi-o potoliră, de bine, de rău, cu apa sălcie luată de la poalele telului.

În asemenea condiţii se scurseră trei ore. Vuietele scăzură încetul cu încetul. Se stârni un vânt destul de puternic, sub care ramurile copacilor trosneau şi nu încăpea îndoială că, ajutând la asta şi soarele, stratul gros de ceaţă avea să se risipească în curând.

În sfârşit, volutele sale începură să se împrăştie din jurul telului. Arborii îşi arătară scheletul rămurişului, şi schelet este cuvântul potrivit, căci nu erau acolo decât nişte copaci morţi, fără un fruct, fără o frunză. Apoi ceaţa se ridică definitiv, alungată de vânt spre vest.

O largă suprafaţă din Melrir ieşi atunci la iveală.

În urma lăsării fundului depresiunii, ea era în parte inundată şi o centură lichidă, largă de vreo cincizeci de metri, înconjura telul. Mai încolo, la niveluri mai ridicate, apăreau din nou întinderile presărate cu cristale de sare. Dar în zonele adâncite, apa scânteia sub razele soarelui între nişte mari suprafeţe nisipoase, rămase însă uscate datorită înălţimii lor.

Căpitanul Hardigan şi inginerul cercetaseră cu privirea toate punctele orizontului. Apoi, domnul de Schaller zise:

— S-a produs vreun fenomen seismic considerabil, cu siguranţă. Fundul şotului s-a lăsat şi l-au invadat straturile lichide din subsol.

— Ei bine, mai înainte ca drumul să devină pretutindeni impracticabil, trebuie să plecăm,... deci chiar în clipa asta! observă căpitanul.

Tocmai coborau cu toţii, când fură ţintuiţi pe loc de un spectacol terifiant ce se desfăşura sub ochii lor.

La o jumătate de leghe către nord, apăruse o turmă de animale alergând în mare viteză, venite dinspre nord-est; vreo sută de fiare sălbatice şi rumegătoare, lei, gazele, antilope, mufloni, bivoli, căutând salvarea în partea apuseană a şotului

Melrir. Trebuie că le adunase laolaltă o spaimă comună care spulbera ferocitatea unora şi timiditatea altora. În acea nebunie generală, n-aveau decât dorinţa de a scăpa de pericolul ce declanşase deruta tuturor patrupedelor din Djerid.

— Oare ce se întâmplă acolo? repeta brigadierul Pistache.

— Chiar aşa... Ce-o mai fi? întrebă căpitanul Hardigan.

Iar inginerul, căruia îi era adresată întrebarea, o lăsă fără răspuns.

Atunci unul dintre spahii strigă:

— Dobitoacele astea au de gând să vină încoace?

— Şi cum să fugim? adăugă celălalt.

Mulţimea animalelor ajunsese atunci la mai puţin de un kilometru distanţă, apropiindu-se cu viteza unui expres. Dar nu părea că, în fuga aceea disperată, i-ar fi zărit pe cei şase oameni refugiaţi sus pe tel.

Într-adevăr, într-o mişcare comună, cotiră la stânga şi dispărură în mijlocul unui vârtej de praf.

De altfel, la ordinul căpitanului Hardigan, camarazii săi se lungiseră pe jos sub copaci, ca să nu fie descoperiţi. Văzură apoi în depărtare grupuri de flamingo, grăbiţi şi ei să dispară din zonă, pe când mii de păsărele zburau în mare viteză spre marginile depresiunii.

— Ce-o fi, oare? Ce-o fi? repeta întruna brigadierul Pistache. Era ora patru după-amiază şi cauza acelui straniu exod nu întârzie să apară.

Dinspre est, apa începea să se reverse peste şot, iar şesul nisipos fu curând inundat în bună parte, dar cu un strat lichid încă subţire. Eflorescenţele de sare dispăreau treptat pe toată raza privirii, rămânând în urma lor nişte lacuri ce reflectau razele soarelui.

— Să fi intrat apele golfului în Melrir? întrebă căpitanul Hardigan.

— Nu mai am nici o îndoială, răspunse inginerul. Vuietele subterane auzite de noi proveneau de la un cutremur de pământ. În sol s-au produs perturbări considerabile, al căror rezultat a fost o lăsare a fundului depresiunii şi, poate, a întregii părţi estice din Djerid. După ce o fi rupt ce mai rămânea din pragul Gabès, marea s-o fi revărsat până în Melrir.

Explicaţia trebuie să fi fost exactă. Era vorba de un fenomen seismic de o amploare încă necunoscută. Ca urmare a unor asemenea perturbări, era posibil ca marea sahariană să se fi născut singură, şi încă mai întinsă decât şi-o imaginase vreodată căpitanul Roudaire.

De fapt, o nouă rumoare, încă îndepărtată, se făcea simţită până la fugari.

Nu se mai răspândea prin sol, ci prin aer, iar zgomotul creştea mereu.

Şi iată că, deodată, spre nord-est, se înălţă un nor de praf, iar din norul acela ieşi o trupă de călăreţi, fugind aşa cum fugiseră şi animalele, cât puteau de tare.

— Hadjar! strigă căpitanul Hardigan.

Da! Era căpetenia tuaregă, iar galopul epuizant al cetei sale urmărea să evite vâltorile unui val monstruos, care venea după ei, desfăşurat pe toată lărgimea şotului.

Se scurseseră două ore de la trecerea animalelor, iar soarele stătea să apună. În mijlocul apelor în creştere, telul nu era oare singurul refugiu pentru banda lui Hadjar — o insuliţă în marea cea nouă?

Aflaţi nu mai departe de un kilometru, Hadjar şi tuaregii lui zăriseră telul şi se îndreptau spre el într-un galop dezlănţuit. Aveau să reuşească, oare, să ajungă acolo înaintea valului? Şi ce se va întâmpla atunci cu fugarii adăpostiţi sub pâlcul de copaci încă din ajun?

Dar muntele de apă avansa mai repede, un adevărat prag lichid, succesiunea de valuri înspumate, de o forţă irezistibilă şi având o viteză pe care nici cei mai buni cai n-ar fi putut-o depăşi.

În momentul acela căpitanul şi tovarăşii lui fură martorii unui spectacol cumplit: în şuvoaie de spumă, valul se prăbuşi peste mulţimea aceea de oameni. Apoi, vânzoleala care cuprinse cai şi călăreţi dispăru, iar în ultimele lumini ale amurgului nu se mai vedeau decât cadavre trase de valul uriaş după el, spre vestul şotului Melrir.

În ziua aceea, când soarele îşi încheie cursa diurnă, asfinţi după un orizont de mare!

Ce noapte pentru fugari! Dacă scăpaseră mai întâi de năvala fiarelor sălbatice, apoi de cea a tuaregilor, nu era acum de temut faptul că apa ar putea ajunge până la vârful refugiului lor?

Dar n-aveau cum să-l părăsească şi ascultau cu spaimă cum urca apa, puţin câte puţin, prin bezna adâncă, umplută de zgomotul valurilor ce se spărgeau.

E uşor de imaginat noaptea aceea în care talazurile, împinse de o puternică briză dinspre est, s-au făcut auzite fără încetare. Iar văzduhul era plin de ţipetele nenumăratelor păsări de mare ce zburau acum pe deasupra apelor din Melrir.

Se făcu din nou ziuă. Revărsarea nu depăşise culmea refugiului şi păreau să fi atins cota maximă, umplând şotul până la margini.

Nimic nu se vedea pe acea imensă întindere lichidă. Situaţia fugarilor părea disperată. Hrana nu le ajungea nici până la

capătul zilei şi erau lipsiţi de orice mijloc de a-şi procura alta pe insuliţa lor stearpă. Să fugă… Dar cum?… Să-şi construiască o plută din cei câţiva copaci şi să plece cu ea? N-aveau cu ce să-i taie. Şi apoi, ar putea ei conduce pluta? Iar pe vântul acela înfricoşător nu riscau oare să fie împinşi în largul apelor din Melrir de nişte curenţi împotriva cărora n-ar fi fost în stare să lupte?

— Greu o s-o scoatem la capăt, zise căpitanul Hardigan după ce-şi plimbase privirea peste şot.

— Ei, dom' căpitan, interveni brigadierul Pistache, şi dacă ne pică vreun ajutor? Nu se ştie niciodată…

Ziua trecu fără să aducă vreo schimbare a situaţiei. Melrir devenise un lac, ca şi Rharsa, fără îndoială. Iar apa putea să se fi întins chiar mai mult, dacă malurile canalului se rupseseră pe toată lungimea lui.

Oare Nefta şi alte târguri nu fuseseră distruse, fie de cutremur, fie de valul uriaş care îi urmase? În sfârşit, nu cumva dezastrul cuprinsese toată acea parte a Djeridului, până la golful Gabès?

Se apropia seara şi, de la masa de dimineaţă, căpitanul Hardigan şi camarazii săi nu mai mâncaseră nimic. Aşa cum avuseseră prilejul să constate la venirea lor pe tel, nici un fruct nu atârna de crengi, nimic altceva decât lemn uscat. Şi nici o pasăre, măcar vreunul din acei habibi care zburau în stoluri prin depărtare, nu venea să se aşeze pe insuliţă; nici chiar un biet sturz, cu care s-ar fi mulţumit un stomac chinuit de foame. Iar brigadierul Pistache căuta zadarnic să se convingă că în apele acelea noi exista deja peşte; şi apoi setea, cum să-şi potolească setea, din moment ce lichidul din jur era acum tot atât de sărat ca marea?

Dar iată că spre orele şapte şi jumătate, în clipa când ultimele raze de soare erau gata să se stingă, domnul François, care privea spre nord-est, spuse cu o voce lipsită de cea mai mică emoţie:

— Văd un fum.

— Un fum? exclamă brigadierul Pistache.

— Un fum, repetă domnul François.

Toţi ochii se îndreptară în direcţia indicată.

Nu se înşelau, era chiar un fum purtat de vânt spre tel, şi care se vedea de-acum foarte clar.

Fugarii rămaseră muţi, cuprinşi de teama că fumul avea să dispară, iar nava care îl producea, punând capul spre larg, se va îndepărta de tel.

Aşadar, explicaţia dată de inginer era corectă! Previziunile lui tocmai se realizaseră!

În noaptea de 26 spre 27, apele golfului se revărsaseră peste partea orientală a Djeridului. De atunci înainte, exista o legătură între Sirta Mică şi Melrir, şi încă practicabilă, dacă o navă, urmând fără îndoială linia canalului, putuse parcurge acea rută marină ce trecea peste mlaştini şi şoturi.

La douăzeci şi cinci de minute după reperarea vasului, îi văzură coşul conturându-se la orizont, apoi apăru coca, coca celei dintâi nave ce brăzda apele noului lac.

— Semnale! Să semnalizăm! strigă unul dintre spahii.

Dar cum ar fi putut anunţa căpitanul Hardigan prezenţa fugarilor pe mica înălţime a insuliţei? Movila era oare destul de ridicată din ape încât echipajul s-o poată vedea? Iar nava întrezărită nu se afla încă la mai mult de două leghe înspre nord-est?

De altfel, după amurgul scurt, se lăsă îndată noaptea şi puţin mai târziu fumul nu se mai văzu din cauza întunericului.

Atunci, pierzându-şi stăpânirea de sine, spahiul strigă disperat:

— Suntem pierduţi!

— Salvaţi... dimpotrivă, salvaţi! răspunse căpitanul Hardigan. Semnalele noastre, care n-ar fi fost observate ziua, vor fi observate noaptea!

Şi adăugă:

— Daţi foc copacilor! Daţi-le foc...

— Da, dom' căpitan! aprobă urlând brigadierul Pistache. Să dăm foc copacilor... şi-or să ardă ca nişte chibrituri!

Într-o clipă aprinseră focul; crengile căzute ici-colo fură stivuite lângă trunchiurile copacilor; izbucni o flacără care cuprinse ramurile de deasupra, iar lumina puternică risipi beznele din jurul insuliţei.

— Dacă ăia nu ne văd focul, înseamnă că-s cu toţii orbi la bordul vasului de acolo! strigă Pistache.

Totuşi, vâlvătaia ieşită din cei câţiva copaci nu ţinu mai mult de o oră. Toate trunchiurile acelea uscate se consumară rapid, iar când ultimele lumini se stinseră, nu se putea şti dacă nava se apropiase de tel, căci nici măcar nu-şi semnală prezenţa printr-o lovitură de tun.

Insuliţa era acum acoperită de o bezną profundă. Noaptea trecu, iar la urechile fugarilor nu ajunse nici un şuierat de sirenă, nici un zgomot de elice ori de palete izbind apele soţului.

— E acolo!... E acolo! strigă Pistache îndată ce se iviră zorii, pe când Taie-cupa lătra din toate puterile.

Brigadierul nu se înşela.

La două mile distanţă ancorase un mic vas aflat sub pavilion francez. Când flăcările luminaseră această mică insulă

necunoscută, comandantul schimbase direcţia şi o apucase spre sud-vest.

Din prudenţă, însă, fiindcă insuliţa nu mai apărea după stingerea flăcărilor, aruncase ancora şi îşi petrecuse noaptea acolo.

Căpitanul Hardigan şi însoţitorii săi începură să strige şi primiră imediat răspuns; într-o barcă pornită spre ei, recunoscură glasurile locotenentului Villette şi al sergentului-major Nicol.

Era nava *Benassir* din Tunis, un vapor de mic tonaj, sosit în urmă cu şase zile la Gabès, şi care se lansase înaintea tuturor celorlalte, cu îndrăzneală, pe marea cea nouă.

După câteva minute, barca acostă lângă telul salvator pentru fugari, iar căpitanul Hardigan îl strânse în braţe pe locotenent, majurul îl îmbrăţişa pe brigadierul Pistache, pe când Taie-cupa îi sărea stăpânului în spate. Cât despre domnul François, Nicol îl recunoscu doar cu mare greutate în omul acela bărbos şi mustăcios, a cărui primă grijă era aceea de a se rade îndată ce avea să urce la bordul lui *Benassir*.

Iată acum ce se petrecuse cu patruzeci şi opt de ore în urmă: Un cutremur de pământ tocmai schimbase întreaga regiune orientală a Djeridului, între golf şi Melrir. După ruperea pragului Gabès şi lăsarea solului pe o lungime de peste două sute de kilometri, apele din Sirta Mică năvăliseră prin canal, revărsându-se mai departe. Invadaseră astfel ţinutul mlaştinilor ascunse şi al şoturilor, inundând nu numai Rharsa pe întreaga sa întindere, ci şi vasta depresiune Fejey-Tris. Din fericire, târgurile, La Hammâ, Nefta, Tozeur şi altele, nu fuseseră înghiţite, datorită faptului că erau zidite pe un teren ridicat, aşa că puteau să figureze pe harta cea nouă ca porturi la mare.

În ce priveşte şotul Melrir, platoul Hinguiz devenise o mare insulă centrală. Dacă târgul Zenfig fusese cruţat, cel puţin Hadjar şi trupa lui de tâlhari, surprinşi de valul acela cumplit, pieriseră până la ultimul.

Cât despre locotenentul Villette, încercase zadarnic să-i regăsească pe căpitanul Hardigan şi pe tovarăşii lui. Căutările nu duseseră la nimic. După ce scotocise împrejurimile depresiunii Melrir învecinate cu şantierul de la kilometrul 347, unde muncitorii de la canal nu-şi mai făcuseră deloc apariţia, fiindcă expediţia lui Pointar rămânea să aştepte o escortă trimisă din Biskra, locotenentul se întorsese la Nefta ca să organizeze o expediţie vizând diverse triburi tuarege.

Îi întâlnise însă acolo pe căruţaşi şi pe cei doi spahii care datorau unui incident neprevăzut faptul că scăpaseră de soarta şefilor lor.

În timpul cutremurului de pământ, Villette se găsea în acel oraş şi încă nu plecase în altă parte atunci când comandantul lui *Benassir*, pornit din Gabès îndată ce îi permisese inundaţia, veni să caute informaţii despre Rharsa şi Melrir.

Comandantul micii nave primi prompt vizita locotenentului şi, de cum fu pus la curent cu situaţia, îi propuse să se instaleze la bord, împreună cu sergentul-major. Căutarea căpitanului Hardigan, a inginerului de Schaller şi a însoţitorilor acestora era de cea mai mare urgenţă. Astfel că *Benassir*, navigând cu toată presiunea aburului, traversase Rharsa şi se lansa în apele depresiunii Melrir, cu intenţia de a scotoci prin oazele de pe maluri şi prin cele din Farfaria, nescufundate sub apă.

Or, în a doua noapte de navigaţie din Melrir, intrigat de flăcări, comandantul pornise în direcţia telului; fiind însă pe o mare nouă şi având un echipaj restrâns, în ciuda insistenţelor lui Villette, el amânase pentru zorii zilei următoare contactul cu insuliţa. Iar acum fugarii se aflau la bord, teferi şi nevătămaţi.

De cum îşi primise noii pasageri, vasul o porni spre Tozeur, unde comandantul voia să-i debarce şi să trimită de acolo, pe calea cea mai rapidă, informaţii pentru şefii lui, înainte de a-şi relua incursiunea de recunoaştere până la capătul depresiunii Melrir.

Când domnul de Schaller şi însoţitorii săi debarcară la Tozeur, căpitanul Hardigan îşi reîntâlni detaşamentul. Şi cu câtă bucurie fură întâmpinaţi, el şi toţi ceilalţi!

Până şi coloana-fantomă de la Biskra era reprezentată printr-o depeşă venită prin Tunis şi în care Pointar, obligat să se retragă la Biskra cu toţi oamenii lui, cerea noi instrucţiuni.

Acolo îl revăzu şi bătrânul frăţior Dă-i-nainte pe Taie-cupa, iar mărturiile de încântare schimbate între ei de cei doi prieteni nu s-ar putea exprima în cuvinte.

Şi toate acestea în mijlocul unei mulţimi cel mai adesea entuziastă, dar profund impresionată de evenimentele legate de cataclism, înghesuindu-se în jurul celor dintâi exploratori ai noii mări.

Deodată, inginerul descoperi înaintea sa un necunoscut care îşi croise drum dând din coate şi mai întâi îl salutase cu voce scăzută, pentru ca imediat să-i spună, cu un foarte pronunţat accent exotic:

— Domnului de Schaller, aşadar persoanei sale, am privilegiul de a mă adresa?

— Mi se pare că da, răspunse acesta.

— Ei bine, domnule, am privilegiul de a vă face cunoscut că în termenii unei împuterniciri parafate şi autentificate cu forme în regulă, legalizată de notar, întărită cu legalizarea domnului Preşedinte al tribunalului primei instanţe de resort a reşedinţei

sociale a Companiei franco-străine, vizată — pentru exequatur — la Rezidenţa generală a Franţei de la Tunis, pe marginea căreia se află următoarea menţiune: înregistrată folio 200, verso compartiment l2, primit 3 franci 75, zecimile inclusiv, semnătură indescifrabilă, sunt mandatarul lichidatorilor sus-zisei Companii, având cele mai întinse puteri, în special pentru caz de tranzacţii, dar la nevoie pentru a discredita. Pomenitele puteri, legal şi cu forme în regulă omologate. Nu veţi fi surprins, domnule, dacă acţionind în această calitate vă cer socoteală, în numele lor, privitor la lucrările întreprinse de Companie şi pe care v-aţi luat angajamentul să le folosiţi.

În bucuria debordantă care îl invada încetul cu încetul din clipa când îşi regăsise camarazii şi îşi vedea opera împlinită într-un mod atât de fantastic, omul acela, atât de rece, de metodic, de stăpân pe sine în împrejurările cele mai grele, redeveni pentru un moment renumitul om de viaţă de odinioară, când, la cursul de la institut, el, şeful de promoţie, îi apostrofa pe „balici" cu verva infernală a unui „bătrân". Adresându-se interlocutorului, îi spuse pe un ton zeflemitor:

— Domnule mandatar cu cele mai întinse puteri, un sfat prietenesc: mai bine cumpăraţi acţiuni ale mării sahariene.

Şi, urmându-şi drumul printre manifestări de simpatie şi felicitări, începu să calculeze devizele noilor lucrări ce trebuiau să figureze în raportul pe care voia să-l trimită chiar a doua zi administratorilor Societăţii.

Cuprins

JULES VERNE

1. O CĂLĂTORIE SPRE CENTRUL PĂMÎNTULUI
2. OCOLUL PĂMÎNTULUI ÎN OPTZECI DE ZILE
3. CINCI SĂPTĂMÎNI ÎN BALON
4. STEAUA SUDULUI
5. CĂPITANUL HATTERAS
6. ŞCOALA ROBINSONILOR. RAZA VERDE
7. DOCTORUL OX
8. DOI ANI DE VACANTĂ
9. UN BILET DE LOTERIE. FARUL DE LA CAPĂTUL LUMII
10. UIMITOAREA AVENTURĂ A MISIUNII BARSAC
11. CELE 500 MILIOANE ALE BEGUMEI. ŞARPELE DE MARE
12. VULCANUL DE AUR
13. 20 000 DE LEGHE SUB MĂRI
14. DE LA PĂMÎNT LA LUNĂ. ÎN JURUL LUMII
15. UIMITOARELE PERIPEŢII ALE JUPÎNULUI ANTIFER
16. INSULA CU ELICE
17. BURSE DE CĂLĂTORIE
18. CASA CU ABURI
19. INDIILE NEGRE. GOANA DUPĂ METEOR
20. INSULA MISTERIOASĂ (voL. I)
21. INSULA MISTERIOASĂ (voL. II)
22. MINUNATUL ORINOCO
23. CASTELUL DIN CARPAŢI. ÎNTÎMPLĂRI NEOBIŞNUITE
24. ŢINUTUL BLĂNURILOR (voL. I)
25. ŢINUTUL BLĂNURILOR (voL. II)
26. CĂPITAN LA CINCISPREZECE ANI
27. 800 LEGHE PE AMAZON
28. COPIII CĂPITANULUI GRANT (voL. I)
29. COPIII CĂPITANULUI GRANT (voL. II)
30. TESTAMENTUL UNUI EXCENTRIC
31. ROBUR CUCERITORUL. STĂPÎNUL LUMII
32. CLOVIS DARDENTOR. SECRETUL LUI WILHELM STORITZ
33. AGENJIA THOMPSON
34. HECTOR SERVADAC
35. UN ORAŞ PLUTITOR. SPĂRGĂTORII BLOCADEI. INVAZIA MĂRII
36. PILOTUL DE PE DUNĂRE
37. SATUL AERIAN. ÎNCHIPUIRILE LUI JEAN MARIE CABIDOULIN
38. PRICHINDEL
39. CESAR CASCABEL
40. CLAUDIUS BOMBARNAC. KERABAN ÎNCĂPĂŢÎNATUL

EDITURA ION CREANGĂ

Proiectul RI - Jules Verne 2010